

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

В. ПАЛЬЧУК

**БІБЛІОТЕКИ
В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Монографія

Київ 2014

УДК 025.5:004.7:342.5
ББК ч730.036+ч730.022
П47

Затверджено до друку вченою радою
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(протокол № 7 від 11.07.2014)

Науковий редактор
В. М. Горовий, д-р іст. наук, проф.

Рецензенти:
Т. В. Новальська, д-р іст. наук, проф.;
О. В. Воскобойнікова-Гузєва, провід. наук. співроб. ІНМЗБІР НБУВ,
д-р іст. наук, ст. наук. співроб.

Пальчук В.

П47 Бібліотеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади : монографія / В. Пальчук ; наук. ред. В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – 280 с.
ISBN 978-966-02-7497-6

У монографії розглядаються проблеми використання інтернет-ЗМІ в практиці бібліотечної діяльності, у роботі з інформування всіх категорій користувачів про зміст наявних інформаційних ресурсів бібліотечних фондів та наявність суспільно корисної інформації в масивах сучасної інтернет-інформації.

Орієнтована на науковців, практиків у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, студентів, широкий загал читачів, що зацікавлені цією проблемою.

УДК 025.5:004.7:342.5
ББК ч730.036+ч730.022

ISBN 978-966-02-7497-6

© В. Пальчук, 2014
© Національна академія наук України,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК ЯК СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	13
1.1. Бібліотека як суб'єкт процесу інформаційного забезпечення управлінської діяльності	13
1.2. Особливості вдосконалення бібліотечних функцій під впливом управлінських запитів.....	37
1.3. Організаційні особливості вдосконалення інформаційно-аналітичної роботи сучасної бібліотеки	60
РОЗДІЛ 2. БІБЛІОТЕКИ В РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	84
2.1. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в розвитку інформаційного потенціалу бібліотек	84
2.2. Інформаційно-аналітичні структури сучасних бібліотек.....	110
2.3. Особливості інформаційно-аналітичного забезпечення регіональних владних структур бібліотеками регіонів України.....	132
РОЗДІЛ 3. БІБЛІОТЕЧНІ УСТАНОВИ В ПОСИЛЕННІ АНАЛІТИЧНОГО АСПЕКТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	152
3.1. Бібліотеки в процесі розбудови інформаційної інфраструктури електронного урядування	152
3.2. Розвиток інтелектуального потенціалу учасників електронної демократії в Україні і сучасна бібліотека	174

РОЗДІЛ 4. БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЄДНОСТІ В УКРАЇНІ.....	204
ПІСЛЯМОВА.....	241
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	254

ПЕРЕДМОВА

В умовах глобалізації та прискорення інформатизації українського суспільства відбулися істотні зміни всієї вітчизняної інформаційної сфери в напрямі становлення якісно нового рівня інформаційної культури й інформаційно-знаннєвого середовища соціуму. Такі зміни зумовлені розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), інтенсифікацією інформаційних обмінів, зростанням масивів інформації, хоча й не завжди належним чином організованих. Останнє є на заваді ефективного її використання в суспільній діяльності, у тому числі й органів державної влади. За наявності відповідної організації інформаційних масивів сучасні ІКТ, з одного боку, дають можливість широкого доступу всім категоріям населення до інформаційних ресурсів, у тому числі й до інформації про діяльність органів державної влади. З іншого боку, реалізація наявних технологічних можливостей у сучасній інформаційній сфері сприяє оперативному реагуванню органів державної влади на події суспільного життя, дає багатий інформаційний матеріал для висновків стосовно ефективності управлінської діяльності та шляхів її вдосконалення. На сьогодні в науковців уже не викликає сумнівів той факт, що ефективність державного управління значною мірою залежить від відповідного використання змістовних інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що максимально відповідають завданню формування й прийняття управлінських рішень чи практичного їх застосування в розвитку українського суспільства. У зв'язку з цим спостерігається підвищення ролі інформаційного забезпечення органів державної влади, що передбачає якісно новий рівень технологічної організації роботи з інформаційними масивами.

Відповідно до проявів цієї тенденції відбувається переосмислення значення бібліотечних установ у системі сучасної інформаційної діяльності в період інформатизації українського суспільства. Сьогодні сфера їхньої діяльності розширюється завдяки реалізації ролі не лише традиційних книгозбірень, а й активних суб'єктів інформаційного процесу, важливих посередників між усезростаючими обсягами продукрованої

суспільством різноманітної інформації, глобальними інформаційними ресурсами й користувачами. У зв'язку з цим постає коло нових наукових завдань, пов'язаних з дослідженнями ролі бібліотек у системі сучасних соціальних інформаційних комунікацій, підвищенням ефективності їхніх зусиль у бібліотечному інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади. У розв'язанні цих завдань актуальним є узагальнення напрацьованого протягом останніх двох десятиліть досвіду Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (далі – СІАЗ) Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, практики аналогічної діяльності інших бібліотечних установ України, що освоюють сучасні ІКТ. Напрацьований СІАЗ досвід інформаційно-дослідної роботи для продукування нової аналітичної інформації шляхом аналізу змісту інформаційних ресурсів про стан і тенденції розвитку суспільних процесів на основі застосування передових методів моніторингу, збільшення аналітичної та прогнозної складової в інформаційно-аналітичному напрямі бібліотечної діяльності з метою вдосконалення видової структури інформаційно-аналітичних продуктів дає змогу забезпечувати інформаційні запити органів державної влади всіх рівнів (Адміністрації Президента України, апарату Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, територіальних органів міністерств і відомств України тощо).

З огляду на специфіку співпраці бібліотек регіонів України з місцевими органами державної влади й місцевого самоврядування, а також останніх між собою в монографічному дослідженні проаналізовано особливості розвитку їх інформаційно-аналітичного забезпечення цими регіональними інформаційними установами.

Пропоноване дослідження спрямоване на розкриття специфіки формування і використання інформаційно-інтелектуального потенціалу на інноваційному рівні на основі вдосконалення бібліотечного обслуговування, підвищення ролі аналітичних технологій у виробництві сучасних інформаційних продуктів на основі використання можливостей ІКТ. Аналіз розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення інформаційних запитів владних структур є важливою складовою розробки стратегічних напрямів розвитку бібліотечної діяльності як сучасних інформаційно-бібліотечних центрів, удосконалення основних підходів до організації її діяльності, пошуку нових можливостей

удосконалення й розширення спектра бібліотечних продуктів, у яких синтезується інформація, забезпечується введення її в суспільний обіг.

Проблематика бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади в контексті розвитку інформатизації, комунікативних процесів у життєдіяльності українського суспільства, науковий аналіз можливостей ефективного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів у цьому процесі розглядалися в дослідженнях, що відбивають синтез теоретичних і науково-прикладних аспектів бібліотекознавства, документознавства, інфології, соціальної інформатики та наук державного управління.

Вагомим підґрунтям для вдосконалення інформаційного супроводу діяльності органів державної влади на основі сучасних інформаційних технологій стало дослідження одного з наукових напрямів теорії інформатики, розробленого В. Глушковим. Сучасна методологія прийняття управлінських рішень органами державної влади та складові інформаційно-аналітичного забезпечення цього процесу розглядалися в роботах В. Виноградова, А. Дегтяра, В. Гамаонова, В. Мартиненка, Ю. Тихомирова та ін.

Особливості інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень запропоновані П. Друкером, І. Шейдіною, В. Грановським, С. Дацюком, О. Пархоменком, В. Пархоменком, Г. Калитичем, О. Валецьким та ін.

Проблема дослідження розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності в умовах формування конкурентного середовища сучасної інформаційної інфраструктури, багатоаспектності забезпечення інформаційних запитів різних категорій користувачів є актуальною з огляду на підвищення затребуваності використання інформаційно-інтелектуального потенціалу бібліотек. Продуктивним для дослідження цих процесів став соціокультурний підхід, розкритий у працях зарубіжних науковців П. Кегбайна, В. Ванга, Б. Вайкері, а також вітчизняних – О. Сосніна, О. Онищенко, І. Кураса, В. Горового, І. Давидової, Л. Петрової, А. Соляник та ін.

Загальнотеоретичні питання в застосуванні функціонального підходу у вивченні розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності розкриті в працях Ю. Столярова, Р. Мотульського, І. Моргенштерна, Є. Ніконоврої, М. Слободяника, А. Чачко та ін. Помітний внесок у висвітлення питання розширення функцій бібліотек, зокрема в напрямі реалізації

інформаційної функції, яка дедалі більшою мірою припускає аналітичні підходи в наданні послуг, здійснили В. Скворцов, Н. Тюліна, М. Акіліна, Т. Кузнецова та ін.

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в структурі бібліотечної практики, пов'язаний із широким використанням аналітичних методик в опрацюванні змісту первинних документів, є предметом вивчення бібліотекознавчих досліджень. Зокрема, цим питанням присвячували свої праці Н. Сляднєва, В. Ільганаєва, Г. Сілкова, Т. Гранчак, М. Сорока та ін. Ґрунтовне історіографічне дослідження щодо еволюції наукових поглядів на проблеми формування теоретико-методологічних засад розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек України здійснив О. Кобєлев.

Актуальність бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення роботи владних структур як результат розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності посилюється також із швидким розвитком ІКТ, можливостями оперування значними обсягами інформаційно-інтелектуальних ресурсів, виробництва широкого спектра інформаційно-наукових продуктів, що розглядалося в працях Я. Шрайберга, Є. Горного, К. Вигурського, Г. Євстигнеєвої, А. Земська, Г. Шемаєвої, Л. Костенка, А. Чекмарьова та ін.

Хоча питання розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в структурі бібліотечної практики, різні аспекти створення й розвитку бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів, використання ІКТ у цьому процесі привертали увагу широкого кола науковців, відсутні спеціальні дослідження, що відбивають синтез теоретичних та науково-прикладних аспектів бібліотекознавства, спрямовані на узагальнення і вдосконалення організаційно-методичного розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, аналіз розвитку інформаційної функції бібліотек, її трансформацію в інформаційно-аналітичну як базового критерію у визначенні якості розв'язання поставлених владними структурами завдань.

Пропоноване дослідження висвітлює сучасний стан та тенденції розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади, нових підходів організаційно-методичних основ, удосконалення форм і видів інформаційно-аналітичних продуктів бібліотек. У зв'язку з цим у роботі проаналізовано розвиток інформаційної функції бібліотек, зумовлений інформаційними запитами органів

державної влади, активізацією інформаційних процесів у сучасному суспільстві; обґрунтовано трансформацію інформаційної функції бібліотек в інформаційно-аналітичну в процесі обслуговування органів державної влади в період розвитку інформатизації українського суспільства; узагальнено досвід удосконалення структури і функцій бібліотечних установ у зв'язку з впровадженням ІКТ, активізацією інформаційно-аналітичної діяльності сучасних бібліотек; розглянуто та охарактеризовано основні види інформаційно-аналітичних продуктів бібліотек, оптимальних для інформаційних запитів органів державної влади в контексті розвитку бібліотечно-інформаційного виробництва; розкрито основні підходи організаційно-методичних основ бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади під впливом розвитку ІКТ; окреслено перспективні напрями вдосконалення бібліотечної роботи в задоволенні запитів владних структур відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування в Україні.

У монографічному дослідженні пропонується розглядати *інформаційно-аналітичну діяльність бібліотек* як взаємопов'язану сукупність принципів організаційно-правових, організаційно-технологічних, програмно-технологічних, інформаційно-технологічних, інтелектуальних напрямів бібліотечної інформаційної роботи, що забезпечують необхідну якість ефективного використання інформаційних ресурсів, їх семантичної обробки з метою створення консолідованої інформації для сфери державного управління, виробництва інформаційно-аналітичних продуктів для прийняття державних управлінських рішень.

Інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної влади являє собою комплекс заходів щодо здійснення інформаційно-аналітичної діяльності, а також розробки науково-методичних засад організації ефективного використання державними управлінськими структурами інформаційно-аналітичних продуктів, введення їх у соціальні комунікації як інструменту розвитку системи інформаційних зв'язків сфери державного управління шляхом оптимальної структуризації інформаційних масивів баз даних суспільно значущої аналітичної інформації.

У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Принцип історизму, наукової об'єктивності й системності дав змогу проаналізувати особливості розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади на інформаційному етапі поступу українського суспільства.

Комунікаційно-інформаційний і діяльнісний підходи використовувалися при висвітленні явищ інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек. Застосовувалися також структурний, історико-порівняльний, проблемно-хронологічний методи.

Функціональний метод дав можливість обґрунтувати обумовленість реалізації інформаційної функції бібліотекою інформаційними запитами органів державної влади, а також трансформацію цієї функції в інформаційно-аналітичну.

При проведенні прикладних досліджень широко застосовувалися методи узагальнення та інтерпретації, технологічного аналізу. При визначенні перспектив розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади використовувалися описово-аналітичний і прогнозно-аналітичний методи.

Джерельна база дослідження складається з нормативно-законодавчих документів (закони України, укази Президента України, постанови й розпорядження КМУ, державні та галузеві стандарти, накази президії НАН України), документів вченої ради НБУВ (рішення, звіти, плани, концепції тощо) і СІАЗ НБУВ, матеріалів веб-сайтів центральних та регіональних органів державної влади, аналітичних центрів України, що практикують аналітичні методики дослідження різних аспектів розвитку суспільства, основного масиву інтернет-видань, матеріалів ЗМІ, інформаційних ресурсів, розміщених на веб-сайтах провідних бібліотек України та Української бібліотечної асоціації.

Нормативно-правові механізми реалізації та перспективи бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади висвітлені в таких документах: Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27.01.1995 р. № 33/95-ВР, Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР, Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР, Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V, Указ Президента України «Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та органів державної влади» від 14.04.2000 р. № 887/2000, Указ Президента України «Положення про Фонд Президентів України» від 11.10.1996 р. № 936/96, Постанова Кабінету Міністрів України «Державна програма розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені

В. І. Вернадського на 2005–2010 роки» від 25.08.2004 р. № 1085, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека-XXI”» від 17.08.2011 р. № 956, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека-XXI”» від 23.12.2009 р. № 1579-р, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 13.12.2010 р. № 2250-р, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення плану дій з впровадження в Україні Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд”» від 05.04.2012 р. № 220-р, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 р. № 386-р, ДСТУ 5034:2008 «Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» (Національний стандарт України).

Широко використовувалися матеріали науково-практичних і міжнародних наукових конференцій, присвячених висвітленню питань розвитку бібліотечної справи, документознавства, книгознавства, круглих столів, де розглядалися проблеми інформаційної політики держави. Аналізувалися матеріали й документи генеральних конференцій ЮНЕСКО, пов'язаних із проблемами інформаційного суспільства та програмними засадами розбудови суспільства знань.

З метою визначення методології дослідження вивчалися наукові праці з бібліотекознавства, документознавства, книгознавства, інформології, соціальної інформатики, інших галузей наукових знань, що мали пряме чи дотичне відношення до визначених у дисертаційному дослідженні кола завдань. Детально опрацьовувалися наукові праці, що містили теоретичні й прикладні аспекти розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в структурі бібліотечної практики.

Теоретичне й практичне значення монографії обумовлене важливістю використання інформаційного потенціалу бібліотек та інших джерел інформації з метою забезпечення ефективної роботи державного управління в усіх сферах українського суспільства.

Теоретичний аспект проблеми здійснено в площині аналізу перспектив бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади на базі активного використання фондів бібліотек

як важливої складової національного інформаційного ресурсу, аналізу інформаційних масивів інших суб'єктів документальних комунікацій, що особливо важливо в період розвитку інформатизації в Україні. Такий підхід забезпечує внесок у розвиток відповідних розділів бібліотекознавства, пов'язаних з узагальненням і вдосконаленням методик інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотечній практиці.

РОЗДІЛ 1
**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
СУЧАСНИХ БІБЛОТЕК ЯК СУБ'ЄКТІВ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**1.1. Бібліотека як суб'єкт процесу інформаційного
забезпечення управлінської діяльності**

На кінець ХХ – початок ХХІ ст. в українській бібліотечній діяльності відбуваються кардинальні процеси, що визначають нові вектори її розвитку. Саме наприкінці минулого тисячоліття в суверенній Українській державі, нарешті, з'явилися після тривалого економічного спаду можливості для більш-менш відчутної підтримки культурно-освітньої, у тому числі й бібліотечної сфери життя суспільства. У цей час у вітчизняній бібліотечній сфері припиняється спад. Бібліотечні працівники намагаються відновити роботу своїх установ, повернути їм історично притаманну роль сучасних культурно-інформаційних центрів у житті суспільства. Реалізація цієї мети в цей час уже не могла бути успішною без роботи з електронними інформаційними ресурсами, без розвитку бібліотечної діяльності на основі поступового впровадження комп'ютеризації в традиційну бібліотечну діяльність інформаційно-комунікаційних технологій.

Процес упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що спочатку був дуже повільним і торкався лише найкрупніших установ, з поступовим розширенням і прискоренням став дуже важливим для подальшого розвитку бібліотечної справи. Він забезпечив можливість поступового включення на цей час ще традиційних бібліотек у систему найбільш затребуваних суспільством соціальних комунікацій, які активно розвивалися під

впливом інформатизації суспільної діяльності. У свою чергу, такі зрушення сприяли формуванню в середовищі і традиційних, і нових категорій користувачів бібліотек уявлень про можливості, перспективи використання інформаційного потенціалу бібліотечних установ відповідно до сучасних потреб їхнього розвитку. Важливим також залишається той факт, що процес включення в систему сучасних соціальних інформаційних комунікацій позначився на бібліотеці як об'єкті, на який проектувалися всі зміни, пов'язані з активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас бібліотека продемонструвала себе як активний суб'єкт інформаційних обмінів, інформаційних зв'язків між різними категоріями своїх користувачів, джерело наповнення соціальних комунікацій необхідною інформацією, що, у свою чергу, активізувало ряд загальносуспільних факторів подальшого розвитку бібліотечної системи в умовах інформатизації суспільства.

Чинники, що зумовлюють розвиток сучасної бібліотечної діяльності, трансформацію бібліотечних установ, насамперед пов'язані із суспільною затребуваністю в сучасних формах і методах роботи цих установ, що, у свою чергу, формується під впливом змін у соціальній структурі українського суспільства (поява комерційних структур, підприємців, крупних бізнесменів і власників фірм, фермерів тощо) та організаційно-технологічній складовій їх інформаційного забезпечення. Соціологічні дослідження аудиторії користувачів сучасної бібліотеки протягом останніх десятиріч вказують на істотні зміни їхніх запитів у самому складі цих користувачів.

Дослідження цього періоду в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ), зокрема, говорять про зменшення серед читачів інженерно-технічної інтелігенції, яка становила основу категорії обліку природничо-технічного профілю, із 43,5 до 34 %, водночас кількість читачів гуманітарного профілю зросла з 35 до 66,5 % [96, с. 29]. У структурі читацької аудиторії, представленої раніше, до кінця минулого десятиріччя з'явилося 14,4 % підприємців, 9,6 % великих бізнесменів і власників фірм, 2,1 % – фермерів [95, с. 242].

У Національній парламентській бібліотеці України (далі – НПБУ) спеціалісти, представники комерційних структур хоча

й поступаються студентській читацькій аудиторії, проте становлять близько 47 % [198, с. 23], що особливо виразно говорить про структурні зміни в середовищі читачів. Значно більший процент бізнесменів, порівняно з цифрами, наведеними вище, зумовлюється специфікою парламентської бібліотеки, фонди якої містять літературу законотворчого характеру. Характерними у зв'язку з цим є й читацькі інтереси: галузева економічна література, право, історія тощо.

Дослідження вказують також на об'єктивну втрату можливостей навіть крупними бібліотеками в задоволенні запитів читачів за допомогою традиційних форм обслуговування. Так, навіть у НБУВ з її майже 15-мільйонними фондами про неповне задоволення потреб наприкінці 90-х років минулого століття повідомили 35 % читачів [Там само].

Така ситуація пояснюється тим, що протягом 90-х років минулого століття майже в 10 разів скоротилися вітчизняні поточні надходження до бібліотек науково-дослідних установ – з 8700 в 1992 р. до 883 у 2000 р. Наприкінці 1990-х років НБУВ одержала в системі міжнародного документообміну в дев'ять разів менше видань, ніж на початку десятиріччя, втративши 545 зарубіжних партнерів [150, с. 7].

Водночас у регіонах на рівні районних бібліотек типовою була ситуація, описана в дослідженнях щодо Надвірнянського району, де зміст одержуваної інформації задовольняв лише 56,6 % читачів, а 36,6 % з них узагалі отримали відмову в потрібній інформації [197, с. 31].

Про недостатнє комплектування фондів сільських бібліотек соціологічні дослідження свідчать також і в інших регіонах України. Так, існуючою системою обслуговування задоволена лише третина читачів на Донеччині [194].

Як зауважують дослідники, в умовах неспроможності сьогоднішніх жителів села купувати літературу й передплачувати періодичні видання (систематичне придбання друкованих видань було дуже характерним для українського села в минулому) бібліотеки залишилися практично основною можливістю селян прилучитися до друкованого слова. Через це дослідники засвідчують невисокий рівень вимог сільського читача до бібліотечних послуг.

Побажання стосовно покращення роботи бібліотеки стосуються насамперед проблем матеріально-технічного забезпечення: наявності тепла, світла, якісного ремонту, прийнятних меблів тощо [143, с. 176]. Лише близько 10 % опитаних користувачів цієї категорії сподівалися на можливість у майбутньому використовувати сучасне технічне оснащення [196, с. 16].

Поступово, однак, ситуація змінюється в середовищі користувачів, наближених до крупних бібліотек, відбуваються зміни, обумовлені процесами комп'ютеризації, залученням дедалі більшої частини суспільства до інтернет-технологій [58, с. 104]. При цьому передові інформаційні технології поступово проникають у практику бібліотечного обслуговування. І це негайно знаходить відгук у користувачів. Серед них одразу ж набуває популярності користування електронним каталогом, електронними можливостями довідкової служби тощо. Дедалі більше дистантних користувачів висловлює бажання користуватися інформаційними, інформаційно-аналітичними продуктами на актуальні суспільно значущі теми, підготовлені інформаційними структурами бібліотек, користуватися послугами електронних бібліотек, що поступово формуються в інформаційному середовищі. Ці бібліотеки користуються зростаючою популярністю, і, наприклад, у НБУВ кількість їхніх щоденних користувачів уже значно перевищує кількість читачів у читальних залах. Результати статистичних зведень показують, що «видача документів за вимогами користувачів із основного фондосховища НБУВ має тенденцію до певного зменшення: у середньому на 5,6 % в рік. У той же час використання електронних документів та БД відповідно збільшується. Проте для електронних ресурсів показник їх використання щорічно зростає в середньому у 2,5–3 рази» [33, с. 87].

Про певні особливості такої аудиторії користувачів також говорять соціологічні дослідження. Сьогодні ця аудиторія складається з двох основних категорій – молоді, що навчається, та інтелектуальної еліти: учених, викладачів. За діловими характеристиками це – прагматики, що цікавляться довідковою, навчальною та науковою інформацією. Тематична зацікавленість найбільш виражена у сферах економіки, права, електроніки [189, с. 60].

За даними В. Немошкаленка, З. Савіної, Н. Березіної та інших дослідників [141, 198, 13], простежуються значні зміни в складі читацької аудиторії бібліотек за рахунок студентської молоді та учнів. І знову ж таки причини такої активності насамперед пов'язуються з нестачею коштів на підручники та іншу навчальну літературу й поступовим, з розвитком у бібліотеках відповідних технологій, включенням у процес використання електронних інформаційних ресурсів.

Водночас, якщо говорити в цілому, невідповідність інформаційного забезпечення нових запитів користувачів більшістю існуючих бібліотек, що не мали технічної можливості протягом останніх двох десятиріч років, зумовила використання нових підходів до організації бібліотечно-інформаційної діяльності. Така потреба сформована сьогодні під впливом ряду обставин:

- по-перше, зміни в організації суспільного життя на ринкових засадах потребують розвитку особистої активності, підприємливості, якомога ширшого розкриття індивідуальних якостей істотної, дедалі зростаючої частини суспільства. І це, у свою чергу, сприяє формуванню попиту на відповідну суспільно значущу інформацію;

- по-друге, демократизація в напрямі вдосконалення соціальної структури суспільства, розвиток мережі соціальних інформаційних комунікацій сприяють дедалі більш широкому доступу до інформаційних ресурсів різним соціальним групам населення та, відповідно, формуванню в них специфічних інформаційних потреб на певну інформаційну продукцію;

- по-третє, розвиток в Україні процесів інформатизації, освоєння відповідно до світової тенденції здобутків сучасного науково-технічного прогресу вводить у коло користувачів бібліотечними ресурсами всі категорії громадян, що навчаються, підвищують кваліфікацію, ведуть наукову та викладацьку діяльність, цікавляться резонансними проблемами суспільного життя тощо;

- по-четверте, загальне зростання процесу суспільної активності, розширення інформаційних можливостей, загальної поінформованості поступово активізує запити на інформацію також і бібліотечних користувачів.

Таким чином, користувач сучасної бібліотеки, знайомий із сучасними інформаційними технологіями, з кожним роком стає

активнішим, більш вимогливим стосовно пропонованої інформації. Потрібна йому інформація дедалі більшою мірою має бути використана для реалізації життєво важливих цілей і значно менше для цілей, пов'язаних з дозвіллям, розвагами.

Сьогодні основний користувач бібліотеки орієнтується насамперед на ознайомлення з електронними інформаційними ресурсами. Це насамперед пов'язано із швидкими темпами сучасного життя. Користування електронними інформаційними ресурсами забезпечує належну швидкість ознайомлення з проблематикою, допомагає у виборі найпродуктивніших аспектів досліджуваної тематики, забезпечує технологічні можливості для синтезу необхідної інформації, варіюванню нею для досягнення потрібного підбору інформаційного матеріалу. Про зростаючу популярність електронних інформаційних ресурсів у середовищі користувачів говорить, зокрема, динаміка розвитку аудиторії користувачів НБУВ протягом останніх років.

Серед категорій читачів, які «використовують Інтернет та інформацію на електронних носіях, 2 % становлять доктори наук, 40 % – кандидати наук, 17 % – наукові співробітники без вченого ступеня та аспіранти, 36 % – фахівці з вищою освітою, 15 % – спеціалісти із середньою освітою та студенти. Переважна частина користувачів електронними ресурсами отриману інформацію застосовує для науково-виробничої діяльності та навчання. Наукові співробітники НДУ зацікавлені в отриманні інформації з електронних носіїв та Інтернету. У сучасних умовах обмеженого фінансування науково-дослідних та державних інформаційних установ електронний ресурс та Інтернет часто стають єдиним джерелом оперативного отримання інформації про нові досягнення науки і техніки» [33, с. 86].

Поряд із цим важливою складовою бібліотечної роботи залишається й традиційне обслуговування користувачів.

По-перше, цей напрям роботи задовольняє ту категорію користувачів, які на сьогодні ще не освоїли новітніх інформаційних технологій.

По-друге, значення традиційної бібліотечної діяльності певною мірою зростає у зв'язку:

- а) із впровадженням інформаційних технологій обробки ресур-

сів на паперових носіях, анотування книжкової продукції, швидкості, якості обслуговування нею в читальних залах;

б) з активізацією введення в обіг необхідних на сьогодні в практичній діяльності інформаційних ресурсів фондів бібліотек, пов'язаних із проблемами національного розвитку, утвердженям національних традицій у різних сферах суспільної діяльності, інформаційних масивів, що зберігаються переважно на паперових носіях і найбільш досяжних саме в читальних залах бібліотек (до часу їх оцифрування).

При цьому, як справедливо зазначає академік О. Онищенко, сучасна бібліотека не повинна зациклюватися на одному виді інформації – друкованій, книжковій. Оскільки перетвориться в музей. Сьогодні всі бібліотеки мають справу з різними ресурсами – рукописними, друкованими на папері, на електронних носіях. У найближчій перспективі бібліотека бачиться як досвідчений «посередник» між майже безмежним потоком інформації та користувачем. Особлива роль відводиться нині інформації про інформацію, і роль бібліотекаря в інформаційній революції невинно зростає [14, с. 14].

Зростаюче значення бібліотек у нашому суспільстві зумовлене саме активізацією використання електронних інформаційних технологій і насамперед входженням у повсякденне життя переважної більшості наших громадян Інтернету.

Прискорені темпи впровадження електронних інформаційних технологій у життя насамперед активної частини населення забезпечує не лише доступ до інформаційних ресурсів, а й створює небувалі раніше можливості для виробництва інформації в Україні. Це є не лише характерною особливістю сучасної суспільної діяльності, а являється важливою загальноцивілізаційною закономірністю, результатом якої став лавиноподібний процес виробництва інформації різної якості, затребуваності, соціального значення тощо. Результатом проявлення цієї тенденції є актуалізація проблеми акумуляції як вітчизняних, так і глобальних інформаційних ресурсів, необхідних для функціонування й розвитку українського суспільства, насамперед його сфери державного управління, демократичних інститутів, науки, економіки, соціально-культурної сфери. Ця акумуляція в сучасних умовах є непосильною для

будь-якої окремої організації з найсучаснішим технічним оснащенням. Це завдання під силу лише спеціальним інформаційним центрам, функції яких виконували певною мірою раніше і повною мірою можуть виконувати нині бібліотечні установи.

За умови вироблення національної стратегії відбору з інформаційного простору, збереження й використання інформаційних ресурсів, за умови кооперації в цьому виді діяльності бібліотечні установи зможуть і в сучасному суспільстві відігравати значущу роль концентрації необхідних інформаційних ресурсів, стати бар'єром для негативних інформаційних впливів, гарантом забезпечення вітчизняного інформаційного суверенітету.

Такі установи мають стати посередниками:

- між виробниками й користувачами інформацією;
- між наявним у суспільстві інформаційним ресурсом і соціальною структурою, що на ньому базується.

При цьому бібліотечні установи відповідатимуть вимогам сьогодення, успішно виконуватимуть роль основних елементів інфраструктури з управління інформаційними ресурсами суспільства за таких умов:

1. Коли їхня техніко-технологічна база забезпечуватиме можливість управління електронними потоками інформації.

2. Коли вони зможуть ефективно працювати в глобальному інформаційному просторі, відбираючи необхідну нашому суспільству інформацію.

3. Коли стануть центрами надійного збереження нової електронної та переведеної з інших носіїв у форму електронної інформації, структурованої й надійно керованої.

4. Коли переведена в електронну форму інформація з фондів бібліотек упроваджуватиметься в активний обіг, створюючи єдині масиви з новою, утверджуючи напрацьовані поколіннями традиції інфотворення.

5. Коли за рахунок планомірного комплектування фондів новою інформацією буде відновлено та зміцнено внутрішні міжгалузеві зв'язки, що сприятимуть удосконаленню всієї системи інформаційних баз суспільства.

6. Коли бібліотечні установи зі свого боку активізують роботу з дистанційного обслуговування користувачів, відпрацьовувати-

муть технології, що забезпечать підвищення ефективності використання інформації, у тому числі й шляхом адаптації до потреб замовника, з урахуванням специфіки його сприймання, за аналогією з процесами спілкування.

7. Коли бібліотечні установи розпочнуть процес входження як повноправні суб'єкти на інформаційні ринки, що може мати для них не лише фінансове значення. Адже ринок – хороший індикатор будь-якої діяльності.

8. Коли бібліотечні установи як загальносуспільні інформаційні центри стануть також центрами передового досвіду, наукової думки, просвіти й освіти для категорій громадян, що долучаються до їхніх сучасних інформаційних технологій і вводять їх у свій спосіб життя [56, с. 24–25].

Таким чином, відповідно до тенденції розвитку демократичних процесів у нашому суспільстві, нерозривно пов'язаною з попитом на інформацію як на «інтелектуальне підживлення» для соціальної активізації, відзначається зростаюче значення спеціальних загальносуспільних інформаційних центрів, і серед них – бібліотечних, архівних, музейних та інших культурно-освітніх закладів. За визначенням Б. Патона, «сучасні бібліотеки є володарями усієї досі накопиченої і оприлюдненої інформації» [83, с. 8].

У процесі наповнення сучасних соціальних комунікацій з використанням інформації, продукованої попередніми поколіннями, сьогодні бібліотеки відпрацьовують нові методики пошуку потрібних даних, переформатування інформаційних масивів, їх оцифрування, забезпечення доступу через інтернет-технології тощо. Не зайвим буде зазначити ще раз, що таким процесам сприяли демократичні перетворення в країні. На підготовку до використання необхідної інформації не впливають зайві ідеологічні настанови, використовувані раніше, в інтересах інших соціальних спільностей, тобто здійснюється підготовка для ефективного використання наявної інформації відповідно до сучасних суспільних потреб. У роботі з обсягами інформації, що належить до історико-культурної спадщини українського народу, матеріал осмислюється також під кутом зору використання позитивних елементів народних традицій, національного світосприймання, виявлення відповідних закономірностей для використання при аналізі нової інформації.

Акумулюючи всі види вироблюваної суспільством інформації, організовуючи збереження й ефективне використання наявних у розпорядженні бібліотек інформаційних ресурсів, ці установи набувають зростаючої значущості, мають переконливу перспективу як сучасні суспільні інформаційні центри в умовах розвитку процесів інформатизації українського суспільства. Їхня значущість нерозривно пов'язана з ефективністю використання інформаційних ресурсів. Ця ефективність тісно пов'язана також з розвитком дистантних форм обслуговування користувачів, розширенням на базі використання електронних технологій аудиторії бібліотек за їхніми межами.

Практика показує, що найбільш ефективними при використанні дистантних форм бібліотечної роботи є два напрями розвитку інформаційного забезпечення користувачів. Один з них стосується забезпечення широкого доступу громадянам усіх категорій до інформаційних ресурсів загальної суспільної значущості на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечну практику. Ще один перспективний напрям бібліотечної діяльності пов'язаний із задоволенням спеціальних запитів корпоративних користувачів: управлінських структур, бізнесу, наукових установ, громадських і політичних організацій тощо. Цей напрям бібліотечної діяльності потребує аналітичного рівня підготовки матеріалів, вузькоспеціального тематичного відбору необхідних ресурсів, організації інформаційно-аналітичних продуктів для забезпечення найбільш ефективного використання інформації.

Практика використання дистантних форм обслуговування користувачів у НБУВ, інших великих бібліотеках України говорить про великі й до кінця ще невикористані їхні можливості. На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується прискоренням в усіх сферах життя, дедалі більшого значення набуває те, що:

– при використанні новітніх форм обслуговування користувачів, заснованих на електронних інформаційних технологіях, інформація може передаватися користувачеві на будь-якій відстані;

– одночасно інформація може бути використана значною кількістю користувачів без обмежень;

– бібліотека може надсилати абонентам значні без обмежень обсяги потрібної їм інформації;

– електронні інформаційні ресурси, пропоновані бібліотекою, є зручними в тематичному структуруванні тощо.

Останнє є особливо важливим для корпоративної частини користувачів бібліотечними ресурсами, які формують необхідну інформаційну базу для подальшого суспільного розвитку, забезпечують для нього необхідну комунікаційну основу.

Отже, інформатизація сприяє висуванню бібліотеки в ряд найважливіших, з погляду задоволення соціальних потреб суспільства, інститутів формування та поширення інформаційних ресурсів, зміцнюючи комунікаційні зв'язки. На сьогодні бібліотеки активізують розвиток інформаційної функції, стають універсальними інформаційними центрами, сприяють забезпеченню вільного й необмеженого доступу до інформації всім членам суспільства. Виконуючи ці завдання, роль бібліотек посилюється в сприянні розвитку всіх сфер суспільства – виробничій, науковій, освітній тощо.

І сьогодні вже недостатньо зводити роль наукової роботи в бібліотечних установах до теоретичного осмислення процесів інформатизації книгозбірень, а організаційні заходи – до розширених засідань і семінарів зацікавлених певною мірою сторін.

Розвиток електронних інформаційних технологій у діяльності наукових бібліотек у напрямі набуття характеристик сучасних науково-інформаційних центрів з розвинутою системою дистантного обслуговування користувачів посилюватиме вагомість цих аргументів.

У процесі вдосконалення українського державотворення протягом двох останніх десятиріч набули якісно нового змісту процеси продукування інформаційних ресурсів для обслуговування вертикалі органів державної влади й місцевого самоврядування – як однієї з категорій корпоративних користувачів. На сьогодні налагоджується:

– розвиток механізмів своєчасного, якісного інформування значною частиною владних структур усіх рівнів громадян про зміст своєї діяльності;

– організація системи зворотного інформаційного зв'язку з оцінками цієї діяльності;

– залучення до співпраці в інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності органів державної влади вітчизняних інформаційно-аналітичних центрів;

– сприяння розвитку творчої ініціативи громадян у сфері вдосконалення суспільного поступу шляхом реалізації проектів типу «електронний уряд» тощо;

– розробка концепції функціонування державних ЗМІ в сучасних умовах як основи розвитку українського сегмента глобального інформаційного простору;

– удосконалення правової основи функціонування всіх видів ЗМІ та книговидавництва, інших джерел суспільного інформування;

– забезпечення принципу рівноправності доступу до інформації відповідно до діючого законодавства;

– державна підтримка (політична, фінансова, правова) діяльності національних ЗМІ за кордоном;

– удосконалення правової бази стосовно інформаційної діяльності національних політичних та інших громадських організацій, а також зарубіжних інформаційних структур в Україні.

Ці процеси пов'язані з кардинальними змінами в українському суспільстві, які практично одночасно охопили всі його сфери – політику, економіку, культуру, духовне життя. Насамперед це стосується фундаментальної суспільної перебудови, належного функціонування інститутів української державної влади, перед якими постали складні проблеми розбудови суверенної держави, національного розвитку, здійснення докорінних суспільних перетворень на шляху демократизації, формування механізмів ринкової економіки, розв'язання різних складних проблем у керованих сферах тощо. Вирішення цих питань потребує максимальної дієвості від органів державного урядування на всіх рівнях їхньої структурної організації, чого неможливо досягти без відповідного рівня інформаційного забезпечення. Вносить свої корективи у функціонування системи державного управління й процеси інформатизації суспільної діяльності. Під впливом демократичних процесів, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій набули своєї активізації інформаційні обміни в суспільстві між різними його державними й бізнесовими структурами, громадськими інститу-

ціями, суспільними об'єднаннями, просто громадянами незалежно від місця перебування та часу. Відповідно оновлюється й характер державного управління та процес інформаційного забезпечення діяльності владних структур.

Відповідно до теорії управління, органи державної влади мають виробляти ефективні й точні рішення на базі своєчасного отримання достовірної інформації (знань) про будь-які зміни в процесі суспільного розвитку, передбачати їх та ефективно реагувати на них. Ці потреби ускладнюються під впливом динамічних змін у характері й змісті державного управління, зумовлених політичними, соціально-економічними перетвореннями, становленням громадянського суспільства та утвердженням демократичних цінностей як основ його розвитку. У цей період управлінський процес дедалі більше розвивається – від керівництва окремими об'єктами до контролю над життєво важливими процесами в українському суспільстві [238, с. 198]. Істотно вплинули на характер державного управління процеси демократизації внутрішньої та міжнародної політики, що, у свою чергу, потребувало формування «м'якого механізму» управління [44, с. 228]. В. Виноградов у своєму дослідженні звертає увагу на істотне зниження ролі сили як фактора управління [Там само]. При цьому зростає значення інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади як ключової умови прийняття ефективних управлінських рішень для пошуку консенсусу між різними політичними силами, що вибирають у результаті діалогу оптимальний шлях узгодження різнобічних інтересів з метою збалансованого розвитку всіх сфер українського суспільства. У зв'язку з цим посилюються потреби в якісно новій організації процесу формування та поширення інформаційно-аналітичних ресурсів для сфери державного управління всією сучасною соціальною структурою.

У класичному уявленні управління подається як взаємодія двох систем – керуючої (суб'єкта управління) і керованої (об'єкта управління) [50, с. 81]. Тому в процесі вивчення інформаційних потреб владних структур за сучасних умов варто звернути увагу на одну з важливих передумов існування і функціонування ефективного державного управління – налагодження якісного інформаційного обміну, за допомогою якого реалізується зв'язок між суб'єктом

та об'єктом, між керованою та керуючою частинами суспільства. Визначальною рисою інформаційних потоків владних структур є їх зворотність. Від суб'єкта (державного органу управління) до об'єкта управління йде низхідна інформація у вигляді розпоряджень, директив, різних регламентуючих матеріалів, планів, конкретних вказівок, простого інформування про поточну діяльність щодо реалізації управлінських рішень, конкретних кроків тощо. У зворотному напрямі повертається висхідна (зворотна) інформація, яка, зокрема, може бути оцінена, проінтерпретована з точки зору стану й тенденцій змін у суспільному організмі при розв'язанні управлінських завдань. Здійснюється обмін інформацією, на основі якого керівництво отримує відомості, необхідні для прийняття ефективних рішень, налагоджується інформаційний зв'язок між владними структурами й суспільством.

Значний внесок у теоретичне осмислення інформаційного забезпечення управлінських процесів сучасності пов'язаний з реалізацією ідей, зокрема, В. Глушкова, Г. Лавинського, В. Сєдової, В. Бірбрасра та ін. [51, 115, 201, 15]. В основу цього процесу закладено створення державної інформаційної системи, що базується на збиранні, аналізі та поширенні інформації для цілей управління. Це допомагає відмовитися від традицій ручного управління та перейти до сучасного, що базується на знанні ситуації в кожний момент часу.

Логічне продовження реалізації цієї ідеї в Україні відображено в Концепції Національної програми інформатизації. Зокрема, у документі передбачено «створити єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збору, обробки та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у сфері економіки, внутрішньої та зовнішньої політики» [175]. У цій системі поступово активізуються всі суб'єкти інформаційної інфраструктури, що працюють з постійно зростаючими обсягами інформації, у тому числі й бібліотечні установи.

Іншими словами, успішність владних структур у розв'язанні актуальних проблем суспільного життя, особливо нинішнього періоду значних суспільних трансформацій, інформатизації суспільної діяльності, інтенсивності інформаційних обмінів, значною мірою залежить від інформаційної підтримки суб'єктно-об'єктної

системи управління, забезпеченої взаємозворотними інформаційними потоками. Також від якісного рівня введення необхідних і достатніх обсягів інформації (знань) у сферу державного управління та доступності громадян до інформаційних матеріалів про результати діяльності органів державної влади.

Як показує досвід, у цих процесах ефективну допомогу органам державної влади надають також і бібліотечні установи. Як показує практика, інформаційно-аналітичні структури бібліотек на основі проведення моніторингу інформаційних потоків щодо стану функціонування політичних, соціально-економічних та інших сфер суспільства вже надають відчутну допомогу владним структурам у їх інформаційному забезпеченні. Серед різноманітних форм такого забезпечення останнім часом стало виробництво найбільш популярних інформаційно-оглядових (тематичних) продуктів різного призначення. Ці інформаційні продукти є результатом обробки інформації з метою узагальнення громадської думки (наприклад, актуальних, найбільш гострих питань, що турбують громадян, таких як запровадження системи оподаткування, проведення політики приватизації об'єктів державної власності тощо). До таких форм також належить створення різних видів інтелектуально-інформаційної продукції, орієнтованої на запити владних структур України в питаннях взаємодії влади та громадськості, реалізованої в співробітництві Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ і Департаменту комунікацій влади та громадськості Секретаріату КМУ (на сьогодні департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату КМУ). Зокрема, СІАЗ НБУВ вироблено й удосконалено методи організації керування правовою інформацією, що відповідає найбільш актуальним запитам громадян, і введення її в активний обіг у різних сферах життєдіяльності суспільства. Налагодження відповідного процесу, як показала практика СІАЗ НБУВ, сприяло вдосконаленню й розширенню ефективних форм комунікації між виконавчою владою та громадськістю у сфері правозастосування.

У бібліотеках регіонів відкриваються центри правової інформації на допомогу місцевому самоврядуванню, створюються повнотекстові бази таких розпоряджень облдержадміністрацій і рішень рад народних депутатів. Ці БД представлено на веб-сторінках

бібліотек і на регіональних веб-серверах. Користувачам там надається можливість ознайомитися з нормативно-правовими актами, які приймаються різними за рівнем державними владними структурами, а також документами органів місцевого самоврядування, будь-якою іншою інформацією про життєдіяльність відповідної території (місцевий бюджет, податки, власність, соціальний захист малозабезпечених верств населення, транспортне забезпечення, матеріально-технічні ресурси, статистичні дані тощо).

Однак інтенсивний розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, що зв'язали весь світ своїми мережами, з одного боку, створили складне глобальне інформаційне середовище з численними джерелами інформації та засобами її збереження, обробки, поширення, з іншого – постійно збільшують мережу й посилюють інтенсивність комунікативних зв'язків, ускладнюючи їх.

Досліджуючи інформаційно-технологічні аспекти глобального інформаційного простору, науковці звертають увагу на зростаючу провідність інформаційної інфраструктури. З цього приводу Н. Сляднева зауважує, що ці цивілізаційні явища породжують інтенсивні інформаційні потоки, інформаційні сплески, що відображають на інформаційному рівні їхню взаємодію [209]. Вона полягає в тому, що нове інформаційне збурення, яке виникає в інформаційному просторі як окремого суспільства, так і світового співтовариства, отримує можливість швидко активно впливати на життєдіяльність людей, соціуму, націй, держав. У зв'язку з цим, сучасне соціальне середовище, яке стало простором безперервних глобальних, взаємопов'язаних інформаційних потоків, дедалі частіше стає об'єктом соціально керуючих технологій.

У цьому контексті необхідно зауважити, що ці процеси загострили ситуацію з надходженням в інформаційний простір значних обсягів інформації малої надійності та достовірності, що містять суперечливі дані про функціонування різних сфер українського суспільства. Особливо це проявляється в період передвиборних кампаній, в економічній сфері при валютних операціях, у процесі приватизації великих підприємств, у зовнішніх відносинах Україна – НАТО, Україна – ЄС, Україна – Росія тощо. За таких умов констатується збільшення інформаційного навантаження на сферу

державного управління, породжується синдром ентропії (невизначеності) при формуванні уявлення щодо суспільно-економічної, політичної ситуацій у державі, прийнятті державних рішень щодо внутрішніх і зовнішніх векторів розвитку українського суспільства.

За таких умов простого інформування з окремих соціально-економічних проблем чи питань розвитку різних сфер суспільства органів державного урядування не достатньо. Набуває вагомого значення оперативна організація цілеспрямованих масивів інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що відображають закономірність розвитку суспільних процесів, сприяють державним органам своєчасно й ефективно відпрацьовувати шляхи та методи розв'язання широкого спектра проблем соціально-економічного й культурно-політичного характеру.

У зв'язку з цим для ефективної реалізації бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади постає ряд завдань, пов'язаних із проведенням інформаційного аналізу інформаційних потоків, що циркулюють у національному інформаційному просторі:

- забезпечення об'єктивного інформування про стан функціонування різних сфер українського суспільства з урахуванням потреб владних структур, що зменшує їхню ентропію;

- накопичення необхідного обсягу якісних інформаційно-інтелектуальних ресурсів для ефективного цільового використання у сфері державного управління;

- залучення в інформаційний супровід діяльності органів державної влади якісної науково-прикладної інформації, яка вже пройшла шлях соціально-практичної конкретизації ефективного державного менеджменту;

- удосконалення форм взаємозворотного інформаційного зв'язку владних структур із громадянами, громадськими організаціями, науковими установами, системою вітчизняних інформаційних центрів, у тому числі бібліотечних.

Державотворча діяльність потребує спеціальних процесів інформаційного обміну, встановлення й підтримки постійних зв'язків між владними структурами, державою та суспільством. На сьогодні залишається актуальними висновки, зроблені

дослідниками про те, що в Україні «розбудова держави явно випереджає розбудову суспільства, тому інститути влади часто немов би зависають над прірвою: їм не зовсім зрозуміло, які цінності та інтереси суспільства вони мають відстоювати й захищати...» [35, с. 10].

У сучасній соціотехніці управління особливе значення має оптимізація інформаційно-аналітичного забезпечення цієї діяльності, оскільки будь-яка керована система не в змозі функціонувати без налагодження надійного та оперативного зв'язку між суспільством й органами державної влади і виробляти відповідні рішення без повної, достовірної та оперативної інформації.

При цьому для успішної реалізації вищезазначених завдань необхідно взяти до уваги, що більш численними, різноманітними і взаємопов'язаними стають чинники, які враховуються при прийнятті рішень у сфері державного управління. Відбувається перехід від розв'язання окремих інформаційних завдань до забезпечення комплексного бачення суспільних проблем, що потребує інформаційно-аналітичного, аналітико-прогнозного, науково-експертного представлення матеріалів.

У цьому контексті для результативної діяльності органів державного урядування необхідна всебічна, попередньо оброблена інформація, яка відтворює життєдіяльність суспільства в комплексному баченні, надає науковообґрунтований, експертний аналіз, прогнози суспільному розвитку.

Як зазначає з цього приводу І. Шейдіна, надзвичайно високий темп змін у світі, продиктований соціальними й науково-технічними революціями, комплексний характер проблем, що виникають перед тими, хто приймає відповідні рішення, зумовили необхідність залучення експертів-консультантів як джерела відсутніх в американського уряду чи монополій професійних знань [242].

Ці знання можуть бути представлені ідеями, втіленими у форму доповідей, різних типів – тут і нові варіанти політичного курсу, оцінки, теорії, пропозиції, попередження, довгострокові плани, статистичні викладення, прогнози, моделі, висновки й конкретні дії в різних проблемних ситуаціях тощо. Цей вид інформаційного продукту стає дедалі більш характерним для інформаційно-аналітичних структур сучасних бібліотек. Оброблюючи значні обсяги

інформації, ці структури виробляють власне бібліотечні інформаційні продукти стосовно модернізації суспільних відносин, соціально-економічних перетворень у державі тощо. Позитивним у цьому процесі спостерігається те, що до обробки залучається інформація, що висвітлює результат дискусій фахівців до політичного життя, їхні оцінки суспільно значущих процесів і визначення оптимальних способів розв'язання проблем. Тобто ці матеріали висвітлюють результати суспільної комунікації в соціумі, обміну думками. професійної дискусії експертів з наданням рекомендацій, висновків щодо розвитку та шляхів подолання соціально-економічних проблем. Зарубіжний досвід показує, що ці дискусії експертів стають інформаційною базою для прийняття рішень на державному рівні: «аналітичні центри конкурують і дискутують між собою і з цього виходить якісний продукт» [8].

У бібліотечну практику активно запроваджуються інтелектуально-інформаційні технології, що полягають у використанні методик аналізу інформації з метою дослідження розвитку суспільно значущих сфер, реалізації практичної державної політики. При цьому важливого значення набуває також науково-інформаційне, науково-аналітичне, науково-експертне представлення матеріалів (науково обґрунтованих рекомендацій стосовно управлінських рішень) з метою ефективної реалізації державних програм, проектів під час різнобічної діяльності владних структур.

Це підтверджується ініціативою владних структур у поглибленні співробітництва з НАН України, іншими інформаційно-аналітичними центрами, організації «приурядових» експертних груп, впровадженні практики стратегічного аналізу вироблення та реалізації повноцінної автентичної національної парадигми зростання на основі активізації використання наукового, інноваційно-технологічного потенціалу, застосування сучасних організаційних і соціально-економічних механізмів суспільного поступу тощо. Під час розширеної наради з керівниками провідних галузевих наукових і науково-дослідних установ на тему: «Острови інноваційного прориву національної економіки: політика держави та практика реалізації» представники Кабінету Міністрів України неодноразово озвучували тезу, що «країні не вистачає організованої

системи, завдяки якій би шлях до практичної реалізації ідеї проходив за короткий термін. А вітчизняна наука здатна продукувати прогресивні розробки» [121].

На сьогодні основним посередником між наявними масивами інформації наукових колективів і суспільством залишаються бібліотечні установи. Вони впроваджують у бібліотечну практику більш якісні форми забезпечення своїх користувачів, у тому числі й органів державної влади, загальносуспільними науково-інформаційними, науково-практичними, науково-експертними знаннями, які відображають як вітчизняний, так і світовий досвід.

Усвідомлення того факту, що науково-інформаційні ресурси містять обґрунтування вже прийнятих рішень державного менеджменту, ідеї про ефективну їх реалізацію, внесло доповнення в бачення інформаційного супроводу діяльності органів державної влади інформаційно-аналітичними структурами бібліотечних установ. Значні обсяги інформаційного ресурсу, що містить інтелектуальне багатство суспільства багатьох поколінь, відображає досягнення науки, освіти, культури, інших сфер людської діяльності та матеріалізується в науковій, науково-технічній літературі, науково-дослідних і конструкторських розробках тощо, потрібно використовувати в інтересах українського суспільства. Цей інтелектуальний доробок має «працювати» на досягнення стратегічних і тактичних цілей суспільного розвитку відповідно до доктрин, соціально-економічних програм, урядових завдань і планів.

Для ефективного обслуговування владних структур інформаційно-аналітичні підрозділи бібліотечних установ розробляють нові методики відбору, аналізу й синтезу інформації, що має наукову цінність і практичну значущість для процесу державного управління, створюють на цій основі електронні проблемно-орієнтовані БД із ключових питань суспільного розвитку; запроваджують ефективні методи і форми виробництва та введення у сферу державного управління науково-аналітичних знань.

Для підготовки науково-аналітичних матеріалів використовують наукову інформацію, яка після відповідної обробки приймає вид науково-інформаційного продукту для оперативного використання. Цей процес потребує відбору наукової інформації, надійних

даних, перевірених досвідом наукових ідей і практичних рішень, відмежування від будь-яких суб'єктивних суджень тощо.

Як показує практика інформаційно-аналітичних структур провідних бібліотек, зокрема СІАЗ НБУВ, вектор розвитку інформаційно-аналітичної діяльності, удосконалення її технологій відповідно до запитів її користувачів спрямований на активізацію ефективного використання науково-інтелектуальних напрацювань у процесі продукування аналітичних матеріалів, виконання аналітичних завдань (розробок) різних рівнів складності.

В умовах зростаючих інформаційних потоків інформаційно-аналітична діяльність спрямована на обробку як значних обсягів суспільної інформації (фактологічних даних), так і масивів науково-інтелектуальних напрацювань для розв'язання актуальних суспільних проблем, які на сьогодні мають комплексний характер. Наприклад, аналітичне дослідження щодо розвитку й запровадження ринкових механізмів в Україні потребує не лише економічних знань, зокрема щодо функціонування дедалі більшої кількості економічних структур, а й наукового обґрунтування правових норм управління саме цими структурами, умов, у яких вони ефективно діють, а також прогнозно-прогресивних ініціатив науковців щодо перспектив зазначених структур у контексті соціально-політичних, економічних трансформацій суспільних відносин тощо. Це потребує кваліфікованого використання різноманітних масивів науково-інтелектуального доробку – і не лише спеціального, а й з різних галузей наук. Так, реалізація інформаційно-аналітичних завдань стосовно дослідження розвитку тих чи інших ринків потребує інформації правового характеру, на базі яких здійснюватимуться ринкові операції, політологічних знань з характеристикою розвитку політичних процесів, розстановки політичних сил. Використовуючи таку інформацію, можна спрогнозувати можливі напрями й тенденції суспільно-економічних перетворень та ефективність функціонування різних економічних структур в умовах визначеної політичної ситуації.

Як показує практика, значні резерви в справі ефективного використання результатів наукових напрацювань можуть бути задіяні при більш ефективній організації співробітництва між бібліотеками, де концентруються основні масиви інформації, і науковими

зкладами – творцями нового наукового знання. На сьогодні українська наука має цінні інформаційні бази, у яких знайшли відбиток результати дослідної роботи на передових напрямках її розвитку.

Таке співробітництво позитивно впливає на якісне збагачення фондів бібліотек, при використанні яких відбувається розвиток аналітичної діяльності в напрямі підвищення наукоємності розроблюваних інформаційно-аналітичних проєктів з прицілом на термінове використання результатів наукових досліджень.

Бібліотеки завдяки новим можливостям інформаційно-комунікаційних технологій перетворюються на інтегровану єдність, що складається з різноманітних систематизованих інформаційно-інтелектуальних ресурсів, надають нові організаційно-технічні засоби використання результатів наукових напрацювань з більш ширшим їх охоптом.

Розвиваючи інформаційно-аналітичну діяльність в напрямі підвищення рівня наукоємності розроблюваних інформаційних продуктів, бібліотеки розв'язують одне з важливих питань процесу інформаційно-аналітичного супроводу діяльності органів державної влади – виявлення інтелектуально-наукового ресурсу в масивах нової, виготовленої в суспільстві наукової, науково-практичної та науково-експертної інформації, тобто забезпечення використання «розсіяних» знань у задоволенні інформаційних потреб державного управління. Про цей напрям розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек варто говорити як про перспективний, оскільки на сьогодні він передбачає подальші теоретико-методологічні, науково-практичні напрацювання щодо роботи з наукоємним, інтелектомістким, знаннемістким інформаційним ресурсом і продукування на його основі нової синтезованої інформації для цілей державного управління. Подальше відпрацювання і впровадження результатів науково-практичних бібліотечнознавчих досліджень у розвиток цього напрямку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек забезпечить оперативне введення у сферу державного управління нової інформації, що може стосуватися, наприклад, змін навколишнього середовища, ситуації, пов'язаної із затребуваністю енергетичних і сировинних ресурсів, ефективність їх використання, розвиток виробничої сфери українського суспільства, соціально-політичні перетворення тощо.

Про необхідність подальшого напрацювання теоретико-методологічної, науково-практичної бази бібліотекознавчих досліджень для розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек з метою вдосконалення формування інформаційно-інтелектуального ресурсу для цілей державного управління говорить також той факт, що сучасні наукові дослідження у своїй більшості ведуться в контексті дисциплінарних підходів, які накладають обмеження на розв'язання комплексних суспільних проблем. Подоланню цієї ситуації можуть сприяти науково-практичні напрацювання інформаційно-аналітичних структур при великих інформаційних системах. Зокрема, при великих бібліотечних установах, що здатні інтегрувати соціально-наукове знання різних дисциплін і створюють умови для консолідації навколо спільної праці інтелектуально активних фахівців з багатьох галузей знань, які мають безпосередній стосунок до дослідження тієї чи іншої комплексної суспільної проблеми та її розв'язання, здійснюють виявлення (пошук), аналіз, синтез та трансформування інтелектуально-наукових знань у науково-аналітичні розробки, придатні для практичного використання у сфері державного управління.

Такі центри, серед яких знаходять своє місце також і новостворені інформаційно-аналітичні бібліотечні підрозділи, сприяють трансформації здобутків сучасної науки до рівня практичного використання, введення останніх у практику з метою підвищення ефективності діяльності органів державної влади. Тобто особливістю якісної роботи таких структур, як вважає В. Ксьонзенко, є перетворення знань на дієздатний інформаційний ресурс (у нашому випадку інформаційно-інтелектуальний продукт) і його матеріалізацію. У його основі закладені «знання, доведені до рівня моделей, алгоритмів, конкретних програм: бери і застосуй» [226, с. 158–159]. Більше того, на переконання дослідників О. Литвиненка, І. Бінька, В. Потіхи, уже сьогодні створено необхідні передумови активізації перетворення знань на інформаційно-інтелектуальні ресурси й засоби ефективного їх використання протягом усього замкненого циклу супроводження знань [118, с. 44].

У цьому контексті М. Слободяник, аналізуючи різні підходи до розуміння сутності сучасної бібліотеки, слушно стверджує, що «за активної участі бібліотеки створюються інформаційно-

когнітивні передумови для одержання нового знання через накопичення, збереження й доступу до знання, а також його аналіз, синтез і трансформацію» [206, с. 97].

Зазначена точка зору відображена також у висновках Л. Костенка щодо розвитку в бібліотеках інтелектуальних (наукоємних) інформаційних технологій обробки документних масивів, що мають базуватися на конвеєрному технологічному циклі: «бібліографуванні, реферуванні, підготовці інформаційно-аналітичних і прогностичних матеріалів, проведення бібліо-, інформо- та наукометричних досліджень, які у свою чергу є передумовою для досягнення головного кінцевого результату науково-інформаційної діяльності бібліотек – виділення зі сховищ даних нових знань, що в явному вигляді в них не містяться» [107, с. 26].

У зв'язку з цим стає дедалі очевиднішим, що активізація практичного використання інтелектуально-наукових, експертних знань і міра їхнього впливу на життєво важливі ланки суспільства залежить від відповідного суспільним запитам розвитку інтелектуально-комунікативних систем, у тому числі бібліотечної. Організація роботи з інформаційними масивами (пошук, збір, аналіз, синтез, трансформування в продукт) і руху інтелектуально-наукових, експертних знань, забезпечення належного рівня їх цільового застосування та масштабів тощо – усе це спрямоване на упорядкованість і формування інтелектуального доробку, зниження ентропії в процесі ефективного його використання в будь-якій сфері суспільної діяльності, у тому числі при виробленні результативних рішень владними структурами. Більше того, сучасний підхід до діяльності інтелектуально-комунікативних центрів (інформаційно-аналітичних структур), на думку дослідників, доводить, що вони саме й базуються на інформаційно-інтелектуальних технологіях перетворення розсіяних знань на інтелектомісткі аналітичні матеріали, призначені для розв'язання функціональних завдань у різних сферах українського суспільства. Різні аспекти функціонування зазначених структур і трансформація їхніх функцій як в Україні, так і за кордоном висвітлені в працях І. Шейдіної, В. Грановського, В. Горова, Н. Слядневої, О. Білоруса, І. Бінька та ін. [242, 62, 58, 210].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку інформаційного середовища країни набуває все більшої актуальності побудова

інтелектуально-інформаційної інфраструктури, яка б займалася трансформуванням інтелектуально-наукових, експертних напрацювань на ефективний знаннємісткий ресурс (продукт), орієнтований на забезпечення ефективної роботи управлінської ланки суспільства, що стає своєрідним базисом для прийняття ефективних державних рішень. Саме сучасні центри, обладнані новітньою технікою з відповідним програмним забезпеченням, використовуючи нові інформаційно-комунікаційні технології доступу до національних і світових знань, їх засвоєння, опрацювання, акумулюючи інтелектуальний потенціал і базуючись на інноваційній моделі розвитку, забезпечують обіг суспільно значущої інформації, ефективно її функціонування в усіх сферах суспільства, у тому числі державного управління.

Важливим завданням для бібліотек у цьому контексті є розробка власної концепції розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в системі інформаційного забезпечення процесу вироблення рішень органами державної влади, яка втілює ідею організації з відповідними функціями структури, що з'єднує силу інтелекту із силою влади [62, с. 1]. Такі організаційно-функціональні структури відпрацьовують весь технологічний та інструментальний процес, який можна назвати інженерією знань (у нашому випадку робота спрямована на з'єднання ресурсу знань з ресурсом влади [Там само]), уособлюють сучасну форму нової взаємодії носіїв знань і владних структур. У цьому випадку має місце визначення стратегії розвитку нової якості інформаційно-аналітичних структур бібліотек, у яку вони трансформуватимуться з урахуванням функцій, що вони мають виконувати в процесі вдосконалення бібліотечно-інформаційного забезпечення інформаційних запитів владних структур.

1.2. Особливості вдосконалення бібліотечних функцій під впливом управлінських запитів

На всіх етапах розвитку людської цивілізації з часу виникнення бібліотек їх функціонування зумовлено соціальною потребою. У структурі соціальних запитів завжди важливими були ті, що пов'язані з організацією суспільства, удосконаленням

управлінської діяльності, відповідними інформаційними обмінами. Відповідно, розвивався і спектр бібліотечних функцій. З цього приводу В. Скворцов слушно зауважує, що, незалежно від того, у якій лексичній формі поняття «функція» позначається в бібліотекознавчій літературі, сутність цієї проблеми має зводитися до чіткого визначення: що саме робить бібліотека для суспільства, які обов'язки покладає на неї суспільство, які завдання бібліотека допомагає розв'язувати суспільству [204, с. 39]. У зв'язку зі змінами в процесі поступу самого суспільства відбувається зміна його ідеології, політично-соціальної структури, ціннісних критеріїв суспільних відносин, удосконалюється базисна основа подальшого його розвитку. Усе це вносить корективи в бібліотечну діяльність, ставить перед нею нові завдання, які, у свою чергу, потребують внесення змін у внутрішню організацію роботи, в удосконалення зв'язків по лінії «читач – бібліотека», оновлення спектра бібліотечних функцій з урахуванням запитів різних груп користувачів.

Особливо наочно цей процес проявляється протягом останніх двох століть. У 60–70-х роках минулого століття основними соціальними функціями бібліотеки вважалися: кумулятивна, меморіальна, комунікативна, ідейно-виховна, інформаційна, освітня та на допомогу професіональному читанню. Зокрема, таку позицію підтримували О. Чубар'ян, І. Фрумін та ін. У 80-ті роки ХХ ст. з огляду на державну політику Радянського Союзу бібліотеки визначалися як ідеологічні, культурно-просвітницькі й науково-інформаційні заклади, суспільна роль яких була законодавчо закріплена в Положенні про бібліотечну справу в СРСР [202].

У 1990-ті роки сформувалося кардинально нове бачення розвитку бібліотечної діяльності, визначення її завдань і цілей у задоволенні інформаційних потреб українського суспільства. Такі зміни пов'язані зі становленням суверенної української державності, відродженням національної духовності, розбудовою демократичного суспільства, зростанням значення й самобутності різноманітних соціальних структур у суспільстві, інформатизацією суспільної діяльності, переосмисленням значення інформації в розвитку суспільних відносин. Прийнятий у незалежній державі Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цін-

ностей національної і світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках. Стаття 1 цього Закону визначає бібліотеку як «інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки» [170]. Бібліотечна система України, згідно із цим Законом, – розгалужена мережа бібліотек різних видів, пов'язаних взаємодією і взаємовикористанням бібліотечних ресурсів (упорядкованих фондів документів на різних носіях інформації, довідково-пошуковим апаратом, матеріально-технічними засобами опрацювання, зберігання й передачі інформації). Зокрема, слід звернути увагу на можливість забезпечення різних категорій користувачів, у тому числі й представників органів державної влади, інформацією, що сприяє підвищенню інформаційної культури суспільства від державних структур до окремої особистості.

Утім, роль бібліотек як загальносуспільних інформаційних центрів зростає, висувуються нові вимоги до якості надання інформаційних послуг, забезпечення комплексного, багатоаспектного підходу до розв'язання інформаційних завдань. Посиленню таких вимог сприяв розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовив зміни в інформаційних потоках, збільшення їхніх обсягів і якості, а також кардинально розширив засоби збереження, пошуку й доступу до інформаційно-інтелектуальних ресурсів.

На бібліотечну діяльність здійснює вплив стрімкий розвиток інформаційної сфери, насамперед вітчизняної, на базі інтенсивного впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, формування сучасної інформаційно-виробничої системи з механізмами жорсткої конкуренції тощо. Зростаючі обсяги інформаційних потоків на основі широкого впровадження в усі галузі суспільної діяльності інформаційно-телекомунікаційних технологій зумовили розвиток інформаційної інфраструктури в напрямі орієнтації на інтелектуально-інформаційні види діяльності, що передбачають роботу з великими обсягами інформації, яку аналітично обробляють і яка набуває необхідних

функціональних ознак її використання в суспільній практиці. У результаті отримали поштовх до різноманітних напрямів розвитку інформаційні центри, що спеціалізуються на виробництві й продажу різних за тематикою та призначенням БД (фактографічних, бібліографічних, повнотекстових тощо) інформаційно-аналітичних матеріалів (дайджестів, оглядів тощо), орієнтованих на користувачів, які бажають отримати оперативний інформаційно-інтелектуальний продукт за індивідуально сформованими запитами. Такі новостворені структури постійно працюють над удосконаленням і розширенням своїх інформаційних послуг та продуктів, тим самим займаючи свою нішу на інформаційному ринку. Акумуляція, структуризація та аналіз інформації, які здійснюються такими структурами в процесі підготовки інформаційно-аналітичної продукції, стають важливим напрямом бібліотечної діяльності. Він пов'язаний як із задоволенням специфічних запитів вузького кола замовників, так і з ознайомленням усіх користувачів, у тому числі з категорії владних структур, із загальними напрямами інформаційно-аналітичної діяльності.

Нові можливості бібліотечних інформаційно-аналітичних структур, пов'язані з поширенням нових інформаційно-комунікаційних технологій, здійснили вплив на зміст діяльності бібліотеки, розвиток перспективних технологій роботи з інформаційними ресурсами, розширення номенклатури відповідних інформаційним потребам суспільства послуг і виробництво інформаційно-інтелектуальних продуктів.

Відбувається переосмислення ролі, завдань і методів роботи цих традиційних центрів збереження й розповсюдження інформаційно-інтелектуальних ресурсів у системі забезпечення інформаційних потреб суспільства. Вони спрямовують вектор свого розвитку на вдосконалення і впровадження нових форм роботи, урізноманітнення бібліотечно-інформаційного сервісу на основі використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній практиці, активне включення в процес інтеграції національних інформаційних ресурсів та введення їх у глобальний інформаційний простір тощо.

У цьому контексті перспективність бібліотеки визначається не тільки обсягом накопичених інформаційних ресурсів, органі-

зацією процесу комунікації між документом (інформацією) і споживачем, а й інтенсивністю використання, виробництвом на їхній основі інформаційно-інтелектуальних продуктів і надання послуг, що мають чітке функціональне призначення для певної категорії користувачів.

Це означає, що бібліотека прагне зберегти ініціативу серед інших інформаційних центрів у впровадженні сучасних підходів до забезпечення різноманітних потреб своїх користувачів, не втрапивши свого права первородства, як це сталося в період організації роботи Державної системи науково-технічної інформації, коли бібліотека поступилася місцем цій структурі у створенні системи реферування й поширення науково-технічної інформації [224].

У зв'язку з цим, суспільна затребуваність визначила напрями змін у системі проявів соціальних функцій бібліотек. Бібліотекознавцями, такими як К. Селіверстова, Н. Тюліна, М. Акіліна, В. Скворцов, М. Слободяник, І. Моргенштерн, Т. Кузнецова та ін., значна увага приділяється реалізації інформаційної функції, що з розвитком електронних технологій надає бібліотечним установам статусу рівноправного партнера серед інших суспільних інститутів у розвитку українського суспільства на нових інформаційних засадах. Зокрема, К. Селіверстова серед головних функцій бібліотеки виділяє інформаційно-комунікативну, яка передбачає створення умов для вільного доступу до документів та оперативного їх отримання всіма зацікавленими в них споживачами [202, с. 28]. Інформаційно-комунікативна функція бібліотеки, на думку українського бібліотекознавця М. Слободяника, також є головною. Він вважає, що вона полягає «у формуванні інформаційного потенціалу бібліотеки та його доведенні по різноманітних комунікативних каналах до споживачів» [206, с. 11].

Схожу думку висловлює також бібліотекознавець І. Моргенштерн. Головна інформаційна функція бібліотеки, за його визначенням, полягає в збиранні, організації та доведенні до населення інформації, зафіксованої в книгах та інших документах бібліотечного зберігання, каталогах і картотеках [138, с. 3].

Сучасний функціональний підхід до розвитку бібліотечної діяльності використала Н. Тюліна, яка підкреслює, що важливою умовою інформатизації суспільства є забезпечення доступності

інформації, у тому числі через створення єдиного інформаційного простору – у межах окремих країн та у світі. Істотний внесок у вирішення цього завдання може бути в бібліотек, що розвивають свою інформаційну функцію на основі сучасної технології [224, с. 7]. Із впровадженням у бібліотечну практику інформаційних електронних технологій бібліотека як інформаційна база суспільства отримала додаткові можливості в забезпеченні різних категорій користувачів повною інформацією, необхідною у їхній повсякденній життєдіяльності, сприяючи при цьому орієнтації в ній.

З проявом загальноцивілізаційної тенденції інформатизації в інформаційному просторі України, зі зростанням значення інформаційних ресурсів у суспільному житті, що є однією з основних ознак розбудови інформаційного суспільства, значення інформаційної функції в структурі функцій сучасної бібліотеки зростає, висувається на перший план. Інформатизація не лише дала можливість доступу суспільства до наявних інформаційно-інтелектуальних ресурсів вітчизняного й зарубіжного виробництва, а й створила можливість для масового продукування нової інформації в дедалі зростаючих обсягах. У зв'язку з цим зміст інформаційної функції бібліотеки більшою мірою пов'язується з генерацією інформації про інформацію чи «інформації на базі інформації». Зокрема, М. Слободяник вбачає «орієнтацію інформаційної діяльності бібліотеки, яка репрезентована основними її функціями, саме на інформацію, зафіксовану в документній формі» [206, с. 99].

Розвиваючи цю думку, Т. Кузнецова слушно зауважує, що бібліотеки нині усвідомили себе навігаторами в необмеженому масиві інформації (навіть за відсутності інколи необхідної матеріально-технічної бази), що вигідно вирізняє їх серед інших комунікативних структур. У бібліотечній свідомості ідея доступу до інформації починає переважати над ідеєю володіння нею [110]. Дослідниця ж додає важливе уточнення про те, що інформаційна функція сучасної бібліотеки набуває також і ресурсно-оцінюючого, і ресурсно-орієнтуючого характеру [Там само].

Аргументовано підходить до визначення інформаційної функції М. Акіліна через розуміння словосполучень зі словом «інформаційний», яке передбачає не наявність інформації, а її перетворення, дію з її змістом, розуміння її семантики, тобто суті інформації, і її

трансляції в іншому, сконцентрованому вигляді. Вона зазначає, що наявність перетвореної, нової інформації, семантичного екстракту, що відображає зміст базової, є характерною рисою інформаційної функції [2, с. 32]. Підтримуючи цей підхід, Н. Тюліна справедливо уточнює, що інформаційну функцію не можна зводити лише до створення джерел бібліографічної інформації та довідково-бібліографічного обслуговування. В інформаційну функцію бібліотеки закладено потенційні можливості здійснення інших форм інформації, таких як реферативна, фактографічна [224, с. 5].

Цей підхід підтримано українською дослідницею Н. Ашаренковою, яка визначає інформаційну функцію бібліотеки як пізнання об'єкта, тобто опрацювання інформації (обробку, систематизацію, структурування, узагальнення, розподіл тощо), і його відображення – представлення у відповідних формах, засобах, ресурсах, послугах, залежно від поставлених цілей і категорій користувачів. На її думку, результатом реалізації інформаційної функції є створення й поширення вторинної інформації в усній, друкованій, наочній, електронній формах, у вигляді друкованої продукції, баз даних, віддаленого доступу до цифрових ресурсів у режимі онлайн, консультацій, оглядів літератури, книжкових виставок тощо [6].

Погоджуючись із вищезазначеним, необхідно також доповнити, що на сьогодні з метою ефективного задоволення суспільних потреб при реалізації інформаційної функції бібліотеки спрямовують свої зусилля на покращення рівня керування інформацією, введення її в активний суспільний обіг за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій через виробництво на основі накопичених інформаційних масивів електронних бібліографічних, проблемно-орієнтованих реферативних і повнотекстових БД, інших інформаційних продуктів, тобто створення конкурентоспроможних інформаційно-інтелектуальних ресурсів, які стають базисом для забезпечення процесу життєдіяльності важливих сфер суспільства. При цьому бібліотеки зосереджують свою увагу на виявленні інформаційних потреб окремих категорій користувачів і можливостей їх задоволення, застосовують диференційний підхід у формуванні системи бібліотечно-інформаційного сервісу з відповідними до їхніх запитів новими послугами й продуктами.

Що ж стосується управлінських структур, то інформаційне забезпечення їхньої діяльності в Українській державі набуває особливого значення. Щодо цієї категорії користувачів реалізація та розвиток інформаційної функції набуває значної виразності в бібліотечній діяльності. Як стверджують дослідники в галузі бібліотекознавства, у часовому вимірі виразними стають соціальні функції бібліотеки щодо конкретної категорії користувачів [142, с. 23]. Це означає, що для бібліотеки її функції визначаються залежністю від інформаційних потреб як окремих груп (категорій) її користувачів, так і суспільства в цілому.

Бібліотечне обслуговування, яке можна характеризувати як більш адресне, вносить відповідні корективи до визначення змісту функцій у момент їхньої активізації. Під змістом функцій розуміється весь комплекс робіт, який має виконувати бібліотека для задоволення інформаційних потреб корпоративних користувачів, у тому числі й органів державної влади. Тобто завдання полягає в тому, щоб визначити, які методологічні, організаційні та програмно-технологічні засади необхідно впроваджувати в бібліотечну діяльність, який асортимент інформаційних продуктів і послуг з відповідною інформаційно-тематичною змістовністю необхідно надавати корпоративним користувачам у процесі їх обслуговування тощо.

У контексті інформаційно-аналітичного забезпечення своїх корпоративних користувачів розвиток інформаційної функції бібліотеки найдоцільніше розглядати з позиції взаємозв'язку бібліотечних установ з іншими зовнішніми елементами суспільства, зокрема владними структурами, які визначають зміст її функцій та обов'язки щодо них. Як зазначає з цього приводу Р. Мотульський, бібліотека через функції реалізує своє соціальне призначення [139], відповідає потребам суспільства, взаємодіє із зовнішнім середовищем, у процесі чого і виявляється її сутність.

Основи взаємодії бібліотеки з підсистемами зовнішнього середовища досліджували у своїх працях П. Кегбайн, В. Ванг, Л. Фоміна та ін. Зокрема, за словами Л. Фоміної, зовнішні і внутрішні дії здійснюють вплив на характер, динаміку, форми процесу взаємодії, постійні видозміни якого служать для бібліотеки джерелом розвитку, змінюють зміст її діяльності [234]. Таким джерелом

стало налагодження більш тісної взаємодії бібліотеки з владними структурами, яке почало спостерігатися на початку 1990-х років. Тому функціональні завдання управлінської ланки суспільства та системні властивості процесу прийняття рішень істотно позначилися на визначенні шляхів для кардинального поліпшення інформаційного забезпечення, надання йому нового змісту, що відповідає їхнім потребам. Справедливо з цього приводу зазначали західнонімецькі фахівці П. Кегбайн і В. Ванг, що політика бібліотеки має підпорядковуватися вимогам зовнішнього середовища, інакше буде ним відторгнута [90].

У зв'язку з цим способи взаємодії бібліотеки з органами державної влади представлені її функціями щодо них, які відображають її зв'язок із цією категорією користувачів, у результаті чого може змінюватися зміст виконання функцій, досягатися нова їхня якість відповідно до інформаційних запитів. Закономірність цього процесу полягає також у тому, що діяльність органів державної влади органічно поєднується зі збором, аналізом інформації про об'єкти управління і виробленням варіантів управлінських рішень (сценаріїв), винесенням висновків та рекомендацій щодо їх втілення тощо. На бібліотеку, таким чином, проектується функції сфери управління, реалізацію яких вона інформаційно супроводжує.

Як відомо, управлінська інформація повинна бути впорядкованою та сполучитися з організацією державного управління. Однак при цьому «важливим є не взагалі рух інформації, а такий, за допомогою якого вона забезпечує інформаційні потреби органів державного управління, посадових осіб інших учасників прийняття державно-управлінських рішень» [72, с. 120–121]. Однак зі збільшенням обсягів продукованої в суспільстві інформації значення організації інформаційних масивів для прийняття управлінських рішень зростає. Обробка їх власними силами органів державної влади дедалі ускладнюється, унаслідок чого точність відповідей на конкретні інформаційні запити знижується. Стрімко зростаючі обсяги інформаційних ресурсів утруднюють пошук необхідної інформації для спеціалізованих підрозділів владних структур, що призводить або ж до використання не досить якісної, але оперативної інформації, або ж до якісної, але не оперативної, отже, теж не ефективної.

«В особливо складному становищі опинилися центральні органи державного управління (міністерства і відомства), які обробляють такий обсяг інформації, що не тільки міністр, голова держкомітету чи його заступники, а навіть начальники головних управлінь (структурних підрозділів) не спроможні з нею ознайомитися. У результаті керівна ланка, не говорячи вже про керівника-одноосібника, реально володіє лише частиною змісту вхідної та вихідної інформації» [Там само]. Така ситуація створює відповідний запит на співробітництво з бібліотекою як сучасним інформаційним центром керування інформаційними ресурсами.

Практика останніх десятиріч показує зростаюче значення бібліотечних установ як навігатора в системі інформаційних ресурсів, як інформаційних центрів з відбору та організації використання нової інформації, а також введення в обіг актуальних вітчизняних ресурсів з обсягів напрацьованих попередніми поколіннями, збережених у їхніх фондах. Ця діяльність набуває зростаючого значення для владних структур, підвищення якості управлінської діяльності. Вона є дуже затребуваною також для інших категорій користувачів бібліотек.

При взаємодії з владними структурами бібліотека як інформаційна система, що здійснює аналіз інформаційних потоків, аналітико-синтетичну обробку значних інформаційних масивів, відбір і структурування найбільш якісної, суспільно значущої інформації, формує уявлення про її зміст у користувачів через систему інформаційно-аналітичних продуктів, організовує ефективне використання потрібних для сфери державного управління інформації (знань).

Удосконалення реалізації інформаційної функції бібліотек у процесі співробітництва з органами державної влади зумовлює відповідно до запитів цих користувачів посилення аналітичної складової у їх обслуговуванні. Ця тенденція бібліотечного обслуговування, у свою чергу, визначила вектор розвитку інформаційної функції. Потреба в інформаційно-аналітичних продуктах бібліотек обумовлена об'єктивним запитом користувачів, особливо в середовищі владних структур, отримати уявлення про основні тенденції змін у змістовному наповненні великих масивів інформації, що відображає розвиток суспільних процесів.

Інформаційні запити владних структур зумовлюють необхідність урахування специфічних вимог щодо методів пошуку й опрацювання інформаційних матеріалів, зокрема фактографічних, виявлення в них необхідної інформації, що стосується сфери державного управління. Така необхідність також обґрунтовується різким зростанням інформаційного виробництва в Україні, впливом глобальних інформаційних ресурсів на вітчизняного користувача інформацією. У зв'язку з цим набуває важливості вирішення питання змістовного аналізу інформаційних потоків, відбору й організації ефективного використання суспільно значущої для ефективної діяльності владних структур інформації. Тому інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття рішень органами державної влади передбачає не лише пошук інформації із сутності проблеми, а й використання методів аналізу інформаційних матеріалів.

Удосконалюючи своє співробітництво з управлінськими структурами, сучасні бібліотечні установи розвивають асортимент своїх послуг, збагачують зміст своєї інформаційної діяльності відповідно до вимог основних принципів сучасної сфери роботи органів державної влади. У процесі демократизації українського суспільства здійснення цих принципів наближає до задоволення суспільних інтересів, відображаючи «найбільш суттєві закономірності управління, які мають загальний характер, висвітлюють специфіку управління, його відмінність від інших видів суспільної діяльності» [120, с. 11]. Реалізація інформаційної функції бібліотек у сфері задоволення управлінських запитів при цьому сприяє вдосконаленню інформаційного забезпечення наукових установ, сфери бізнесу, політичних організацій, ЗМІ тощо. Цим, по-перше, проблематика управлінської сфери наближається до основних джерел формування суспільної думки; по-друге, сприяє ефективному, багатократному використанню суспільно значущої інформації, сприяє процесу формування громадського контролю за управлінською діяльністю.

Як показує практика, у своєму співробітництві з управлінськими структурами сучасні бібліотеки надають підтримку в утвердженні значної кількості із загального спектра діючих управлінських принципів. І серед них чи не найбільш освоєний принцип

релевантності інформації. Як уже говорилося вище, значна частина бібліотечних установ на сьогодні сприяє органам державної влади й самоуправління в структуруванні інформації, відборі достатнього її обсягу для прийняття ефективних рішень.

Оскільки в процесах державного управління центральним є людський фактор, інформаційно-аналітична діяльність на сьогодні значною мірою спрямована на виокремлення в інформаційних масивах матеріалів, що відображають і допомагають у зростанні професіоналізму управлінської діяльності, ініціативи, інноваційних підходів до розв'язання проблем. Це особливо важливо в умовах утвердження електронних інформаційних технологій в управлінській сфері, пов'язаних з ними інноваційних технологій, що, у свою чергу, потребує постійного підвищення кваліфікації працівників, професійної перепідготовки.

Бібліотечні установи, спираючись на власні фонди, результати цілеспрямованої діяльності, пов'язаної з відбором необхідної інформації з масивів глобального інформаційного простору і вітчизняних ресурсів інформації, доступних у міжбібліотечній кооперації, мають можливість сприяти утвердженню принципу керування якістю рішень за допомогою представлення владним структурам необхідних стандартів, інших нормативних документів, представлення належним чином структурованої соціологічної інформації, експертних розробок з актуальних питань суспільного життя тощо.

Інформаційно-аналітичне забезпечення реалізації принципу об'єктивності державного управління знаходить своє відображення в інформаційних виданнях бібліотек, що базується насамперед на фондах комплектування матеріалами ЗМІ та оперативною інформацією Інтернету. Ці джерела дають багатий, різноманітний матеріал вивчення якості управлінської діяльності в оцінках різних категорій населення, політичних сил, відображення в інформаційній сфері економічних, соціальних перетворень, усіх аспектів суспільного життя.

Якість управлінської діяльності значною мірою залежить від прогнозно-аналітичного рівня її забезпечення, тобто від реалізації принципу випереджального стану управління. І сьогодні бібліотечні установи комплектуванням інформацією щодо прогнозів

суспільного розвитку і використанням навігаторських можливостей в інформаційному просторі можуть надавати реальну допомогу управлінським структурам, реалізуючи при цьому аспекти своєї інформаційної функції.

У цьому контексті бібліотечні установи під час інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності владних структур керуються виробленими в процесі практичної діяльності установками, які полягають у такому:

- бібліотека має оперативно реагувати на динаміку інформаційних потреб потенційних користувачів, зокрема державних органів влади, з метою подальшої модифікації форм і змісту їх обслуговування;

- залежно від інтенсивності попиту й категорії державних органів влади (центральні, регіональні, місцеві) на той чи інший інформаційно-аналітичний матеріал бібліотека формує номенклатуру бібліотечних послуг і продуктів для потенційних користувачів. Для їх продукування визначаються варіанти поєднання різних форм роботи з інформаційним матеріалом, «відшліфовуються» технології аналізу його змісту, вноситься коректування при поповненні складу бібліотечного фонду, встановлюються первинні джерела інформації (знань), канали їх передачі, способи доставки користувачу інформаційно-аналітичних продуктів тощо;

- бібліотека забезпечує нейтральний статус (незаангажованість) щодо тих чи інших політичних сил, що зумовить об'єктивність при підготовці аналітичних продуктів;

- бібліотека визначає власні цілі при інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності цієї категорії користувачів. У цьому контексті варто звернути увагу на два моменти. Один з них полягає в тому, що бібліотека має власні інтереси, викликані необхідністю стабільності й надійності функціонування, фінансового та ресурсного забезпечення тощо. При більш тісній взаємодії з владними структурами вона отримує можливість привернути увагу до розв'язання власних проблем (фінансування проектів щодо ефективного використання бібліотечного потенціалу, закладеного в інформаційно-інтелектуальних ресурсах тощо). Інший – формування уявлення про якість бібліотечного сервісу. Як показують тенденції сьогодення, прискорений темп змін в оточуючому середовищі

наводить на думку, що він має перебувати в постійному розвитку, набуваючи нових форм і змісту.

Сучасні бібліотеки з їхніми інформаційно-аналітичними структурами в системі соціальних інформаційних комунікацій мають значну перспективу в наданні допомоги органам державної влади та самоврядування.

Активізація процесу посилення аналітичної складової на базі вдосконалення технології аналітико-синтетичної обробки великих масивів інформації в бібліотеках створила умови для трансформації інформаційної функції в інформаційно-аналітичну. Ідеться не лише про згадуваний вище ресурсно-оцінюючий і ресурсно-орієнтуючий характер діяльності, що матеріалізується у відповідні види інформаційно-аналітичної продукції (фактографічні, реферативні тощо). Вагомого значення набуває організація досліджень на базі обробки масивів інформаційно-інтелектуальних ресурсів з метою виявлення й передбачення проблемних ситуацій у керованій сфері при вивченні суспільних процесів, розробки рекомендацій щодо їх подолання та підготовка необхідних інформаційно-аналітичних матеріалів, що стають підґрунтям для прийняття управлінських рішень. У середовищі корпоративних користувачів сучасних бібліотек у владних структурах зростає попит на власне аналітичну, інформаційно-аналітичну продукцію бібліотек – перед бібліотекою завдання полягає в тому, щоб через реалізацію відповідних функцій максимально задовольнити інформаційні потреби органів державної влади, надаючи такий продукт і послуги, які відповідають їхнім запитам.

Тому в процесі тіснішої взаємодії з управлінськими структурами дослідники роблять висновок про «поступову трансформацію інформаційної функції в інформаційно-аналітичну» [58, с. 297]. Саме реалізація інформаційної, поступове закріплення інформаційно-аналітичної функції за бібліотеками спостерігається в процесі дедалі більш тісного співробітництва з органами державної влади.

Розвиток інформаційно-аналітичної функції діяльності бібліотек передбачає підвищення аналітичного рівня продуктів бібліотеки як результат використання інтелектуальних технологій обробки інформації, що сприятиме якісному інформаційному

забезпеченню процесу керування. Він проходить шлях від аналітико-синтетичної та логічної обробки первинних документів, яка передбачає інформаційне згортання, до якісно-змістовного перетворення інформації, що функціонально перетинається з науковою (виробництво нового знання) й управлінською (розробка варіантів рішень, моделей тощо) діяльностями [209].

Процес реалізації інформаційно-аналітичної функції пов'язаний з виробництвом бібліотечних продуктів, що передбачає проведення опрацювання інформації на семантичному (змістовному) рівні з додатковим дослідженням сфери управління, детальним розбором проблемної ситуації, життєво важливих процесів суспільства в режимі інформаційного моделювання суспільних проблем, варіантів розвитку подій, моделей конкретних дій у проблемних ситуаціях тощо, з обов'язковим вмістом умовиводів і винесенням висновків, рекомендацій, наданням прогнозів тощо.

Чим більше ускладнюється процес прийняття управлінських рішень владними структурами відповідно суспільним змінам, тим складнішими у виконанні стають функції бібліотеки в процесі їх обслуговування. Динаміка сучасних суспільних процесів, поглиблення їхніх зв'язків і зростання взаємозалежності зумовлює перехід владних структур до прогностичних форм діяльності, які потребують передбачуваних багатоваріантних моделей розвитку подій, що мають відбутися в перспективі, комплексного підходу до розв'язання нагальних проблем. Саме необхідність передбачення, виявлення проблемних ситуацій і тенденцій розвитку процесів у різних сферах суспільства зумовлює застосування в бібліотечній практиці аналітичних методів прогнозування на основі констатації фактів, узагальнення фактологічного матеріалу, оцінки інформації, використання достатніх масивів інтелектуально-наукових, експертних знань тощо. У цьому випадку, за умови збереження плідної співпраці з органами державної влади або навіть безпосереднього включення в процес прийняття рішень і залучення фахівців відповідної управлінським завданням галузі знань, можна припустити, що зміст інформаційно-аналітичної функції бібліотеки збагачуватиметься в майбутньому. Зокрема, можна передбачити закріплення прогностичних, когнітивних підходів у процесі бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності.

Значною мірою підтвердженням цьому слугує те, що наявність широкого спектра взаємопов'язаних інформаційних продуктів (реферативних матеріалів, інформаційно-аналітичних оглядів, дайджестів, аналітики, проблемно-орієнтованих БД тощо), вироблених інформаційно-аналітичними структурами бібліотеки, вказує на формування джерельної бази для підготовки прогностичних матеріалів. Бібліографічні, реферативні, оглядово-аналітичні матеріали, весь консолідований інформаційний масив багатогалузевих тематичних БД стає інформаційно-допоміжним засобом для продукування аналітичних матеріалів, які забезпечують комплексний підхід до розв'язання проблеми в цілому на основі кваліфікованого аналізу ситуації, що передбачає застосовування прогностичних методів побудови багатоваріантних моделей розвитку подій, вироблення сценаріїв реагування на проблемні питання в різних суспільних сферах тощо. Тобто надається якісно нова інформація про можливі шляхи, засоби, форми й методи досягнення певних (бажаних) результатів функціонування важливих галузей країни.

Це саме той напрям роботи, на який завжди опиралися під час прийняття рішень. Він передбачає роботу з великим обсягом інформаційного матеріалу, інтерпретацію його змісту, тлумачення ідей, системний розгляд конкретної проблеми, у результаті якої створюється нова інформація – оперативно затребувані інтелектуально-інформаційні продукти. Серед них на сьогодні можна назвати аналітичні доповіді різної проблематики, створювані на основі узагальнень здобутків наукового пошуку у сфері важливих суспільно значущих проблем, аналітичні записки, статті з аналізом матеріалів соціологічних досліджень, виведенням закономірностей розвитку тенденцій суспільних процесів на базі використання відповідних структурованих інформаційних ресурсів бібліотек та інших суб'єктів документальних комунікацій.

Наявність в інформаційно-аналітичних продуктах бібліотек нової інформації у вигляді висновків, рекомендацій, прогнозів робить їх надійним підґрунтям для прийняття управлінських рішень, що сприяє задоволенню інформаційних потреб органів державної влади.

Дослідниками прогнозується, що «в недалекому майбутньому домінуватимуть документальні потоки на електронних носіях, які

стануть основою для створення на основі чи в межах великих бібліотечних центрів – генераторів інформації, які виконують функції збору, реєстрації та глибокої аналітико-синтетичної переробки електронного інформаційного ресурсу з формуванням широкого спектра взаємопов'язаних науково-інформаційних продуктів чотирьох рівнів. На першому рівні результатом такої роботи буде формування універсальних, галузевих, тематичних, видових, проблемно-орієнтованих тощо бібліографічних БД. Наступною сходинкою роботи центрів передбачається виокремлення з бібліографічних БД записів про наукові публікації, їхнє доповнення реферативною інформацією і формування відповідних реферативних БД, на основі яких створюватимуться аналітичні огляди, що у свою чергу складатимуть джерельну базу для підготовки прогностичних матеріалів» [106, с. 35]. Таким чином, обґрунтовується можливість застосування прогностичних і когнітивних підходів у творчому процесі продукування інформаційно-інтелектуального ресурсу для владних структур.

У контексті розвитку когнітивних підходів інформаційно-аналітичного обслуговування владних структур заслуговують на увагу теоретичні й практичні напрацювання стосовно формування нової методологічної основи бібліотекознавства – когнітології, інженерії знань тощо. Так, наприкінці ХХ ст. у фаховій зарубіжній літературі важливе значення приділялося аналізу знань, їх накопиченню, організації, трансляції, опрацюванню, використанню, оперуванню ними тощо [68, 155]. Ці теоретичні підходи в розвитку бібліотечної практики найдоцільніше пов'язувати з цивілізаційними тенденціями інтелектуалізації будь-якої суспільної діяльності, у тому числі управлінської, що базується на інтенсивності споживання найновіших інтелектуально-наукових, експертних знань.

З цього приводу І. Давидова зазначає, що «сучасне інформаційно-бібліотечне виробництво ґрунтується на посиленні аналітичного компонента в обробці інформації, компонуванні отриманих даних і наданні інформаційних послуг, які базуються на когнітивних підходах» [66, с. 226].

Важливість цих підходів у розвитку інформаційно-аналітичної функції бібліотечної діяльності полягає в тому, що в будь-якій сучасній діяльності, а особливо у сфері управління важливими

галузями суспільства, необхідно постійно набувати нові знання, використовувати свіжі ідеї, ґрунтуючись на попередніх, щоб приймати рішення і цим коректувати їхні наслідки. Тому в процесі інформаційно-аналітичного забезпечення владних структур доцільно організувати роботу з формування БД сукупності знань, що забезпечують необхідний обсяг якісної інформації інтелектуально-наукового плану, необхідної для тих чи інших цілей управління.

У цьому контексті реалізація інформаційно-аналітичної функції передбачає використання оптимальних шляхів і методів пошуку на основі використання новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій, вилучення, узагальнення, систематизацію науково-практичних, експертних знань і надання їм зручної для використання форми. На цій основі можуть створюватися інформаційно-аналітичні продукти, що дають можливість на більш інтелектуальному рівні пізнати й осмислити закономірності розвитку подій у політичній, соціально-економічній, культурній та інших сферах життя суспільства в процесі прийняття управлінських рішень.

Розвиток і реалізація інформаційно-аналітичної функції відбувається також шляхом внутрішньої організації технологічного процесу продукування відповідних інформаційно-інтелектуальних продуктів чи надання послуг, що відповідають запитам органів державної влади. У цілому, організація такого технологічного процесу, що забезпечить повноцінну реалізацію інформаційно-аналітичної функції в бібліотечній практиці з метою задоволення інформаційних запитів управлінських структур, потребує системного використання різноманітних методів роботи з інформацією з метою дослідження суспільних процесів.

У фаховій літературі на сьогодні визначено та розкрито сукупність аналітичних методів, які склалися в певну систему в процесі їх використання [34, 114, 215, 217, 218]. Такі методики базуються на певних принципах, правилах, прийомах та алгоритмах їх здійснення. Як показують дослідження, реалізація інформаційно-аналітичної функції здійснюється насамперед за допомогою застосування конкретних методів пізнавальної діяльності, які можна скласти в певний технологічний ланцюг:

1. Виявлення, оцінка, інтерпретація соціальної інформації, емпіричного й теоретичного знання, що підвищують рівень узагальнення фактів.

2. Пізнання сутності причин, тенденцій розвитку подій і явищ для формування контекстно-залежного уявлення про сутнісні характеристики об'єкта управління.

3. Обґрунтування рекомендацій, коментарів, вироблення висновків.

4. Передбачення довгострокових тенденцій розвитку суспільства й держави.

Завдання відповідних компонентів технологічного процесу реалізації інформаційно-аналітичної функції полягає у видобуванні максимальної кількості релевантної інформації з інформаційних масивів на базі аналізу такого їхнього обсягу, що на певній стадії дослідження виникає необхідність застосування досконаліших способів стислого (концентрованого) вираження фактологічного матеріалу для цілей управління, у результаті чого стає виробництво нового знання на основі перероблення наявної інформації з метою оптимізації прийняття рішень [210]. У зв'язку з цим стало важливим використовувати технології інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотечній практиці як «взаємозалежну та відповідним чином сформовану сукупність організаційних, організаційно-правових, інформаційних, методичних, програмно-технологічних компонентів, що забезпечує необхідну якість прийнятих управлінських рішень за рахунок раціонального використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів та інформаційних технологій» [185].

При цьому реалізація та подальший розвиток інформаційно-аналітичної функції як процес ефективного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів передбачає застосування інформаційного й аналітичного підходів у визначенні її змісту. Серед яких інформаційний підхід визначає комплекс заходів, пов'язаних з пошуком, відбором, опрацюванням, кумуляцією і видачею систематизованої й структурованої інформації (знань) відповідно до цілей чи завдань аналітичного дослідження чи інформаційного запиту. Аналітичний – «засоби здобуття знань, оптимізацію процесу мислення, його структурування, його перший необхідний

етап – це інформаційний аналіз, другий – інформаційний синтез, як формування нового знання або якісне поліпшення того, що є в наявності» [86, с. 113–114].

Як зазначає з цього приводу І. Давидова, бібліотеки завжди утримували лідерство в організації інформації та знань, розробляли нові підходи полегшення доступу до них у вигляді класифікацій, каталогів, бібліографічних покажчиків, рефератів та інших пошукових посібників. У зв'язку з цим бібліотеки характеризуються дослідницею як інтелектуальні центри цивілізації, що нагромадили значний досвід інформаційного аналізу [66].

Саме використання інформаційно-аналітичних технологій, на думку дослідників, зумовлено необхідністю проведення «аналізу інформації, що циркулює в суспільстві на різних рівнях його функціонування і створення інформаційно-аналітичних продуктів для використання в різних суспільних галузях» [93, с. 51]. Цю позицію підтримують В. Пархоменко, О. Пархоменко. Вони зазначають, що одним з рівнів інформаційно-аналітичного забезпечення є збирання й аналіз інформації, яка в результаті зворотного зв'язку надходить у центр управління для прийняття рішень [158].

Для кращого розуміння технологічної складової процесу реалізації інформаційно-аналітичної функції, зокрема у виробництві нової інформації чи покращення якості наявної, вищезазначений підхід доцільно пов'язати з висновками Д. Блюменау. На думку науковця, творення нової інформації відбувається в процесі «інформаційно-логічного аналізу, що передбачає дослідження (на основі існуючого знання) фактів і концепцій, що містяться в документах, з точки зору їх достовірності і істинності, а також техніко-економічної доцільності, ефективності і перспективності» [24].

Саме аналіз, як розумовий вид діяльності, відіграє важливу роль у пізнавальному процесі та здійснюється на всіх етапах реалізації інформаційно-аналітичної функції. Зокрема, логічний аналіз передбачає «уявне розчленування досліджуваного об'єкта на складові частини і є методом одержання нових знань» [231, с. 26]. З позиції розгляду аналітики аналіз здійснюється в нерозривній єдності з процедурою синтезу, у зв'язку з чим аналітичну діяльність ототожнюють з дослідницькою, що в сучасних умовах

опирається як на природний інтелект, так і на комп'ютерні технології оперування інформаційними масивами, методи математичного моделювання процесів тощо. Зокрема, у ДСТУ 5034:2008 «Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» інформаційний синтез визначається як «процес узагальнювання інформації, отриманої внаслідок інформаційного аналізу документів і підготовки результатів узагальнення в текстовій чи іншій формі» [80].

Тобто цілеспрямований характер процесу реалізації інформаційно-аналітичної функції потребує концентрації зусиль на дослідженнях, які передбачають проведення якісного аналізу інформаційних потоків, що віддзеркалюють процеси життєдіяльності різних сфер суспільства й таким чином забезпечують вірне уявлення про стан, тенденції, темпи та перспективи розвитку, сприяють виявленню найбільш прогресивних чи проблемних ділянок у галузі державного управління. Як зазначає з цього приводу Г. Сілкова, інформаційно-аналітична діяльність відрізняється від інших видів інформаційної діяльності та від діяльності, де вона виникає, саме необхідністю проведення інформаційно-аналітичних досліджень об'єкта (процесу, явища) [203, с. 43–44].

Так, важливе місце в процесі інформаційно-аналітичного забезпечення владних структур відводиться моніторингу інформаційних потоків, що віддзеркалюють функціонування суспільних сфер, чим забезпечують поточне дослідження за динамікою соціальних проявів (спостереження за змінами у важливих галузях суспільства), під час якого можуть виявляти відхилення від бажаних результатів управління тощо. При цьому передбачається інтерпретація отриманої внаслідок дослідження інформації (фактів) стосовно розвитку різних сфер суспільства, внесення в зміст інформаційно-аналітичних матеріалів необхідних уточнень, пояснень і коментарів, що забезпечує краще сприйняття й розуміння суті суспільної проблеми.

З огляду на це можна стверджувати, що розвиток інформаційно-аналітичної функції не можливий без цілісної системи сучасних методологічних, організаційних і програмно-технологічних засад реалізації інтелектуальної діяльності, що дає можливість ефективно використовувати інформаційно-інтелектуальні

ресурси з метою виробництва нової чи покращення якості наявної інформації щодо суспільного явища чи об'єкта державного управління.

Серед характеристик сучасних бібліотек, що зумовлюють можливість розвитку в їхній практиці інформаційно-аналітичного напрямку роботи в системі бібліотечного обслуговування владних структур, насамперед слід зазначити такі:

- бібліотека залишається головним фондоутримувачем документів, акумулятором результатів інтелектуального потенціалу;

- бібліотеки мають досвід роботи з управління інформаційними потоками [систематизація інформації (знань), довідково-бібліографічний апарат, проблемно-орієнтовані БД тощо];

- бібліотека є організатором комунікативного процесу між інформацією та споживачем;

- з використанням нових інформаційних технологій бібліотека отримала можливість активно використовувати інтегрований інтелектуально-інформаційний потенціал інших суб'єктів системи документальних комунікацій;

- бібліотеки у своїй роботі спираються на структуровані інформаційні масиви, БД і бази знань, довідково-бібліографічний апарат, що стають допоміжними засобами в інформаційно-аналітичній діяльності.

Використання можливостей електронних інформаційних технологій у бібліотечній практиці вносить якісні зміни в розвиток бібліотечної інформаційно-інтелектуальної діяльності. У результаті розвитку інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності ці технології дають змогу реалізовувати комплексний підхід до розв'язання інформаційних завдань. У процесі продукування інформаційно-аналітичних матеріалів забезпечується оперативний доступ до комплексу електронних варіантів бібліографічних, реферативних, фактографічних й оглядово-аналітичних БД та інших інформаційно-інтелектуальних ресурсів різних суб'єктів системи документальних комунікацій.

Тобто інформаційно-телекомунікаційні технології в бібліотечній практиці дають змогу «інтегрувати роботи з багатоаспектним використанням комплексу розподілених, локальних і глобальних баз даних, окремими інформаційними ресурсами, проце-

дури математичного аналізу й методи наочно-просторового наведення результатів щодо завдань накопичення, обробки і надання користувачам геопросторової інформації» [108]. Саме організація в межах бібліотек доступу до так званої всеохоплюючої електронної інформації (знань) є однією з важливих умов розвитку інформаційно-інтелектуальних видів діяльності, зокрема аналітичного спрямування.

На сьогодні в процесі бібліотечного інформаційно-аналітичного обслуговування вищих органів державної влади гармонійно поєднано ефективно використання електронних і традиційних інформаційних масивів бібліотечних фондів, інших інформаційних систем, зокрема глобальної мережі Інтернет та аналітичних технологій опрацювання інформаційних ресурсів з метою генерації інформаційно-інтелектуальних продуктів.

При цьому важливо зазначити, що весь комплекс бібліотечних систематизованих інформаційно-інтелектуальних ресурсів є допоміжним засобом внутрішнього виробничого процесу продукування інформаційно-аналітичного матеріалу чи інструментом орієнтації в мережевих інформаційних ресурсах з гіпертекстовим посиланням на повнотекстові електронні документи, здатні зекономити час, але не кінцевим результатом інформаційного обслуговування владних структур.

У зв'язку з цим розвиток інформаційно-аналітичної функції бібліотек передбачає:

- вивчення особливостей інформаційних потреб своїх користувачів, зокрема органів державної влади, у контексті соціокультурних тенденцій суспільного розвитку;

- удосконалення технологічного процесу виробництва інформаційно-аналітичних матеріалів на основі запровадження інтелектуальних технологій з аналітико-прогностичними й когнітивними підходами ширшого використання інтелектуально-інформаційного потенціалу;

- інтенсивність використання всіх доступних джерел інформації (знань) суб'єктів системи документальних комунікацій з метою максимального їх охоплення. Для цього необхідно активізувати участь самих бібліотек у розвитку комунікаційних мереж, у створенні корпоративних інформаційних систем, що дає можливість

ефективно використовувати їхні інформаційно-інтелектуальні ресурси й проводити спільні дослідження;

- проведення моніторингових досліджень з актуальних проблем суспільного розвитку в інтересах удосконалення управлінської діяльності;

- генерацію власних структурованих БД та експертних систем на основі використання інформаційних технологій;

- оцінку ефективності використання інформаційно-аналітичних продуктів і послуг бібліотек у процесі державного управління життєво важливими сферами суспільства, організації необхідного для вдосконалення роботи зворотного зв'язку.

Для збереження бібліотекою вищого рівня суспільної затребуваності вона має швидко реагувати на зміни в оточуючому її суспільному середовищі, відповідно до яких модифікуються процеси розвитку бібліотечної практики. Цей розвиток спрямований на активне розкриття і використання інтелектуально-інформаційного потенціалу на новому, більш якісному рівні бібліотечного обслуговування, на підвищення ролі інформаційно-інтелектуальних технологій у ньому, у тому числі інформаційно-аналітичної діяльності, продукування на цій основі сучасних продуктів і надання послуг, які мають функціональне призначення та забезпечують інформаційні потреби окремого кола користувачів, зокрема органів державної влади.

1.3. Організаційні особливості вдосконалення інформаційно-аналітичної роботи сучасної бібліотеки

На сьогодні бібліотечне інформаційно-аналітичне забезпечення процесу вироблення управлінських рішень на всіх рівнях органів державної влади проходить важливий етап організаційно-методичного розвитку.

До його основних пріоритетів належить сприяння в напрацюванні інформаційно-інтелектуального базису з метою оптимізації державного управління в таких напрямках:

- поліпшення ефективності роботи економіки країни (створення оптимальних умов для ефективного функціонування суб'єк-

тів господарювання, поліпшення основних економічних показників, підтримка найбільш значущих інноваційно-інвестиційних проєктів, раціоналізація податкової системи, ефективне управління фінансовими потоками, розвиток інфраструктур тощо);

- розвиток зовнішньоекономічних відносин, двосторонніх відносин із країнами, що являють економічний інтерес для України;
- формування іміджу України на світовому рівні;
- ефективне управління системами соціального забезпечення (питання охорони здоров'я, освіти, зайнятості населення, житлово-комунального господарства тощо);
- удосконалення суспільно-політичних відносин у країні;
- побудова правової держави (забезпечення правопорядку, боротьба зі злочинністю, формування правосвідомості громадян і можливостей правової реалізації тощо);
- розв'язання проблем екології тощо.

Причому під час розвитку бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності технологічні напрацювання відповідно до особливостей інформаційних запитів органів державної влади, як зазначає А. Дегтяр, доцільно формувати в три основні групи, пов'язані з характером управлінських рішень:

- вирішення управлінських завдань стратегічного характеру, пов'язаних, як правило, із перспективами розвитку;
- вирішення управлінських завдань оперативного, тактичного характеру, орієнтованих на поточне організаційне й фінансово-ресурсне забезпечення виконання планів і проєктів;
- вирішення надзвичайних, екстремальних управлінських завдань, пов'язаних з необхідністю запобігання й усунення наслідків впливу руйнівних природних чи техногенних факторів, виникненням і неконтрольованим розвитком гострих соціально-політичних проблем і конфліктів [73].

Кожний із зазначених напрямів процесу управління потребує відповідної організації інформаційно-аналітичної діяльності, використання відповідних методик її забезпечення.

Особливості методики здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення відповідними структурами бібліотечних установ реалізації управлінських завдань органів державної влади стратегічного характеру пов'язані з такими факторами:

1. Необхідністю раціонального використання виділеного для цього виду роботи часу з розбивкою його на етапи реалізації завдання, передбаченням часового резерву на заключному етапі роботи для осмислення відібраного інформаційного матеріалу, структурування та організації для ефективного використання необхідних доповнень відповідно до викладу отриманої інформації тощо.

2. Відбором у нових інформаційних масивах, у тому числі і в глобальному інформаційному просторі, розроблених уже в цьому напрямі концепцій, досліджень, наукових розробок. При цьому важливим є надання інформації про зарубіжний досвід з обов'язковим відображенням специфіки його впровадження на тій чи іншій території державного утворення.

3. Залучення достатнього для стратегічного осмислення фактологічного матеріалу після обробки значних масивів нової інформації, систематизація даних, що характеризують особливості проблеми.

4. Відбір з фондів бібліотеки, а також по лінії міжбібліотечних кооперацій вітчизняних напрацювань з цієї проблематики, вихід на тематичні узагальнення, що відображають відповідну вітчизняну традицію в розв'язанні управлінських проблем.

5. Групування матеріалів, що відображають прогнозно-рекомендаційні матеріали з цієї тематики.

6. Співставлення відібраного матеріалу з напрацюваннями загальнонаціонального, загальнодержавного рівнів.

7. Співставлення відібраного для реалізації стратегічних завдань матеріалу з практичного розв'язання подібних проблем у суміжних сферах суспільного життя.

Інформаційно-аналітичне забезпечення реалізації завдань тактичного рівня складності, відповідно, має такі особливості:

1. Значення часового фактора при виконанні такого завдання збільшується, оскільки тактичні рішення мають прийматися оперативно. Значення навіть високоякісного інформаційно-аналітичного матеріалу, представленого невчасно, як правило, є нульовим.

2. Відбір інформаційного ресурсу для прийняття тактичних рішень має бути зорієнтований відповідно до реалізації загальностратегічних завдань. Тобто стратегічні викладки є плановим завданням для відбору інформації тактичного значення.

3. У цьому інформаційному ресурсі мають бути обов'язково відображені найновіші здобутки науки, передового досвіду, ефективні методичні напрацювання.

4. Для прийняття ефективних управлінських рішень обов'язковою складовою базового ресурсу інформації має бути моніторинг оперативної інформації з проблем, що мають бути розв'язані, з відображенням реакції різних категорій громадян на попередні дії владних структур, їхніх відгуків і пропозицій.

5. Важливою складовою інформаційного ресурсу для прийняття рішень тактичного рівня складності у сфері управлінської діяльності органів державної влади має бути організація моніторингу експертних оцінок з певної проблеми, прогнозно-рекомендаційних матеріалів, даних соціологічних опитувань тощо.

6. Інформаційно-аналітичний супровід прийняття оперативних управлінських рішень має також сприяти організації владними структурами роз'яснення нових кроків в управлінській діяльності, забезпечувати ефективний доступ усіх категорій бібліотечних користувачів до відповідних матеріалів владних структур, призначених для оприлюднення.

Дуже важливим, високої суспільної значущості завданням підрозділів бібліотечних установ має стати надання всього необхідного комплексу інформаційно-аналітичного забезпечення владних структур при вирішенні ними екстремальних управлінських завдань, пов'язаних з надзвичайними подіями в країні.

Особливостями цього етапу інформаційно-аналітичного забезпечення є:

1. Надзвичайно стислі часові рамки для такого виду обслуговування. Ефективність використання часу при цьому залежить:

а) від якості структурування фондів інформації в бібліотеці та оперативності їх використання;

б) від професіоналізму інформаційних працівників бібліотек при відборі терміново потрібної інформації із зовнішніх для бібліотеки джерел інформування;

в) від якості керування потрібним для замовників інформаційним ресурсом, підготовки його до ефективного використання й передачі замовнику;

г) від професіоналізму в співробітництві із замовником

інформаційних працівників бібліотеки, налагодження ефективного зворотного зв'язку в інформаційному забезпеченні.

2. Оперативний аналіз тематичних масивів інформації з проблеми, що виникла.

3. Відбір аналогової інформації з методик розв'язання однотипних проблем.

4. Моніторинг прогнозно-рекомендаційної інформації з певної теми, а також матеріалів про реагування громадян на проблему, що виникла.

5. Сприяння органам державної влади й місцевому самоврядуванню в роз'ясненні кризової ситуації, діям владних структур шляхом забезпечення максимально можливого доступу до відповідної інформації.

Характерними особливостями інформаційно-аналітичного забезпечення процесу виконання управлінських завдань вищезазначених основних груп має бути розробка нових підходів до методик пошуку необхідної інформації в напрямі підвищення рівня орієнтації в інформаційних масивах бібліотечного електронного середовища, мережі Інтернет, інших джерел інформації суб'єктів соціальних комунікацій. Розвиток таких підходів в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек сприятиме швидкому реагуванню на стрімке оновлення нової суспільно значущої інформації (знань) у зростаючих обсягах інформаційних масивів, орієнтації в сучасних результатах наукових досліджень суспільних явищ, що формують уявлення про сучасні внутрішньосупільні процеси і світові тенденції розвитку на основі науково обґрунтованих концепцій в оптимальні терміни часу виконання інформаційних завдань.

Постановка такого завдання пов'язана із сучасною динамікою суспільних процесів, що зумовлюють підвищення якісних показників інформаційно-аналітичної діяльності, зокрема оперативне реагування на певні зміни в економіці, соціальній сфері, а також прогнозування таких змін і надання рекомендацій щодо уникнення небажаних ситуацій як для держави в цілому, так і для окремої галузі. Сюди належить швидке реагування на потенційно можливі суспільні процеси у випереджувальному режимі, з метою надання в майбутньому необхідних і достатніх обсягів аналітичної інформації в максимально стислі терміни.

Таке оперативне реагування є передумовою прискореного використання інформаційно-наукових ресурсів, що потребує постійного застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та вдосконалення методів роботи з інформацією.

Цим зумовлюється переважний інтерес до інформаційно-інтелектуальних ресурсів швидкого доступу. Така потреба орієнтує на впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують відбір інформації та продукування нових аналітичних матеріалів на базі аналізу найновіших наукових знань, упровадження механізмів оперативного керування ними, виходячи з необхідності забезпечення ефективного реагування на ситуацію в керованій сфері.

Тому розробка нових підходів до вдосконалення методик швидкого використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів у нинішніх умовах дедалі більше залежить від формування нової якості довідково-пошукових, навігаційних систем, що передбачає автоматизацію трудомісткого процесу екстракції необхідної інформації (знань) з наявних інформаційних масивів, з одного боку; з іншого – від організації процесу збагачення ресурсного потенціалу електронних баз бібліотек з урахуванням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Потреба у формуванні інформаційного ресурсу для здійснення інформаційно-аналітичної підтримки визначається насамперед значущістю тих завдань, на які спрямовано аналітичне дослідження, масштабами й комплексністю самого процесу прийняття управлінських рішень. Чим масштабніше й значущіше для суспільства управлінське рішення, чим більший обсяг і різноманіття інформаційного навантаження на управлінський процес, тим більше за обсягом та різноманітністю за змістом інформація необхідна для підготовки аналітичного матеріалу, у якому має бути викладено багатоваріантність стану об'єкта управління з кількісними і якісними показниками, що характеризують кінцеві результати функціонування цього об'єкта.

Ефективним засобом формування інформаційних ресурсів для аналітичних досліджень стало використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема дистанційний пошук у мережі Інтернет з метою наповнення власних багатоаспектних БД.

Водночас вивчення стану соціально-економічної, політичної, культурної сфер ведеться на основі регулярного спостереження за інформаційними потоками, що циркулюють у системі документальних комунікацій. У зв'язку з цим для підвищення якості аналітичних досліджень застосовують технології інформаційного моніторингу, який на сьогодні став одним з найбільш важливих елементів інформаційно-аналітичної діяльності.

У практиці інформаційний моніторинг здійснюють при дослідженні природних, техногенних і складних соціальних систем, що забезпечує отримання оперативної інформації про динаміку соціальної сфери (спостереження за змінами тих чи інших параметрів, діагностика їх відхилення від запланованих значень управлінських рішень).

Організація моніторингу функціонування галузей управління дає змогу одержати оперативну інформацію для аналізу дійсного стану суспільних процесів, виявлення тенденцій їхнього розвитку, а також створює можливості для глибокого аналізу ситуації, упередження негативних варіантів розвитку подій у суспільній сфері.

Необхідність використання моніторингових технологій у сфері бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності зумовлені рядом принципово нових завдань перед системою державного управління, таких як:

- оперативний аналіз поточних суспільних процесів і прогноз майбутнього;
- підвищення гнучкості в діяльності органів державної влади в результаті розширення їхньої поінформованості;
- зростання швидкості реакції реагування на зміни, що відбуваються в суспільстві і світовому співтоваристві в цілому;
- необхідність продуманих системних дій із запобігання виникненню кризових ситуацій і забезпечення стабільності в державі [124, с. 76].

Результатом проведення інформаційного моніторингу є формування добре структурованих і зручних для автоматизованого пошуку БД, що надають можливість здійснювати комплексні аналітичні дослідження. Використовуючи такі БД, можна проводити пошук й аналіз досить оперативно, отримувати точні дані, що характеризують напрям дослідження і таким чином оцінювати

ситуацію, виявляти під час моніторингу закономірності та проблемні ділянки в керованій сфері. Такі бази даних є ефективною інформаційною основою для підготовки оперативних інформаційних та аналітичних продуктів, орієнтованих на управлінську сферу.

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – СІАЗ НБУВ) як спеціально орієнтована на конкретного замовника структура бібліотеки готує для владних структур ряд інформаційно-аналітичних матеріалів, у яких аналізуються і висвітлюються найактуальніші події суспільного життя в економічній, політичній, соціальних сферах, питання державотворчого процесу в Україні, спираючись на систему таких баз.

Як показує практика СІАЗ НБУВ, під час проведення аналітичних досліджень інформаційний моніторинг сприяє:

- упорядкуванню інформаційних ресурсів з метою ефективного використання фактографічної інформації (систематизації інформації, формуванню проблемно-орієнтованих БД, визначення адресності інформаційного матеріалу тощо);

- оперативному отриманню даних у зручній формі (у вигляді графіків, діаграм, таблиць) з теми дослідження;

- проведенню комплексного аналізу соціально-економічних, політичних процесів;

- виявленню небезпечних суспільних проявів для оперативного запобігання їхнім наслідкам;

- формуванню інформаційно-інтелектуального ресурсу, що містить експертні та науково обґрунтовані рекомендації щодо подолання негативних суспільних явищ;

- фіксація основних (потенційних) інформаційних джерел, що є серйозною інформаційною базою для продукування якісних інформаційно-аналітичних продуктів для сфери державного управління.

Тому доцільно характеризувати інформаційний моніторинг як важливий напрям розвитку сучасної бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності, джерело комплектування бібліотечних установ, що здійснюють інформаційне обслуговування владних структур важливою суспільно значущою інформацією.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу зафіксувати важливі для характеристики інформаційних джерел особливості, що дають інформацію про перебіг суспільно важливих подій, уявлення про відповідні закономірності суспільних процесів, що є серйозною інформаційною базою для прийняття управлінських рішень.

Слід зазначити, що організація ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення управлінської діяльності на рівні сучасних вимог, з використанням електронних інформаційних технологій є новим явищем у взаємовідносинах владних структур і бібліотечних установ, пов'язаним з розвитком інформатизації. Оскільки цей процес у країнах Заходу розпочався на десятиліття раніше, ніж в Україні, у своєму розвитку він спирався на значно потужнішу від вітчизняної матеріально-технічну базу, досвід розвитку інформаційної діяльності бібліотечних установ цих країн являє собою значний інтерес для України, у тому числі і в організації ефективного співробітництва вітчизняних бібліотек із владою. Цей досвід, зокрема, демонструє, що забезпечення якісних параметрів процесу управління (більш вищу організованість, безпеку, конкурентоспроможність виробництва тощо) стало можливим завдяки прискореному використанню інформаційно-інтелектуальних ресурсів за одиницю часу. Особливо в державних структурах влади та бізнесу цих країн високо оцінюють знання як стратегічний ресурс (моделі, правила, ідеї, дії в конкретних ситуаціях тощо) [62; 140, с. 546–547; 172; 242]. Він містить інтелектуальне багатство суспільства, відображає досягнення науки, освіти, культури й інших сфер людської діяльності та матеріалізується в науково-технічній літературі, науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробках, розпорядчих та нормативних документах, засобах масової інформації тощо.

Один з важливих висновків при аналізі зарубіжного досвіду полягає в тому, що якісний результат інформаційно-аналітичної діяльності в системі бібліотечно-інформаційного забезпечення суспільства сприятиме зменшенню обов'язкового інформаційного навантаження на всі ділові сфери, у тому числі й державного управління. У першу чергу це стосується подолання суперечностей між наявністю величезних обсягів інформаційно-інтелек-

туальних ресурсів, що циркулюють і зберігаються в інформаційних системах, і можливостями переробки і використання інформації. Така суперечність значною мірою усувається шляхом налагодження співробітництва управлінських структур з інформаційно-аналітичними підрозділами бібліотек, розподілом функцій, пов'язаних з опрацюванням інформаційно-інтелектуальних ресурсів.

Збільшення обсягів різномірної інформації ставить перед інформаційними центрами, у тому числі й бібліотечними установами, завдання активного «включення у процес якнайшвидшого приросту змістовного інформаційного ресурсу» [213, с. 8], тобто не інформації взагалі (дані, фактографічні повідомлення, довідково-бібліографічна інформація, реферативні матеріали тощо), а вироблення такого інформаційно-інтелектуального продукту, який має чітке функціональне призначення і швидке практичне використання в різних сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі в процесах державного управління.

Як справедливо зазначає академік О. Онищенко, «бібліотеки бачаться як досвідчений “посередник” між майже безмежним потоком інформації і користувачем. Особлива роль відводиться інформації про інформацію, і роль бібліотекаря в інформаційній революції неупинно зростає» [14]. Така думка узгоджується з висновками М. Акіліної щодо змісту роботи сучасних бібліотек, яка полягає в більш ефективному впорядкуванні інформації, при цьому систематизації потребують не окремі документи, а сам їхній зміст [2]. Продовжуючи цю думку, слід зазначити, що на всіх етапах інформаційно-аналітичного забезпечення процесу управління має бути вироблений такий інформаційно-інтелектуальний ресурс бібліотек, який би максимально сприяв ефективному державному управлінню. Цим самим зменшуватиметься навантаження сучасного інформаційного середовища на діяльність владних структур, що об'єктивно сприятиме підвищенню рівня ефективної роботи органів державного урядування.

Важливою складовою цього процесу є «творення власного інформаційно-аналітичного продукту, синтезованого на базі використання наявних інформаційних масивів за принципом “інформація – на базі інформації” інформаційно-аналітичних матеріалів» [58, с. 158].

Як показує практика організації роботи інформаційно-аналітичних структур, доцільним є налагодження взаємопов'язаного циклу, що містить пошук, накопичення, систематизацію, зберігання, використання інформації, перетворення безсистемних даних, інших розсіяних знань на інформаційно-аналітичний матеріал для прийняття рішень, який містить осмислені відомості, основані на зібраних, оцінених і витлумачених фактах, знаннях, викладених таким чином, що виразно видно їхнє значення для розв'язання будь-якого конкретного завдання [11]. Позитивним у цьому процесі стає те, що інформація проходить процес трансформації з одного носія в інший, синтезуючись з іншою інформацією, набуває нового змісту, призначення і форм. Цей процес сприяє збагаченню можливостей більш якісного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів.

Таким чином, інформаційно-аналітична діяльність бібліотек спрямовується на формування інформаційно-аналітичних ресурсів (фактографічних, фрагментографічних, персональних, адресно-довідкових, оглядово-аналітичних, повнотекстових, науково-експертних БД) з урахуванням специфіки інформаційних потреб сфери державного управління, освоєння аналітичних технологій продукування якісного інформаційно-аналітичного матеріалу, використання комп'ютерних технологій опрацювання великих масивів інформації як власних, так й інших суб'єктів документальних комунікацій (центрів моніторингу, електронних ресурсів Інтернету, соціологічних, аналітичних служб тощо).

Зростаючі масиви інформаційних ресурсів зумовили постановку питання про створення і вдосконалення електронних проблемно-орієнтованих, тематичних, науково-експертних БД підготовленої до використання аналітичної інформації, що стає основою для вирішення багатоаспектних управлінських завдань вищезазначених груп сфери державного управління. Такі електронні БД мають відображати результат інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на інтелектуально-інформаційну підтримку процесу вирішення управлінських завдань вищезазначених трьох груп на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Саме впровадження та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційній сфері акцентувало значущість багато-

аспектних БД як результату функціонування сучасних інформаційних центрів.

По-перше, нові інформаційно-комунікаційні технології дають можливість кумулювати великі обсяги аналітичної інформації для сфери державного управління. Така кумуляція структурованої, керованої інформації (знань) сприяє побудові інтелектуально-інформаційних баз для розв'язання більш складних суспільних проблем, що виникають перед тими, хто приймає рішення державного значення. Такі бази у своїй сукупності дають можливість цілісного пізнання стану суспільного розвитку, визначення оптимальних стратегічних шляхів поступу українського суспільства тощо.

По-друге, запропоновані напрями організації інформаційно-аналітичної діяльності та відповідний розвиток методик роботи з інформаційними ресурсами на основі інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме вдосконаленню процесу збагачення БД новою структурованою аналітичною інформацією. Це пов'язано з удосконаленням керування потоками постійно виробленої суспільством інформації (знань), підготовкою її до багаторазового використання в інтересах підвищення рівня ефективності роботи владних структур.

По-третє, інформаційні технології стають надійним інструментом відбору нової суспільно значущої інформації на найважливіших напрямках вирішення управлінських завдань.

По-четверте, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційній галузі підвищить рівень результативності використання багатоаспектних БД. У свою чергу, активізація процесу використання багатоаспектних БД аналітичної інформації сприятиме формуванню уявлення про стан українського суспільства на етапі прийняття рішень. Цей процес також сприятиме вирішенню стратегічних завдань розвитку суспільства через введення у сферу державного управління суспільно значущої інформації наукового, науково-експертного плану, що є нині в системі структурованих багатоаспектних БД бібліотечно-інформаційних установ, інших науково-інформаційних центрів.

По-п'яте, використання інформаційно-комунікаційних технологій стало основою для прискорення процесу інтеграції рознесених багатоаспектних БД аналітичної інформації, продукуюваної

в різних бібліотеках, інших інформаційних центрах для цілей державного управління. При цьому вивчення можливостей електронних багатоаспектних БД аналітичної інформації, що відображають розвиток структури українського суспільства, зміст інформаційно-інтелектуальних напрацювань, набуває особливого значення при вирішенні управлінських завдань. У цьому контексті можна стверджувати, що:

– багатоаспектні БД структурованої аналітичної інформації є важливою ознакою діяльності інформаційно-аналітичних структур бібліотек як відносно самостійної складової в процесі розвитку бібліотечно-інформаційної практики;

– створення цих БД спрямовано на формування необхідних обсягів суспільно значущої аналітичної інформації, необхідної для вирішення завдань органів державної влади з урахуванням їхніх особливостей;

– при створенні багатоаспектних БД аналітичної інформації бібліотек доцільно враховувати необхідність упровадження механізмів керованості інформації (знань) для вирішення конкретних управлінських завдань;

– БД своїм наповненням має аналітичну інформацію, що визначається як кінцевий результат роботи зі змістом інформаційно-інтелектуальних ресурсів з метою виробництва інформаційного продукту для сфери державного управління чи висвітлення результатів її діяльності в інформаційному середовищі;

– БД аналітичної інформації, як результат інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, розвивається разом із процесом удосконалення роботи владних структур, що відображається наповненням новою інформацією та оптимізацією структури інформаційної бази:

а) шляхом відбору необхідних інформаційно-інтелектуальних ресурсів з національного та глобального просторів з метою аналітико-синтетичного опрацювання і створення відповідних інформаційно-аналітичних продуктів;

б) шляхом творення нової аналітичної інформації на базі опрацювання значних обсягів суспільно значущих ресурсів в інтересах вирішення управлінських завдань.

Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття

управлінських рішень через вироблення відповідних інформаційно-аналітичних продуктів розподіляється на дві групи інформаційних завдань.

Перша пов'язана зі збором та аналітико-синтетичним опрацюванням інформаційного матеріалу про стан об'єкта управлінського впливу.

Друга – з отриманням якісно нового знання, виробленого на основі дослідження суспільних процесів, прогнозів щодо їхнього розвитку, знання про можливі шляхи, засоби та механізми досягнення певних (бажаних) результатів функціонування сфер управління. При цьому аналітичний процес розглядається як перетворення розрізнених даних про факти, події, явища на певні знання, що формують уявлення про тенденції в розвитку цих суспільних подій чи явищ.

Якщо перша група завдань, як правило, вирішується за рахунок підвищення оперативності, достовірності та релевантності в інформаційному забезпеченні, то друга потребує проведення додаткових досліджень розвитку суспільних процесів й аналітичних розробок з тем управлінського запиту, пов'язаних з отриманням нового знання про об'єкт управління.

З цієї точки зору в рамках першої групи інформаційних завдань здійснюється аналітико-синтетична переробка зібраних вихідних даних для отримання опрацьованої інформації як основи прийняття управлінських рішень. Досягнення цієї мети складається зі збору первинної інформації, її збереження, структурування, власне опрацювання (аналіз) і надання придатної форми для користування. Це пов'язано з аналізом інформації на смисловому рівні, з розумінням її змісту, створенням такого інформаційного матеріалу, який зберігає семантику попередньої інформації. Тобто дії певною мірою визначені змістовністю й трансляцією інформації в іншому, сконцентрованому вигляді [2, с. 32].

Якісному вдосконаленню цього процесу сприяє застосування методик консолідації інформації. Суть цього процесу полягає в збільшенні цінності інформації для прийняття рішення і зменшення її обсягу залежно від збільшення ступеня її консолідації. Результатом консолідації інформації є «суспільне знання, яке спеціально відібране, проаналізоване, синтезоване, оцінене,

реструктуризоване для безпосереднього вирішення проблем і задоволення інформаційних потреб користувачів, які б по-іншому не мали б прямого доступу до цих знань і не могли б їх ефективно використати, тому що вони розсіяні по багатьох документах і важко доступні у своїй оригінальній формі» [88].

При цьому необхідно зауважити, що в сучасних умовах зростання обсягів інформаційно-інтелектуальних ресурсів удосконалення аналітико-синтетичного опрацювання інформації відбувається через необхідність розуміння використання методик селекції, екстракції та структуризації.

Використання селекції інформації зумовлено зростанням інформаційних потоків, які містять інформацію різної якості, сприяють її розпорошеності в інформаційних масивах. У таких умовах необхідно знайти та ефективно використати лише необхідну для діяльності сфери державного управління інформацію. Процес селекції інформації з текстів передбачає аналіз змісту інформаційно-інтелектуальних ресурсів з метою виявлення якісних властивостей інформації для вирішення управлінських завдань, вирізнення їх від суб'єктивної, незначущої, застарілої або неінформативної частини.

Селекція інформації сприяє якісному відбору (екстракції) надійних даних, перевірених досвідом наукових ідей і практичних рішень, відмежування їх від будь-яких суб'єктивних суджень, а також виділення об'єктивної інформації стосовно стану соціально-економічної, суспільно-політичної, культурної та інших сфер українського суспільства.

У зв'язку з цим селекція та екстракція інформації з текстів зумовлює необхідність розробки спеціальних методів когнітивного характеру. Вони базуються на аналізі інформації, їхній оцінці, виявленні якісних властивостей, включають їх синтез і представлення в такій формі для оптимального використання, що може змінити первинну структуру інформації. У своїй сукупності цей процес сприяє підвищенню ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління необхідною інформацією.

На нинішньому етапі організації інформаційного обслуговування бібліотечними структурами сфери державного управління найчастіше використовується галузевий чи тематичний принцип

селекції та екстракції інформації. Тобто у створеному інформаційному продукті концентрується актуальна інформація з тієї галузі знань чи суспільної проблеми (явища, процесу), яка відповідає управлінському завданню. У цьому випадку підготовлена інформація виступає механізмом висвітлення суспільних процесів, інформація наукового плану – їх діагностики. Актуальною для прийняття управлінських рішень може бути відібрана із системи джерел глобального інформаційного простору інформація про наявний світовий досвід подолання проблемних ситуацій у різних сферах управлінської діяльності. З освоєнням бібліотеками електронних інформаційних технологій цей досвід стає більш доступним для вітчизняних управлінських структур.

Завершальним етапом виробництва інформаційно-аналітичних матеріалів є процес структуризації аналітичної інформації. «Вона є не просто впорядкованим набором фрагментів проблемної галузі, а цілісною картиною, що відображає об'єкт управління в зручному для сприйняття ракурсі» [128]. Підготовлена аналітична інформація структурується таким чином, що дає змогу досліджувати різноманітні процеси суспільно-політичної, економічної, культурної сфер України більш комплексно, виявити певні закономірності суспільного життя в динаміці, охопити події всіх регіонів, вивчити думки з певної проблеми різних представників політичних, економічних, наукових структур тощо. Дослідники з галузі бібліотекознавства стверджують, що розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в системі бібліотечного обслуговування всіх категорій користувачів, у тому числі й органів державної влади, відбувається шляхом удосконалення традиційних форм роботи до «адаптації потрібної замовникам інформації в найбільш прийнятному вигляді, що все частіше набуває ознак власного бібліотечного інформаційно-аналітичного продукту, створеного на базі структуризації великих обсягів інформації» [59, с. 11].

Прикладом створення таких інформаційно-аналітичних продуктів на матеріалах глобальних інформаційно-інтелектуальних ресурсів може служити серія аналітичних оглядів світової літератури «Екологія», яка з 1989 р. готується Державною публічною науково-технічною бібліотекою Сибірського відділення Російської академії наук. Для підготовки цих оглядів створюються тимчасові

авторські колективи, до яких входять фахівці Сибірського відділення Російської академії наук і Сибірського відділення Російської академії медичних наук, галузевих інститутів [116].

Слід зазначити, що аналітико-синтетичне опрацювання та структуризація аналітичної інформації з нових інформаційних масивів в інтересах владних структур має не лише оперативне значення, пов'язане з розв'язанням нагальних управлінських проблем. Одержані в результаті такого процесу ресурси аналітичної інформації стають основою формування багатоаспектних БД для багатократного використання, виявлення особливостей розвитку тих чи інших процесів у суспільній практиці тощо.

Сучасні учасники процесу управління не задовольняються просто використанням кваліфіковано підготовленого інформаційного матеріалу на основі опрацювання інформації з різних інформаційних джерел про ті чи інші суспільні явища, події. Вони хочуть бачити в інформаційно-аналітичному забезпеченні їхньої діяльності «інтелектуального помічника», експерта, порадника.

Для оптимізації процесу прийняття управлінських рішень важливими елементами інформаційно-аналітичної роботи в бібліотечних установах стали:

- цільовий системний аналіз суспільних процесів у режимі реального часу;
- прогноз впливу різних чинників на них у динаміці;
- розробка інформаційно-аналітичних матеріалів, що висвітлюють механізми й технології запобігання впливу негативних зовнішніх і внутрішніх факторів;
- доведення інформаційно-аналітичних розробок і проектів до суб'єктів державного управління; у разі необхідності визначення механізмів коректування методів досягнення конкретних цілей.

При організації інформаційно-аналітичного забезпечення в системі бібліотечного обслуговування необхідно врахувати, які сучасні тенденції зумовлюють зміни в розвитку функцій і завдань інформаційно-аналітичної діяльності. Така необхідність впливає з визначення правильного вектора розвитку технологій здійснення інформаційно-аналітичної діяльності в системі бібліотечного обслуговування органів державної влади та місцевого самовряду-

вання [203, с. 39–42; 209]. На сьогодні більшість дослідників погоджуються з тією думкою, що основна функція інформаційно-аналітичної діяльності полягає в продукуванні нового знання на основі опрацювання достатніх обсягів інформації з метою оптимізації процесу прийняття рішень.

Однією з умов забезпечення якісного результату інформаційно-аналітичної діяльності є визначення потенційних джерел для здійснення інформаційного пошуку. Оскільки зростання загального обсягу як традиційних так і електронних видань, поява нових суб'єктів документальних комунікацій глобальної мережі зумовлюють необхідність проведення організації постійного дослідження найбільш якісних джерел суспільно значущої інформації для вирішення інформаційних завдань.

Особливу роль як сьогодні, так і в найближчий період у продукуванні інформаційно-аналітичних матеріалів відіграватиме система засобів масової інформації, інформагентств, електронного інформаційного ресурсу органів державної влади та місцевого самоврядування, інших, певною мірою прирівнюваних до них джерел оперативної електронної інформації, спонсорованих зацікавленими державними органами, громадськими, політичними та економічними структурами як оперативної інформації, що стосується всіх сфер життя суспільства. З використанням інтернет-технологій вони представляють потужний масив інформаційних ресурсів і соціальних комунікацій як відкритої системи віртуальної соціокультурної діяльності, що безперервно розвивається.

Однак серед проблем, зумовлених принципово новими тенденціями розвитку суспільної діяльності, учені називають віртуалізацію суспільства, маніпулювання суспільною свідомістю, керувану ментальну еволюцію людства [99].

Політичні технології віртуальної реальності володіють ефективністю впливу на суспільну свідомість. Вони презентують образи віртуальних лідерів, партій, коаліцій, їхні обіцянки й програми, які ніхто не має наміру виконувати. Насправді ж вони є технологіями віртуальної реальності, коли штучно створюється привабливий для суспільства образ того чи іншого кандидата і ведеться його пропаганда всіма доступними засобами.

Як показує практика інформаційно-аналітичних служб, зокрема СІАЗ НБУВ, саме інтернет-ЗМІ виявляються найбільш затребуваними в процесі створення й поширення політичних та іншого роду міфів і стереотипів. Можна погодитися з думкою І. Бінька, який вказував і на значну тенденційність та неприховану заангажованість більшості ЗМІ, і на переважно низький художній та технічний рівень подання інформації, і на неприпустимий дисбаланс між діяльністю місцевих і загальнонаціональних ЗМІ [23, с. 9].

Яскравим прикладом цьому може бути оперативна соціологічна інформація, використовувана ЗМІ перед виборами, що традиційно в багатьох випадках є не стільки інформацією про результати досліджень популярності політичних сил, скільки інструментом маніпулювання свідомістю виборців, і поширюється відповідно до політичних цілей.

Істотне значення для розвитку в напрямі підвищення рівня результативності інформаційно-аналітичної діяльності має також використання масиву спектральної інформації глобального інформаційного простору на основі організації селекції та екстракції інформації необхідних інформаційних ресурсів і поповнення фондів бібліотек готовими до використання інформаційно-аналітичними матеріалами. Така інформація може містити перевірений суспільною практикою досвід утвердження демократичних принципів побудови правової держави й демократичного суспільства, висвітлення застосування різних методів політтехнологій з точки зору їхнього впливу на політичну ситуацію в Українській державі, які пройшли науково-експертне обґрунтування чи принаймні отримали оцінку експертів-фахівців з відповідної галузі знань.

Поряд з поповненням власних фондів через систему міжнародного книгообміну, співробітництвом з науковими установами й бібліотеками різних країн світу, найбільшими видавництвами світу електронний інформаційний ресурс у глобальному інформаційному просторі стає предметом вивчення бібліотечних установ і постійним джерелом інформації для продукування власних бібліотечно-інформаційних продуктів. Для цього важливим є попереднє вивчення, оцінка різних першоджерел інформації. Практика говорить про необхідність ведення постійної роботи інформаційно-аналітичними структурами бібліотек з аналізу джерел

інтернет-ресурсів, їхньої джерельної бази, створення відповідних навігаційних карт функціонування інформаційних джерел для швидкого орієнтування в системі наявних електронних інформаційних ресурсів усіх доступних суб'єктів документальних комунікацій з метою їх використання.

Розвиток практики інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотечних установ в інтересах владних структур забезпечив основу для формування усталеного технологічного ланцюга. Він складається з таких складових:

- пошуку, селекції та екстракції інформації (цей етап містить формування інформаційного фонду з широким спектром матеріалів з різних проблем тощо);

- здійснення постійного різнобічного інформаційного моніторингу ситуацій в інформаційних потоках з метою дослідження стану і виявлення нових проблем в усіх сферах життєдіяльності суспільства;

- підготовки аналітичних продуктів;

- формування оптимального алгоритму аналітичного супроводу управлінських рішень (оперативне надання альтернативних варіантів інформаційних продуктів для розв'язання завдань управління, визначення оптимальної частоти інформування, найбільш ефективних форм подачі матеріалу, налагодження зворотного зв'язку).

При цьому інформаційно-аналітичне забезпечення являє «зв'язну структуру інформаційних, аналітичних, прогнозних та експертних підрозділів» [32].

Якісна робота із забезпечення бібліотечної інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень потребує певних професійних якостей від інформаційних працівників бібліотечних установ. У період зростання значення ефективного використання інтелекту як передумови прогресу всіх сфер суспільства, у тому числі державного управління, очевидним стає те, що інтелектуальний потенціал фахівців (знання, досвід, професійна інтуїція тощо) також виступає як ресурсна база поряд із сукупними інформаційними ресурсами. Ідеться про організацію раціонального використання інтелектуального потенціалу, який набувається протягом безперервної пізнавально-освітньої діяльності фахівців-

аналітиків. Він передбачає специфічну особистісну обдарованість, сукупність властивостей інтелекту, розвинуту інтуїцію, системне мислення, психологічну стійкість до стресів інформаційного генезису (здатність продуктивно діяти в умовах невизначеності, неповноти, надлишку, дефіциту, суперечності інформації тощо) [209]. Адже продукування якісних аналітичних матеріалів висуває необхідну передумову постійного засвоєння нових знань, використання свіжих ідей, ґрунтуючись на попередніх, щоб постійно утримувати в полі зору фахівців найбільш актуальні питання суспільного розвитку, вчасно вносити в інформаційно-аналітичний матеріал інформацію про непередбачувані їхні наслідки, події. Така вимога стає обов'язковою, професійною для всіх працівників, зайнятих у підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів (розробок), що мають відповідати сучасним потребам діяльності владних структур.

Продуктивна творча праця в галузі інформаційно-аналітичного забезпечення ефективної роботи органів держаної влади потребує фахівців, освічених, духовно багатих, забезпечених усім необхідним для якісного оперування необхідними інформаційними масивами з метою продукування інтелектуальних аналітичних матеріалів. При цьому до кожного аналітика ставиться вимога бути не лише фахівцем у своїй галузі, а й освоювати суміжні спеціальності, тобто орієнтуватися в особливостях сучасного політичного процесу, законотворення, пріоритетних напрямках зовнішньої політики та основах економічних вчень тощо. Це сприятиме як кращому осмисленню базової інформації з метою розкриття тенденцій розвитку різних суспільних явищ, так і логічному аналізу, оцінці фактологічних даних, наукових, науково-експертних ідей, концепцій з метою подальшого вироблення прогнозів, рекомендацій.

Розглядаючи питання ефективного використання необхідних обсягів інтелектуальних напрацювань у загальній кількості вироблюваного сучасним суспільством науково-інтелектуального доробку, слід брати до уваги також існуючий ступінь його сприйняття, який визначається загальним рівнем підготовленості аналітиків. Істотний розрив у цьому відношенні між виробниками й споживачами нових знань спричиняє необхідність значних зусиль і затрат для їх адаптації за межами кола їхніх творців.

Таким чином, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності, у широкому розумінні цього значення, потребує специфічної форми знань, що відноситься до інтелектуального потенціалу, зосередженого у свідомості людини. Сюди входять професійні знання, досвід, навички, уміння тощо, які є інструментом засвоєння нових знань з метою їх наступного використання в процесі продукування інформаційно-аналітичних матеріалів, підвищення рівня їхньої інтелектомісткості.

Аналіз практики інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотек підтверджує необхідність розвивати у працівників природний інтелект, засвоювати нові прийоми мислення, не так твердо «скованими» нормами та стереотипами, розвивати творче, образне й модельне мислення [51]; виявляється перспективним «використовувати інтуїцію, інтелект і кмітливість людини» [9] тощо, незважаючи на те, що при сучасній комп'ютеризації зростає ступінь формалізації мислення. Тому інформаційно-аналітична діяльність у бібліотеках потребує залучення інтелектуально обдарованих фахівців, які можуть синтезувати у своєму мисленні різноманіття набутих знань і навиків, уміють вільно переключатися з однієї сфери діяльності в іншу, що дає їм змогу швидко реагувати на зміни в навколишньому середовищі та прогнозувати їхні наслідки.

Слід нагадати також думку ряду дослідників, які зазначають, що протягом 90-х років ХХ ст. спостерігалася адаптація так званих «профмігрантів» у нових сферах діяльності, у тому числі й інформаційно-аналітичній, аналітичній діяльності [209]. Таке переміщення в системі трудових ресурсів викликане економічною кризою, проте було позитивним для процесу оновлення інформаційної сфери суспільства. Наукові співробітники з неодноразово скорочених штатів науково-дослідних установ і конструкторських бюро заклали базу кадрового забезпечення цього виду діяльності. Наявні в них навички науково-дослідної роботи з використанням творчого підходу до розв'язання проблем дали їм можливість ефективно діяти в розвитку ринку аналітичних продуктів і послуг. Суспільна затребуваність професіоналів у цьому виді діяльності в умовах розвитку інформаційних характеристик сучасного суспільства зумовила організацію підготовки аналітичних

працівників у різних сферах суспільної діяльності, у тому числі в бібліотечній, що поповнюють нині штати працівників цієї категорії, сприяють розвитку цього напрямку діяльності.

У цьому контексті слід усвідомити, що сучасний розвиток бібліотечної практики необхідно розглядати і як один з основних чинників зростання інтелектуального потенціалу фахівців, які займаються на базі використання наявних інформаційно-інтелектуальних ресурсів виробництвом нової інформації, безсумнівно потрібної, актуальної в розвитку суспільної діяльності, у тому числі у сфері державного управління при розв'язанні проблем сьогодення. Більше того, належним чином організовані інформаційно-інтелектуальні ресурси бібліотек для ефективного їх використання підвищують продуктивність праці за рахунок збагачення інтелектуальних творчих здібностей аналітиків, сприяють кращому засвоєнню і виробленню нової інформації, що, у свою чергу, відкриває нові можливості введення її у сферу державного управління для практичного використання.

Для бібліотеки як сучасного інформаційного центру, що розвиває власну практику на активному використанні інформаційно-комунікаційних технологій, стало серйозним завданням налагодження відбору та акумуляції основного, найважливішого в освітньо-пізнавальному процесі інформаційно-інтелектуального ресурсу. Бібліотеки сприяють прискоренню набуття досвіду як нації, так і світового, «що базується на загальній скарбниці знань, народжених протягом тривалого періоду всім людством. Причому знань узагальнених, перевірених практикою, підданих селекції і упорядкуванню, під час яких з інформаційного фонду суспільства було вилучено не суттєве і збережено суттєве» [58, с. 21].

Таким чином, зростання професіоналізму бібліотечних інформаційних аналітиків відбувається в процесі:

- активізації методик використання необхідних світових науково-інтелектуальних напрацювань при виконанні аналітичних завдань (розробок) різних рівнів складності шляхом організації ефективних форм вільного доступу аналітиків до якомога більшого масиву інтелектуального доробку;

- організації заходів щодо підвищення рівня професіоналізму аналітиків, їхніх інтелектуальних здібностей шляхом безперерв-

ної самоосвіти на базі активного засвоєння результатів фундаментального й прикладного наукового доробку, що сприяє формуванню міждисциплінарного (міжгалузевого) бачення суспільних процесів у фахівців-аналітиків.

З удосконаленням технологічного циклу продукування інформаційно-аналітичних матеріалів на базі інтеграції самоосвіти й досліджень суспільних процесів на всіх етапах виконання аналітичних завдань, інтенсифікації використання результатів світових фундаментальних і прикладних наукових напрацювань із залученням у цей процес інформаційно-комунікаційних технологій породжує «ланцюгову реакцію» інтелектуальної активності, створює максимально комфортні умови для творчості дослідників. Це, у свою чергу, зумовлює формування у фахівців-аналітиків особливого мислення, вихованого дослідженнями, когнітивних здібностей дослідницького типу (пошук закономірностей, причинно-наслідкових зв'язків тощо) [246]. Через відповідний період напрацьовується інструментарій, який надає їм можливість розв'язувати складні завдання, і не важливо у якій галузі – політичній, економічній, соціальній тощо.

РОЗДІЛ 2

БІБЛІОТЕКИ В РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в розвитку інформаційного потенціалу бібліотек

Глобальний характер інформатизації світового розвитку й динамічність соціальних процесів спонукають усіх учасників суспільного прогресу швидко освоювати та масштабно використовувати інформаційно-інтелектуальні ресурси в усіх сферах ділової активності суспільства, у тому числі й органів державної влади.

Під впливом інформаційно-комунікаційних технологій змінюється форма інформаційної взаємодії, розширюються традиційні канали, засоби інформаційних обмінів і збагачуються можливості соціальних комунікацій.

Бібліотечні установи як універсальні інформаційні центри вносять свій внесок у розвиток і поширення інформаційно-інтелектуального потенціалу суспільства, мобілізуючи наявні можливості таким чином, щоб підвищити ефективне використання інтелектуального доробку всіх поколінь, активізувати процес продукування нового знання. У свою чергу, активізація бібліотек в організації роботи щодо введення в суспільний обіг актуальних для розвитку всіх напрямів сучасної діяльності, у тому числі й органів державної влади, інформаційно-інтелектуальних ресурсів сприятиме підвищенню ролі бібліотечних установ у вирішенні суспільно значущих питань прискореного розвитку країни.

Сучасні бібліотеки не лише накопичують документно-інформаційні ресурси, а й активно створюють власні інформаційно-інтелектуальні продукти з метою їх поширення, впливаючи тим самим на розвиток продуктивних сил суспільства. Цим сприяють

удосконаленню «керування потоками постійно виробленої суспільством інформації, підготовки її до багаторазового використання в різних суспільних інтересах» [54, с. 28].

Як один з головних інститутів суспільства, що забезпечує акумуляцію суспільно значущих інформаційних масивів, їх структурування, упорядкування й суспільне використання, бібліотека спрямовує свою діяльність на інформаційне забезпечення потреб як суспільства в цілому, так і всіх його складових (галузей, різних соціальних груп тощо). Накопичений у бібліотеці інформаційно-інтелектуальний потенціал є відбиттям суспільно значущих наукових знань і найважливіших результатів суспільної практики. Їхні фонди характеризуються як «унікальна, універсальна за змістом система, яка має складну і розвинуту структуру» [208, с. 23].

Однак інформаційна насиченість соціального середовища, зростаючі темпи його розвитку, структурна диференціація соціуму та, як наслідок, розпорошеність і швидке старіння необхідних для суспільної діяльності інформації (знань) загострили питання актуалізації процесу оновлення інформаційного забезпечення потреб суспільства. Для молодшої Української держави особливо важливим при цьому є якісне інформаційне забезпечення сфери державного управління. Тому для сучасних бібліотек пріоритетними стають заходи, спрямовані на забезпечення організації ефективного використання суспільно значущої інформації в усіх сферах суспільної діяльності, створення комфортного інформаційно-знаннєвого середовища з високим рівнем репрезентативності бібліотечних інформаційно-інтелектуальних продуктів.

З метою забезпечення більшої оптимізації бібліотечно-інформаційного обслуговування всіх галузей суспільства бібліотеки вдосконалюють традиційні форми роботи і використовують нові можливості збагачення бібліотечно-інформаційних послуг на основі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Вони трансформуються з місця збереження локальних інформаційних ресурсів у величезний генератор знань суспільства і посідають одне з найважливіших місць у його соціокомунікативній діяльності [230].

За допомогою новітніх інформаційних технологій бібліотеки отримали можливість більш якісно забезпечити інформаційні

потреби своїх користувачів. Вони розширюють номенклатуру бібліотечних послуг, видову структуру бібліотечно-інформаційних продуктів. Це зумовлює необхідність реалізації техніко-технологічних завдань, що пов'язані з упровадженням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій у бібліотечно-інформаційну галузь, із розвитком процесу використання інформаційних ресурсів на основі вдосконалення методик їх обробки та генерації нової інформації. У зв'язку з цим у бібліотеках створюють інформаційні мережі, які оснащують програмно-системними засобами, широко використовують інтернет-технології, що сприяє вдосконаленню нових методик пошуку, обробки, зберігання та поширення інформації, а також аналітико-синтетичного опрацювання, генерації нових бібліотечно-інформаційних продуктів, їх структуризацію і введення в суспільний обіг.

На сьогодні вітчизняні бібліотеки мають значний досвід роботи з інформаційними ресурсами на електронних носіях. Зокрема, бібліотечна практика має досвід з комплектування вітчизняними й зарубіжними інформаційними продуктами на CD-ROM, значну кількість яких становлять бібліографічні, реферативні, текстові, тематичні та інші БД. Ці БД містять значні масиви світової бібліографічної інформації та за рахунок зручних пошукових систем надають можливість абонентам бібліотек своєчасно отримувати необхідні відомості за тематикою їхнього досліджування.

Організацію доступу до періодичних видань провідних міжнародних видавництв (Elsevier, Springer, Academic Press, Kluwer, EBSCO та ін.) українські бібліотеки вирішують на засадах участі в проектах «Електронна інформація для бібліотек», «Доступ до електронних журналів для вчених нових незалежних держав» [123].

Національною науковою медичною бібліотекою України (далі – ННМБУ) відпрацьовано методики забезпечення доступу до провідних світових інформаційних ресурсів (книг і журналів у галузі науки, техніки, медицини та охорони здоров'я) усім категоріям працівників медичної галузі за допомогою БД EBSCO, PubMed, ProQuest, «Російська медицина» [52, с. 18]. Завдяки значним обсягам інформації (знань) практичного значення набула БД Національної медичної бібліотеки США Medline.

У Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського така методика розвинута на основі створення локальної CD-ROM мережі, яка дає змогу працювати з багатьма БД. Зокрема, це такі БД, як Science Citation Index, CDMARC Names, F&S Index plus Text, Global books in print, Medline, Periodical abstracts research, Academic Press AP Professional та ін. Серед них можна назвати копію електронного каталогу Бібліотеки Конгресу США, багатогалузеві БД Інституту наукової інформації США, високоінформативні реферативні БД Університету мікроформ США, БД ІНІСН і ВІНІТІ та видавничі каталоги інших країн світу в електронній формі. Бібліотека практикує забезпечення доступу до реферативних і повнотекстових БД компанії EBSCO.

Також бібліотеками відпрацьовані методики забезпечення доступу до вітчизняних БД з поточного законодавства, зокрема до електронних баз даних «Ліга: Закон», «Законодавство України» та ін. Ці БД містять повні тексти законів України, документів Верховної Ради, указів і розпоряджень Президента України, Кабінету Міністрів, положень та інструкцій міністерств і відомств за відповідні роки. За допомогою цих БД бібліотеки отримали можливість обслуговувати своїх користувачів у режимі комплексного надання інформації, включаючи видачу першоджерел.

З 2006 р. на основі створення локальної комп'ютерної мережі НБУВ має досвід забезпечувати доступ своїм користувачам до електронної колекції повнотекстових наукових журналів наукового видавництва Elsevier. Користувачі мають можливість користуватися електронними версіями електронних журналів поточного року з 20 галузей знань.

Поряд із цим у межах своїх фінансових і технічних можливостей бібліотеки спрямовують вектор розвитку бібліотечної діяльності в напрямі забезпечення відкритості різнопланових інформаційних масивів і потоків, здійснюють багатоцільовий їх аналіз і створюють умови для активного використання інтелектуальних ресурсів, надають необхідні для управління державою інформацію та знання. Ідеться не лише про формування поточних і ретроспективних колекцій електронних інформаційних ресурсів бібліотек багатоаспектного тематичного спрямування. Бібліотеки виконують функції аналітико-синтетичної обробки інформаційних

потоків з метою продукування широкого спектра взаємопов'язаних власних інформаційно-інтелектуальних продуктів. Якщо раніше основним результатом бібліотечної діяльності була переважно бібліографічна інформація у формі покажчиків, бібліографічних довідок, різноманітних видів бібліографічного інформування, то сьогодні вагомого значення набув аналітичний рівень інформаційного обслуговування. У зв'язку з цим розширюється видова структура бібліотечно-інформаційної продукції, що розкриває інформацію (знання), зосереджену у фондах бібліотек, а також в інформаційних ресурсах інших суб'єктів системи документальних комунікацій і глобальних мереж.

На основі аналізу інформаційних потоків і завдяки розробці більш якісних форм організації інформації, її тематичній та адресній спрямованості бібліотеки створюють бібліографічні, реферативні, фактографічні, оглядово-аналітичні, повнотекстові БД. Тобто користувачам надаються не лише відомості про документи, а інформація (знання), яка придатна для використання та за можливості виключає потребу звернення до першоджерел.

Стимулювання розвитку всіх сфер українського суспільства великі українські бібліотеки вирішують шляхом досягнення кардинального підвищення повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів, у тому числі й представників державного управління. Значні успіхи в цьому здобувають ті бібліотечні установи, які організують швидкий, зручний, багатоаспектний доступ до дедалі зростаючих обсягів наукової, науково-технічної інформації (нових ідей, теорій, результатів досліджень тощо). Неважко спрогнозувати, виходячи із сучасних тенденцій формування основ забезпечення оптимального розвитку всіх сфер суспільства, що зростатиме потреба в систематизованій, структурованій інформації за певними темами, проблемами, галузями. З метою реалізації цих завдань важливим напрямом бібліотечної діяльності стала робота, пов'язана з аналітико-синтетичною обробкою суспільно значущої наукової, науково-практичної інформації, зокрема реферування, структурування отриманих даних за галузями знань і створення відповідно сучасним потребам інформаційно-інтелектуальних продуктів, засобів їх збереження та організація доступу через глобальні комп'ютерні мережі.

Реферативні бази даних надають можливість одержувати оперативно систематично оновлювані відомості про наукове знання, інтелектуальний доробок, що розширило можливості ефективного розкриття найновіших знань, уведених у суспільний обіг. Ця властивість дає змогу використовувати при підготовці аналітичних розробок останні результати науково-інтелектуальних напрацювань – таким чином сприяє підвищенню результатів інформаційно-аналітичної діяльності та, як наслідок, прийняттю найбільш оптимальних управлінських рішень на державному рівні. Вони характеризують зміст науково-інтелектуального доробку окремих наукових установ, інституцій і колективів, допомагають орієнтації в знаннях, отриманих унаслідок результатів останніх науково-практичних напрацювань, які сприяють реалізації поетапних дій у виборі оптимальних методик для аналітичних досліджень сучасних соціокультурних, економічно-політичних процесів в українському суспільстві та за його межами.

Серед безумовних плюсів такої форми організації ресурсу – оптимальний виклад інформації, що забезпечує максимально-ефективне її використання, сприяє швидкому освоєнню нових тем, розроблюваних і досліджуваних науковим співтовариством, зокрема прогностичного спрямування, пов'язаних з необхідністю вивчення та постійного утримання в полі зору владних структур найбільш актуальних питань суспільного розвитку, що пройшли наукове обґрунтування.

З використанням інформаційних технологій електронні реферативні БД надають повноцінний довідковий апарат, який забезпечує миттєве отримання широкого спектра бібліографічних даних, великі можливості для інформаційного пошуку, відбору необхідного обсягу інформації з можливостями використовувати гіпертекстові посилання на повнотекстові документи, що орієнтує в значних за обсягами інформаційних масивах наявних знань, розкриває їхню змістовну частину.

Таке подання інформації створює умови для миттєвого заглиблення в інформаційний потік і, таким чином, сприяє прискоренню пошуку необхідної інформації. У підсумку маємо скорочення часу на пошук достатнього обсягу інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що дає змогу знайти їх більше і в ширшому тематичному

ракурсі, подивитися на досліджувану проблему з різних позицій і зробити більш обґрунтовані й об'єктивні висновки.

На основі аналізу великого масиву електронної галузевої реферативної інформації визначається динаміка результатів конкретної науки, галузі в цілому, що дає можливість, у свою чергу, якісно досліджувати перспективні та стратегічні напрями розвитку суспільства, використовувати найновіші наукові терміни, уведені в науковий обіг через уніфікацію термінологічних понять стосовно предмета аналітичних досліджень (розробок).

На базі технології кооперативної аналітико-синтетичної обробки документного потоку наукової інформації України НБУВ спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України і видавничими організаціями наукової літератури формують загальнодержавну реферативну БД «Україніка наукова» [211]. На основі цієї БД, яка стала важливим компонентом наповнення фонду Національної електронної бібліотеки, видаються три галузеві серії Українського реферативного журналу «Джерело» з природничих наук, медицини, техніки, промисловості та сільського господарства, соціальних і гуманітарних наук, мистецтва.

У Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В. О. Сухомлинського Академії педагогічних наук України (далі – ДНПБ України) створюється галузевий сегмент реферативного представлення наукової літератури з педагогіко-психологічних питань у загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» та Українському реферативному журналі «Джерело» [195].

Національна наукова медична бібліотека України (далі – ННМБУ) бере участь у створенні серії «Медицина. Медичні науки» цього реферативного журналу [216].

У рамках виконання проекту «Концепції програми інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації мережі освітянських бібліотек» ДНПБ України здійснюється формування електронної «Тематичної бази даних бібліографічних записів статей періодичних видань з питань педагогіко-психологічної науки і практики» [193].

З метою поширення відомостей про депоновані наукові роботи з технічних наук Державна науково-технічна бібліотека України

(далі – ДНТБ України) формує БД «Депоновані наукові роботи» [31]. На основі цієї БД бібліотекою розпочато випуск реферативного журналу «Депоновані наукові роботи». Реферативний журнал містить реферати на наукові монографії, статті, збірники наукових робіт, матеріали конференцій, з'їздів, нарад і симпозіумів, депонованих у ДНТБ України, а також інформацію про НДР, затвердження наукових досліджень, розробки та досягнуті результати в галузі науки, техніки тощо.

Державна наукова сільськогосподарська бібліотека УААН (далі – ДНСГБ УААН) на основі реферування наукової літератури аграрного спрямування видає Український галузевий реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України» [237]. Реферативний журнал містить розгорнуті інформативні реферати з пріоритетних напрямів розвитку аграрної науки й виробництва.

На замовлення Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України ДНСГБ УААН здійснювала розробку методик підготовки спеціальних випусків реферативного журналу «Ветеринарна медицина». Матеріали цього видання містили інформацію з наукових ветеринарних журналів і збірників, монографій, підручників і посібників, методичних рекомендацій, інструкцій та нормативних документів [89].

Результатом аналітико-синтетичної обробки інформації із фондів Національної парламентської бібліотеки України стали матеріали, необхідні для підготовки законопроектів. Електронні версії цього інформаційного ресурсу представлені на веб-сайті Верховної Ради України.

Національна парламентська бібліотека України (далі – НПБУ) на основі вдосконалення методик моніторингу періодичних видань розробила електронні БД за тематичним і фактографічним виразом інформації. До таких інформаційних продуктів бібліотеки належать електронні БД: «Статті з наукових збірників», «Політика і політики у дзеркалі українських періодичних видань», «Політематична база даних статей з періодичних видань» [37].

БД «Політика і політики у дзеркалі українських періодичних видань» створюється на основі моніторингу центральної та регіональної преси з питань політичної ситуації в Україні, діяльності владних структур – Президента, Верховної Ради, Кабінету

Міністрів, судових органів влади, місцевих структур управління та їхніх представників. Ця БД надає можливість пошуку інформації про будь-яку політичну подію (політичну персоналію) протягом усього періоду існування цієї БД чи ознайомитися з політичними подіями дня, тижня, місяця за рубриками: «Політична ситуація в Україні»; «Верховна Рада»; «Президент»; «Прем'єр-міністр»; «Кабінет Міністрів»; «Міністерства»; «Місцева та судова влада»; «Персоналії політичних діячів». Здійснюється постійне інформування парламентських комітетів та інформаційного управління Верховної Ради України про висвітлення діяльності парламенту та народних депутатів на сторінках української преси [163]. Бібліографічні записи в цих базах даних доповнюються гіпертекстовими посиланнями на електронну версію статей, які є в онлайн-вих архівах відповідних періодичних видань.

Прикладом створення БД власної генерації на основі аналітико-синтетичного опрацювання інформаційних потоків, які відображають державну, суспільно-політичну діяльність, творчість і життя президентів України в документах на різних носіях інформації, служить робота Фонду Президентів України НБУВ. До основних завдань і функцій цього структурного підрозділу бібліотеки належить збирання, збереження й запровадження в науковий, освітній, культурний обіг документів з питань державної суспільно-політичної діяльності президентів України та президентів інших держав [165].

Зокрема, користувачам бібліотеки пропонуються такі електронні інформаційні ресурси, як бібліографічна БД «Інститут президентства» (розкриває питання президентської влади як в Україні, так і за кордоном), повнотекстова БД «Президент України: виступи, заяви, послання, доповіді, інтерв'ю, прес-конференції, звернення, привітання, співчуття» (містить пряму мову Президента України, опубліковану в книгах, на сторінках періодичних і продовжуваних видань).

Фактографічні БД «Президент України: хроніка подій» і «Президенти країн світу» надають оперативну інформацію про державну, соціально-політичну й міжнародну діяльність, творчість і життя президентів, а також використовуються для підготовки аналітичних матеріалів на замовлення владних структур [166].

Важливою складовою інформаційно-аналітичного обслуговування владних структур бібліотечної діяльності є також здійснення моніторингу інформаційних потоків з міжнародних, політичних, соціально-економічних, політичних, етнонаціональних, культурно-освітніх процесів в Україні, пов'язаних із функціонуванням інституту органів державної влади, політичних діячів і партій тощо.

На замовлення вищих органів державної влади Відділом організації та використання документального фонду НБУВ створені й удосконалюються автоматизовані інформаційні БД. В основу їх створення та підтримки покладено метод контент-аналізу. Використання методу контент-аналізу надає можливість професійного підходу до моніторингу значних за обсягом документних потоків газетної періодики і формування автоматизованих інформаційно-аналітичних БД за ключовими фрагментами публікацій [220, 221].

За весь період безперервного контент-моніторингу різних аспектів суспільно-політичного життя України на базі газетної періодики НБУВ, починаючи з 1992 р., відділ сформував понад 20 інформаційно-аналітичних БД. Серед найбільших з них: «Преса про політичних діячів України (1993–2006 рр.)», «Преса про політичні партії України (1993–2006 рр.)», «Преса про вибори до Верховної Ради України (1998 р.; 2002 р.; 2006 р.)», «Вибори Президента України (1994 р.; 1999 р.; 2004 р.)», «Всеукраїнський референдум-2000», «Обговорення законопроектів у пресі», «Актуальні події у дзеркалі преси», «Преса про соціально-політичну ситуацію (в окремих регіонах)» тощо [223].

Використання матеріалів цих БД дає можливість проводити більш комплексні дослідження з питань функціонування влади в Україні, сучасної політико-правової ситуації, державної, суспільно-політичної діяльності, творчості та життя президентів України.

Тематичний спектр створюваних бібліотеками БД є різноманітним і відповідає інформаційним запитам органів державної влади всіх рівнів. Критеріями відбору інформації для БД стали її актуальність, наукова й пізнавальна цінності, а також результати запитів користувачів. При цьому БД в електронному вигляді супроводжуються пошуковими системами, що дає змогу здійснювати

пошук інформації різного рівня складності. Усе це прискорює процес ефективного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів, напрацювань вітчизняної наукової спільноти в усіх сферах суспільної діяльності, у тому числі й управлінській, оскільки реферативні БД більш глибоко розкривають зміст документів.

Загальнодержавна реферативна БД «Україніка наукова» як інтеграційна основа наукової інформаційної сфери держави сприяє більш оперативній ретрансляції інтелектуальних здобутків суспільства, стає засобом використання наукової думки, ідей і дослідження напрямів розвитку різних галузей знань. Тобто стає платформою для здійснення бібліометричних, інфометричних, аналітичних досліджень.

З використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій ці реферативні БД відіграють вагоме значення у швидкому введенні в усі сфери ділової активності, у тому числі й державне управління, інтелектуальних напрацювань, забезпечують комплексний пошук інформації з різних галузей знань, інформують про досягнення в науковій сфері, інтегрують інформаційно-інтелектуальні масиви різних наукових напрямів. Крім того, інформаційні й телекомунікаційні технології забезпечили надзвичайно широкий спектр релевантності пошукових можливостей реферативних БД і організації дистантного доступу до них через глобальні мережі.

Якісні зміни в галузі розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і засобів організації більш швидкого доступу до інформаційно-інтелектуальних ресурсів зумовили створення електронних бібліотек та формування їхньої змістовної частини з подальшим введенням знань у суспільний обіг.

Метою створення наукової електронної бібліотеки НБУВ стало підвищення повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства в задокументованих знаннях [109, с. 148] і вирішення при цьому таких завдань:

- інтеграція бібліотечних ресурсів провідних бібліотек, відомчих і територіальних бібліотечних об'єднань;
- формування загальнодержавної реферативної бази даних про наукові видання України;
- створення депозитарію електронних документів (комп'ютерних версій книг, статей з періодичних видань тощо);

– повнотекстове розширення реферативної бази даних шляхом організації гіпертекстових посилань на наявні в згаданому депозитарії документи;

– підтримка доступу до електронної наукової бібліотеки засобами глобальних комп'ютерних мереж [Там само].

На сьогодні вона містить такі інформаційні ресурси, як електронний каталог НБУВ, загальнодержавну реферативну базу даних, фонд електронних документів з повними текстами, інформаційно-аналітичні продукти, інтернет-путівники.

Основна увага теоретичних досліджень і практичних розробок у сфері створення електронних бібліотек спрямована на формування фондів електронних документів і представлення їх в Інтернеті для онлайн-доступу [156, 245]. З цією метою використовують різноманітні підходи, один з яких оцифрування документів із фондів безпосередньо власними зусиллями і створення електронних бібліографічних, реферативних та повнотекстових БД. Найбільші бібліотеки України представили в онлайн-режимі електронні каталоги, здійснюють реконверсію карткових каталогів у цифровий формат. Зокрема, у НПБУ ведеться робота зі створення електронних каталогів і розміщення їх на власному веб-сайті. Один з них став базою інформаційного банку даних і містить усі види документів українською та російською мовами, що надходять до бібліотеки: монографії, автореферати дисертацій, статті, ноты, аудіовізуальні матеріали.

З 1998 р. у бібліотеці готується на електронних носіях зведений каталог «Нові надходження з питань суспільних та гуманітарних наук до бібліотек України». Цей електронний продукт видається в рамках виконання програми «ЕЛІБР», що передбачає створення електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу та містить літературу, яка надійшла до НПБУ, Бібліотеки Верховної Ради України та інших наукових бібліотек [225].

З метою реалізації завдань, поставлених перед ДНПБ України як головним науково-дослідним, науково-інформаційним, науково-методичним і ресурсним центром освітянської галузі, приділяється увага питанням формування та використання електронних ресурсів. Створено електронний каталог бібліотеки, БД авторефератів і дисертацій із психолого-педагогічних питань, БД видатних педагогів

України та світу, ведеться підготовка бібліографічних покажчиків «Нові надходження до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» та робота з представлення їх на веб-сайті бібліотеки [194].

Значні напрацювання в розробці та реалізації методик щодо створення багатоаспектних електронних БД має ННМБУ. Як показує аналіз наукової бібліотекознавчої літератури, розвитку цього напрямку бібліотечної діяльності сприяв Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.06.2005 р. № 294 «Про створення в Державній науковій медичній бібліотеці МОЗ України вітчизняного фонду електронних документів». Відповідно до документа, зазначений фонд складається з таких основних інформаційно-ресурсних компонентів: бази електронних документів (комп'ютерних версій книг, періодичних видань тощо) та електронного каталогу медичних видань. Організовано онлайн-доступ до електронного каталогу на веб-сайті бібліотеки.

На сьогодні створений електронний каталог містить такі БД:

- база даних вітчизняних та іноземних книг і авторефератів дисертацій – містить відомості про книги (монографії, щорічники, збірники статей, матеріали конференцій, автореферати дисертацій) з медицини, охорони здоров'я, психології, біології, хімії тощо;

- реєстраційно-аналітична база даних вітчизняних та іноземних періодичних видань – відображає надходження періодичних видань бібліотеки з 1995 р. по сьогоднішній день і містить реферативний опис статей журналів;

- база даних описів до патентів на винаходи України – містить бібліографічні дані описів;

- українська медична періодика – містить основні відомості про українську медичну періодику;

- охорона здоров'я – відображає матеріали з організації охорони здоров'я та історії медицини України з 1997 р. по сьогоднішній день. Містить реферативні описи статей з фахових журналів, газет, праць медичних інститутів, матеріалів з'їздів і конференцій. Ця БД – колективна праця бібліотек усіх областей України, які систематично надсилають до ННМБУ інформацію про охорону здоров'я свого регіону тощо [104, 152, 154].

З метою забезпечення оперативного доступу до інформації про поточні надходження в ННМБУ на веб-сайті бібліотеки розміщено

бібліографічні описи нової літератури за такими темами: управління, фінансування та планування в охороні здоров'я; страхова медицина; освіта, передовий досвід в охороні здоров'я; організація амбулаторно-поліклінічної, спеціалізованої допомоги та роботи стаціонарів тощо [52].

Ці заходи сприяють ефективності використання бібліотечних фондів і каталогів, оскільки виникає можливість дистантного ознайомлення з наявним інформаційним масивом бібліотек через глобальні інформаційні мережі.

При цьому забезпечення доступу не обмежується лише своїми фондами, а й поширюється на інформаційні масиви інших суб'єктів системи документальних комунікацій (бібліотек, архівів, музеїв, світових інформаційних центрів та їх БД, науково-дослідних, науково-освітніх установ та ін.). У цьому контексті за допомогою використання новітніх інформаційних технологій доступ до інформації відкриває можливості використовувати нові її обсяги та засоби одержання.

Поряд із запровадженням технологій запису інформації на оптичних дисках вітчизняні бібліотеки організували онлайн-доступ до інформаційних ресурсів через мережу Інтернет.

Завдяки проекту Інституту «Відкрите суспільство» та компанії EBSCO Publishing Національна наукова медична бібліотека України відпрацювала методики надання доступу через мережу Інтернет до повнотекстових журналів у сфері біомедицини. У рамках проекту INTAS бібліотекою практиковано надання інформаційних послуг та доступу до електронних версій періодичних видань видавництва Springer, Kluwer, Blackwell [152; 154, с. 20].

Принципово новим підходом для розвитку бібліотечної практики в напрямі організації, ефективного використання суспільно значущої інформації стали технологічні процеси формування фондів електронних, зокрема онлайн-документів. У процесі створення наукової електронної бібліотеки в НБУВ розроблено та впроваджено технологічні процеси формування фонду онлайн-документів шляхом комплектування, зокрема мережевого збирання електронної інформації, опрацювання онлайн-документів, систематизованого розташування їх у файловому сховищі, забезпечення до них онлайн-доступу.

З метою раціонального введення в суспільний обіг не лише власних суспільно значущих інформаційно-інтелектуальних ресурсів, а й інших суб'єктів системи документальних комунікацій бібліотеки розробляють навігатори до ресурсів системи Інтернет, орієнтовані на тематику запитів основних категорій користувачів.

У НБУВ для прискорення пошуку необхідної інформації створено путівник по ресурсах Інтернет. Як приклад такого електронного путівника можна розглядати довідкову інформацію про ресурси мережі, представлену на веб-сайті НБУВ. Путівник розроблено фахівцями Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, і він орієнтує в електронних інформаційних ресурсах мережі (пошукових засобах України та світу); інформує про бібліотеки України, які мають свої веб-сайти та зарубіжні національні; допомагає вийти на ресурси електронних бібліотек, колекції словників, довідників, енциклопедій, електронних періодичних видань [76].

На веб-сайті ДНПБ України розміщений «Навігатор в Інтернет з педагогіко-психологічних питань». Цей навігатор містить посилання на електронні видання українською, російською та англійською мовами з питань педагогіки, психології та освіти, на пошукові галузеві сервери, на освітянські сайти, посилання на сайти національних педагогічних бібліотек, провідних бібліотек України та світу, бібліотечні асоціації [30, с. 184].

Розробку онлайн-тематичних путівників, каталогів-навігаторів та їх розміщення на власних веб-сайтах здійснюють бібліотеки багатьох наукових установ, зокрема Інституту біології південних морів ім. О. Ковалевського, Інституту фізики НАН України, Інституту радіофізики й електроніки ім. О. Усикова, Інституту соціології та ін. [192].

Розвиток електронних наукових комунікацій здійснюється в напрямі кардинального підвищення їх оперативності й зумовлює стрімке збільшення зібрань мережевих наукових публікацій, розпорошених у глобальних комп'ютерних мережах. У зв'язку з цим бібліотеки запроваджують методи та засоби роботи з інформаційними потоками на основі освоєння технологій архівування джерел інформації та їх аналітико-синтетичної обробки, а також створення та багатоаспектного використання нових інформаційних продуктів.

Забезпечення повного та швидкого доступу до науково-інформаційних ресурсів сприяла реалізація Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського на 2005–2010 рр., затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1085. Зокрема, цим документом передбачалося створити Український науково-інформаційний портал з розвинутою системою пошуку та архівування розміщеної в глобальних інформаційних мережах наукової та суспільно значущої інформації [69].

У рамках виконання Державної програми започатковано інтранет/екстранет-проект «Науково-інформаційні ресурси». Він передбачає цілеспрямоване формування архіву електронних науково-інформаційних ресурсів (повнотекстові колекції архіву містять комплекти журналів, більшість з яких відсутня в інших бібліотеках України, і зібрання наукової та науково-популярної літератури) і його наступне багатоаспектне використання в корпоративній комп'ютерній мережі бібліотек [102].

Наповнення інтранет-середовища здійснюється на основі пошуку й архівування загальнодоступних наукових матеріалів, розміщених у глобальних мережах, а також опрацювання електронних документів на компакт-дисках.

Архівування ресурсів Інтернету є одним із пріоритетних напрямів бібліотечної діяльності НБУВ. До інтернет-архівів включено такі інформаційні джерела: науково-інформаційні ресурси українського сегмента глобальних інформаційних мереж; зарубіжні наукові ресурси з пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні та суспільно значущі публікації щодо України [Там само].

В умовах зростання значення прискороного та ефективного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів у всіх сферах суспільної діяльності перспективності набуває створення системи ретроспективної національної бібліографії України (далі – РНБ).

Ретроспективна національна бібліографія передбачає насамперед заповнення лакун в обліку традиційних об'єктів бібліографування – книг, серійних видань, мап, нот, образотворчих видань; створення системи електронних інформаційних ресурсів РНБ; уніфікацію програмного та технічного забезпечення для створення

інформаційних продуктів; ретроконверсію карткових каталогів і вітчизняних видань; формування корпоративної комп'ютерної системи електронних репертуарів і каталогів, що функціонують в Інтернеті, створення розподіленого об'єднуючого банку даних РНБ; функціонування РНБ як частини міжнародних інформаційних систем – це включення України в міжнародні консорціуми бібліотек та інших бібліотечно-інформаційних установ, облік бібліографічних даних у електронній формі, забезпечення закордонним користувачам доступу до ресурсів національної бібліографії України [148].

Реалізація вищезазначених проєктів сприятиме розвитку одного з істотних елементів інформаційної інфраструктури країни – інтегрованого в електронній формі комплексу бібліографічних даних про вітчизняні та закордонні документи, пов'язані з Україною за всі історичні періоди. Мова йде про створення умов для швидкого та розширеного доступу до розподілених масивів бібліографічних даних, що містять найцінніші в науковому та соціокультурному відношенні документи, більш якісного аналізу бібліографічної інформації з конкретної галузі знань.

Таким чином, збагачення змістовної частини бібліотечного сегмента електронного інформаційного середовища для задоволення внутрішньосуспільних потреб стає одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек. Він насамперед представлений електронними бібліотеками з каталогами, різномірними базами даних (бібліографічними, реферативними, фактографічними, проблемно-орієнтованими, інформаційно-аналітичними тощо) з гіпертекстовими посиланнями на електронні версії статей, розташованими на веб-серверах бібліотечних установ, довідниковими ресурсами, навігаційними системами, архівами онлайн-ої суспільно значущої інформації тощо.

Я. Шрайберг підкреслює, що електронні бібліотеки відрізняються від традиційних бібліотек не тільки і не стільки тим, що використовують електронний формат видань, а насамперед тим, що забезпечують доступ до віддаленого, розподіленого та різномірного ресурсу за допомогою телекомунікаційних технологій [244].

У цьому контексті, завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, посиленню аналітичної складової в роботі

з обробки інформації, бібліотеки здійснили перші напрацювання. Вони організують і розвивають якісно вищий (відмінний від попереднього) рівень ефективності використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів і керування ними, підпорядковують усю видову структуру інформаційної продукції та послуг розкриттю інформації, зосереджених у фондах і сучасних інформаційних потоках, створюють умови для швидкого та розширеного доступу до розподілених масивів наукових, практичних знань, стають потенційними учасниками розвитку інформаційної інфраструктури країни.

Формування сучасного бібліотечного інформаційного середовища узгоджується з концепцією розвитку «національної системи інформаційних ресурсів, яка припускає поступове перетворення різноманітних інформаційних продуктів у зручний для використання вигляд, їх збереження і передачу за допомогою комп'ютерних мереж» [66, с. 240].

Однак, якщо оцінювати процес розвитку національного бібліотечно-інформаційного сегмента електронного середовища з метою забезпечення сучасних інформаційних потреб суспільства, то теперішні його результати не відповідають вимогам часу, зокрема, активному впровадженню в інформаційній сфері передових інформаційно-комунікаційних технологій, а також рівню розвитку відповідного бібліотечно-інформаційного електронного сегмента порівняно з провідними країнами світу. Стан інформатизації українських бібліотек загалом залишається ще в незадовільному стані.

За оцінками фахівців, створення електронних бібліотек і цифрового контенту є мізерними за масштабами, спорадичними, нескоординованими, малоефективними та нездатними задовольнити потреби цифрового суспільства, що формується в Україні: знання, отримані до появи Інтернету, здебільшого залишаються недоступними для дистантних користувачів і, урешті-решт, незадовільне комплектування фонду більшості бібліотек [151, 160].

Сукупний вітчизняний бібліотечно-інформаційний потенціал у поєднанні з інформаційно-комунікаційними технологіями, методами й умовами, що дають змогу його активізувати й ефективно використовувати, розвивається дуже нерівномірно та

перебуває на різних стадіях розвитку. Це значно ускладнює наповнення та функціонування бібліотечної електронної інформаційної системи як єдиної оперативної. На сьогодні цей процес характеризується тим, що основними електронними ресурсами, представленими бібліотеками в електронному інформаційному середовищі, стали електронні каталоги, вузькоспеціалізовані БД, переважно більшість яких кожна бібліотека створює і підтримує без належної взаємодії та координації. У зв'язку з цим виникає проблема неузгодженості та несумісності форматів даних, які зберігаються в різних інформаційних системах, використання різних класифікацій та лінгвістичних засобів тощо, що унеможливує ефективне та оперативне їх використання.

Для успішного вирішення цих питань важливим є практичне значення взаємодії, різних форм кооперації, налагодження контактів з партнерами в діяльності бібліотечних установ. Сьогодні вже зрозуміло, що виконати завдання формування суспільно значущих електронних інформаційно-інтелектуальних ресурсів при сучасних темпах наростання їхніх обсягів не під силу жодному інформаційному центру. Досягти позитивного результату можливо при об'єднанні зусиль провідних бібліотек та їхніх партнерів у створенні єдиної «потужної інфраструктури, яка дасть можливість оперативно акумулювати, відпрацьовувати й систематизувати нову інформацію з усіх напрямів знань, забезпечити доступ до неї» [151]. Адже завдяки співробітництву та використанню новітніх електронних технологій можливості кожної бібліотеки збільшуються за рахунок можливостей її партнерів, а сфера її діяльності розширюється.

Сьогодні розвиток вітчизняної бібліотечної системи залежить від цілеспрямованих і рівномірних дій трансформування бібліотек у сучасні суспільні інформаційні центри, що мають стати «своєрідними нервовими вузлами в системі інформаційних комунікацій сучасності, установами, що еволюціонують у напрямі до перетворення в ті елементи ринкової структури процесу інформаційних обмінів, які у фінансовій системі виконують банки» [57]. На сьогодні не можна уявити собі забезпечення будь-яких інформаційних потреб різних галузей суспільства, у тому числі й сфери державного управління, без налагодженої системи бібліотечно-

інформаційного забезпечення, оптимального доступу до світових інформаційних ресурсів.

Постановка вирішення такого питання зумовлена об'єктивною необхідністю об'єднання інформаційного потенціалу бібліотечних установ та їхніх партнерів з метою підвищення оптимального рівня інформаційного забезпечення, налагодження попередньої обробки великих масивів інформації для задоволення інформаційних потреб корпоративних замовників, підготовки власної інформаційно-аналітичної продукції для використання різноманітними суспільними інститутами, розвитку багатоаспектних активних форм співробітництва.

З огляду на це бібліотеками активізована взаємодія з потенційними суб'єктами системи наукових комунікацій, зокрема бібліотеками інститутів НАН України, науковими бібліотеками, НДУ та ін. В Україні накопичено значні обсяги інформаційно-інтелектуальних ресурсів, у тому числі й унікальних, які мають універсальний міжгалузевий характер і належать до національного надбання (фонди науково-дослідних, дослідно-конструкторських розробок, дисертацій), але на державному рівні вони маловідомі, оскільки зберігаються в проблемно-орієнтованих базах даних і використовуються, в основному, на відомчому рівні. Зважаючи на таку ситуацію бібліотеки стають активними учасниками корпоративних програм і проєктів, які спрямовані на інтеграцію інформаційно-інтелектуального потенціалу своїх партнерів.

У 2007 р. започатковано мережевий проєкт «Наукова спадщина України» з метою надання суспільству інформації про видатних українських учених і повних текстів опублікованих ними найбільш значущих робіт. Реалізація проєкту передбачає створення страхових електронних копій наукових видань, які мають історичну цінність.

Насамперед передбачається участь у проєкті бібліотек, які вже започаткували та видали серії бібліографічних і біобібліографічних видань. Зокрема значні напрацювання в цьому напрямі має Національна парламентська бібліотека України, Національна наукова медична бібліотека України, Державна наукова сільськогосподарська бібліотека УААН, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, Державна

наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В. Г. Заболотного, Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України [136].

Підвищенню можливостей ефективного використання стрімко зростаючого потоку веб-видань наукової інформації сприяло створення на базі веб-сайту НБУВ інтернет-порталу із соціогуманітарних наук. Зокрема, у рамках виконання цього проекту відпрацьовано методики розміщення електронних публікацій та нормативних актів України із соціогуманітарних питань. Важливою складовою цього інтернет-порталу стало посилання на споріднені ресурси Інтернет – електронні бібліотеки, сайти науково-дослідних установ соціогуманітарного профілю. Тобто створено систему навігації в профільних ресурсах Інтернет, яка реалізована у вигляді гіпертекстових посилань на споріднені інформаційні ресурси цієї глобальної комп'ютерної мережі.

Підвищенню використання наукового доробку в суспільній діяльності сприяє поширення та формування електронних інформаційних ресурсів наукових електронних видань на компакт-дисках у вигляді галузевих серій. У рамках проекту наукових електронних видань «Бібліотека – суспільству» Національна наукова медична бібліотека України та Державна наукова сільськогосподарська бібліотека України започаткували підготовку серійних галузевих наукових електронних видань: «Природничі науки», «Технічні науки», «Суспільні та гуманітарні науки», «Медицина» [239].

Професійні електронні періодичні видання сприяють системному відстеженню та накопиченню достовірної наукової інформації. З урахуванням якісних змістовних особливостей цього ресурсу бібліотеки організовують дистантні форми доступу до впорядкованих електронних зібрань наукової періодики.

На веб-сайті НБУВ представлено основу Загального академічного порталу наукової періодики, що започатковано згідно з Постановою Президії Національної академії наук України від 05.04.2006 р. № 96 «Про організацію мережевого забезпечення наукових досліджень» [103]. Реалізація поставленого відповідно до цього документа завдання дає змогу представити в повному вигляді відомості про новітні результати теоретичної та прикладної діяльності установ НАН України; наповнювати науково-ін-

формаційну базу для підтримки та забезпечення процесу державного управління суспільними реформами в державі; активному введенню в суспільний обіг інформації науково-дослідного, проектно-конструкторського спрямування через розширення бібліотечно-інформаційних послуг і продуктів.

Існують практичні напрацювання зі створення онлайн-корпоративної бібліографічної інформаційної системи з питань вивчення Чорного моря. Зазначена робота спрямована на інтеграцію каталогів і БД бібліотек причорноморського регіону (України, Росії, Грузії, Болгарії, Румунії та Туреччини) в інформаційно-обмінну систему, що надає реферовану інформацію різним категоріям користувачів [3].

Сприяє швидкому введенню в суспільний обіг науково-інформаційних ресурсів власної генерації безпосередній взаємообмін між бібліотекою та науково-дослідними установами. Прикладом такої взаємодії стала участь в одному з корпоративних проєктів НБУВ Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка. У рамках виконання проєкту практиковані методики представлення на веб-сторінці бібліотеки деяких з електронних каталогів і бібліографічних картотек, створених в інституті, а саме: «Періодика», «Праці співробітників Інституту», «Дисертації», «ДСТУ та нормативні документи», а також каталог статей журналу «Проблеми прочності» з 1969 р.

При визначенні джерел наповнення бази даних веб-порталу ДНПБ України, як сучасного центру науково-педагогічної інформації, науково-методичного й координаційного центру освітянських бібліотек, вирішуються питання з Академією педагогічних наук України про передачу бібліотеці електронних копій дисертацій та авторефератів дисертацій, а також відпрацювання методик розміщення наукових матеріалів періодичних видань і збірників статей, які друкуються в системі АПН України, офіційних новин МОН та АПН України, вітчизняних і світових освітянських організацій [30].

На основі анкет, надісланих науковими установами, організаціями, вишами аграрного профілю до ДНСГБ УААН, бібліотека створила Національну інформаційну базу даних з історії започаткування, становлення та розвитку науково-дослідних установ,

організацій УААН, Мінагрополітики України, навчальних закладів [92]. БД висвітлює результати наукових досліджень учених, організацій, установ у галузі аграрної науки, відображає патентні фонди наукових установ, організацій УААН, Мінагрополітики України, навчальних закладів, бібліографічні дані про визначних учених у галузі сільськогосподарської науки.

Таким чином, активізація процесу залучення до спільної роботи щодо введення інтелектуального доробку в суспільний обіг власників суспільно значущої інформації за участю бібліотечних установ, з одного боку, сприяє збільшенню інтелектуально-інформаційного потенціалу окремо взятої бібліотеки, з іншого – формуванню інтегрованих електронних інформаційних ресурсів різних суб'єктів системи документальних комунікацій у загальнодержавну інформаційну систему.

Об'єднання зусиль бібліотек, їхніх партнерів з метою більш ефективного забезпечення інформаційних потреб шляхом організації різних форм доступу до інтегрованих інформаційно-інтелектуальних ресурсів у зручному для використання вигляді характерне сьогодні для всієї світової практики розвитку бібліотечної діяльності в умовах впровадження, підвищення ефективності використання електронних інформаційних технологій. В умовах глобальної інформатизації розвиток багатоаспектних форм співробітництва бібліотек та їхніх партнерів сприяє різкому підвищенню суспільного значення бібліотечної діяльності.

Зважаючи на необхідність інтеграції інформаційного потенціалу, бібліотеки стають активними учасниками корпоративних програм і проектів. Реалізація таких проектів сприяє виробленню єдиних методологічних, організаційних, технологічних принципів оптимальної інформатизації бібліотек (каталогізації, стандартизації, лінгвістичного та програмного забезпечення тощо), уникненню дублювання, неузгодженості даних, що створюються в різних інформаційних системах, заповнення лакун у бібліотечному фонді, що гальмують процеси поширення інформації та знань.

Одним із шляхів вирішення цих завдань є створення інтегрованої національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу. Це передбачає, у свою чергу, формування зведених

електронних каталогів відомчих і територіальних об'єднань, баз даних ретроспективної національної бібліографії України та комплексу тематичних баз даних з реферативною, фактографічною, аналітичною інформацією; забезпечення доступу до інформаційних ресурсів системи через Інтернет і входження українських бібліотек до глобальної мережі електронних бібліотек.

Проміжними етапами розвитку такої системи мають стати галузеві, регіональні та інші бібліотечні об'єднання з потужним загальним фондом інформації, можливістю реалізації єдиної політики комплектації, застосування на всіх рівнях створених структур спільної якісної системи керування інформаційним потенціалом, новітніми формами інформаційного сервісу. Такі системи дають змогу скорочувати витрати на каталогізацію, забезпечувати інформаційну та лінгвістичну сумісність електронних каталогів і баз даних, а також уникнути дублювання електронних записів, здійснювати оперативний пошук, обмін інформаційними електронними ресурсами та їх інтеграцію тощо. Наприклад, ННМБУ на основі домовленості з НБУВ використовує готові записи БД авторефератів для формування свого електронного каталогу [152, с. 23].

Ці процеси зумовлюють формування ряду важливих факторів для розвитку бібліотечної діяльності, а саме:

- становлення системи кооперації та координації діяльності суб'єктів інформаційної інфраструктури України для виконання спільних завдань, – інтелектуально-інформаційного забезпечення розвитку науки, освіти, суспільної практики, управління, що, у свою чергу, впливає на соціально-економічний прогрес суспільства;

- поєднання в єдину систему методологічних, організаційних, технологічних, технічних і програмних засобів, призначених для створення й використання інтегрованих інформаційно-інтелектуальних ресурсів;

- розвиток якісно нового рівня технологій швидкого введення в суспільний обіг інформаційно-інтелектуальних ресурсів з метою забезпечення оптимальних умов функціонування різних галузей суспільства, у тому числі й державного управління;

- розробка технологій інтелектуальної аналітико-синтетичної обробки інформації та екстракції знань, які за інших обставин

існують у розпорошеному вигляді, їх структуруванні за темами, проблемами, що, у свою чергу, забезпечить проведення якісних бібліометричних, інформометричних аналітичних і наукометричних досліджень і диверсифікації бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів і послуг;

– забезпечення повноти та оперативності бібліотечно-інформаційного обслуговування всіх категорій користувачів за рахунок надання їм достовірних об'єднаних інформаційно-інтелектуальних ресурсів і засобів пошуку в них на основі використання інформаційних і телекомунікаційних технологій;

– економія фінансових витрат за рахунок ведення політики забезпечення доступу до об'єднаних інформаційно-інтелектуальних ресурсів учасників корпоративної співпраці, уникнення дублювання процесів бібліотечного обслуговування в результаті підвищення його повноти й оперативності при забезпеченні інформаційних потреб усіх категорій користувачів.

Створення інтегрованої системи інтелектуально-інформаційних ресурсів загальнодержавного значення, яка б відповідала потребам сучасного суспільства, пов'язане з необхідністю організації співпраці з провідними науковими установами НАН України. У цьому контексті варто виділити напрацювання, які зроблені технопарком «Інтелектуально-інформаційні технології» Інституту кібернетики НАН України. Оскільки пріоритетні напрями його діяльності спрямовані на розробку та впровадження новітніх засобів і технологій передачі, отримання, зберігання та обробки інформації, створення інформаційно-аналітичних систем, підтримку складно структурованих баз знань тощо. Зокрема, передбачено створити інтелектуальні технології формування та використання національної інтегрованої системи інформаційних ресурсів, зокрема, створення національної мережі електронних бібліотек і системи депозитаріїв електронної інформації загальнодержавного значення, розробка методів і засобів цифрової конверсії рукописної та друкованої української, інтелектуальні технології інформетричних і наукометричних досліджень в електронних інформаційних масивах, а також інформаційні системи наукового аналізу та супроводу політичної, економічної та соціальної динаміки [113].

У цьому контексті перспективності набуває проведення провідними бібліотечними установами країни спільних з науково-дослідними структурами НАН України прикладних досліджень у сфері запровадження інформаційних технологій обробки та поширення інформаційно-інтелектуальних ресурсів на базі провідних бібліотек України як сучасних головних центрів забезпечення суспільно значущою інформацією (знаннями) усі сфери ділової активності суспільства, у тому числі й державного управління. Така співпраця сприятиме оперативному запровадженню інноваційних підходів до розвитку всіх бібліотечних процесів, розвитку електронних бібліотек і збільшенню їх цифрового контенту в глобальних мережах, формуванню системи інтеграції загальнонаціональних інформаційних ресурсів з відповідними сучасним потребам інформаційно-комунікаційними технологіями та програмними засобами керування ними.

Таким чином, під впливом сучасної інформатизації всіх сфер ділової активності в структурі бібліотечної діяльності відбувається вдосконалення технологічного процесу структуризації інформаційно-інтелектуальних ресурсів на базі застосування електронних інформаційних технологій. У забезпеченні інформаційних потреб органів державної влади сучасна видова структура інформаційно-інтелектуальних продуктів бібліотек є результатом багатоаспектного технологічного процесу, у якому складові його компоненти не тільки пов'язані між собою, а є цілісною системою, що являє собою якісно новий етап прогресивно зростаючого використання потенційних можливостей сучасних бібліотек.

Дослідження дає підстави для висновку, що найбільша ефективність реалізації бібліотечно-інформаційного потенціалу в обслуговуванні управлінської діяльності досягається на основі організації належної взаємодії та кооперації галузевих, регіональних, міжгалузевих та інших суб'єктів документальних комунікацій, що в процесі інтеграції інформаційних масивів виробили єдині загальні методологічні принципи керування інформаційно-інтелектуальними ресурсами на основі їх структуризації з метою якнайповнішого задоволення різних сфер суспільної діяльності.

2.2. Інформаційно-аналітичні структури сучасних бібліотек

В умовах глобалізації та інформатизації суспільства відбулися істотні зміни всієї інформаційної сфери із становленням якісно нового рівня інформаційної культури та інформаційного середовища соціуму і всіх його складових. Ці процеси зумовили не тільки зростання обсягів інформації та забезпечення доступу до масивів знань, а й переосмислення їхнього значення в системі стратегічних ресурсів, від яких залежить рівень розвитку суспільства. Вони містять взаємопов'язані та взаємообумовлені пріоритетні напрями щодо забезпечення повного використання якісної, релевантної та своєчасної інформації у всіх суспільно важливих галузях ділової активності суспільства, у тому числі й у сфері державного управління.

Суть організації результативної роботи сучасних інформаційних установ щодо задоволення інформаційних потреб суспільства полягає в тому, що на будь-який попит інформаційна сфера відповідає практично миттєвим збільшенням відповідної продукції (послуг) чи появою нових [42, с. 210]. За дослідженнями фахівців, сучасний інформаційний сервіс розвивається в напрямі максимального задоволення інформаційних потреб конкретних категорій користувачів (науковців, спеціалістів сфери економіки, політиків, державних службовців, представників владних структур та ін.) у їх практичній діяльності.

З урахуванням сучасних соціокультурних тенденцій можна стверджувати, що рівень розвитку бібліотечної діяльності, як одного з важливих елементів інформаційної інфраструктури країни, визначається не тільки формуванням значних обсягів інформаційно-інтелектуальних ресурсів і забезпечення зручного доступу до них засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій, скільки інтенсивністю використання інформації відповідно до потреб суспільства. Тобто ступенем перетворення та «підготовки не будь-якої інформації, а лише тієї її частини, яка має чітке функціональне призначення» [213, с. 23] в інформаційні продукти та послуги для здійснення ефективної суспільної діяльності.

У цьому контексті важливою є думка дослідників про те, що при генерації інформаційно-інтелектуальних ресурсів інфор-

мація і знання, розміщені в них, без урахування реальних інтересів користувачів стають мертвим капіталом [43, с. 5].

У зв'язку з цим на передній план усе відчутніше висуваються питання аналізу й оцінки стрімко зростаючих потоків інформації, їхнього якісного добору й організації до потреб відповідної категорії користувачів.

Потреба в оперативно підготовленій інформації (синтезованої інформаційно-аналітичної, оглядово-аналітичної, прогнозно-аналітичної продукції тощо) набуває дедалі більшої актуальності для органів державної влади. Вони стикаються з величезними обсягами інформаційних потоків, у яких потрібно знайти й ефективно використати лише необхідну для їх діяльності інформацію. Характерною ознакою цієї категорії користувачів є те, що вони стикаються з проблемою дефіциту часу при гострій потребі в аналітичній інформації для швидкого прийняття суспільно значущих рішень.

Вирішення цих завдань входить у комплекс робіт інформаційно-аналітичних структур, що створюються відповідно до сучасних інформаційних потреб суспільної діяльності на аналітичну продукцію та стають важливими елементами національної інформаційної інфраструктури. Зокрема, створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування входить до основних завдань виконання Національної програми інформатизації (ст. 5 Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР) [177].

Створення інформаційно-аналітичних структур у бібліотеках відповідно до інформатизації суспільства передбачають розв'язання проблем, які пов'язані:

- із творенням, систематизацією, обробкою, зберіганням і використанням інформації в масштабах держави;
- з удосконаленням процесу керування інформацією як важливим ресурсом соціально-економічного, політичного та культурного розвитку, налагодження системи збереження, вивчення та раціонального використання інформаційних ресурсів відповідно до запитів суспільства;
- із розвитком міжнародного співробітництва в інформаційній сфері, утвердженням інформаційного суверенітету України,

із забезпеченням рівня інформаційної безпеки, що характеризується достатньою захищеністю національних інтересів в інформаційній сфері від зовнішніх і внутрішніх загроз для забезпечення нормального життя й розвитку особи, суспільства, держави;

– із забезпеченням зростання активності України в міжнародному інформаційному просторі, реалізацією програм наповнення українського сегмента міжнародного інформаційного простору якісною, суспільно значущою інформацією, із адаптацією зарубіжних інформаційних ресурсів згідно із суспільними потребами в Україні;

– із науково-інформаційним забезпеченням діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, економічних структур, наукових, культурно-освітніх закладів, громадських організацій, забезпеченням конституційних прав і свобод громадян в інформаційній сфері, постійним удосконаленням суспільних механізмів забезпечення відкритості інформаційної політики – важливої передумови формування демократичного суспільства та правової держави в Україні;

– із розширенням можливостей для оволодіння сучасними інформаційними технологіями, їх використанням у виробництві, навчанні, побуті представниками всіх верств населення, із становленням інформаційної освіти, розвитком системи інформаційних наук, поширенням інформаційної культури, розвитком фундаментальних наукових досліджень, розробкою вітчизняних інформаційних і телекомунікаційних технологій та засобів їх реалізації, удосконаленням підготовки відповідних наукових та інженерних кадрів;

– з удосконаленням правового поля процесу інформатизації [60, с. 92–93].

Інформаційно-аналітичні структури здійснюють дослідження найактуальніших проблем політичного та соціально-економічного розвитку суспільства, що сприяє адекватному реагуванню на динамічні зміни у всіх сферах через систему інформаційної інфраструктури. Ідеться про інтелектуально-інформаційні технології аналітики опрацювання неструктурованих масивів інформації, на основі яких, зокрема, готується синтезований оглядово-аналітичний, прогнозно-експертний матеріал. Сюди можна віднести аналітичні огляди видань з основними ідеями, думками з цієї про-

блеми, що дає змогу простежити динаміку її розвитку, виявити певні закономірності, окреслити на базі аналізу великого масиву інформації вузькоспеціальне питання тощо.

Створювані відповідно до пріоритетних напрямів розвитку інформаційної інфраструктури щодо забезпечення сучасних інформаційних потреб такі підрозділи ввійшли в загальну систему бібліотечного обслуговування, займаючись пошуком, структуруванням масивів інформації, створенням БД з актуальних питань суспільного розвитку, економічних перетворень, аналізом періодики, нової монографічної літератури, введенням в обіг знань, інформаційною підтримкою комплексних аналітичних досліджень. З цього приводу М. Слободяник слушно зазначає, що «формування у структурі бібліотек центрів інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади і місцевого самоврядування дає змогу у повній мірі використовувати інформаційний потенціал бібліотек для прийняття оптимальних та ефективних управлінських рішень на державному рівні» [207].

На сучасному етапі посилення ролі інформаційно-аналітичної діяльності в забезпеченні суспільних потреб переваги відповідних цьому напрямку роботи структур бібліотек визначаються насамперед наявністю доступу до величезних масивів інформаційно-інтелектуальних ресурсів у фондах бібліотек.

З ефективним запровадженням і використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема Інтернету, інформаційний потенціал бібліотек у розробці якісно інших форм інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності своїх користувачів збагатився.

Введення в суспільний обіг, зокрема у сферу державного управління, найбільш затребуваних для її функціонування інформаційно-інтелектуальних матеріалів у формах, оптимальних для засвоєння, ефективного використання в практиці, стало головною метою створення Відділу інформаційно-аналітичного забезпечення органів законодавчої, виконавчої і судової влади ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України.

Цим структурним підрозділом власне в 1992 р. було започатковано Службу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ (СІАЗ).

У процесі контактів із представниками владних структур і вивчення їхніх інформаційних потреб, аналізу власних організаційно-технологічних можливостей, наявних у бібліотеці інформаційно-інтелектуальних ресурсів було визначено місце відділу в системі інформаційного забезпечення діяльності державних органів. Це сприяло підвищенню якості виконання замовлень.

Розвивалося активне співробітництво з інформаційним підрозділом Верховної Ради України та структурними підрозділами Кабінету Міністрів, яке зафіксовано угодою про співпрацю між Президією НАН України й Верховною Радою України, а також регламентувалося листом Кабінету Міністрів України від 12.12.1995 р. З метою забезпечення сучасного рівня підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів для органів державної влади України було прийнято Постанову Бюро Президії НАН України № 334-Б від 14.12.1995 р. «Про створення Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади в Національній науковій бібліотеці ім. В. І. Вернадського НАН України на базі наявного відділу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади».

Головними завданнями служби визначено:

- аналіз політичних, соціально-економічних процесів під час ринкових перетворень в Україні;

- аналіз ставлення до суспільного життя в Україні державних структур, громадської думки країн СНД і далекого зарубіжжя;

- вивчення державотворчого, законодавчого процесів у зарубіжних країнах і співставлення їх із практикою законотворення в Україні;

- узагальнення досвіду роботи інформаційно-аналітичних структур у системі бібліотек з ефективного використання фондів, активного введення в суспільний обіг наукової та іншої інформації, необхідної для підвищення ефективності діяльності органів державної влади;

- здійснення аналізу періодичної преси СНД, загальноукраїнських і регіональних видань, вивчення періодичної преси та інших офіційних видань політичних партій, інших громадських об'єднань, релігійних організацій;

- у рамках наявних можливостей та виходячи з потреб влад-

них структур здійснення аналізу електронних потоків інформації, одержуваних комп'ютерними мережами України.

З метою реалізації цих завдань співробітниками СІАЗ розроблялися та опрацьовувалися методики створення власних бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів, орієнтованих на запити органів державної влади, технології відбору, оперування масивами інформації, їх структурування, підготовки до використання сучасних інформаційно-інтелектуальних ресурсів, створення комплексних проблемно-орієнтованих БД.

Здійснювалася щоденна оперативна підготовка анованих матеріалів на базі публікацій центральних українських газет і журналів, у тому числі періодичних видань основних політичних партій та основних видань СНД, за визначеною тематикою, орієнтованих на керівництво вищих владних структур.

На основі використання фондів монографічної, довідкової літератури готувалися вузькоспеціальні інформаційно-аналітичні матеріали з висвітлення досвіду державного будівництва, формування виборчих систем у світовій практиці, розмежування функцій різних гілок влади, особливостей у роботі парламентів у різних країнах, проведення референдумів, а також важливих питань економічного, політичного розвитку за кордоном. Матеріал розкривав основний зміст проблеми, з аналізом перспективних шляхів її вирішення, містив достатній обсяг посилань на джерела, у разі необхідності для швидкого заглиблення в тему для прийняття державних рішень.

Пропонувалися різні варіанти можливого вирішення проблемних питань у найважливіших проектах законодавчих актів. Найбільша увага при цьому надавалася підготовці інформаційно-аналітичним матеріалам, що висвітлюють порівняльний аналіз зарубіжної законотворчої практики та досвід підготовки відповідних нормативних актів в Україні та у країнах СНД.

Надавалася допомога вищим владним структурам у підготовці довідково-інформаційних матеріалів для забезпечення роботи делегацій у ряді зарубіжних країн. На базі використання фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) відповідні аналітичні записки було підготовлено для високих делегацій, що відвідали Південну Корею, Туреччину, Францію, Македонію, Грецію та Швецію.

Основні теми аналітичних досліджень, вивченням і висвітленням яких займаються співробітники СІАЗ, не є сталими. Пріоритети в підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів постійно змінюються, що диктується трансформацією суспільно-політичних, економічних відносин в українському суспільстві та, відповідно, зміною першочергових завдань владних інституцій та завданнями інформаційно-аналітичного забезпечення їхньої діяльності.

У зв'язку з цим виділено ряд основних напрямів проведення комплексних аналітичних досліджень, результат яких сприятиме підготовці пропозицій, визначенню альтернативних підходів до розв'язання численних суспільних проблем і прийняттю ефективних державних рішень. До таких напрямів аналітичних досліджень можна віднести:

- аналіз інформаційних ресурсів про ефективність діяльності гілок влади всіх рівнів;

- питання зовнішньої політики, міжнародного співробітництва та участі України в різноманітних міжнародних організаціях (відносини в рамках «Україна – ЄС», «Україна – СНД», «Україна – МС», «Україна – СЕП» тощо, двосторонні відносини України);

- внутрішньополітична ситуація в Україні та окремих її регіонах (розвиток політичної структури держави, реалізація політичної реформи, діяльність окремих політичних сил та їх відносини з владними структурами та ін.);

- економічний розвиток країни (АПК та ПЕК, приватизаційні процеси, проблема поліпшення інвестиційного клімату, удосконалення податкового законодавства, а також участь України в міжнародних економічних проектах);

- актуальні проблеми розвитку соціальної сфери (питанням пенсійної реформи, зайнятості, соціального страхування, підвищення рівня життя тощо);

- здійснення органами державної влади регіональної політики, керування соціально-економічною ситуацією в регіонах;

- резонансні події суспільно-політичного та економічного життя в Україні та за кордоном;

- розвиток науки і техніки;

- культурне та релігійне життя;

– громадська думка з різних питань реалізації політичних, економічних проєктів, правових актів і державних заходів соціально-політичного та економічного спрямування, моделей суспільного розвитку України тощо.

Як показує практика діяльності СІАЗ, замовників найбільше цікавили питання, пов'язані з дослідженням процесу становлення державності в Україні, у тому числі, формування та розвиток державних інститутів і політичних партій, вивчення особливостей розвитку демократичних процесів в українському суспільстві, зокрема хід парламентської та президентської виборчих кампаній, конституційного процесу в країні, питання імплементації рішень Всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 р., проведення адміністративної реформи, розробка та реалізація програм соціально-економічного розвитку, міжнаціональні відносини в регіонах, завдання, пов'язані з утвердженням Української держави на міжнародній арені, активізацією міжнародних контактів на найвищому рівні, формуванням ГУАМ, взаємодією з ЄС та МС тощо [84].

Зі зростанням конкуренції в середовищі продукування та поширення інформаційно-аналітичних продуктів більші вимоги ставляться до їх якості. У зв'язку з цим перед спеціалістами СІАЗ постало завдання забезпечити важливі показники якості продукowanego ними аналітичного матеріалу. Такими показниками стали повнота, достовірність і релевантність інформації при оперативному її опрацюванні; оптимальний рівень розробленості теми аналітичного дослідження, з наявністю логічно викладених думок (ідей), висновків, прогнозів та ін.

Постановка такого завдання ув'язується з передбачуваними вимогами щодо інформатизації стратегічних напрямів розвитку державності, зазначених у Концепції Національної програми інформатизації. Зокрема, «особливістю завдань цього напрямку є їх складність, пов'язана з необхідністю оброблення великого обсягу різноманітної інформації, що надходить із значної кількості джерел, а також з високими вимогами до оперативності і оптимальності форми її надання, достовірності, актуальності, безпеки інформації» [175].

Поряд із цим необхідно зазначити, що повнота та достовірність викладеного матеріалу полягає в забезпеченні достатнього

охоплення інформації за темою дослідження та співставлення фактологічного матеріалу. Насамперед ці вимоги можна задовольнити активним застосуванням наявних у практиці технологій продукування інформаційно-аналітичних матеріалів, передових методів моніторингу, а також використанням швидкого доступу до різних джерел інформації, її обробки на основі впровадження електронних інформаційних технологій.

У зв'язку з цим спеціалісти СІАЗ вирішують організаційно-технологічні питання, починаючи від удосконалення наявних у світовій практиці та виробленням власних раціональних прийомів роботи з інформаційним ресурсом, методів дослідження актуальних тем, що входять у коло інформаційних інтересів владних структур, і закінчуючи випуском готового аналітичного продукту. Сюди можна включити:

- розроблення технологій та алгоритмів пошуку й відбору необхідної інформації у інформаційних системах, базах даних і через комунікаційні засоби масової інформації, Інтернет;
- формування знань про особливості інформаційних потоків, джерел інформації;
- використання та вдосконалення методології аналізу та синтезу відібраної інформації;
- структурування інформації за різними напрямками суспільної діяльності;
- уміння застосовувати засоби та інформаційно-комунікаційні технології збереження та поширення підготовленого інформаційно-аналітичного продукту.

Для задоволення інформаційних потреб державних органів влади у формуванні ефективних управлінських рішень при здійсненні аналітичної роботи необхідно використовувати якісні джерела інформації для отримання достовірних первинних даних і виробленні на їх основі інформаційно-аналітичних матеріалів.

Достатній обсяг і різноманітність інформації дає змогу дивитися на проблему з різних позицій і робити більш обґрунтовані та об'єктивні висновки. Тому для підготовки якісного інформаційно-аналітичного продукту фахівці СІАЗ користуються значною кількістю інформаційних джерел, вивчають їхні інформаційні характеристики (тематична спрямованість інформаційного

джерела, оперативне оновлення інформації, її достовірність, достатність, професіоналізм викладення інформаційного матеріалу тощо), що дає змогу успішно користуватися ними для підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів.

У процесі виконання роботи оцінка та характеристика інформаційних джерел розглядаються насамперед під кутом зору виконання конкретного завдання, його узгодження з результатами аналізу інформаційних масивів. Саме з таких позицій спеціалісти СІАЗ оцінюють поняття ступеня достатності (дефіциту), концентрації (дисперсії) інформації, інформаційного шуму тощо [112].

З огляду на це СІАЗ у своїй діяльності широко використовує фонди НБУВ, які містять такі обсяги відповідної інформації, на які не здатні інші інформаційні центри. Використання фондів наукової бібліотеки дає змогу готувати інформаційно-аналітичні матеріали, що висвітлюють суспільні явища та процеси, починаючи від коротких оперативних довідок і закінчуючи аналітичними записками.

Матеріали преси вивчаються спеціалістами СІАЗ із урахуванням різноманітності їхнього тематичного спрямування. Так, партійна преса інформує про актуальні політичні події, коментує інші факти з політичного життя, дає емпіричний матеріал для аналізу дій політичних партій.

Важливість регіональної преси в роботі інформаційно-аналітичних структур бібліотек зумовлена унікальністю накопичуваної в них інформації, можливістю порівняння цієї інформації «по горизонталі», а саме по областях. Високим рівнем «соціологічності» – їх проблемне поле ближче до життєвих реалій, робить загальну картину життя більш конкретною та об'єктивною. Необхідно також враховувати недостатній аналітичний характер регіональної преси [167].

Стрімке збільшення обсягів різномірної інформації, з якою доводиться працювати, актуалізувало питання впровадження підходу до організації інформаційно-аналітичної діяльності СІАЗ у процесі обробки та використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що виражається в широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій і, насамперед, комп'ютерної техніки з відповідним програмним забезпеченням і

можливостями глобальної комп'ютерної мережі Інтернет. До переваг Інтернету можна віднести значний обсяг інформації, оперативне її оновлення, наявність системи пошуку необхідної інформації за ключовими словами та можливість створення тематичних підборок. У роботі з електронною інформацією дедалі більшого значення в динамічному ритмі сучасності відіграє часовий фактор: великі обсяги інформації виставляються на сайтах Інтернету в невеликі проміжки часу і потім знімаються чи зникають у надрах баз даних. Поряд із цим аналітики називають проблему надлишковості інформації, так званих, інформаційних шумів тощо.

Враховуючи ці фактори, СІАЗ об'єктивно зобов'язана була забезпечити оперативність інформаційного обслуговування при аналізі великих обсягів нової інформації, дедалі більшою мірою використовуючи комп'ютерні технології.

У зв'язку з цим основними напрямками впровадження інформаційних технологій стали:

- використання можливостей Інтернет на стадії збору інформації;
- комп'ютеризація процесу обробки інформації;
- об'єднання комп'ютеризованих робочих місць у локальну інформаційну мережу;
- використання периферійних пристроїв;
- створення власних багатоаспектних електронних баз даних.

Електронні інформаційні технології сприяли розширенню можливостей у виконанні інформаційних завдань. Серед їхніх істотних переваг максимальна оперативність як у дистантному отриманні необхідної інформації, так і в її обробці: наявні фрагменти статей можна використовувати для роботи (копіювати, переробляти, цитувати).

Цей фактор підсилив значення ролі електронної інформації мережевих інформаційних джерел у роботі СІАЗ при виробленні інформаційно-аналітичного продукту. Серед основних мережевих інформаційних джерел необхідно виділити інтернет-видання, електронні версії газет, журналів, програм радіо та телебачення, сайти інформаційних агентств, прес-конференцій, офіційних сайтів і порталів органів державної та місцевої влади, партій, окремих політиків, організацій, економічних структур та ін. Вагоме

місце в отриманні інформації відіграють інформаційно-пошукові системи глобальної мережі Інтернет Google, Yandex, «Рамблер», «Мета» та інші, які надають можливість орієнтуватися в інформаційних потоках і сприяють оптимізації процесу відбору необхідних матеріалів.

Водночас спеціалісти СІАЗ вивчають особливості інформаційних джерел, зокрема, якість розміщених на них інформаційних ресурсів для підготовки інформаційно-аналітичного матеріалу. Насамперед необхідно зазначити, що за своєю якістю інформація на електронних інформаційних джерелах є різною. Відомо, що при визначенні якості інформаційних ресурсів доцільно користуватися такими критеріями як оперативність, достовірність, точність, інформативність, наочність і доступність, значущість, авторитетність, популярність тощо.

Важливе значення при підготовці інформаційно-аналітичного матеріалу стало визначення достовірності інформації джерела. Для критичної оцінки отриманої інформації спеціалісти СІАЗ з'ясовують рівень упередженості інформаційного джерела. Це, зокрема, стосується партійних сайтів та окремих установ, які подають інформацію тенденційно, обстоюючи власні інтереси. Упереджене ставлення притаманне багатьом електронним періодичним виданням, що виявляється в політичній орієнтації їхніх власників [164].

Серед класифікаційних ознак важливим при визначенні джерела інформації спеціалісти СІАЗ застосовують принцип належності державі чи суспільним організаціям, приватним особам чи структурам. Такий розподіл дає можливість умовно розглядати їх як джерела незалежних і державних ЗМІ, поляризація між якими особливо помітна на регіональному рівні.

У зв'язку з цим, як показує досвід, доволі простим і водночас порівняно надійним методом оцінки джерела інформації спеціалісти СІАЗ називають визначення:

- характеристики сайту, на якому подане повідомлення (офіційний, партійний, регіональний, центральний, комерційний, приватний тощо);
- ступеня компетентності, авторитетності авторів із суспільно-політичної, економічної, культурно-освітньої проблем, яку він висвітлює на інформаційному джерелі;

- частоти посилання на інші джерела інформації, і які їх професійні характеристики;

- наявності ідентичних чи аналогічних повідомлень в інших ЗМІ чи інформаційних джерелах [111, с. 75].

Загалом, розроблена СІАЗ технологія використання сучасних електронних джерел інформації (знань) дала можливість:

- прискорити процес пошуку, відбору первинної інформації;
- сприяти орієнтації в потоці первинної інформації;
- використовувати великі обсяги необхідної інформації;
- розширити географію використання джерел інформації та їх кількість;

- за рахунок розширення та урізноманітнення джерельної бази підвищити об'єктивність, достовірність та інформативність підготовленої інформаційно-аналітичної продукції;

- забезпечити оперативність в інформаційно-аналітичному забезпеченні.

Невід'ємною частиною роботи з підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів СІАЗ є створення та наповнення багатоаспектних БД, що відповідають темам аналітичних досліджень. Основними джерелами їх наповнення стала інформація центральних і регіональних періодичних видань, електронних ЗМІ, сайтів і порталів органів державної влади всіх рівнів, наукових установ, політичних та економічних структур, інших джерел глобальної мережі Інтернет.

Як показує досвід роботи СІАЗ, наповнення електронних БД здійснюється за основними темами, що становлять потенційний інтерес владних структур. До них зокрема належать:

- діяльність органів державної влади;
- суспільно-політичне життя в Україні;
- економічний розвиток України за галузями;
- життя регіонів;
- проблеми зайнятості в Україні;
- шляхи реформування української науки;
- національна безпека: геополітичні, соціально-економічні, інформаційно-комунікаційні та інші фактори впливу на життя країни;
- політичні технологи та технології;

- газове питання у відображенні ЗМІ;
- прогнози суспільно-політичних подій (хід виборів, створення нових партій, політичних об'єднань, громадських рухів тощо);
- проблема рейдерства в Україні та за кордоном тощо.

Інформація, розміщена в цих БД, дає змогу досліджувати різноманітні питання суспільно-політичної, економічної, культурної, наукової сфер України більш комплексно, виявити певні закономірності суспільного життя в різних його проявах, вивчити позиції на суспільно важливі питання різних представників політичних, економічних, наукових структур, охопити події всіх регіонів України, простежити процес розвитку досліджуваної теми. Ці БД є основою для підготовки спеціалістами СІАЗ інформаційно-аналітичних, експертних, прогнозно-аналітичних матеріалів з проблем ефективності державотворчого процесу в динаміці та ін.

Зазначені теми розроблено та висвітлено в таких бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктах СІАЗ НБУВ:

- «Резонанс» – бюлетень оперативної інформації електронних видань для керівників та їхніх референтів. У реферативній формі аналізуються актуальні питання міжнародного співробітництва та суспільно-політичні, економічні процеси в Україні;

- інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі» – присвячений висвітленню та аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній та соціальних сферах;

- «Шляхи розвитку української науки» – реферативний бюлетень матеріалів ЗМІ, у якому висвітлюються проблеми підвищення ефективності наукової діяльності;

- «Політичні партії в демократичному процесі» – інформаційний щотижневий бюлетень за матеріалами ЗМІ;

- «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки» – інформаційно-аналітичний бюлетень інтернет-ресурсів, у якому представлено матеріали з питань розвитку соціальних мереж, їх взаємодії з бізнесом, проблеми захисту даних, вплив мережевого спілкування на особистість, а також проблеми суспільної безпеки.

Завдання системного дослідження тенденцій і процесів економічної, політичної, соціально-культурної, наукової сфер держави

спеціалісти СІАЗ вирішують шляхом моніторингу змісту інформаційних потоків у динамічному інформаційному середовищі. Моніторинг важливих суспільних явищ, особливо передвиборних кампаній, засобів впливу на них, загальної суспільно-політичної ситуації в країні та її регіонах передбачає щоденне відстеження змістовної частини інформаційних джерел та її ґрунтовний аналіз.

Вирішальне значення в такій роботі має оптимально підібране коло ЗМІ, інших джерел інформації, здатних охоплювати різноманітні відгуки на досліджувані суспільно-політичні процеси. Дослідження реакції ЗМІ та суспільства на події та процеси, що відбуваються в Україні, дає змогу отримувати об'єктивну інформацію про характер соціальних настроїв та уподобань українського суспільства, про особливості висвітлення політичних подій. Моніторинг регіональної української преси та сайтів усіх областей країни також дає інформацію про ставлення громадян до влади, розкриває позиції соціуму з різних питань громадського життя, які мають відмінності в різних регіонах. Базою для здійснення СІАЗ моніторингу виступають друковані періодичні видання, ресурси Інтернету, електронні архіви та версії електронних ЗМІ, інформаційно-аналітичних агентств.

З метою забезпечення оперативності, актуальності та повноти наповнення інформаційно-аналітичних матеріалів СІАЗ проводить моніторинг як за об'єктами, так і за основними темами дослідження [41]. Відповідно до специфіки інформаційного супроводу діяльності органів державної влади об'єктами дослідження стали:

- процеси, що характеризують діяльність владних структур усіх рівнів;
- діяльність політичних партій, об'єднань, громадських організацій та ін.;
- важливі сфери суспільного життя;
- галузі економіки;
- регіони країни;

До основних тем моніторингу належать:

- дослідження суспільно важливих процесів і подій (протестний рух у країні, техногенні катастрофи тощо);
- висвітлення діяльності вищих органів державної влади всіх рівнів;

- висвітлення діяльності політичних партій, об'єднань та їхніх лідерів (виборчі компанії, акції протесту чи підтримки);
- функціонування та стан галузей економіки АПК, ПЕК тощо;
- соціальне забезпечення (подолання безробіття, виплата заробітної плати, пенсій, реалізація соціальних проектів тощо).

Значна частина інформаційно-аналітичних матеріалів СІАЗ виробляється саме на основі моніторингу центральних і регіональних видань, електронних ЗМІ. Зокрема, до таких продуктів СІАЗ належать інформаційно-аналітичні огляди оперативної інформації регіональних ЗМІ: «Регіони сьогодні», «Відгуки про діяльність органів влади», щоденний випуск «Київська влада сьогодні»; інформаційно-аналітичний бюлетень «Проблеми споживчої політики у владному вимірі»; щотижневик «Прогнози»; реферативний бюлетень за матеріалами ЗМІ «Шляхи розвитку української науки», у якому висвітлюються проблеми підвищення ефективності наукової діяльності; інформаційний щотижневий бюлетень «Політичні партії в демократичному процесі» та ін.

СІАЗ відпрацьована методика безперервного моніторингу матеріалів ЗМІ, що висвітлюють питання зайнятості населення, ринку праці та діяльності Фонду загальнообов'язкового страхування України на випадок безробіття. Результатом цієї роботи став «Експертно-аналітичний висновок моніторингу ЗМІ з питань зайнятості населення та ринку праці», який продукувався на замовлення профільного міністерства та Державного центру зайнятості.

Більше того, спеціалісти СІАЗ здійснюють не лише моніторинг економічних, політичних і соціальних процесів у державі, а й моніторинг інформаційного супроводу цих процесів засобами масової інформації. У цьому напрямі роботи ЗМІ розглядається як один з вагомих інструментів впливу на процеси, що відбуваються як в Україні, так і поза її межами. Цей фактор зумовив започаткування досліджень з вивчення ролі різних ЗМІ у висвітленні суспільно важливих проблем, маніпуляції суспільною свідомістю тощо. Вивчення їх впливу через визначення характеристик і особливостей інформування аудиторії, механізмів формування в неї певних поглядів і позицій певною мірою уможливило прогнозування перебігу досліджуваних подій, дає змогу розробити ряд заходів, покликаних мінімізувати можливість використання

інформаційного навантаження ЗМІ і забезпечити об'єктивний аналіз суспільно-політичної ситуації та дати належну оцінку поширеним думкам і поглядам різних представників політичних структур тощо.

З огляду на це одним з напрямів діяльності СІАЗ стало складання рейтингів найбільш висвітлених у ЗМІ подій економічної, політичної, соціальної сфери України. Рейтинг складається на підставі аналізу матеріалів центральної та регіональної преси, а також інтернет-видань [63].

Моніторинг ЗМІ з наступним складанням рейтингів дає можливість створити картину інформаційної діяльності політичних структур і громадських організацій, оцінити її ефективність, зафіксувати та проаналізувати відгуки ЗМІ стосовно подій соціально-економічного та політичного характеру, а також тенденції, що стосуються ділової, культурної та політичної сфер життя країни.

Важливим у підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів є етап аналітичної обробки інформації, під час якої вона аналізується, відокремлюється суб'єктивна, незначуща, застаріла або неінформативна змістовна частина.

Основні напрями цього процесу реалізуються через аналіз матеріалу на семантичному, смисловому рівні, досягнення змістовного синтезу [2, с. 31–32], результатом чого стає екстракція інформації (знань) чи створення нової інформації. Зокрема, формування інформаційно-аналітичного опису стану досліджуваної проблеми, об'єкта, явища тощо в керованій сфері може здійснюватися двома зазначеними шляхами.

При цьому вагоме значення спеціалісти СІАЗ надають при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів «компонуванию матеріалів «під замовника» і формі подачі, яка має бути компактною – такою, яка б полегшувала сприйняття інформації і акцентувала увагу (шляхом виділень у тексті графічно у висновках, рекомендаціях, підкресленні суперечностей концепцій тощо» [41, с. 6]. Здебільшого це пояснюється значною спрямованістю роботи СІАЗ на максимальне врахування та задоволення інформаційних потреб кожної конкретної категорії користувачів, адресністю інформаційно-аналітичної продукції і певним творчим потенціалом

фахівців, які керуються власними професійними навичками, світ-оглядом.

Створення нової інформації передбачає аналітичне дослідження суспільних процесів на основі осмислення та обробки базової інформації, логічного аналізу матеріалів, що передбачає оцінку повідомлень, ідей, концепцій, прогнозів, рекомендацій, співставлення різних точок зору, виявлення певних закономірностей суспільного життя в різних його проявах тощо. Шляхом такої переробки змісту первинних документів можуть бути розкриті тенденції розвитку різних напрямів суспільно-політичних подій, які зумовлюють ті чи інші явища в керованій сфері, виявлені проблеми, що потребують розв'язання, ризики в конкретних ситуаціях, сферах та ін.

Зокрема, результатом таких аналітичних досліджень, як показує практика СІАЗ, може стати авторська обробка інформації з інтерпретацією подій, ситуацій чи проблем, експертними висновками, коментарями фахівців з питань, що піддаються аналізу. У цьому разі робота спрямована не стільки на здійснення аналітико-синтетичної обробки первинних текстів, згортання інформації (реферування, анотування), скільки на дослідження суспільних процесів, резонансних подій, думок громадськості та ін.

При цьому організація аналітичних досліджень передбачає забезпечення інформативності, об'єктивності та повноти охоплення досліджуваної суспільної проблеми, використання якомога ширшої джерельної бази для написання аналітичного матеріалу, відстеження ситуації вже після того, як огляд завершено, аж до моменту його відправлення замовнику. Більше того, узагальнені та критично оцінені відомості з уточненням тенденцій, існуючих у цій суспільній проблемі, і всіх її важливих характеристик формуються на основі аналізу інформації, одержаної з різних джерел.

З огляду на це, однією з особливостей виробництва аналітичного матеріалу є те, що знання, досвід, професійна інтуїція фахівців СІАЗ також виступає як інтелектуальний базис поряд із сукупними інформаційними ресурсами. Фахівці СІАЗ мають орієнтуватися в актуальних питаннях суспільного життя, в особливостях сучасного політичного процесу, законотворення, пріоритетних напрямках зовнішньої політики та основах економічних знань тощо.

У кожному з відділів СІАЗ працюють фахівці з різних галузей знань, зокрема політологи, юристи, економісти, соціологи, які не лише займаються обробкою інформації та підготовкою аналітичних матеріалів з певної проблеми, а й шляхом взаємних консультацій одразу здійснюють експертизу документів, встановлюють їх джерельну базу та достовірність, дають правову оцінку, звіряють економічні показники та проводять розрахунки. Ці дії виключають допущення якихось неточностей, унеможливають упереджене ставлення автора та суб'єктивність його оцінок [134].

Відповідно до запитів замовників інформаційно-аналітичні видання в електронному та друкованому вигляді, крім вузькопрофільних аналітичних розробок, є результатом співпраці та взаємодії всіх відділів СІАЗ. Координація та взаємодія відділів будується відповідно до спільної мети при дотриманні чітких розмежувань функцій.

Структурно СІАЗ складається з відділів, які виконують певні функції у виробництві інформаційно-аналітичних продуктів. Розподіл окремих функцій за кожним відділом дає можливість уникнути дублювання в роботі, зекономити час, відпрацювати та вдосконалювати методичну базу для окремої частини загального технологічного процесу виробництва інформаційно-інтелектуальної продукції.

Зокрема, аналітична робота СІАЗ ведеться силами відділів, які у свою чергу складаються з кількох груп аналітиків, що працюють над певною суспільною проблемою чи проектом. До кожної з таких груп залучені спеціалісти різних галузей знань, що дає змогу ефективно й оперативно вирішувати будь-які поточні завдання та забезпечувати фахову обґрунтованість матеріалів інформаційно-аналітичного продукту.

Діяльність таких відділів полягає в підготовці інформаційно-аналітичної продукції на базі використання оперативної інформації електронних і друкованих ЗМІ, інформаційних ресурсів НБУВ, інших відкритих джерел, для задоволення інформаційних потреб органів державної влади. Зокрема, на базі аналізу оперативної інформації спеціалістами ведеться підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів, що висвітлюють соціальні, політичні, еконо-

мічні та інші процеси в Україні, її регіонах, рівень ефективності регіональної політики владних структур усіх рівнів; ставлення громадських організацій, громадян до діяльності державних структур; громадську думку за кордоном про суспільне життя в Україні та ін. Здійснює моніторинг прогнозування розвитку міжнародних, суспільно-політичних та економічних, культурно-освітніх, національних процесів в Україні.

Відділ політологічного аналізу є базовим підрозділом СІАЗ з виконання аналітичних завдань. Створений у 1995 р. Діяльність відділу полягає в підготовці інформаційно-аналітичної та аналітично-прогнозної продукції на базі використання матеріалів періодичної преси СНД, загальноукраїнських і регіональних видань, інших офіційних видань політичних партій, громадських об'єднань, релігійних організацій, оперативної інформації електронних ЗМІ, фондів НБУВ, інших відкритих джерел, проведення постійного моніторингу, аналізу та прогнозування економічних, політичних, національних, соціальних і культурно-освітніх процесів у державі, діяльності органів державної влади, політичних партій та громадських і культурних організацій тощо, їх ставлення до функціонування широкого спектра державних і недержавних структур і взаємодії з ними. Здійснює вузькотематичні аналітичні дослідження суспільно-політичних, економічних явищ, що виникають у керованій сфері.

Важливе місце в технологічному процесі виробництва інформаційно-аналітичної продукції займає відділ, що здійснює вивчення та використання електронних потоків інформації (знань) глобальної мережі Інтернет, відбір і структурування необхідної інформації за рубриками в електронних БД, що використовуються при підготовці інформаційно-аналітичних продуктів. Основним завданням відділу став пошук інформації, що відповідає інформаційним потребам замовників чи тематичним дослідженням аналітиків СІАЗ. Відділ підтримує зв'язки з інформаційно-аналітичними, науковими, міжнародними організаціями через e-mail; здійснює технічну підтримку, комп'ютерне обслуговування техніки в СІАЗ (оновлення програмного забезпечення, налагодження та обслуговування мережі). Постійно здійснює сканування, комп'ютерний дизайн і верстку періодичних видань СІАЗ.

Значний обсяг роботи СІАЗ спрямований на аналіз періодичних видань фондів НБУВ з метою використання їх інформації у виробництві власної продукції. Основними завданнями цього напрямку роботи стали:

- вивчення масивів періодичної преси, з метою ефективного використання її матеріалів для підготовки інформаційно-аналітичних продуктів;

- відбір, систематизація відібраної інформації за основними напрямками суспільно-політичного, соціально-економічного життя України, країн СНД і далекого зарубіжжя, окремих персоналій;

- моніторинг періодичної преси з окремих проблемних питань соціально-економічного та гуманітарного розвитку держави;

- виконання оперативних одноразових замовлень із широкого кола проблем соціально-економічного, політичного, культурного життя України, держав СНД та далекого зарубіжжя, діяльності окремих персоналій;

- щоденне наповнення повнотекстових тематичних БД, що відображають суспільне життя в регіонах України, діяльність регіональних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, регіональних осередків політичних партій та громадських і релігійних організацій та об'єднань і їх ставлення до загальнодержавних процесів соціально-економічних реформ, розвиток демократичних інститутів громадянського суспільства.

Закріплення окремих груп персоналу за чітко визначеними ділянками основних напрямів роботи СІАЗ дає змогу досягти доволі високої продуктивності праці.

Як показує практика роботи СІАЗ, у період значних навантажень, пов'язаних з важливими подіями в житті суспільства, як наприклад, виборчими кампаніями, кризовими явищами, створюються проблемні групи для підготовки спеціальних інформаційно-аналітичних продуктів, інформаційних бюлетенів та інших видань визначеного терміну для виконання оперативних запитів владних структур.

Їх робота характеризується:

- адресністю інформації (орієнтація на конкретні категорії корпоративних користувачів і їхні інформаційні потреби);

- оперативністю надання аналітичної інформації в найкоротші терміни задоволення інформаційного запиту;
- можливістю багатоаспектного пошуку інформації;
- надійністю інформаційно-аналітичних матеріалів, що надаються (терміни їх актуалізації, достовірність [об’єктивність] аналітичної інформації);
- багатоаспектністю охоплення тем, проблем у межах основної та суміжних галузей знань і практичної діяльності;
- можливістю комп’ютерної обробки та поширення інформації;
- компактністю аналітичної інформації;
- захищеністю від несанкціонованого доступу та впливу;
- надійними умовами зберігання (для інформаційних продуктів) тощо.

Таким чином, зусиллями спеціалістів СІАЗ вироблена методологія інформаційно-дослідної роботи для продукування нової інформації (знань) шляхом аналізу змісту інформаційних матеріалів про стан і тенденції розвитку суспільних процесів на основі застосування передових методів моніторингу, збільшення аналітичної та прогностичної складової в інформаційно-аналітичному напрямі бібліотечної діяльності з метою вдосконалення видової структури інформаційно-аналітичних продуктів (наявність висновків, рекомендацій, прогнозів, просто ідей тощо), використання електронних інформаційних технологій для реалізації цих завдань. Цей процес можна розглядати як структурування розподілених масивів інформації за основними напрямками розвитку українського суспільства та введення у сферу державного управління нової суспільно значущої аналітичної інформації.

Упровадження методологічних напрацювань інформаційно-аналітичної діяльності СІАЗ із метою збагачення видової різноманітності та предметно-тематичної багатоаспектності інформаційно-інтелектуальних ресурсів бібліотек (традиційних і мережевих) сприяло вдосконаленню нових ефективних форм інформаційного забезпечення управлінської діяльності органів державної влади.

2.3. Особливості інформаційно-аналітичного забезпечення регіональних владних структур бібліотеками регіонів України

Розвиток інформаційної інфраструктури України, формування сучасних традицій в організації інформаційного виробництва, розподіл інформаційного ринку та водночас постійне вдосконалення технологій продукування інформаційно-інтелектуальних продуктів під впливом процесів інформатизації та «посилення індивідуалізації інформаційних споживчих орієнтацій» [161, с. 75] зумовлює використання нових підходів в організації діяльності регіональних бібліотек відповідно до нових інформаційних потреб різних категорій користувачів, «необхідність демонструвати свою мобільність та якісне змістовне оновлення» [162, с. 11].

Бібліотеки регіонів України стикаються з новими вимогами сучасного інформаційного забезпечення ефективної професійної діяльності економічних, управлінських, соціально-культурних та інших структур. Для підвищення результативності інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади бібліотеки в регіонах (в областях, містах, районах, селищах, сільських населених пунктах тощо) вирішують шляхом:

- розкриття своїх потенційних можливостей на основі використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій;
- удосконалення структурно-функціональної організації та забезпечення координації у внутрішньому середовищі бібліотечних установ при впровадженні інтелектуально-інформаційних технологій обробки інформації, узгодження технологічних процесів;
- організації взаємозв'язків із зовнішнім середовищем, зокрема, налагодження бібліотечної корпоративної роботи з метою прискорення процесу структурування масивів інформації (знань) для швидкого введення в суспільну діяльність регіону;
- розширення бібліотечного сегмента в напрямі якісно нового змістовного оновлення бібліотечних послуг і продуктів в інформаційному просторі регіону.

Збереження бібліотекою провідного місця в інформаційній інфраструктурі регіону, підвищення ефективності використання бібліотечного потенціалу залежить від якості задоволення інфор-

маційних потреб різних категорій користувачів. Істотним пріоритетом на сьогодні для бібліотек регіонів України при цьому стає робота з інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Ці інформаційні потреби тематично відображають універсальний характер напрямів діяльності владних структур у регіонах, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку всіх сфер суспільної діяльності на керованій території:

1. Соціальний захист населення регіону та охорона здоров'я.
 2. Промислове, сільськогосподарське, енергетичне та інше виробництво в регіоні.
 3. Стан забезпечення паливно-енергетичними ресурсами.
 4. Транспортна сфера, зв'язок.
 5. Трудові ресурси регіону.
 6. Фінансово-кредитна система, бюджет регіону.
 7. Рівень злочинності та діяльність правоохоронних органів.
 8. Житлове будівництво в регіоні. Житлово-комунальне, побутове обслуговування населення.
 9. Стан приватизації в регіоні.
 10. Охорона довкілля.
 11. Надзвичайні ситуації в регіоні (природні катастрофи, техногенні аварії, їхні наслідки, ліквідація, екологічний стан тощо).
 12. Стан та організація торгівлі.
 13. Стан та організація освіти. Культурно-освітня робота, діяльність спортивних організацій.
 14. Робота з молоддю, демографічна ситуація в регіоні. Організація виборів органів влади та місцевого самоврядування.
 15. Діяльність партій та політичних рухів.
 16. Професійні спілки.
 17. Конфесійна ситуація в регіоні.
 18. Діяльність міграційних служб.
 19. Статистика (результати діяльності статистичних органів)
- [76].

Безперечно, що цей перелік не вичерпує можливих напрямів функціональних обов'язків місцевих владних структур. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування потребують інформацію про практику організації управлінської діяльності

в сучасних умовах, передового досвіду, цінову політику в регіоні та країні в цілому, нові процеси законотворення, ситуацію на ринках продукції та послуг, інвестиційну ситуацію та інше; інформаційно-аналітичні матеріали, що висвітлюють громадську думку щодо їх діяльності в задоволенні соціальних і побутових потреб, паливно-енергетичними ресурсами, водопостачання населених пунктів, екологічного захисту навколишнього середовища тощо. При виникненні надзвичайних ситуацій в області місцевим владним структурам необхідна оперативна, достовірна інформація про досвід усунення техногенних аварій, вжиття заходів щодо запобігання наслідкам стихійних лих, епідемій, що загрожують здоров'ю і життю людей окремих територій та ін. Крім того, як показує практика роботи Центральної міської бібліотеки ім. М. Л. Кропивницького в м. Миколаїв, зокрема, інформаційно-аналітичне забезпечення здійснюється відповідно до потреб керівників і провідних фахівців міськвиконкому, планів проведення сесій міської ради, засідань постійних депутатських комісій тощо. Підвищенням інтересом користуються інформаційно-аналітичні матеріали з питань місцевого самоврядування, реформування систем охорони здоров'я й освіти, реалізації молодіжної політики та ін. [236].

Аналіз сучасних фахових публікацій дає змогу дослідити розвиток партнерських взаємозв'язків регіональних бібліотек з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Місцеві владні структури ухвалили значну кількість нормативно-правових документів місцевого значення, які враховують інтереси всіх інформаційних установ регіону, зокрема особливості функціонування та стратегічні напрями організації діяльності бібліотек [26, 105, 125]. Центральне місце займає співпраця бібліотечно-методичних центрів з керівними органами управління бібліотечною сферою регіону, результатом якої стають загальні рішення, програми розвитку пріоритетних напрямів бібліотечно-інформаційної галузі, регіональні проекти розвитку бібліотечної системи та забезпечення їх реалізації.

З одного боку в цьому вбачається зацікавлення місцевої влади в інформаційно-аналітичному супроводі своєї діяльності, формування комунікативного середовища, що забезпечує діалог між владою (органами місцевого самоврядування) та громадськістю регі-

ону, який можуть організувати регіональні бібліотеки. Регіональні органи виконавчої влади, місцевого самоврядування постійно потребують інформування про стан у сфері регіональної політики, економіки, екології, охорони навколишнього середовища, розвитку місцевого самоврядування, підприємництва, налагодження місцевих виробництв, державного законодавства та ін.

Уже сьогодні бібліотеки регіонів прагнуть надавати органам державної влади та органам місцевого самоврядування своєчасну, повну та об'єктивну аналітичну інформацію для прийняття ними оптимальних рішень, здійснення ефективних управлінських дій. Вони виступають організаторами комунікації між місцевими органами державної влади та населенням регіону на основі виробництва та розповсюдження інформаційно-аналітичних продуктів, що містять інформацію про результати роботи місцевих владних структур, забезпечення доступу до нормативно-правових актів у традиційному та електронному вигляді через використання інформаційно-комунікаційних і мережевих інтернет-технологій, інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх організаційну структуру. Регіональні бібліотеки стають активними учасниками розвитку системи електронного урядування місцевого значення та ін.

Ініціатива бібліотечних установ у формуванні партнерських взаємовідносин з органами місцевого самоврядування, виконавчою владою в областях, районах на рівні конкретних населених пунктів, що полягає в забезпеченні зростаючої їх ролі в інформаційно-аналітичному забезпеченні процесу прийняття рішень для розв'язання соціально-політичних, економічних, культурних проблем, для впровадження здобутків науково-експертних напрацювань, розкриває перед бібліотеками перспективу зайняти стабільно важливе місце в системі забезпечення необхідною інформацією управлінську діяльність на регіональному рівні. Така ініціатива бібліотек, як показує практика їх роботи, сприяє позитивній відповіді з боку органів місцевої влади. При належному задоволенні інформаційних потреб місцевих владних структур бібліотеки отримують підтримку в організації їхньої роботи відповідно до сучасних вимог в оновленні матеріально-технічної бази, фінансуванні відповідних бібліотечних проектів, поповненні фондів

новими інформаційними ресурсами тощо. Наявний досвід успішної реалізації бібліотечно-інформаційних проектів щодо інформаційного супроводу діяльності місцевих органів влади в регіонах уже сьогодні підтверджує ефективність такої взаємодії бібліотек з місцевою владою.

Значення цього чинника посилює зростання ролі регіональних бібліотек в інформаційно-аналітичному забезпеченні тих рішень, які приймаються на регіональному рівні державного управління, усуненні застарілих стереотипів ставлення до впровадження сучасних інформаційних технологій [127] у бібліотечній практиці, оптимізації використання продуктів бібліотечно-інформаційного виробництва та послуг у діяльності місцевих владних структур.

Встановлення зв'язків із владними структурами, врахування специфіки їхніх інформаційних потреб останнім часом вплинуло на активізацію інформаційно-аналітичної діяльності в практиці бібліотек різних регіонів України, сприяло використанню інформаційно-інтелектуальних технологій у виробництві інформаційно-аналітичних продуктів, завдяки чому спектр бібліотечно-інформаційних послуг розширився і набув якісно нового значення.

У практику роботи регіональних бібліотек поступово впроваджуються сучасні інформаційно-аналітичні технології обробки інформації – готуються інформаційні дайджести, реферативні тематичні огляди за матеріалами регіональної преси, розроблюються залежно від запитів владних структур різні види інформаційної продукції. Бібліографічна інформація на електронних носіях стає інструментом більш повної орієнтації в інформаційних ресурсах. У процесі вдосконалення управлінської діяльності зростає затребуваність у якісній інформації і все більшого значення набувають саме інформаційно-аналітичні та повнотекстові матеріали [7, 25, 36]. Спеціалісти регіональних бібліотек дедалі більше уваги приділяють створенню фактографічних баз даних із соціальних, правових, економічних питань, проблем місцевого самоврядування, підприємницької діяльності, соціокультурного розвитку регіонів, краєзнавства, аналітичної інформації з розгорнутим оглядом розвитку суспільної проблеми тощо.

Для виробництва бібліотечно-інформаційних продуктів у практиці регіональних бібліотек більш актуальним стає запро-

вадження інтелектуальних технологій інформаційно-аналітичної діяльності, продукування відповідних інформаційно-аналітичних матеріалів, використання яких сприяло б місцевим владним структурам своєчасно й ефективно відпрацьовувати шляхи і методи розв'язання широкого спектра регіональних проблем.

Практика сучасної регіональної бібліотечної діяльності зумовила формування таких основних напрямів її розвитку в процесі інформаційного забезпечення державної влади та органів місцевого самоврядування:

- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності регіональних владних структур і місцевого самоврядування шляхом надання аналітичної інформації про особливості оновлення правової бази в процесі розвитку суспільства, ситуацію на ринках, інноваційні перетворення політичного, економічного, соціокультурного та іншого розвитку цього регіону;

- сприяння доступу до інформації, підвищення ефективності комунікативних зв'язків між регіональними органами державної влади та місцевою громадою, забезпечення доступу до нормативних актів місцевої влади, інформації, що відображає її роботу, структуру, діяльність регіональних політичних партій, інших громадських організацій. На сьогодні в розпорядженні бібліотечних працівників є відпрацьовані ефективні форми такої роботи.

При цьому варто також зазначити, що саме впровадження технологій інформаційно-аналітичної діяльності в практику регіональних бібліотек розпочато саме з удосконалення методик інформаційно-бібліографічного забезпечення діяльності місцевих владних структур. Так, Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (далі – ОУНБ) уклала бібліографічні покажчики «Ринкова економіка: теорія і практика» (електронна версія) для представників Рівненської облдержадміністрації [250]. Закарпатська ОУНБ удосконалила методики бібліографічного інформування місцевих органів влади на основі використання аналітичних підходів до обробки інформації при підготовці ретроспективних інформаційно-бібліографічних матеріалів. Зокрема, у процесі інформаційного забезпечення представників міської ради бібліотека видала бюлетень інформаційно-бібліографічних матеріалів на тему

«Діяльність Ужгородської міської ради з 1990 по 1994 роки на сторінках преси» [64, с. 13].

Подібні напрацювання в розвитку інформаційно-аналітичного напрямку своєї діяльності має Донецька ОУНБ, яка видала науково-допоміжні показчики «Економіка промисловості Донбасу» (4 вип.), «Природа та природні ресурси Донбасу» (у 2 ч.) [10, с. 19]. Для інформаційного забезпечення діяльності місцевих владних структур Харківська ОУНБ на основі активізації використання інформаційних технологій удосконалила методики наповнення інформаційно-бібліографічними матеріалами автоматизовану базу даних (далі – БД) «Харківщина» [186, с. 40].

З метою вдосконалення методик інформаційного забезпечення місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка на основі інформаційних технологій перевела в автоматизований режим бібліографічне інформування, для чого була створена проблемно-орієнтована БД «На допомогу радам народних депутатів». Її пошукова система за темами, рубриками, ключовими словами, хронологічними ознаками дає можливість одержувати необхідну відповідь на запит, використовувати накопичений масив інформації (знань). Посиленням аналітичної складової в опрацюванні інформаційного матеріалу відзначилася база даних «Швидка довідка». БД вміщує відомості фактографічного характеру соціально-економічної тематики, які не були відображені в довідкових та енциклопедичних виданнях того часу [74, с. 57]. Значну за обсягом БД за результатами аналітичного опрацювання інформації періодики з економічних питань, політики, освіти, науки, культури та права має Дніпропетровська ОУНБ. Ця БД сформована на основі повнотекстових дайджестів місцевої преси. Її наповнення дає змогу щотижня на адресу управліннь облдержадміністрації та обласної ради надсилати дайджести преси та інтернет-видань «Медіа Простір». Проте використання аналітичних підходів у виробництві таких інформаційно-аналітичних матеріалів спостерігається і в інших бібліотеках регіонів України, зокрема в Сумській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій та інших ОУНБ [97, 133, 251].

У рамках проекту «Бібліотека і влада» інформаційно-аналітична структура Луганської ОУНБ ім. О. М. Горького розробила

нові методики кооперативної інформаційно-аналітичної роботи серед бібліотек регіону. Починаючи з 2001 р., підрозділи центральних районних і міських бібліотек відпрацювали методики кооперативної роботи з відбору, структурування, кумуляції, використання аналітичних підходів до обробки інформації про економічний та соціальний розвиток районів і найбільших міст Луганщини, з метою підвищення рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення місцевих органів держаної влади та місцевого самоврядування. Підготовлені матеріали на місцях передають в електронному вигляді до бібліотечного інформаційного центру (далі – БІЦ) області на базі Луганської ОУНБ ім. О. М. Горького. Результатом такої роботи став комплексний інформаційно-аналітичний огляд за моніторингом матеріалів регіональної преси. Цей бібліотечно-інформаційний продукт спрямований на оптимальне інформування представників обласної ради щодо розвитку різних районів Луганської області [191]. Досвід організації бібліотечно-інформаційно-аналітичної роботи в межах регіону показує, що бібліотеки, залучені до роботи БІЦ, швидше реагують на всі інноваційні процеси в бібліотечній діяльності на основі об'єднання своїх можливостей. Крім того, результатом такої співпраці бібліотек зазначеного регіону створено БД фактографічної інформації щодо економічного розвитку районів Луганської області.

Заслуговує на увагу досвід роботи продукування проблемно-орієнтованих і фактографічних БД з політичної та благодійної тематики бібліотек централізованої бібліотечної системи (далі – ЦБС) м. Лисичанськ Луганської області. Ці БД сформовані за такими темами: «Партійні і суспільні організації міста», «Політичний портрет міста», «Доброчинні фундації регіону». Хід і результати виборчих кампаній, акції з обговорення політичних перетворень у державі відображають прес-досьє «Вибори», «Політична реформа в Україні і регіональна влада». У систематичному краєзнавчому каталозі оформлено рубрику «Політреформа – вимога часу».

Значна робота проведена спеціалістами бібліотечних установ міста над створенням інформаційних, фактографічних, адресно-реквізитних БД про бюджет, оподаткування, підприємництво, демографічну, санітарну, кримінальну ситуацію в місті.

БД з адресно-реквізитними даними містять фактографічну інформацію про установи культури, медицини, навчальні заклади, підприємства Лисичанська різних форм власності. Інформацію упорядковано за такими тематичними рубриками: «Економіка і промисловість», «Гіганти промисловості Лисичанська: візитки найбільших підприємств міста», «Край у цифрах і фактах: мовою статистики», «Екологічне досьє краю», «Медицина і охорона здоров'я», «Освіта», «Культура і культурний розвиток», «Демографія», «Забезпечення правопорядку», «Релігія». Ця інформація постійно поповнюється та забезпечується її відповідне використання.

Примітним є те, що підготовка для місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування інформаційно-аналітичних оглядів за результатами моніторингу центральної та регіональної преси, коротких інформаційно-аналітичних довідок з бібліографічними списками, що відповідають тематиці вирішення управлінських питань, стало характерним технологічним процесом у розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек регіонів України. Для відділу у справах сім'ї та молоді міськвиконкому фахівці бібліотек ЦБС м. Лисичанськ відпрацювали методики оперативного інформування на основі підготовки інформаційно-аналітичних оглядів за темами: «Соціальний захист дітлахів», «Молода сім'я», «Дитяча злочинність». Постійно складаються бібліографічні та фактографічні довідки актуальної тематики життя регіону [153].

Сумська центральна міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка систематично здійснює на замовлення міськвиконкому підготовку інформаційно-аналітичного матеріалу «Досвід роботи органів місцевого самоврядування», інші бібліотечно-інформаційні продукти, що містять фактографічну інформацію за запитами державних службовців, депутатів, інформаційно-аналітичні довідки на базі використання інформаційних ресурсів Інтернету, складає бібліографічні списки літератури за темами управлінського завдання та ін. [126].

Виробництво різноманітних бібліографічних і фактографічних довідок на замовлення представників місцевих державних владних структур сприяло започаткуванню інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності в Миколаївській ОУНБ

ім. О. Гмирьова. Корисними для місцевих державних владних структур виявилися бібліографічні покажчики в електронному вигляді: «Хроніка культурного життя Миколаївщини», «Хроніка етнографічних подій Миколаївщини», і «Рідне Прибужжя (до пам'ятних дат Миколаївщини на поточний рік)».

З використанням дедалі більше аналітичних методик та їх подальше вдосконалення сприяло підвищення якості бібліотечно-інформаційного забезпечення відповідних місцевих управлінських структур оперативними інформаційно-аналітичними та реферативними матеріалами з актуальних питань життєдіяльності регіону. За активної співпраці з органами місцевого самоврядування Миколаївська ОУНБ ім. О. Гмирьова відпрацювала методики підготовки щомісячної електронної реферативної інформації під загальною назвою «Актуальні проблеми нашого часу» для керівників облдержадміністрації [5; 137, с. 10].

Аналіз інформаційної продукції Миколаївської ОУНБ ім. О. Гмирьова дав змогу визначити, що інформаційно-аналітичний напрям бібліотечної діяльності перебуває в активній фазі свого розвитку. Більшою мірою такий розвиток пов'язаний з використанням і вдосконаленням аналітичної технології як сукупності методів продукування для органів місцевої влади оглядово-аналітичних матеріалів, які висвітлюють стан і функціонування суспільно-політичної, економічної, культурної сфер регіону. До прикладу, бібліотека розробила ряд бібліотечно-інформаційних проєктів: інформаційно-аналітичні огляди «Політика, події, люди, час», «Громадські та політичні організації Миколаївщини», «Стан та перспективи суднобудування і портового господарства», «Миколаївщина – житниця країни», огляди місцевих політологів щодо політичних процесів у регіоні, економічні огляди публікацій регіональних ЗМІ, огляди місцевих провідних економістів тощо. При цьому бібліотека на основі використання можливостей інформаційних технологій розробляє та реалізує різноманітні форми комунікації між місцевою владою та громадою. Зокрема, надає широкий доступ громадянам до структуризованої інформації обласного управління статистики, щоквартальних відомостей про стан і тенденції соціально-економічного розвитку господарського комплексу області тощо.

При Центральній міській бібліотеці ім. М. Кропивницького м. Миколаїв створено спеціальний підрозділ – сектор аналітичного інформування органів влади, який забезпечує комплексне використання багатогалузевих фондів бібліотеки (переважно це періодичні видання України та Росії, довідкові та законодавчі матеріали, література з питань економіки, політики, права тощо), інтелектуально-інформаційних ресурсів мережі Інтернет та ін. Фахівці сектору на замовлення місцевих органів державної влади та громадських установ здійснюють підготовку інформаційно-аналітичних довідок з питань розв'язання міських проблем, бібліографічних списків, іншої оперативної бібліографічної інформації про нові публікації різноманітної тематики. Широкою популярністю серед замовників із числа місцевих управлінців користуються інформаційно-аналітичні огляди: «Політичні партії України», «Міжнародний рух поріднених міст», «Землекористування та власність на землю», «Енерго- та ресурсозбереження в Україні», «Місто: проблеми та рішення», «Правові аспекти становлення й розвитку місцевого самоврядування», «Інвестиційні програми та їхнє правове регулювання».

Для керівників і провідних спеціалістів міськвиконкому співробітники сектору аналітичного інформування органів влади ЦМБ ім. М. Кропивницького м. Миколаїв періодично випускають дайджести «Миколаїв на сторінках місцевої преси», «Публікації в пресі України про м. Миколаїв». Кожний випуск містить аналіз соціокультурної ситуації, розвиток міського господарства, економіки, фінансів, охорони здоров'я тощо [198, 236]. На базі цих інформаційно-аналітичних матеріалів створюються проблемно-орієнтовані БД.

Інформаційно-аналітичні матеріали, вироблені бібліотекою, застосовувалися місцевою владою під час здійснення таких програм і проєктів, як: «Програми муніципального будівництва в м. Миколаєві», «Міська політика розвитку міжрегіональних і міжнародних зв'язків», «Система місцевого самоврядування в місті Миколаєві».

З метою інформаційно-інтелектуального сприяння розв'язанню екологічних проблем Чорноморського регіону та залучення до цього процесу знань учених екологів заслуговує на увагу діяльність Інформаційно-аналітичного центру «Екологічне відродження

Чорноморського узбережжя України» Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького. Інформаційно-аналітичний центр створений за підтримки Одеської обласної державної адміністрації та Одеського міськвиконкому. Основне завдання центру – продукування інформаційно-аналітичної БД з питань екології та своєчасне забезпечення підготовленими інформаційно-аналітичними матеріалами місцеві органи державної влади, зокрема, Державне управління екології та природних ресурсів в Одеській області та Управління екологічної безпеки виконкому Одеської міської ради. Для них систематично продукується бібліографічна інформація про нові надходження, реферативні та аналітичні матеріали відповідної тематики.

З цією метою центр розробив відповідну цьому завданню методологічну основу для здійснення пошуку, акумуляції необхідної інформації, аналітичної її обробки, структурування, моніторингу інформаційних джерел з екологічної тематики з використанням повнотекстової БД «Артефакт», інтернет-ресурсів, а також монографій, реферативних періодичних видань з актуальних питань екології міста і регіону, довідкових і нормативних матеріалів, періодики, що дає завершене уявлення про сучасну екологічну ситуацію в Одесі та області та ін.

Крім того, з метою підвищення рівня використання науково-експертних напрацювань центр тісно співпрацює з різними організаціями наукового напрямку діяльності: веде обмін інформаційно-інтелектуальними ресурсами, спільно з ними видає науково-інформаційні посібники. Серед цих організацій – Український науковий центр екології моря, Одеський державний екологічний університет, Молодіжний екологічний центр ім. В. Вернадського, Одеська обласна організація Партії Зелених України та ін. Так, спільно з Державною інспекцією охорони Чорного моря і за підтримки Державного управління екології та природних ресурсів в Одеській області підготовлено та видано довідник «Державні й громадські екологічні організації м. Одеси та Одеської області».

Інформаційно-аналітичну діяльність бібліотеки тісно пов'язують з екологічним просвітництвом. Протягом кількох років у бібліотеці успішно працює громадський Університет екологічних знань. Учена рада університету представлена відомими

науковцями, державними та громадськими діячами. Одна з важливих функцій цієї наукової установи – обмін інформацією (знаннями) між ученими та фахівцями про нові досягнення в галузі екологічної науки, нові методики дослідження й проведення екологічного моніторингу, аналіз суспільно-економічного та соціального аспектів екологічних проблем регіону [12, с. 235–237].

Таким чином, на прикладі діяльності інформаційно-аналітичного центру ОДНБ ім. М. Горького наочно продемонстровано досвід організації інформаційно-інтелектуального супроводу розв'язання актуальних для окремого регіону проблем, зокрема, екологічної безпеки та залучення в цей процес фахівців з екологічного галузі знань. Це сприяє, у свою чергу, підвищенню ефективності розв'язання екологічних проблем регіону на основі використання найновіших наукових здобутків, відпрацювання дієвих технологій запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям тощо.

Розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих органів влади став підґрунтям для організації регіональними бібліотеками конструктивного діалогу, зокрема, комунікації між владою та громадою певної території. Цей напрям діяльності регіональних бібліотек спрямований на забезпечення відкритості роботи органів місцевої влади, механізмів створення правових засад для реорганізації прав громадян на участь у державному управлінні, забезпечення доступу до нормативно-правових актів й інших документів, які вводяться в суспільну діяльність через комп'ютерні мережі в процесі роботи органів державної влади.

Як показує світовий досвід, така діяльність є типовим і поширеним явищем у бібліотеках різних країн. Вона базується на використанні можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, аналітичних методик опрацювання інформаційних потоків державних органів влади та участі в розбудові системи «Електронного урядування» [122, 176, 200]. Поряд з інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, громадянам певної території надається інформація про принципи та завдання місцевого самоврядування, про хід і проблеми реформ, про роль місцевої громади в забезпеченні гласності в діях органів місцевого самоврядування, тим самим

надається поштовх до розвитку правової культури серед населення та ін. Це сприяє ефективній реалізації державної політики на місцях, формуванню демократичних засад у діяльності органів місцевого самоврядування; активній участі громадян у розв'язанні актуальним проблем життєдіяльності місцевої громади.

У зв'язку з цим регіональними бібліотеками вироблено якісно нові форми організації відкритості документних потоків органів місцевої влади та їх діяльності на місцевому рівні, надання інформаційних послуг населенню з питань місцевого самоврядування, налагодження через бібліотеку конструктивної комунікації влади та громади, а також формування позитивного іміджу влади та її представників у регіонах.

Бібліотеки регіонів проходять шлях структурного оновлення. У них створюються центри інформації з питань місцевого самоврядування, де опрацьовуються документи стосовно рішень обласних, районних рад, міських рад, управлінь міських рад і структурних підрозділів, розпоряджень обласних, районних адміністрацій, обласних, районних управлінь, структурних підрозділів, надаються довідки з питань адміністративного устрою області (району) та інформація про послуги населенню з боку обласних і районних адміністративних органів. Особливе значення надається організації інформації стосовно місцевих бюджетів і податків, комунальної власності, приватизації, а також інші відомості соціально-економічного, культурно-освітнього характеру, які гарантують реалізацію прав і свобод людини.

Регіональні бібліотеки забезпечують доступ населенню своєї території до нормативно-правових актів БД «Ліга. Закон», яка містить базу даних «Регіони», базу даних «Законодавство», що формується Бібліотекою офіційних документів при Управлінні справами Верховної Ради України, та має вихід в Інтернет, завдяки чому виникає можливість отримувати актуальну інформацію із сайтів Верховної Ради, Кабінету Міністрів [27, 219].

Крім зберігання нормативно-правових актів влади, організації доступу до них громадянам регіону, фахівці бібліотек проводять кваліфікований відбір інформації з правових питань, її аналіз, структурування за тематичними потребами відповідної категорії своїх користувачів у найбільш оптимальному для них вигляді.

Обласні наукові та районні бібліотеки здійснюють роботу із забезпечення місцевих користувачів інформаційними ресурсами, що містять опрацьовану інформацію нормативно-правового характеру [126, 129]. У рамках співробітництва Луганської ОУНБ ім. О. М. Горького з місцевими владними структурами створено та забезпечено функціонування Центру муніципальної інформації та спеціальна група інформаційного забезпечення органів місцевого самоврядування. Завдяки цим контактам у бібліотеці продюковано повнотекстові бази даних: «Питання місцевого самоврядування», БД нормативно-правової документації органів обласної влади, документи до якої надходять в електронному вигляді безпосередньо з органів місцевого самоврядування. Отримана можливість з використанням інформації органів державної влади відпрацювати аналітичні методики виробництва інформаційно-аналітичного бюлетеня «Місцева влада інформує: події, факти, коментарі», а також започаткувати роботу гарячої інформаційної лінії з питань місцевого самоврядування [191].

Прикладом застосування аналітичних методик при опрацюванні матеріалів місцевої влади служить робота Лисичанської міської ЦБС Луганської області. Фахівці бібліотек ЦБС мають деякий досвід організації інформаційних потоків офіційних матеріалів місцевої адміністрації і органів самоврядування за певними темами, що дають змогу задовольняти інформаційні потреби користувачів із правових питань. Усі матеріали з питань місцевого самоврядування оброблюються та систематизуються за тематичними розділами: «Міське самоврядування: офіційні документи», «Проблеми міста: реальність і перспективи», «Суспільно-політичне життя Лисичанська», «Турбота про людину не словом, а справою», «Турбота влади про інвалідів». У розділах «Соціальний захист», «Соціальне інформування» розкрито діяльність служб і управлінь з питань соціального забезпечення населення. Вони містять відомості з питань соціального страхування населення, розкривають порядок надання субсидій, пільг для соціально незахищених категорій, діяльність місцевого пенсійного фонду та пенсійне забезпечення. Значна увага приділяється обробці матеріалів, що містять фахові роз'яснення основних положень та аспектів пенсійної реформи. З цією метою оформлено рубрику «Пенсія: кожному

по праці». Актуальний матеріал з періодики, адреси та телефони консультативних пунктів за цією темою презентовано в тематичному розділі «Лисичанам про пенсійну реформу: надії і реалії».

Для швидкого пошуку сформовано інформаційно-довідкову бази «Соціальна інформація», «Пенсійна реформа», «Пільги, податки, тарифи». «Доброчинна діяльність в місті», «Акції милосердя», також БД «Адресно-реквізитна інформація про відділи і служби місцевого самоврядування», «Суспільні і доброчинні організації», «Молодіжні організації і об'єднання регіону», «Підприємства і установи міста», де можна легко зорієнтуватися в тематиці та здійснити відбір необхідного матеріалу [153].

Досвід участі у відпрацюванні методик, принципів і підходів у розбудові системи електронного урядування на місцевому рівні має Миколаївська ОУНБ ім. О. Гмирьова. Цей напрям роботи започатковано 2001 р. відповідно до Розпорядження голови Миколаївської облдержадміністрації від 04.12.2000 р. № 850-р «Про організацію в публічних бібліотеках збору, зберігання та надання в користування інформації з питань діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування». У результаті проведеної роботи в бібліотеці на основі використання можливостей інформаційних технологій функціонує електронна інформаційна система, яка дає змогу всім бібліотекам і населенню регіону оперативно отримувати в електронному режимі повні тексти розпоряджень голови Миколаївської облдержадміністрації та рішення Миколаївської обласної ради народних депутатів. З цією метою в бібліотеці створено повнотекстову БД «Розпорядження голови облдержадміністрації», яка поповнюється щотижня. Електронну версію цих документів доповнює друкований примірник з печаткою, що дає змогу посилатися на оригінал. Зокрема, БД даних містить опрацьовану інформацію, що стосується діяльності органів соціального захисту (пільги на проїзд у місцевому транспорті, субсидії, допомога малозабезпеченим та ін.) [26]. БД представлена на веб-сторінці бібліотеки та веб-сервері «Миколаївщина». Система електронної інформації правового змісту створена та функціонує в рамках регіонального проекту «Бібліотека і влада». Поряд з цим у бібліотеках усіх рівнів, у тому числі районних і сільських, налагоджено систему збору,

зберігання, аналітичної обробки та структурування інформації нормативно-правового характеру місцевого значення.

Організація комунікації між місцевою владою та громадою на основі введення у всі сфери життєдіяльності регіону інформації нормативно-правового характеру здійснюється фахівцями спеціального підрозділу Центральної міської бібліотеки ім. М. Кропивницького м. Миколаїв. З цією метою створено автоматизовані пошукові БД «Відомості міської ради», «Депутати міської ради», «Законодавство України», та ін. [236, с. 13].

БД «Споживач і його права» містить законодавчі та нормативні акти, матеріали, що висвітлюють методи та форми роботи зі споживачем. БД створена на основі реферування та анотування матеріалів з різних джерел і призначена для структурних підрозділів Управління з питань захисту прав споживачів, населення міста.

БД «Молодіжне самоврядування» створена з метою забезпечення швидкого доступу до документів з питань молодіжного самоврядування, зокрема молодіжного муніципалітету, для студентських організацій міста. БД також містить оброблену із застосуванням аналітичних методик інформацію про вітчизняний та зарубіжний досвід стосовно організації, структури та роботи молодіжних органів самоврядування, запровадження нових форм діяльності.

У рамках реалізації Програми економічного і соціального розвитку Одеської області «Регіональна ініціатива 2002–2006» на базі Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського створено Регіональний інформаційний портал, основою змістовного наповнення якого стала опрацьована та структуризована фахівцями бібліотеки інформація інформаційно-аналітичного центру Одеської облдержадміністрації, що акумулює відомості з усіх структурних підрозділів ОДА [4]. Крім того, налагоджено співробітництво з Обласним управлінням статистики і Торговельно-промисловою палатою, які надають для опрацювання й організації відповідно до потреб населення відомості про економічний, демографічний, культурний потенціал регіону в друкованому та електронному вигляді.

На основі використання правової бази даних «Експерт» забезпечується доступ населення до нормативно-правових документів органів державної влади всіх рівнів.

Ці заходи спрямовані на створення нових робочих місць, стимулювання малого та середнього бізнесу, діяльності існуючих підприємств, залучення іноземних інвестицій до соціально-економічної сфери області; розвиток індустрії туризму, створення потужної та сучасної бази закладів відпочинку.

Відпрацювання багатоаспектних форм ефективної комунікації між владою та громадою регіону з метою покращення її поінформованості з усіх напрямів діяльності місцевих органів влади та управління, відповідно до розпоряджень голів облдержадміністрацій, через акумуляцію на основі опрацювання інформації нормативно-правового, регіонального характеру та забезпечення до неї доступу, здійснюється в Рівненській, Хмельницькій Дніпропетровській, Донецькій, Харківській, Херсонській та інших ОУНБ.

Таким чином, регіональні бібліотеки на основі запровадження аналітичних підходів в обробці інформації (знань), її синтезу, систематизації, структуризації з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій посилюють процес формування своєрідного інформаційно-інтелектуального базису підтримки діяльності місцевих органів влади, який є невід'ємною складовою будь-якої системи управління. Вони власним досвідом активізації інтелектуальних технологій інформаційно-аналітичної діяльності продемонстрували урізноманітнення форм інформаційно-аналітичного супроводу управлінського процесу місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування, підвищення якісних його показників.

Більше того, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності регіональних бібліотек відбувається відповідно до стратегії розвитку бібліотечної діяльності в регіонах, яка, зокрема, як показують фахові публікації, містить: «Запровадження і поширення інноваційних методів обробки і використання інформації; інтелектуалізацію інформаційного забезпечення наукової та управлінської діяльності; забезпечення інтерактивної взаємодії структурних підрозділів сучасної бібліотеки; використання нових технологій для оперативного інформаційного обслуговування користувачів» [191, с. 6].

Однак, за твердженнями бібліотекознавців, існує проблемна ситуація, суть якої полягає в суперечності між зростаючими інформаційними потребами представників органів місцевої влади

та недостатнім рівнем використання ресурсного потенціалу місцевих бібліотек в інформаційно-інтелектуальному супроводі процесу керування розвитком окремої території країни.

Одним із шляхів практичного вирішення цього питання є об'єднання всіх необхідних ресурсів на рівні кооперації та координації діяльності установ бібліотечної мережі регіону. Сприятливі налагодженню такої інформаційної взаємодії може співпраця регіональних бібліотек з іншими потенційними суб'єктами системи документальних комунікацій, що показує досвід миколаївських, одеських бібліотекарів. Спільними зусиллями в рамках налагодження галузевої кооперації між бібліотеками свого регіону, міжгалузевої взаємодії з іншими організаціями, які причетні до продукування нового інтелектуального доробку, бібліотеки посилюють свій інформаційний потенціал у виробництві нових якісних інформаційно-аналітичних ресурсів, отримують можливість диверсифікації бібліотечного сервісу для управлінських структур регіону. Введення у сферу місцевого державного управління нової аналітичної інформації, що розкриває інноваційні технології, до прикладу, такі як запровадження матеріалоощадних і безвідходних технологій, знання про їхні властивості та можливість їх запровадження в житлово-комунальне господарство, про основні тенденції переоснащення машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного, транспортного, агропромислового комплексів, модернізацію непромислових галузей господарства (охорона здоров'я, наука, освіта, культура, сфера послуг та ін.) сприяє підвищенню рівня ефективності управлінських рішень.

Результативність інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності в регіонах буде також збільшуватися з удосконаленням організації продуктивного використання оперативної інформації регіональних ЗМІ, зокрема, електронних, інших мережових масивів інформаційно-аналітичних, науково-експертних центрів, що містять як інформативні матеріали, так і висновки, рекомендації, прогнози, представлені у формі аналітичних оглядів, звітів про соціально-економічні перетворення в регіоні, офіційні документи нормативно-правового характеру та ін. Така міжгалузева інформаційна взаємодія на базі використання можливостей регіонального бібліотечного сервісу може стати ефектив-

ним кроком до організації інформаційно-інтелектуальної системи в межах регіону як єдиного організму, що оперативнo реагуватиме на всі зміни в суспільному житті, стає важливим фактором удосконалення управлінської діяльності місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування.

Таким чином, включення бібліотек регіонів України в процес інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування зумовило якісні зміни в структурі бібліотечного обслуговування регіону через:

- створення спеціальних інформаційно-аналітичних структур, які стали важливим елементом бібліотечної інформаційної інфраструктури в забезпеченні інформаційних потреб місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування;

- розробку та впровадження інноваційних методик аналітичної діяльності стосовно екстракції інформації з інформаційних масивів, її синтезу та структуризації, перетворення неструктурованої інформації в інформаційно-інтелектуальні продукти, що мають конкретне функціональне призначення у сфері державного управління та місцевого самоврядування;

- організацію різних форм продуктивних комунікативних зв'язків між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадою;

- формування видової структури інформаційно-аналітичних продуктів, що відповідають завданню оптимізації управлінського процесу в регіоні.

РОЗДІЛ 3

БІБЛІОТЕЧНІ УСТАНОВИ В ПОСИЛЕННІ АНАЛІТИЧНОГО АСПЕКТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

3.1. Бібліотеки в процесі розбудови інформаційної інфраструктури електронного урядування

В умовах інформатизації всіх сфер українського суспільства, розвитку інформаційної сфери в напрямі диверсифікації інформаційних послуг на базі активного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для бібліотек важливим є визначення перспективних напрямів бібліотечно-інформаційного забезпечення своїх користувачів, у тому числі органів державної влади. Утвердження статусу бібліотек як важливого партнера в інформаційно-аналітичному забезпеченні роботи органів державної влади протягом останніх років відбувається шляхом оновлення наявного досвіду бібліотечної практики в Україні, врахування напрацювань інформаційної сфери провідних країн світу в напрямі впровадження інформаційних технологій з метою підвищення якості бібліотечно-інформаційного забезпечення, урізноманітнення його форм, що відповідають актуальним запитам усіх категорій користувачів. Сам процес розвитку бібліотечно-інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади має узгоджуватися з перспективними напрямами оптимізації сфери державного управління, з його завданнями та принципами організації, відповідно до яких вносяться корективи в реалізацію бібліотечної політики щодо вдосконалення виробництва асортименту інформаційних продуктів для цієї категорії користувачів.

Осмислення нових завдань, що ставить перед бібліотекою, як сучасним інформаційним центром, сфера діяльності органів дер-

жавної влади з огляду на впровадження нової політики управління державотворенням в Україні, формування нових механізмів розвитку відносин між суспільством і владними структурами в питаннях поступу держави, сприятиме визначенню бібліотекою свого місця в інформаційно-аналітичному забезпеченні цього процесу.

Останні теоретичні розробки в галузі державного управління передбачають необхідність формування якісно нового рівня керування державою та суспільством загалом на умовах зміцнення довіри до проведення державної політики. Цей процес, на думку дослідників, потребує вдосконалення та урізноманітнення форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесовими структурами, громадськими організаціями, громадянами та державними службовцями. Тому вдосконалення сфери державного управління пов'язують з подальшою демократизацією суспільних відносин, при яких «роль держави зводиться не до адміністрування, а до регулювання та надання послуг, але водночас держава та її інституції як суб'єкт управління залишає за собою центральну позицію та ініціативну функцію співробітництва» [190, с. 187], на базі активізації процесів інформатизації всіх сфер суспільства. Основу такого співробітництва, на думку О. Решоти, має становити «інформаційно-комунікативна взаємодія, діалог держави і суспільства для формування гнучкої, стабільної та ефективної системи органів виконавчої влади, впровадження електронного урядування, професіоналізації державної служби та наближення держави до потреб громадян» [Там само, с. 187].

М. Панченко, досліджуючи вдосконалення механізмів державного управління на регіональному рівні, вважає, що «успішне формування та реалізація соціальної політики держави залежить від органів регіональної влади, які постійно контактують з населенням, а від ефективності цих контактів залежить ефективність державного управління соціальною сферою» [157].

У цьому контексті перспективності набуває втілення в життєдіяльність українського суспільства державної політики електронного урядування, що передбачає формування таких прогресивних відносин влади, суспільства, громадянина та людини, бізнесу як партнерство, що підвищує ефективність діяльності всіх суб'єктів

цього процесу. Імовірно, що цей процес набуватиме нових ознак комунікації як єдності двох рівних суб'єктів державного управління за умови досягнення соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного її елемента [144, с. 322] у вирішенні питань розвитку українського суспільства, усіх його сфер.

Осмилення цього процесу має реальне значення для розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення в період удосконалення та розширення форм інформаційно-комунікативної взаємодії органів державного урядування та органів місцевого самоврядування з громадянами, громадськими організаціями з метою залучення громадськості до вирішення питань поступу українського суспільства. За умови впровадження реальних державних механізмів розбудови інформаційної взаємодії владних структур і громадян як єдності двох рівних суб'єктів державного управління вдосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування дедалі виразніше пов'язуватиметься зі становленням нового типу відносин бібліотеки з громадянами та владними структурами як ключовими учасниками прийняття важливих державних рішень у розвитку українського суспільства. Воно пов'язане з виробленням нових підходів до організації інформаційно-аналітичної діяльності, надання їй нового змісту шляхом підвищення якості виробництва та розширення асортименту нових видів бібліотечно-інформаційних продуктів, розвитку системи бібліотечного обслуговування адекватної запитам суб'єктів електронного урядування.

Значення впровадження політики електронного урядування як прогресивного механізму вдосконалення державного управління розкрито в Концепції електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р [181]. Відповідно до документа «впровадження електронного урядування передбачає створення якісно нових форм організації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх взаємодію з громадянами та суб'єктами господарювання шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів, можливості отримувати електронні адміністративні послуги, звертатися до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням

Інтернету». При цьому в Концепції КМУ електронне урядування розглядається як один з основних засобів для здійснення та досягнення вищої мети державної політики – розбудови в Україні інформаційного суспільства, «орієнтованого на інтереси людей, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [Там само].

Таким чином, процес удосконалення державного управління на основі впровадження політики електронного урядування передбачає створення в країні ефективних засобів доступу представникам органів державної влади і всім громадянам нашої держави до необхідної сукупності інформаційно-інтелектуальних ресурсів, оптимального їх використання у своїй життєдіяльності на основі розвитку системи соціальної комунікації в українському суспільстві.

Нова стратегія вдосконалення організації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на основі розвитку системи інформаційних комунікацій між владними структурами та українським суспільством зумовлює формування нового бачення стосовно вдосконалення бібліотечної роботи з інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оптимізації управлінської діяльності. Насамперед, це пов'язано з необхідністю розширення та вдосконалення нових напрямів розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері формування такої необхідної сукупності інформаційно-інтелектуальних ресурсів, яка б стала однією із складових основ інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів із суспільством. При цьому варто зазначити, що впровадження принципів електронного урядування зовсім не обмежується взаємозв'язком держави та громадянина. Не меншу роль відіграє налагодження ефективної координації дій владних структур між собою, підвищення швидкості та ефективності обміну інформацією між громадянами на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій. Таке твердження пов'язане з основними складовими визначення електронного

урядування, яке містить: використання інформаційних і комунікаційних технологій для підвищення якості та доступності державних послуг у поєднанні з організаційними змінами; зміну кваліфікації держслужбовців для поліпшення обслуговування громадян; зміцнення демократичних принципів в управлінні та підвищення ролі суспільства в державних процесах.

У зв'язку з цим дедалі відчутніше набуває свого вагомого значення у вдосконаленні бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій нових підходів за принципом від простого інформування громадськості чи владних структур до забезпечення багатосторонніх інформаційних зв'язків: від влади до громадян і від громадян до влади, між владними структурами, між громадянами. Особливість цих підходів з одного боку полягає в організації багатосторонніх інформаційних потоків, що забезпечують можливість швидкого взаємовпливу на основі взаємообміну ідеями щодо основних напрямів розвитку різних сфер українського суспільства, інформацією нормативно-правового характеру, про діяльність владних структур та ін. З іншого боку – перспективність впровадження нових підходів неможлива без використання потенціалу інформаційних технологій у частині оптимізації інформатизації інформаційно-аналітичного забезпечення процесу підтримки вищезазначених багатосторонніх інформаційних зв'язків. Адже електронне урядування передбачає використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (Інтернет та інших інформаційних мереж, комп'ютерних технологій, сучасних методів обробки інформації тощо) в управлінні з метою полегшення взаємодії держави, бізнесу і громадян, а також тих структур, які на інформаційно-інтелектуальному рівні підтримують цей процес.

Такий підхід сприяє порозумінню влади з громадськістю, що дає можливість отримати підтримку з боку громадян стосовно впровадження урядових проектів і програм у життєдіяльність українського суспільства, забезпечити прозорість у діях представників владних структур, підконтрольність громадськості у вирішенні суспільних питань, звітування влади про хід виконання бюджету, про основні напрями розподілу коштів та їх використання й ін.

У зв'язку з цим, перспективні напрями розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади мають ґрунтуватися на принципово нових засадах «інституалізації діалогу влади і суспільства» [75], який містить забезпечення багатосторонніх інформаційних зв'язків від влади до громадян і від громадян до влади, між владними структурами, між громадянами. У цьому процесі необхідна безпосередня участь сучасних інформаційних центрів, зокрема, бібліотечних установ у «створенні інформаційної інфраструктури електронного урядування» [181] як важливої її складової. Тому перспективні напрями бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення пов'язані з вирішенням завдань щодо розвитку електронних форм комунікацій між державою та інститутами громадянського суспільства, оптимізації участі громадян і впливових громадських інституцій в керуванні розвитком нашої держави відповідно до визначеного в Конституції України права та основних завдань Концепції розвитку електронного урядування в Україні шляхом виробництва відповідних бібліотечно-інформаційних продуктів, що є необхідною умовою підвищення затребуваності бібліотечних установ у цьому процесі.

У формуванні бачення процесу вдосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення у сприянні оптимізації організації роботи владних структур у новій якості важливого значення має підхід, визначений у роботах ряду сучасних дослідників щодо перспектив державного управління інформаційною сферою. При дослідженні характерних тенденцій щодо становлення комунікативних процесів у демократичних країнах визначається, що «інформаційна парадигма, яка нині є основою державної інформаційної політики в Україні, має бути замінена на комунікативну як неминучий результат розвитку демократичних перетворень в Україні. Державна комунікативна політика має стати одним із напрямів розв'язання проблем ефективності та оптимізації державного управління в інформаційній сфері, зняряддя розбудови громадянського та інформаційного суспільства» [75].

Цей висновок є важливим орієнтиром сучасним бібліотечним структурам у вдосконаленні організації інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері інформаційно-комунікативної взаємодії

громадян з органами державної влади, між владними структурами, між громадянами.

З огляду на це, не втрачають своєї актуальності висновки, зроблені дослідниками близько 10 років тому про те, що функціонування різноманітних сучасних інформаційних комунікацій суспільства залежить від «сучасних інформаційних і науково-інформаційних центрів з відповідним технічним оснащенням як джерела їх наповнення» [55, с. 39], які розвивають різноманітні дистантні форми забезпечення інформаційних потреб суспільства і стають активними суб'єктами розбудови інформаційної інфраструктури в нашій державі.

Бібліотечні установи як сучасні інформаційні центри із запровадженням в їх діяльність електронних інформаційних технологій сприяють удосконаленню функціонування системи соціальних комунікацій в українському суспільстві, забезпечуючи при цьому:

- відкритість різнопланових інформаційних масивів і потоків на базі багатоцільового їх аналізу, у тому числі аналітико-синтетичного опрацювання інформації з метою продукування широкого спектра взаємопов'язаних власних інформаційно-інтелектуальних продуктів;

- організацію структуризованих і систематизованих електронних інформаційно-інтелектуальних ресурсів за певними темами, галузями знань, що відповідають їх адресній спрямованості в задоволенні багатоаспектних інформаційних потреб українського суспільства;

- впровадження технологій формування фонду онлайн-ових документів шляхом мережевого збирання, архівування цінних у суспільному розвитку інформаційних ресурсів, розміщених у глобальних інформаційних мережах;

- розвиток навігаційної системи по ресурсах глобальної мережі, орієнтованих на запити основних категорій користувачів;

- швидкий та розширений дистантний доступ до електронних інформаційно-інтелектуальних ресурсів бібліотек, інших суб'єктів системи документальних комунікацій;

- створення системи електронних інформаційно-інтелектуальних ресурсів ретроспективної національної бібліографії України;

- інтеграцію цінних у суспільному розвитку розрізнених інфор-

маційно-інтелектуальних ресурсів на базі електронних бібліотек з використанням програмно-технічних засобів пошуку інформації в них.

У найближчу перспективу важливим для вдосконалення бібліотечної роботи в інформаційно-аналітичному забезпеченні процесу оптимізації управлінської діяльності органів державної влади є сприяння впровадженню урядової Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Цим державним документом загострено увагу на необхідності розв'язання цілого ряду проблем, пов'язаних з відсутністю «інтегрованої системи національних інформаційних ресурсів та інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування; обмеженості доступу громадян і суб'єктів господарювання до інформаційних ресурсів органів державної влади та органів місцевого самоврядування; повільності процесів інформатизації бібліотек, архівів, музеїв, що може призвести до поглиблення «інформаційної нерівності»» [181].

При цьому доцільно зробити уточнення, що інформатизація наявної мережі бібліотечних установ на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційно-аналітичного забезпечення, спрямованих на оптимізацію процесів розвитку електронного урядування, має орієнтуватися на задоволення потреб громадян, зокрема:

- у розширенні віддаленого доступу до всіх видів відкритої державної інформації, що відповідає індивідуальній та суспільній значущості;

- у забезпеченні високого ступеня обізнаності з наявними ресурсами електронного урядування та його послугами;

- у сприянні участі громадськості та інститутів громадянського суспільства у процесах підготовки та експертизи проектів рішень, які приймаються на всіх рівнях державного управління, на основі ефективного використання представниками громадськості інформаційно-інтелектуального доробку в суспільному та особистому розвитку.

Значно звужена роль бібліотечних установ як сучасних інформаційних центрів в урядовій Концепції електронного урядування

в Україні в пункті визначення для них завдань, що передбачають лише «забезпечення передачі і довгострокового зберігання електронних документів у державних архівах, музеях, бібліотеках, підтримки їх в актуалізованому стані та надання доступу до них» [181]. Такий висновок сформований під впливом сучасного практичного досвіду бібліотечної діяльності в організації, керуванні інформацією та знаннями, забезпеченні дистантного доступу до національних інформаційно-інтелектуальних ресурсів на базі широкого використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, виробництві різноманітних тематичних інформаційно-аналітичних продуктів, створенні багатоаспектних баз даних, що акумулюють у собі різні галузі знань, розширення нових форм комунікації як у межах нашого суспільства, так і поза ним.

Відповідно, організація сукупності інформаційних ресурсів, переданих на зберігання, передбачена урядовою Концепцією, технічне і програмне забезпечення їх збереження, обробки й поширення в суспільстві через локальні та глобальні мережі – далеко не повний, як це показує наявний практичний досвід, перелік можливостей бібліотечних установ у сприянні розвитку електронного урядування.

У цьому контексті бібліотечним установам у процесі їх розвитку в напрямі до сучасних інформаційних центрів національної інформаційної сфери необхідно активно включатися в процес удосконалення інформаційної інфраструктури електронного урядування, розвитку різноманітних форм комунікацій між владою та громадянами, громадськими інститутами.

Для розвитку вітчизняної бібліотечної діяльності є дуже корисним світовий бібліотечний досвід, що розкриває для бібліотек України нові напрями вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення оптимізації державного управління на шляху до розвитку електронного урядування. У зв'язку з цим для вітчизняної практики особливо цінним видається досвід бібліотеки сенату Франції, де розробляються та впроваджуються технології виробництва бібліотечних інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що висвітлюють парламентську діяльність [248]. Серйозний досвід продемонстрували й інші зарубіжні бібліотеки. За надання електронних послуг і розбудову електронного урядування переможцями премії «Інно-

вації» Міжнародної програми інновацій публічних бібліотек (EIFL-PLIP) стали: публічна правова бібліотека (Молдова), за юридичні бази онлайн-даних як вільний доступ громадськості до рішень муніципальної ради м. Кишинів; Публічна бібліотека графства Шяуляй (Литва), за реалізацію програми навчання електронному урядуванню, і Бібліотека Б. П. Хашдеу [227].

Наразі у всьому світі простежується тенденція до розширення спектра послуг, які пропонують уряди розвинутих країн світу в Інтернеті. Це дає змогу вдосконалити процес державного управління та одночасно зробити більш прозорим діяльність владних структур, розширити нові форми комунікації з громадянами. Відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування в Україні створено та вдосконалюється єдиний веб-портал органів виконавчої влади, як центральна частина електронної інформаційної системи електронного урядування, призначена для інтеграції інформаційних ресурсів веб-сайтів (веб-сторінок) центральних і місцевих органів виконавчої влади, доступу до інформації та надання електронних державних послуг через мережу Інтернет. Подібний розвиток зазнають й веб-ресурси інших органів державної влади (законодавча, судова, Президент України) та місцевого самоврядування.

У цьому контексті, з урахуванням тенденцій оптимізації державного управління на основі інформаційно-комунікаційних технологій перспективним у розвитку інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності з метою підтримки процесу вдосконалення організації доступу та орієнтації в масивах офіційної інформації веб-ресурсів владних структур є формування інформаційно-інтелектуального базису як своєрідної платформи для навігації по державних інформаційних ресурсах глобальної мережі. Мова йде про створення навігаційно-аналітичної ресурсної бази, що має охоплювати інформацію (знання) про інтегровані інформаційні ресурси інформаційно-комунікаційної веб-мережі органів державної влади, створюваної відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування. Така навігаційно-аналітична ресурсна база сприяла б орієнтації громадян відповідно до їхніх суспільних потреб у структурі відкритої державної інформації, у наявних електронних державних послугах, що надаються через

мережу Інтернет, а також покращенню рівня комунікації влади з громадянами. У цьому питанні бібліотекам відводиться значна роль.

Це завдання впливає з динамічного розвитку веб-ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, у яких громадянам необхідно знайти потрібну для них інформацію нормативно-правового характеру, встановити інтерактивну комунікацію в режимі онлайн з конкретним відомством чи посадовою особою, іншими громадянами при обговоренні в інтегрованій веб-мережі органів державної влади питань законотворчого характеру, пріоритетів розвитку різних сфер життєдіяльності українського суспільства тощо. Основний вектор розвитку інтернет-ресурсів органів державної влади спрямований на вирішення завдання встановлення комунікації з громадянами, залучення їх до громадської активності в обговоренні різних пріоритетів розвитку всіх сфер українського суспільства. Зокрема, веб-сайт Державної установи «Урядовий контактний центр» (*веб-адреса: <http://ukc.gov.ua>*) дає можливість громадянам, підприємствам, установам чи організаціям, фізичним особам-підприємцям, органам місцевого самоврядування надіслати звернення, а саме – пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги до центральних органів державної виконавчої влади, а також до обласних і Київської міських державних адміністрацій. Інтерактивний інтернет-ресурс уряду «Громадянське суспільство і влада» (*http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article*) надає можливість у режимі онлайн брати участь в обговоренні проектів нормативно-правових актів. В оновлений урядовий сайт «Громадянське суспільство і влада» інтегровано «Автоматизовану систему діагностики проектів нормативно-правових актів» у законопроектній роботі. Ця автоматизована система передбачає механізм діагностики та формування проектів нормативно-правових актів за участю експертів і громадськості. Система надає можливість для фахівців із законопроектних робіт органів влади самостійно виносити на інтерактивне обговорення важливі проекти нормативно-правових актів, відстежувати хід обговорення та брати в ньому безпосередню участь у режимі онлайн, автоматично отримувати звіт про результати обгово-

рення, а також використовувати зручні інструменти для подальшого доопрацювання проектів.

Такі тенденції розвитку структури інтернет-ресурсів органів державної влади в напрямі розширення форм комунікацій із громадянами, громадськими інститутами окреслюють на найближчу перспективу перед бібліотеками ряд завдань з розбудови навігаційно-аналітичної ресурсної бази. Під зазначеною ресурсною базою пропонується розуміти сукупність електронних інформаційних матеріалів, які містять проаналізовану, синтезовану інформацію (знання) про наявні веб-ресурси органів державної влади та місцевого самоврядування, що дають змогу швидко зорієнтуватися користувачам у мережі, встановити комунікацію з владними структурами, іншими громадянами, громадськими інститутами з метою з'ясування питань нормативно-правового характеру, обговорення розвитку різних сфер українського суспільства тощо.

Відповідно до сучасних тенденцій змістовного наповнення інтернет-ресурсів органів державної влади бібліотечну навігаційно-аналітичну ресурсну базу пропонується розвивати як відображення інтегрованого інформаційного ресурсу з питань електронного урядування веб-мережі всіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої та судової), Президента України як гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, а також органів місцевого самоврядування всіх рівнів. При цьому інформаційне наповнення навігаційно-аналітичної ресурсної бази пропонується здійснювати за структурою, що містить такі розділи:

1. Центральні органи державної влади. Ця рубрика має містити аналітичну інформацію про повну структуру веб-мережі центральних органів державної влади, інформаційно-довідкові матеріали з адресами, у тому числі електронною, номерами телефонів, графіками роботи центральних органів державної влади, інформацією про надання ними окремих послуг, аналізом конкретних результатів їхньої діяльності тощо.

2. Система адміністративно-територіального устрою України з відповідними цій території органами державної влади та місцевого самоврядування. Запропонований розділ передбачає

висвітлення узагальненої інформації про розвиток веб-мережі органів державної влади та місцевого самоврядування на окремій території, інформаційно-аналітичні матеріали про надання ними окремих послуг, аналізом конкретних результатів їхньої діяльності тощо з адресами, у тому числі електронною, номерами телефонів, графіками роботи.

3. Назва галузі, що відповідає діяльності українського суспільства (наука, освіта, культура, паливно-енергетичний комплекс, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, пенсійна сфера та ін.). Передбачається, що ця рубрика буде найбільш інформаційною, оскільки потребує відтворення карти електронних баз даних сучасної правової інформації, що регулює всі сфери життєдіяльності громадян України, веб-мережі органів державної влади, бібліотек. Ця рубрика має підрозділятися на значну кількість підрубрик, що становлять основну структуру різних сфер життєдіяльності громадян України.

4. Назва предмета інформаційного запиту користувача навігаційно-аналітичної ресурсної бази. Назва предмета окреслює ціль, з якою користувач вирішив звернутися до бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази. Зокрема, відповідно до Концепції розвитку електронного урядування, ціль встановлення громадянами комунікації з органами державної влади передбачає: обговорення в інтегрованій веб-мережі органів державної влади питань законотворчого характеру; оцінка пріоритетів розвитку різних сфер життєдіяльності українського суспільства, певного регіону тощо; написання в онлайн-режимі заяви, скарги, інформації щодо певного питання та ін.

Реальний шанс втілення ідеї створення бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази, що передбачає напрацювання інформації (знань) про всю систему інтегрованих інформаційних ресурсів інформаційно-комунікаційної веб-мережі органів державної влади, створюваної відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування, вбачається в організації діяльності бібліотек України в цьому напрямі на кооперативних засадах. Залучення можливостей кооперативної взаємодії до реалізації ідеї створення бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази сприятиме активізації процесу включення бібліотек України в роз-

виток системи електронного урядування. При цьому, як показує досвід кооперативної роботи бібліотек, у спільній взаємодії їхній інформаційно-інтелектуальний потенціал збільшується за рахунок об'єднання можливостей суб'єктів кооперації (технічних, технологічних, науково-практичних, професійних, ресурсних тощо). Така кооперативна взаємодія сприятиме розвитку та рівномірному поширенню між учасниками кооперації відпрацьованих науково-практичних методик організації та роботи з мережевими ресурсами державних органів влади та місцевого самоврядування, координації дій між бібліотеками в розподілі функцій у формуванні бібліотечного інформаційно-інтелектуального базису, що забезпечує доступ до офіційної інформації владних структур, планів і програм їхньої діяльності, інформаційно-комунікативну їх взаємодію між собою, громадянами та громадськими інститутами, створює доступне, зручне та дружнє електронне середовище для комунікативних зв'язків в обговоренні перспектив українського суспільства.

Втілення ідеї розбудови бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази, що дасть змогу швидко зорієнтуватися користувачам у мережі, встановити комунікацію з владними структурами, іншими громадянами, громадськими інститутами з метою з'ясування питань нормативно-правового характеру, обговорення розвитку різних сфер українського суспільства тощо, відповідає рішенням уряду України стосовно впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»». Зокрема, схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 р. № 220-р план дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» [182]. Цей документ показує намагання уряду країни реалізувати принципи електронного урядування, впроваджувати ефективні правові механізми залучення громадськості до формування та реалізації державної політики з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема обов'язкового проведення консультацій із громадськістю з важливих питань державного та соціально-економічного життя, сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Враховуючи європейський досвід проведення консультацій із громадськістю, починаючи з 2008 р. на урядовому веб-сайті

«Громадянське суспільство і влада» громадськість має можливість обговорювати проекти нормативно-правових актів, що розробляються міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, що сприяє забезпеченню відкритості й прозорості державної політики та участі громадян у державному управлінні.

Значна увага при розбудові бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази, яка відповідала б плану дій з впровадження в Україні Ініціатив «Партнерство «Відкритий Уряд»», має приділятися наповненню зазначеної системи обробленою інформацією щодо адміністративних послуг, зокрема інформацією про послуги та процедуру їх надання, у тому числі умови та відповідальних осіб, що сприятиме забезпеченню прозорості їх надання, мінімізації витрат часу та інших ресурсів одержувача послуг. Це завдання також узгоджується зі Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. Зокрема, у документі визначено основні засади розвитку електронного урядування відповідно до законів України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про Національну програму інформатизації» та Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250, серед яких передбачено створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг для забезпечення надання органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування адміністративних послуг громадянам і організаціям [183].

У країнах Західної Європи та США публічні бібліотеки також пропонують доступ до веб-ресурсів і механізмів електронного урядування. Ця послуга користується великою популярністю, незважаючи на те що рівень поширення та доступності Інтернету в цих країнах набагато вищий, ніж в Україні. Це пояснюється тим, що завжди в суспільстві є певна категорія населення, для якого Інтернет є недоступною послугою, а також, яке не має досвіду використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет і достатнього рівня комп'ютерної грамотності.

Такі послуги бібліотек у підтримці розвитку системи електронного урядування в найближчій перспективі займатимуть чи не най-

перші місяці. Вони вже сьогодні стають затребуваними серед вразливих верств населення нашої країни. У зв'язку з цим, важливим об'єктом є внесок програми «Бібліоміст» у вирішення питання дослідження ефективності організації різних напрямів підтримки доступу до Інтернету в бібліотеках з метою сприяння розвитку електронного урядування. Директор Міжнародної програми «Бібліоміст» М. Новак слушно зауважив, що «найкращою стратегією розширення вільного доступу до Інтернету та просування механізмів електронного урядування є використання наявної системи публічних бібліотек, оскільки вони безкоштовні та відкриті для всіх, а також охоплюють практично всі населені пункти, зокрема, у сільській місцевості» [98]. У рамках дослідження передбачається вирішення техніко-технологічних завдань, оснащення комп'ютерною технікою, сканерами для забезпечення доступу до глобальної мережі за технологією Wi-Fi. Зокрема, у рамках реалізації проекту програми «Бібліоміст» передбачається забезпечення комп'ютерною технікою публічних бібліотек України для організації на їх базі нової бібліотечної послуги вільного доступу до Інтернету [91].

Виконання Міжнародної програми «Бібліоміст» в Україні підтримано Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. Зокрема, серед основних засад розвитку електронного урядування відповідно до законів України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про Національну програму інформатизації» та Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250, визначено організацію та впровадження в рамках виконання Міжнародної програми «Бібліоміст – глобальні бібліотеки в Україні» ініціативи «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування» [183].

На сьогодні ряд бібліотек включаються в науково-організаційні дослідження щодо забезпечення доступу до безперешкодного отримання правової інформації вразливими верствами населення на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій. У рамках проекту «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування» 30 травня 2013 р. у бібліотеці Рівненського

обласного відділення Української бібліотечної асоціації пройшов тренінг для людей з особливими потребами з метою відпрацювання організаційних підходів їх участі в електронному урядованні. Тренінг передбачав відпрацювання науково-організаційних підходів при забезпеченні доступу людей з особливими потребами до інтернет-ресурсів владних структур, інформації нормативно-правового характеру, використанні інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації інформаційного зв'язку з органами державної влади різних рівнів і конкретних народних депутатів з метою запропонування змін до законодавства України тощо. Такі заходи сприяють визначенню перспективності в подальших наукових дослідженнях при відпрацюванні різних форм забезпечення комунікаційної взаємодії вразливих верств населення нашої країни з органами державної влади чи їх представниками, з іншими громадянами на основі використання новітніх інформаційних технологій [81].

На сьогодні перспективні дослідження проводить Українська бібліотечна асоціація за проектом «Мережа пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках» за підтримки Програми сприяння парламенту України II (далі – ПСП). У рамках виконання цієї програми здійснюється науково-практичне дослідження стосовно структурного вдосконалення бібліотечних установ, зокрема, ефективності діяльності пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України. Це дослідження спрямоване насамперед на визначення шляхів подальшої розбудови мережі пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України, поліпшення їх роботи та співпраці Української бібліотечної асоціації з ПСП [78]. Мережа пунктів доступу громадян започаткована Українською бібліотечною асоціацією в червні 2009 р. у рамках гранту Програми сприяння парламенту України II за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Пункти доступу громадян – це інформаційні центри, відкриті в бібліотеках України, де громадяни мають можливість отримати інформацію органів державної влади та дізнатись, яким чином можна долучитись і впливати на законодавчий процес. За кілька років проект виріс у загальнонаціональну мережу, яка допомагає громадянам отримати доступ до офіційної інформації

ції та ефективніше взаємодіяти з державними структурами всіх рівнів. Бібліотеки всіх областей активно залучаються до процесу створення пунктів доступу громадян до урядової інформації (урядові портали, сайти органів місцевої влади), завдяки яким громадяни залучаються до законотворчого процесу. Станом на 10 липня 2013 р. пункти доступу громадян діють у 881 бібліотеці, створюючи відповідну мережу, яка охоплює всі регіони України.

Відповідно до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження їх у суспільну діяльність бібліотеки України активізували процес своєї участі в соціальних веб-мережах Twitter, Facebook та інших з метою сприяння розвитку процесу залучення громадян до нових форм урядування, організації електронного дискусійного майданчика між громадськими інститутами, громадянами в обговоренні державних питань. Зокрема, вищезгадувані пункти доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України мають свою сторінку на Facebook, що є шляхом розвитку нових форм комунікацій між громадянами та владними структурами в соціальних мережах, введення офіційної інформації в електронне середовище, залучення до участі в обговоренні та використанні нормативно-правових документів.

Така ініціатива бібліотек у використанні можливостей соціальних веб-мереж передбачає напрацювання відповідної нормативно-методичної та науково-практичної бази для визначення подальших перспектив удосконалення інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності, пов'язаного з розвитком різноманітних форм комунікацій владних структур між собою, з інститутами громадянського суспільства, громадянами, поширення основних понять електронного врядування та його завдань у нашій країні, встановлення електронної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю через сучасні веб-мережі з метою залучення її до участі в законодавчому та політичному процесі.

Ідея реалізації проекту «Створення мережі пунктів доступу громадян до офіційної інформації» знайшла оцінку та підтримку представників органів державної влади. Зокрема, керівник Головного управління апарату Верховної Ради України у відповіді на листи керівника Програми сприяння парламенту зазначив,

що «діяльність публічних бібліотек у регіонах України, безумовно, сприяє доступу громадян до місцевої та урядової інформації, поширенню такої інформації серед місцевих органів влади та громадських організацій. Тому управління підтримує такі напрями співпраці та, у свою чергу, рекомендуватиме секретаріатам комітетів Верховної Ради України надавати інформаційні повідомлення про проведення слухань, круглих столів, конференцій на створену адресу мережі» [117].

Підтримав реалізацію проекту секретаріат Комітету з питань свободи слова та інформації Верховної Ради України. Зокрема, його представники зазначили, що «комітет зацікавлений у поширенні інформації про заходи, що проводяться комітетом серед громадськості. Саме тому він у своїй роботі користуватиметься можливостями мережі пунктів доступу громадян до інформації органів державної влади» [Там само].

Таким чином, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек у сприянні оптимізації державного управління передбачає також структурне вдосконалення бібліотечних установ, організацію спеціальних підрозділів – інформаційних центрів, де розробляються та впроваджуються технології виробництва бібліотечних інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що стосуються тематики інформаційних запитів громадян про діяльність органів державної влади, зокрема Верховної Ради України, висвітлюють правові питання участі в законотворчому процесі, його розвиткові та ін. Метою структурного вдосконалення бібліотечних установ є сприяння реалізації концептуальних ідей електронного урядування, зокрема, розбудові та вдосконаленню форм інформаційно-комунікативної взаємодії влади та громадян, громадських інституцій, розвитку демократично-правового суспільства, створенню умов доступності та прозорості рішень влади для громадськості через відповідну мережу пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України.

Перспективним для подальшого розвитку бібліотечної діяльності вбачається визначення ряду завдань для новостворених структур бібліотек, які включилися в процес напрацювання науково-методичної, технологічної бази з метою розширення та вдосконалення форм інформаційно-комунікативної взаємодії владних структур

і громадськості на основі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Аналіз напрацювань пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України дав змогу вирішити такі характерні завдання для цих структур, з метою вирішення яких у найближчій перспективі буде напрацьовуватися відповідна науково-методична, технологічна база. До цих завдань входить:

1. Розширення шляхів доступу до офіційної інформації органів державної влади та місцевого самоврядування на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Напрацювання інформаційно-інтелектуальної бази з питань громадської участі в розвитку електронного урядування в нашій країні.

3. Поширення інформаційно-аналітичних матеріалів нормативно-правового характеру, що висвітлюють права громадян, законодавче регулювання функціонування різних сфер нашого суспільства тощо.

4. Створення оптимальних умов у межах компетенції пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках для здійснення результативного мережевого пошуку законодавчих і нормативно-правових документів.

5. Введення в суспільний обіг через веб-мережі аналітичної інформації, що висвітлює розвиток інформаційної інфраструктури електронного урядування.

6. Інформаційне забезпечення потреб користувачів пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках при реалізації їхнього права на отримання інформації органів державної влади та місцевого самоврядування.

7. Розробка та впровадження сукупності багатоаспектних форм інформаційно-інтелектуальної підтримки комунікативної взаємодії між владними структурами та громадянами, громадськими інститутами в процесі реалізації державної політики, зокрема, у процесі розробки проектів законів і підзаконних актів. Створення сукупності багатоаспектних форм як своєрідної інформаційно-інтелектуальної платформи підтримки комунікативної взаємодії передбачає забезпечення можливості:

а) громадянам ознайомлюватися з текстами пропонованих законодавчих актів і вносити свої пропозиції;

б) експертам оцінювати законопроекти, що покращує здатність громадян краще розуміти різні напрями державної політики;

в) громадянам і експертам надавати свою підтримку або інтелектуальну допомогу в процесі розробки окремих напрямів державної політики.

8. Участь у розвитку багатофункціональної інформаційно-комунікативної системи в середовищі «влада – громадськість» на основі інформаційних технологій.

9. Використання ресурсного інформаційно-інтелектуального, кадрового потенціалу публічних бібліотек для сприяння реалізації концепції електронного урядування в Україні.

Зазначені завдання для бібліотечних структур узгоджуються з вищезазначеною урядовою ініціативою «Партнерство «Відкритий Уряд»» у рамках виконання принципів електронного урядування. Зокрема, план дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»» передбачає в тісному партнерстві уряду України та інститутів громадянського суспільства забезпечити виконання таких першочергових завдань, як посилення взаємодії органів державної влади та громадськості під час підготовки та виконання державних рішень, забезпечення прозорості державної політики і доступу до інформації про роботу органів виконавчої влади та публічної інформації тощо. Забезпечення відкритого урядування відбуватиметься через упровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема налагодження діалогу між органами державної влади та громадськістю з використанням інтерактивних методів взаємодії та можливостей соціальних мереж, модернізацію системи управління в державі, підвищення прозорості влади, покращення доступу до урядової інформації [181].

У цьому контексті заслуговує на впровадження розроблений Миколаївською обласною універсальною науковою бібліотекою проект «Співпраця заради добробуту» [171]. Виконання цього проекту передбачає розробку та впровадження методик формування необхідних обсягів аналітичної інформації про останні зміни в законодавстві України, рішення та діяльність місцевих органів влади та введення в усі сфери суспільної діяльності цієї території.

Аналіз науково-практичних розробок бібліотечних установ говорить про те, що вони мають усі можливості ставати активними учасниками розбудови інформаційної інфраструктури електронного урядування, долучатися до процесу розробки та впровадження форм інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади та суспільства, громадських інституцій, бізнесу. Проте активізація участі бібліотек у процесі впровадження електронного урядування в Україні зумовлена уповільненим і недостатнім упровадженням сучасних засобів доступу громадян до публічної інформації суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації. За результатами міжнародних досліджень рейтинг України за індексом електронного уряду ООН 2012 (UN e-Government Index) ¹ становить лише 68 місце із 193 держав [183].

Тому на сьогодні завдання вдосконалення організаційної моделі бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення управлінської діяльності в процесі впровадження політики електронного урядування набуває важливого значення. Передбачається, що ця модель містить такі техніко-технологічні складові:

- активне використання новітніх електронних технологій у процесі вдосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку форм інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади та суспільства;

- налагодження на корпоративних засадах взаємодії бібліотечних установ з державними органами, що надають безпосередньо державні послуги чи інформацію про рішення щодо розвитку різних сфер українського суспільства через сучасні інформаційні веб-мережі. Взаємодія з владними структурами передбачає не тільки задоволення їхніх інформаційних запитів у вдосконаленні діяльності в напрямі розвитку електронного урядування, а й припускає зустрічні пропозиції щодо різнобічного сприяння інформаційно-інтелектуальній підтримці цього процесу.

¹ Індекс готовності електронного уряду – сукупність показників (індикаторів), що характеризують стан інформаційного середовища електронного уряду та рівня забезпечення доступу до електронного урядування, головним чином технологічна інфраструктура й комп'ютерна компетентність, з метою визначення того, як країна використовує можливості ІКТ для розвитку людини та громадянина, суспільства, держави та бізнесу.

3.2. Розвиток інтелектуального потенціалу учасників електронної демократії в Україні і сучасна бібліотека

Перспективність інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної діяльності значною мірою залежить від усвідомлення бібліотеками своєї ролі та можливостей у підвищенні громадської активності в процесі реалізації політики електронного урядування в Україні, у сприянні комунікативної взаємодії владних структур і громадян як рівноправних суб'єктів у прийнятті державних рішень та їхньому інтелектуальному потенціалу. Таке твердження сформоване під впливом розпочатого процесу розвитку електронного урядування в нашій державі, що залежить від залучення до нього найбільшої частини громадян різних галузей суспільної діяльності, громадських організацій, бізнесових структур нашої країни, і, відповідно, від обсягів внеску кожного з перелічених у розв'язання загальнодержавних проблем, від реалізації можливостей їхнього впливу на хід поступу українського суспільства. У цьому процесі важливого значення набуває наявність інформаційно-інтелектуального базису для здійснення будь-якої осмисленої суспільної діяльності, різноманітних форм комунікативної взаємодії органів державної влади з громадськістю. Ці передумови зумовили формування відповідної інформаційної інфраструктури електронного урядування на основі використання інформаційно-комунікативних технологій, яка спрямована на сприяння комунікативній взаємодії владних структур і громадян. У зв'язку з цим, важливим чинником розвитку електронного урядування в нашій країні визначена електронна демократія, що спрямована на використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку демократичних процесів в Україні. Сучасні наукові дослідження з галузі державного управління визначають поняття «електронна демократія» як форму організації суспільства, за якої громадяни та бізнес залучаються до процесу державного управління та державотворення, а також до місцевого самоврядування за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій [101]. З огляду на це значний вплив на розвиток електронного урядування на принципах електронної демократії здійснює система соціальних інформаційних комунікацій загальнодержавного значення й удосконалення інструментів її наповнення

та керування інформаційними ресурсами в ній на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій. За умови відповідності сучасним запитам українського суспільства система соціальних інформаційних комунікацій дає можливості кожному громадянину, окремим групам громадських, професійних чи бізнесових співтовариств встановити та розширювати більш тісні інформаційні зв'язки для розв'язання проблем з кола їхніх інтересів загальнодержавного значення, реалізації інтелектуального потенціалу на основі ефективного використання інформаційних ресурсів та їх обігу, що є найбільш продуктивним способом у досягненні результативності суспільної діяльності.

Відповідно до сучасних інформаційних процесів розбудова інформаційної інфраструктури електронного урядування на принципах електронної демократії зумовлює формування відповідних потреб учасників електронного урядування, запит на координацію у формуванні необхідного обсягу інформаційно-інтелектуальних ресурсів чи виробництві нових інформаційних продуктів, введення їх каналами сучасних комунікацій в суспільний обіг. Цей процес передбачає виробництво інформаційно-інтелектуальних ресурсів і забезпечення широкого доступу до них, що, у свою чергу, відкриває нові можливості для розвитку демократичних процесів в українському суспільстві, удосконалення механізмів державного управління за принципами електронного урядування, формування громадської системи внутрішнього самоконтролю розвитку українського громадянського суспільства та держави.

У цьому контексті зростаючу роль у сприянні розвитку інформаційної інфраструктури електронного урядування, яка стає частиною системи соціальних інформаційних комунікацій, відводиться бібліотекам як сучасним інформаційним центрам. Ці інформаційні установи з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечну практику набули ознак важливого джерела наповнення системи соціальних інформаційних комунікацій. При всезростаючих обсягах продукованої суспільством інформації бібліотеки активізували свою роботу в напрямі вдосконалення інструментів керування інформаційними потоками, забезпечуючи щодалі глибше проникнення нової суспільно значущої інформації в соціальну структуру та інфосферу суспільства для підтримки

та розвитку інтелектуального потенціалу представників органів державної влади, громадян різних сфер суспільної діяльності, як суб'єктів електронного урядування та електронної демократії.

Потреба у виробництві нової суспільно значущої інформації для суб'єктів електронного урядування та електронної демократії, у свою чергу, відкриває нові перспективи для інформаційно-аналітичного напрямку бібліотечної практики, що передбачають формування інформаційно-інтелектуального фундаменту для участі громадян України в прийнятті державних рішень. Диверсифікація виробництва відповідних видів інформаційно-аналітичних продуктів для формування інформаційно-інтелектуального фундаменту, що відповідають потребам суб'єктів електронного урядування та електронної демократії, розширення доступу до них дедалі більшої кількості громадян різних сфер суспільної діяльності відкриють нові можливості в реалізації продуктивних сил українського суспільства, зростання його інтелектуального та духовного потенціалу у вирішенні питань державного чи місцевого значення, вироблення урядових рішень, визначенні необхідних напрямів зовнішньої та внутрішньої політики України. З іншого боку, введення нової суспільно значущої аналітичної інформації в систему соціальних інформаційних комунікацій розширить форми комунікативної взаємодії владних структур і громадян, впливових громадських організацій при реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення, що є важливим завданням реалізації урядової Концепції розвитку електронного урядування в Україні.

Ці підходи відповідають основним положенням законодавчих актів України, зокрема, Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р, Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. Важливим чинником розвитку інформаційного суспільства, відповідно до Стратегії, є сприяння взаємодії державних органів із громадянами на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, що лежить в основі впровадження принципів електронного урядування, створення електронного уряду та становлення електронної демократії [183].

На сьогодні наукові дослідження показують, що практика вироблення та ухвалення урядових рішень, реалізації державної політики в Україні без широкого обговорення та схвалення з боку громадськості зумовлює уповільнення темпів поширення принципів електронного урядування [247]. Натомість, запит на вплив громадян, інституцій громадянського суспільства в прийнятті урядових рішень та управлінні на державному й місцевому рівнях є помітним. Соціологічні опитування цю тенденцію показово ілюструють: з одного боку, наявний високий показник усвідомлення серед українських громадян необхідності їх впливу на зміст державної політики та прийняття політичних рішень, з іншого – підвищення відповідальності й підконтрольності органів державної влади та їх посадових осіб суспільству [228, с. 621]. Так, за те, щоб реальний вплив на прийняття державних рішень здійснювали прості громадяни, яких це стосується, незалежно від рівня їх компетентності, висловилися 40,0 %, за вплив тих громадян, що є компетентними в питаннях, що вирішуються, відповідно – 37,2 %, за те, щоб цим займалися виключно державні управлінці і політики – 9,1 %, 12,8 % – не визначилися [240]. Так само більшість опитаних громадян висловлюються за підконтрольність дій влади громадськості, суспільству. 23,3 % опитаних громадян вважають, що всі без винятку дії влади повинні бути підконтрольні суспільству, 35,0 % – усі, крім тих, що стосуються сфери безпеки і становлять державну таємницю, 19,6 % – лише ті дії, які безпосередньо торкаються інтересів громадян (або окремих груп громадян), 5,9 % – лише в окремих випадках, 2,8 % – не повинні бути підконтрольними, 13,5 % – не визначились [249].

У свою чергу, суспільний запит на вплив громадян, інституцій громадянського суспільства на вироблення та ухвалення урядових рішень, реалізацію державної політики в різних сферах України зумовив становлення відповідних інформаційних зв'язків у національній системі соціальних інформаційних комунікацій, формування громадських відносин, заснованих на відповідних рівнях розвитку інформаційно-комунікаційних технологіях, інформаційної діяльності. Визначальним показником цих відносин дедалі більшою мірою стає ефективність використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що сприяє зміцненню інформаційних

зв'язків громадян у напрацюванні сучасних алгоритмів і конструктивних механізмів узгодження інтересів різних соціальних груп, мінімізації соціально-економічних і політичних ризиків. На сьогодні в реалізації державної політики електронного урядування та електронної демократії об'єктивною є тенденція до дедалі більшого залучення інформаційно-інтелектуальних напрацювань організацій громадянського суспільства, експертного середовища в розвитку інформаційних зв'язків громадян. Ця тенденція посилює суспільний запит на диверсифікацію інструментів контролю в антикорупційних та інших чутливих для громадської думки питаннях державної політики, яка також реалізується через систему соціальних інформаційних комунікацій.

У цьому контексті, для бібліотек з метою сприяння оптимізації вдосконалення державного управління на принципах електронного урядування та електронної демократії постає необхідність інформаційно-аналітичного забезпечення оптимальних форм співробітництва суспільства з державою, що забезпечують можливість кожного громадянина через використання інформаційно-комунікаційних технологій брати участь у формуванні та реалізації державної та місцевої політики. Зокрема, підтримка такого співробітництва передбачає сприяння розвитку комунікацій між владою, громадськістю на базі широкого застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній практиці, методик аналітичної роботи у використанні фондів бібліотек, інших суб'єктів документальних комунікацій для виробництва оптимальних бібліотечних продуктів і послуг, що відповідають завданням державної політики електронного урядування та електронної демократії. Зазначену роботу пропонується спрямовувати на створення інтегральної системи моніторингу громадської думки з ефективним інформаційно-аналітичним інструментарієм її узагальнення на основі електронних технологій. Результатом має стати:

– уведення в обіг інформаційної інфраструктури електронного урядування через мережу електронних бібліотек, іншими каналами поширення електронної інформації інформаційно-аналітичних матеріалів стосовно вивчення громадської думки щодо ухвалення урядових рішень, реалізації державної політики в Україні

на базі проведення за допомогою електронних засобів усього комплексу спеціальних моніторингових досліджень;

– удосконалення організаційно-технологічного процесу виробництва інформаційно-аналітичних матеріалів в електронному вигляді, що висвітлюють аналіз пропозицій громадських інституцій, експертних установ стосовно ефективності діяльності владних структур, а також врегулювання суспільних відносин, покращення умов життя всіх верств населення, розвитку держави й суспільства в цілому та ін. Головними перевагами такого інформаційно-бібліотечного продукту є, по-перше, забезпечення інформування громадян щодо основних пріоритетних напрямів державної політики та суспільно-політичних питань узагалі та залучення громадськості до їх вирішення; по-друге, – сприяння створенню додаткових механізмів легітимації важливих суспільно-політичних рішень в українському суспільстві.

Активізація такого інформаційно-аналітичного напрямку діяльності бібліотек вноситиме своє додаткове сприяння розвитку комунікації між владою та громадянами, підвищенню рівня довіри до ініціатив і діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, а також власне інститутів громадянського суспільства. На сьогодні інституції громадянського суспільства в Україні мають багатий інформаційно-інтелектуальний ресурс для розвитку комунікації між владними структурами та громадянами. Так, Інститут громадянського суспільства здійснював такі проекти, як: «Земля і право» (з 1 вересня 2004 р. – 1 вересня 2005 р., у Вінницькій та Хмельницькій областях), спрямований на поліпшення доступу громадян до інформаційних ресурсів, що висвітлюють юридичні механізми реалізації та захисту своїх прав на землю та майно, отримане в процесі роздержавлення та розпаювання майна сільськогосподарських підприємств; «Територіальна реформа: від моделювання до реалізації» (з 1 листопада 2008 р. – 30 жовтня 2009 р., проект реалізовувався у Вінницькій, Сумській, Тернопільській та Херсонській областях разом із Міжнародним фондом «Відродження», Фондом «Східна Європа» та Швейцарсько-українським проектом «Підтримка децентралізації в Україні»), метою якого було залучення громадян і незалежних експертів до планування та реалізації адміністративно-

територіальної реформи в Україні та ін. Регіональні аналітичні центри також мають такі напрацювання. Зокрема, Дніпровський центр соціальних досліджень (м. Дніпропетровськ), Кіровоградська Асоціація «Громадські ініціативи», Фонд місцевої демократії у м. Харкові здійснюють різні види діяльності щодо залучення громадськості до участі в суспільно-політичному житті. Основними напрямками цієї діяльності є: дослідження громадської думки, підвищення компетентності громадян, розвиток територіальних громад і місцевого самоврядування, налагодження співпраці між громадськими організаціями тощо [229]. Такий ресурс, вироблений громадськими центрами, має бути активно використаний як інформаційне джерело в аналітичній роботі бібліотек для його подальшого інтегрування в електронний інформаційно-інтелектуальний базис взаємодії владних структур, громадян, бізнесу, громадських організацій.

На сьогодні простежується вдосконалення науково-практичних методик інформаційно-аналітичної діяльності ряду бібліотек України на базі активного використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою сприяння процесу розвитку електронного урядування. Заслугує на впровадження в бібліотечній інформаційно-аналітичній практиці розроблений Луганською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. О. Горького проект «Духовний ренесанс суспільства в епоху сучасних комунікаційних технологій» [171]. Зокрема, проектом передбачено здійснювати дослідження запитів населення Луганська стосовно проведення гуманітарно-культурних заходів на основі вдосконалення методів опитування за допомогою впровадження технологій масової розсилки смс-повідомлень (FrontlineSMS), а також інформування місцевої громади про різні культурні заходи в місті. Мета проекту – дослідити суспільну думку щодо проблем культурного життя Луганська в рамках створення дискусійного середовища для обговорення та розв'язання виявлених проблем і захисту інтересів громади.

Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека в рамках реалізації проекту «Співпраця заради добробуту» здійснює апробацію технологій виробництва інформаційно-аналітичних матеріалів, що висвітлюють відгуки користувачів щодо діяльності

органів місцевого самоврядування з метою сприяння залученню громади до місцевого самоврядування. Проект передбачає вдосконалення методик отримання інформації стосовно громадської думки на основі інтенсивного використання інформаційних технологій, включно з технологією масової розсилки смс-повідомлень (FrontlineSMS), дискусійним онлайн-форумом, онлайн-студією на веб-сайті бібліотеки і пунктом доступу до мобільної інформації. Проект заплановано здійснювати у співпраці з Миколаївською обласною радою, обласною державною адміністрацією та кількома громадськими організаціями [Там само].

Нестандартний підхід до вивчення та аналізу думки громадян містить проект «Майданчик для дискусій», розроблений центральною районною бібліотекою смт Ярмолинці (Хмельницька область). Зокрема, проект передбачає вивчення громадської думки на базі організованого центру громади для місцевих жителів, яким відпрацьовуватимуться методики обговорення актуальних місцевих проблем через соціальні мережі Інтернет [Там само].

Ця тенденція відпрацювання зазначених методик аналізу громадської думки за допомогою можливостей інформаційно-комунікаційних технологій говорить про впровадження більш якісних підходів до оптимізації бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності. Практикування зазначених методик аналізу громадської думки в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек позитивно впливає на якість бібліотечних продуктів, забезпечує достовірність аналітичної інформації в них. У зв'язку з цим, бібліотеки отримують можливість наповнення електронних комунікацій якісною аналітичною інформацією.

При цьому важливим залишається подальше вдосконалення аналітичних методик проведення моніторингу електронних інформаційних джерел, що висвітлюють діяльність владних структур. Отриманий результат моніторингу ефективності діяльності владних структур, аналізу громадської думки спрямовується на виробництво різноманітних за тематикою інформаційно-аналітичних продуктів, що поширюються через мережу електронних бібліотек чи інші електронні канали розповсюдження бібліотечного продукту, шляхом видавництва в електронному вигляді, на електронних дисках, через локальні бібліотечні мережі.

Такий напрям організації бібліотечної роботи сприятиме введенню в суспільну діяльність, у тому числі й громадську, через веб-мережі інформаційно-аналітичні матеріали, що висвітлюють результати та стратегічні плани діяльності органів державної влади, хід виконання державних програм, ефективність надання державних послуг службовцями різних державних відомств, кандидатів на посади та їхні погляди на конкретні питання з найважливіших напрямів розвитку українського суспільства та їхні ініціативи тощо.

У свою чергу це може служити дієвим способом привернути увагу громадськості до питань розвитку електронної демократії в Україні, засобом заохочення людей до співпраці з органами державної влади, що є важливим завданням упровадження Концепції розвитку електронного урядування.

Важливого значення для оптимізації бібліотечної діяльності в процесі розбудови інформаційної інфраструктури електронного урядування набуває вдосконалення аналітичних методик моніторингу різноманітних електронних інформаційних джерел, що висвітлюють ставлення громадськості до діяльності владних структур. Поширення інформаційно-аналітичних матеріалів відповідної тематики серед органів державної влади сприятиме наближенню їх до суспільних потреб, врахуванню громадської думки в розробці тактичних і стратегічних планів розвитку суспільства, їх поінформованості стосовно ставлення громадськості до діяльності державної влади у вирішенні тих чи інших державних питань.

З огляду на вищезазначене, активізація бібліотечної діяльності в напрямі вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення процесу розвитку електронного урядування та електронної демократії в нашій країні передбачає розробку аналітичних методик виробництва аналітичної інформації, що сприяє: а) врахуванню громадської думки при формуванні та реалізації державної та регіональної політики; б) висвітленню діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сприянні розвитку українського суспільства; в) проведенню громадської експертизи впровадження принципів електронного урядування та електронної демократії в Україні.

Окреслене завдання узгоджується із Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. Зокрема, у ній зазначається, що основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань визначено в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», які з урахуванням сучасного стану та тенденцій розвитку України містять: забезпечення відкритості інформації про діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, розширення доступу до неї та надання можливості безпосередньої участі як інститутів громадянського суспільства, так і громадян у процесах підготовки та проведення експертизи проектів актів законодавства, здійснення контролю за результативністю та ефективністю діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [183].

У зв'язку з цим, нові напрями інформаційно-аналітичного забезпечення комунікативної взаємодії – взаємозв'язку між суспільством і органами державної влади в задоволенні суспільних потреб громадян України спрямовані на формування електронного сегмента інформаційно-інтелектуального базису, що містить результати проведення публічної експертизи тих ключових рішень, які стосуються перспектив розвитку як певного регіону, так і країни в цілому, що відповідає основним завданням урядової Концепції розвитку електронного урядування та електронної демократії.

Для вдосконалення бібліотечної діяльності в напрямі сприяння оптимізації державного управління за принципами електронного урядування та електронної демократії активізується вирішення питання з організації бібліотечно-інформаційного забезпечення освітньої підтримки органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій та громадян щодо впровадження та застосування технологій електронного урядування, його завдань і принципів реалізації. Адже на сьогодні, незважаючи на стрімкий розвиток протягом останнього десятиліття інформаційно-комунікаційних технологій та широке застосування їх у державному управлінні, невирішеною залишаються одна з таких проблем, як, зокрема, «низький рівень обізнаності

державних службовців, представників місцевого самоврядування та громадян щодо суті та переваг електронного урядування» [181].

При визначенні шляхів покращення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оптимізації діяльності органів державної влади необхідно враховувати одне із завдань, передбачене урядовою Концепцією розвитку електронного урядування в Україні, що полягає в «наданні громадянам можливості навчатися протягом усього життя» [Там само]. Такі заходи сприяють активізації участі громадян в керуванні державними справами. Як справедливо зауважують з цього приводу дослідники в галузі державного управління, «процес залучення громадськості до участі в діяльності органів державної влади повинен включати просвіту населення з питань діяльності влади і законів, на яких ця діяльність базується. Тільки освідчені громадяни зможуть реально впливати на процес прийняття рішень та ефективно співпрацювати з органами державної влади» [70, с. 261].

Досягнення бажаних результатів у цьому процесі сформульовані в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V. Зокрема, у документі визначено основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в нашій державі, що дадуть «змогу підвищити національну конкурентоспроможність за рахунок розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах праці, а також розширити експортний потенціал ІКТ-індустрії України» [178].

У зв'язку з цим перед бібліотеками як сучасними інформаційними центрами стоїть завдання на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій розвивати сегменти електронного вітчизняного інформаційно-інтелектуального базису поступу українського суспільства, організувати відповідно до потреб громадян та органів державної влади такий оптимальний обсяг інформаційно-інтелектуальних ресурсів і забезпечувати доступ до них каналами сучасних інформаційних мереж, що максимально сприяв би формуванню в різних соціальних груп українського суспільства необхідних знань для вирішення питань державного значення. Кожна частина цього електронного сегмента інформаційно-інтелектуального базису може формуватися

як окремо, так й інтегровано з іншими, що створить системність цього ресурсу. До прикладу, окремою частиною інформаційно-інтелектуального базису для підвищення правосвідомості громадян у керуванні державними та місцевими справами може виступати інформаційний ресурс на підтримання їхніх виборчих прав, що висвітлює особливості виборчого законодавства та механізми захисту прав виборців. Важливим такий ресурс стане як під час виборчого процесу, так і поза його межами, проведення громадських слухань, зборів, тренінгів, семінарів тощо та висвітлення узагальнень результатів їх роботи в аналітичних матеріалах.

Для вдосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління відповідно до принципів електронного урядування та електронної демократії, організації правової взаємодії органів державної влади та громадян необхідно також здійснювати розробку технологій виробництва необхідного обсягу інформаційно-аналітичних ресурсів правового змісту, що висвітлюють нормативно-правове врегулювання відносин у різних сферах суспільства, удосконалювати методики формування електронного інформаційно-правового сегмента для взаємовідносин владних структур і громадян та оптимальної структуризації інформації в ньому. Ведення таких ресурсів у суспільну діяльність на основі інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме їх більш швидкому використанню й засвоєнню. Це, у свою чергу, підвищить рівень правосвідомості громадян, посилення їх впливу на розвиток і реалізацію державної політики, застосування правових механізмів у налагодженні прозорості та підзвітності органів державної влади громадянам.

Постановка такого завдання ув'язується з ініціативою щодо створення повномасштабної електронної бібліотеки, що міститиме різноманітну та важливу інформацію про Україну, що створена за всі історичні періоди. «Проблема полягає в тому, що вже сьогодні на різних електронних ресурсах існує чимало найрізноманітнішої інформації про Україну, проте вона розпорошена, несистемна й дуже часто її надзвичайно важко знайти» [167].

До сказаного вище необхідно також додати, що основні тенденції вдосконалення сфери державного управління в Україні на принципах електронного урядування та електронної

демократії сформовані під впливом зовнішніх факторів розвитку демократичних процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у країнах Європейського Союзу. У Рекомендаціях CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи країнам-членам електронну демократію (e-democracy) визначають як інструмент зміцнення демократії, демократичних інститутів і демократичних процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [255, 254, 256]. У зв'язку з євроінтеграційними прагненнями України, що закріплені законодавством, цей вплив на розвиток електронного урядування та електронної демократії в нашій країні набуватиме свого відповідного значення. Уже на сьогодні основні положення нормативно-правових актів України з розвитку електронного урядування та електронної демократії набувають характеру узгодженості з відповідними рекомендаційними документами Євросоюзу. Аналіз основних нормативно-правових документів України, що стосуються розвитку електронного урядування та електронної демократії, дав можливість окреслити їх узгодженість з європейськими документами. Вона полягає в тому, що як в Україні, так і в Європейському Союзі в розумінні значення використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку демократичних процесів у країнах принциповим стало питання необхідності впровадження механізмів електронної демократії, яка доповнює традиційні інструменти демократії і є взаємопов'язаною з ними [258].

З огляду на вищезазначене, уже сьогодні можна говорити про необхідність створення електронної частини інформаційно-інтелектуального базису, що дає змогу засвоювати громадянами та представниками владних структур передового досвіду впровадження принципів електронного урядування та електронної демократії в розвинутих країнах світу, особливості цього процесу залежно від політичних ситуацій тощо. Бібліотекам у вирішенні цього питання відводиться значна роль. Водночас необхідно також враховувати і ті застереження українських дослідників, які можуть непрогнозовано вплинути на формування громадської думки щодо основних принципів електронного урядування та електронної демократії в нашій державі. Такі застереження полягають у такому: «... розширення доступу до інформації, у цілому ство-

рює лише умови для позитивного вирішення актуальних суспільних проблем. Реалізація цих умов залежить від цілого ряду чинників, серед яких чи не найважливішим залишається рівень зрілості суспільства, рівень розвитку користувача» [87, с. 7–8].

Шляхи підвищення ефективності використання й забезпечення доступу до інформації, яка зберігається в бібліотечних фондах, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, передбачені в Державній цільовій національно-культурній програмі створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2011 р. № 956.

Виконання Програми здійснюється трьома етапами. На першому етапі (2011–2013 рр.) передбачається забезпечити:

- розроблення та вдосконалення відповідної законодавчої бази;
- інформаційну безпеку системи;
- розроблення та впровадження єдиних стандартів (форматів) обміну бібліографічними та архівними записами, їх адаптацію з міжнародними правилами;

- проведення моніторингу каталогів бібліотечних ресурсів для визначення тих, що мають загальнодержавне значення;

- визначення загальних критеріїв відбору документів для переведення їх в електронну форму та створення тематичних каталогів;

- врахування вже існуючого науково-методичного підґрунтя теорії та технології створення та діяльності електронних бібліотек;

- привернення уваги громадськості, державних і недержавних установ та організацій, засобів масової інформації до проблеми створення електронних бібліотек;

- налагодження конструктивних зв'язків між закладами культури;

- переведення в електронну форму документів, які зберігаються в Державному бібліотечному, Національному архівному та Музейному фондах, фонді Державного архіву друку Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», інших бібліотечних, архівних та музейних фондах;

- забезпечення доступу до зазначених фондів з використанням Інтернету;

- створення:
- єдиної інформаційної інфраструктури, яка б охоплювала бібліотечні та архівні установи;
- єдиного національного депозитарію електронних бібліотечних ресурсів;
- базових центрів переведення в електронну форму документів, які зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах;
- веб-порталу «Бібліотека-XXI»;
- формування електронного каталогу документів, які зберігаються у фондах бібліотек та Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова»;
- забезпечення доступу бібліотек до Інтернету, їх оснащення комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням та телекомунікаційним обладнанням;
- проведення наукових досліджень щодо вдосконалення інтелектуальних технологій пошуку та обробки електронних інформаційних ресурсів.

На другому етапі (2014 р.) передбачено:

- проведення моніторингу фондів архівних та музейних ресурсів для визначення тих, що мають загальнодержавне значення;
- координацію державним замовником – координатором Програми діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій у сфері підтримання та розвитку системи.

На третьому етапі (2015 р.) планується:

- скласти зведений каталог Національного архівного та Музейного фондів у межах системи;
- сприяти створенню умов для доступу користувачів до системи, зокрема усунути «інформаційну нерівність» між окремими регіонами та верствами населення;
- створити умови для інтеграції системи у світові бібліотечні мережі [174].

Практика показує, що розвиток бібліотечних установ у напрямі їх трансформації в сучасні інформаційні центри дає підстави розглядати їх інформаційно-інтелектуальний потенціал як фундамент для життєдіяльності та розвитку всієї системи соціальних структур сучасного суспільства на етапі впровадження й функці-

онування державної політики електронного урядування та електронної демократії. Створення сприятливих умов у рамках проведення на державному рівні відповідної інформаційної політики щодо підвищення ефективності використання інформаційно-інтелектуальних можливостей сучасних бібліотек значно підвищить якість обслуговування користувачів, задоволення їх різноманітних інформаційних потреб у процесі впровадження основних завдань розвитку електронного урядування в Україні шляхом:

- комплектування фондів бібліотек вітчизняними й зарубіжними інформаційними ресурсами, зміст яких відповідає питанням електронного урядування, удосконалення державного управління, іншою цінною інформацією, використання й засвоєння якої сприяє освіченості громадян України та їхньої участі в реалізації державної політики;

- розвитку довідково-бібліографічної системи, що підвищить якість інформування про наявні інформаційно-інтелектуальні ресурси відповідної тематики вдосконалення державного управління чи вирішення питань державного значення (формування відповідних каталогів, багатоаспектних БД, створення навігаційно-довідкових засобів орієнтації в державній інформації (державних послугах) мережі Інтернет;

- забезпечення доступу як у межах бібліотеки через локальну бібліотечну мережу, так і віддаленого через глобальну мережу Інтернет до належним чином організованої електронної інформації, що стосується тематики розвитку всіх напрямів розвитку електронного урядування;

- об'єднання інформаційно-інтелектуального потенціалу бібліотечних установ, інших суб'єктів документальних комунікацій, що у своїй сукупності створить загальний у межах держави інформаційний базис належним чином структурованих масивів інформації, що максимально відповідає проблематиці вдосконаленню державного управління в Україні, дає можливість використання її в інтересах соціальних структур, їх окремих представників, які відповідно до задоволення своїх інформаційних потреб долучаються до процесу розвитку електронного урядування в Україні;

- удосконалення організації бібліотечного виробництва необхідних інформаційно-інтелектуальних продуктів у режимі

«інформація на базі інформації», що розкривають зміст наповнення бібліотечних фондів, окремих інформаційних джерел як бібліотечних масивів інформації, так і інших інформаційних систем. При цьому вдосконалення виробництва власне бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів на базі аналізу значних обсягів інформаційних джерел передбачає розгляд головних напрямів розвитку процесу електронного урядування в нашій країні, рекомендацій та прогнозів щодо його поступу. Це, у свою чергу, сприятиме збагаченню бібліотечних фондів тематичними БД інформаційно-аналітичної інформації як інформаційно-знаневого фундаменту для участі громадян у прийнятті державних рішень щодо розвитку українського суспільства.

Як показує практика бібліотечної діяльності, використання бібліотечних інформаційно-аналітичних матеріалів сприяє продуктивному використанню нової інформації в роботі різних професійних категорій суспільства в реалізації програм державного розвитку, розробці наукових тем, соціальних та інших проектів.

Розгляд бібліотечної діяльності як важливої складової процесу розвитку інформаційної інфраструктури електронного урядування та електронної демократії в Україні, а бібліотек як консолідованих центрів інформаційного забезпечення оптимізації державного управління в сучасних умовах зумовили необхідність вирішення цілого ряду актуальних завдань для вдосконалення інформаційно-аналітичної діяльності.

По-перше, бібліотечним працівникам видається за доцільне організувати роботу з вивчення не тільки запитів читацької аудиторії, інших користувачів своїх послуг, а й інформаційних потреб різних соціальних структур, у тому числі органів державної влади, бізнесу, громадських об'єднань і громадян на інформаційно-інтелектуальні ресурси з метою формування уявлень про базові масиви необхідної для їх участі в розвитку електронного урядування аналітичної інформації. Удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування в сучасних умовах зростання масивів продукованих людством інформаційно-інтелектуальних ресурсів є найбільш ефективним тоді, коли бібліотеки координують цей процес з інтересами своїх користувачів.

По-друге, активізація участі різних соціальних структур (біз-

несу, громадських об'єднань, громадян) у вирішенні питань державного значення зумовлює необхідність удосконалення взаємодії бібліотечних установ із цими замовниками: розвиток дистантних форм обслуговування, удосконалення асортименту бібліотечно-інформаційних послуг і продуктів відповідно до інформаційних потреб учасників електронного урядування в напрямі їх диверсифікації.

Прикладом сучасного вдосконалення бібліотечних інформаційних продуктів, використання яких сприяє підвищенню рівня обізнаності громадськості в економічно-ресурсному потенціалі регіону, що, у свою чергу, забезпечує якість її участі в проведенні регіональної державної політики, у виробленні управлінських рішень органами місцевого самоврядування, є проект Мелітопольської центральної бібліотеки ім. М. Лермонтова (Запорізька область) «Бібліотека + громада = творці змін у місцевій економіці». Проект передбачає впровадження методик дизайнерської розробки та створення онлайн-мапи туристичних маршрутів та інвестицій міста, розміщення мапи на інвестиційному порталі міської ради Мелітополя та популяризацію міста серед потенційних туристів та інвесторів [171].

Власне вдосконалення процесу інформаційно-аналітичного забезпечення участі громадськості у визначенні цілей розвитку їх регіону, проведенні основної політики економічного, освітньо-культурного зростання на регіональному рівні передбачає необхідність формування певних обсягів аналітичної інформації стосовно трудового й виробничого потенціалу області, економіко-бізнесових структур, навколишнього природного середовища в кожному територіальному утворенні. Створення відкритої електронної інформаційно-аналітичної БД відповідної тематики, доступної для кожного громадянина, на переконання дослідників, сприятиме «активізації інвестиційної діяльності та розвитку підприємництва в регіонах, а також прискорить демократичні перетворення в українському суспільстві, сприятиме широкому залученню громадян до вирішення проблем місцевого і регіонального розвитку» [70, с. 261].

По-третє, зростаючі масиви продукованої інформації, що стосується процесу оптимізації державного управління на принципах

електронного урядування та електронної демократії, інших інформаційно-інтелектуальних ресурсів державного значення та тих, що могли б використовуватися для розвитку цього процесу, створюють передумови для організації їх ефективного освоєння на базі кооперації можливостей бібліотечних установ як у територіальному, так і загальнонаціональному масштабі. Такі заходи сприяють збагаченню бібліотечних фондів шляхом взаємообміну інформаційними ресурсами, забезпеченню віддаленого доступу до всього інтегрованого обсягу інформаційних масивів з наявними програмно-пошуковими системами інформації в них через організацію локальних бібліотечних інформаційних мереж.

Важлива роль у розвитку інформаційно-комунікативної взаємодії громадян і владних структур на принципах електронного урядування та електронної демократії при вирішенні питань державного значення, виробленні управлінських рішень щодо поступу Української держави відводиться професійним структурам (науковому, науково-експертному співтовариству), їх залученню у процес сприяння державним ініціативам, і які, у свою чергу, мають бути як поза політичним і економічним інтересом окремих суспільних груп, так і інтересами окремих органів державної влади.

Саме передбачена урядовою Концепцією електронного урядування участь громадян у процесах державного управління має деякі уточнення дослідників стосовно «розуміння громадськістю своєї ролі при розв'язанні тієї чи іншої суспільної проблеми і може цілковито відрізнятись від її реальних можливостей і повноважень, тобто процес може вийти за рамки допустимого і громадськість може почати втручатися в питання, якими повинні займатися лише спеціалісти» [70, с. 261].

У зв'язку з цим важливими є також і інші напрями вдосконалення бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності, зумовлені суспільними перетвореннями, що відбуваються в Україні. У цьому контексті неодноразово й справедливо звучала думка представників владних структур, що наука повинна бути ключовим інструментом у подальшій модернізації Української держави, зміцненні її конкурентоспроможності і, безумовно, необхідно створити сучасні механізми участі науки в цьому процесі [159].

За словами академіка НАН України В. Локтева, «співтовариство вчених у будь-якій країні виконує вкрай важливу місію – бути експертами з найскладніших для життєдіяльності питань, до яких, зокрема, входять оцінка перспективності і безпеки тих чи інших дороговартісних проектів, передбачення наслідків великих будов, осмислення тенденцій людського розвитку, нарешті, коли виникає потреба, – передбачення можливих (і неможливих) подій. Якщо ж цього немає країна стає другосортною» [119].

У науковій сфері України накопичено значний інтелектуальний потенціал і науковий доробок, перспективний для багатогоцілового використання в розвитку всіх галузей українського суспільства. За словами президента НАН України Б. Патона, «не існує будь-якої іншої альтернативи побудови економіки, в основу якої покладаються сучасні наукові знання» [28].

На сьогодні українське наукове співтовариство прагне брати активну участь у реалізації стратегічних планів розвитку української економіки. Зокрема, на підтримку реалізації Програми економічних реформ НАН України підготувала та надіслала на його ім'я науково-аналітичні матеріали й конкретні пропозиції з актуальних питань технологічної модернізації окремих галузей економіки, реалізації ряду великих науково-технічних проектів [Там само].

У цьому контексті, розвиток бібліотечних установ у напрямі їх трансформації в сучасні інформаційні центри забезпечення багатоаспектних інформаційних потреб українського суспільства дає можливість розглядати їх інформаційно-інтелектуальні ресурси для змістовного наповнення соціальних інформаційних комунікацій, що забезпечують функціонування й розвиток усіх сфер життєдіяльності в нашій країні, у тому числі комунікацій владних структур і впливових суспільних інституцій. За визначенням О. Сосніна – «це сукупність бібліотечних, у загальному розумінні, фондів доробку інтелектуальної праці людства» [213, с. 6].

Науковці порушили комплексні проблеми функціонування сучасного наукового доробку, шляхом представлення його в інформаційному просторі та наповнення ним соціальних інформаційних комунікацій. Сьогодні повноцінне й оперативне забезпечення суспільства новітньою науковою інформацією є необхідною

передумовою формування сучасного світосприйняття, зростання творчого потенціалу представників влади та громадян українського суспільства, важливим фактором реалізації стратегічних завдань державної політики. Як зазначив заступник директора Інституту історії України НАН України Г. Боряк, науковий потенціал академії дає їй змогу відігравати першорядну роль у виробленні концептуальних, науково-методичних засад і практичному формуванні національного наукового, освітнього та культурного простору. У цьому контексті базовими факторами розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів фахівці справедливо називають інтеграцію і кумуляцію – на етапі формування, необмеженість у доступі та можливості подальшого перетворення – на етапі використання [47, с. 19]. Беручи участь у забезпеченні доступу до об'єднаних інформаційно-наукових ресурсів, бібліотеки створюють потужне знаннєве підґрунтя для високопродуктивної інтелектуальної інфотворчої діяльності, використовуючи можливості інформаційно-телекомунікаційних технологій, які стали основою розвитку всієї традиційної системи виробництва, систематизації і збереження та використання інтелектуального доробку.

За останнє десятиліття бібліотеками здійснено справжній прорив у формуванні та представленні базових галузевих науково-інформаційних ресурсів у мережі Інтернет. Водночас науковці зазначають про необхідність вирішення питання щодо значної активізації зусиль бібліотечних установ у забезпеченні оперативного онлайн-доступу до результатів наукових досліджень. У вирішенні цього завдання приділяється увага розвитку інформаційно-наукових ресурсів електронних бібліотек інститутів, зокрема, представлення повних текстів наукових праць, враховуючи при цьому необхідність забезпечення авторських прав. Скоординовані заходи інформаційних центрів, у тому числі й бібліотек, підвищення взаємодії академічних інститутів з установами галузевих академій, університетами сприятиме кількісному й змістовному наповненню науковим доробком національний сегмент мережі Інтернет.

Бібліотечні установи мають досвід щодо роботи з інформацією наукового, науково-експертного плану, її організації, структуризації, виробництва власних інформаційних продуктів у режимі «інформація на базі інформації», уведення в суспільний обіг

через електронні бібліотеки, інші канали сучасних електронних комунікацій необхідних для життєдіяльності суспільства інформаційно-наукових ресурсів. Вони змінюють вектор своєї роботи за принципом «володіння всім» до відбору лише потрібної, значущої інформації (знань) для ефективного функціонування й розвитку всіх галузей суспільства, сприяють усуненню надлишкової, неістотної інформації, яка, зокрема, утруднює оперування всім обсягом суспільно значущих знань. Це дає підстави стверджувати про наявність бібліотечної технології організації обміну інформацією (знаннями) в суспільстві, комунікації між соціальними структурами, забезпечення її активності й результативності, у тому числі органів державної влади та авторитетних інститутів українського суспільства (наукових установ, експертно-аналітичних агентств) у вирішенні питань поступу держави.

У розвитку бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності відповідно до принципів електронного урядування та електронної демократії в Україні заслуговує на значну увагу необхідність відпрацювання методик виробництва електронних інформаційно-аналітичних матеріалів як прогресивних джерел поширення суспільно значущої інформації наукового, науково-експертного, експертного плану на базі використання інформаційно-телекомунікаційних технологій. Такі заходи з об'єктивних висновків сприятимуть розвитку процесів обміну новою інформацією (знаннями) в інформаційному електронному середовищі, що, у свою чергу, сформуєть оптимальну інформаційно-ресурсну та комунікаційну основу для подальшого вдосконалення форм і методів інформаційно-комунікативної взаємодії і в середовищі науково-експертного, експертного співтовариства щодо визначення стратегічних напрямів поступу українського суспільства, визначення шляхів подолання проблем тактичного характеру в різних його сферах. Змістовне наповнення соціальних інформаційних комунікацій інформацією наукового плану у вигляді інформаційно-аналітичних матеріалів створить якісно нові умови для громадської консолідації, ефективні можливості для успішної взаємодії громадян і влади в системі електронного урядування в Україні.

У цьому контексті можна стверджувати, що з входженням у сучасну систему обмінів інформацією (знаннями), із

посиленням інформаційно-інтелектуальної взаємодії між потенційними суб'єктами системи електронного урядування в Україні зростає значення формування оптимальної структури БД аналітичної інформації, що сприяє активізації відповідної мережі науково-інтелектуальних комунікацій та органів державної влади. Очевидно, така система, специфічна в рамках широких інформаційних зв'язків національного інформаційного простору, поступово стає однією з характерних перспектив налагодження механізмів інформаційної взаємодії як повноправної складової інформаційної інфраструктури електронного урядування.

Впровадження в бібліотечну практику інформаційних електронних технологій, удосконалення дистантних форм обслуговування своїх користувачів на базі виробництва власних інформаційно-аналітичних продуктів, що розкривають змістовне наповнення інформаційних масивів бібліотечних фондів, інших суб'єктів документальних комунікацій, сприяє формуванню реальних уявлень про базовий обсяг необхідної для суспільної діяльності інформації, розгляду головних ідей, рекомендацій, прогнозів розвитку українського суспільства тощо.

З огляду на це вдосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення має містити дослідження результативності інформаційних продуктів у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні, їх затребуваності у процесі розвитку електронного урядування в нашій країні. Зокрема, такий підхід дасть змогу вдосконалювати методики виробництва інформаційно-аналітичних матеріалів, що висвітлюють не лише громадську думку щодо державних управлінських рішень, а й надають комплексну фахову експертизу з тих питань, що стосуються тактичних і стратегічних планів розвитку Української держави.

Формування масивів зазначених інформаційно-аналітичних матеріалів і введення їх через мережу електронних бібліотек, іншими мережевими каналами доставки дистантним корпоративним користувачам бібліотечних послуг у систему соціальних інформаційних комунікацій позитивно сприятиме розвитку інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади і впливових інститутів українського суспільства у розв'язанні проблем державного значення. Оскільки, як показує практика, найкращі

результати досягаються там, де кращі фахівці працюють разом над вирішенням спільних завдань і проблем життєдіяльності нашої держави.

У цьому контексті вдосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного обслуговування передбачає розробку методик виробництва інформаційних матеріалів, що відображають синтез експертних, науково-експертних знань щодо суспільного розвитку, вирішення проблемних питань його поступу в процесі «формування національних концепцій менеджменту і державного управління, що могли б інтегрувати кращі зразки національного та зарубіжного управлінського досвіду» [140]. Такі знання особливо цінні з огляду на доцільність організації наукового реагування на розвиток сучасних суспільних процесів (явищ).

Відпрацювання нових напрямів удосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення передбачає розробку аналітичних методик опрацювання змісту інформаційно-наукових ресурсів, що забезпечують оптимальні обсяги вихідного інформаційно-аналітичного матеріалу з різних галузей наукових знань, з урахуванням соціально-політичних, економічних, науково-технічних, науково-технологічних перспектив та інших факторів. Впровадження зазначених методик у виробництво інформаційно-аналітичних матеріалів наукового, науково-експертного плану сприятиме формуванню сукупності уявлень із цілого ряду перспективних і суспільно значущих напрямів розвитку суспільства в процесі інформаційно-комунікативної взаємодії суб'єктів електронного урядування. Адже у формуванні цілісності зазначених уявлень роль наукових напрацювань важко переоцінити: «саме вони визначають і прогнозують рівень і тенденції теперішніх і майбутніх соціокультурних запитів суспільства, формулюють ці тенденції у вигляді прогностично “зафіксованих” наукових ідей» [65, с. 533–538].

Утвердження необхідності відпрацювання нових напрямів удосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу розвитку електронного урядування та електронної демократії, збагачення сучасних соціальних інформаційних комунікацій якісними інформаційно-інтелектуальними ресурсами, що синтезують кращі науково-експертні знання щодо розвитку

українського суспільства, ув'язується з дослідженнями П. Друкера, класика менеджменту, професора ряду американських університетів і консультанта найбільших фірм США. Він у 1966 р. увів у науковий обіг термін «суспільство знань» (knowledge society), що визначає тип економіки, у якій знання відіграють вирішальну роль, а їх виробництво стає джерелом розвитку [79].

Така точка зору знайшла свою підтримку на 32-й Генеральній конференції ЮНЕСКО (Париж, 2003 р.). У її рекомендаціях закладено принципи якісного використання інформаційних ресурсів, що дає нові знання, фундамент динамічного розвитку суспільства [147]. Таку позицію ЮНЕСКО висвітлено в документі «Від інформаційного суспільства до суспільства знань», що передбачає просування концепції суспільства знань, а не світового інформаційного суспільства, оскільки все зростаючі інформаційні потоки самі по собі є недостатньою умовою для того, щоб зрозуміти ті сприятливі можливості для розвитку, які дає знання [214, с. 5].

Сьогодні можна зазначити, що ступінь розвитку суспільства дедалі відчутніше визначатиметься співвідношенням обсягів генерованого знання до рівня ефективності його використання в усіх сферах ділової активності, у тому числі й державного управління. У свою чергу це зумовлює активізацію розробок методик керування не стільки самими інформаційними потоками, скільки їх знанневою складовою. Постановка такого завдання ув'язується з думкою представників владних структур, які активно підтримують ідею організації системи, яка б відпрацьовувала прогресивні шляхи просування наукових знань до практичної їх реалізації за короткий часовий термін у всі сфери суспільної діяльності. Адже, на їхню думку, вітчизняна наука спроможна виробляти прогресивні ідеї та розробки [121].

З огляду на вищезазначені позиції можна стверджувати, що своєрідним каталізатором розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оптимізації державного управління в напрямі комунікативних відносин органів державної влади і авторитетних суспільних інститутів стає виробництво та формування достатніх обсягів інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що відображають синтез наукових, науково-експертних знань щодо поступу українського суспільства, розв'язання про-

блем у різних його сферах, уведення їх у систему інформаційної інфраструктури електронного урядування.

У цьому контексті розвиток бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади має орієнтуватися на актуальні потреби управлінської діяльності, здійснювати широке й вискоєфективне використання у виробництві бібліотечно-інформаційних продуктів найбільш високоорганізованої форми інформаційного ресурсу – наукового знання.

Академік НАН України О. Онищенко справедливо звертає увагу на необхідності «виробити стратегічну концепцію бібліотечно-інформаційної індустрії, визначити перспективні бібліотечні технології відповідно до соціокультурних трансформацій зважаючи на світовий інтелектуальний розвиток» [135, с. 14–30].

Таку точку зору підтримує один з авторів когнітивної парадигми розвитку бібліотечної діяльності О. Остапов. На його переконання, перспективним виявляється те, що нова робота бібліотеки має орієнтуватися не стільки на документ, скільки на знання, що містяться в цьому документі [155]. На сьогодні такий підхід знаходить дедалі більше прихильників. Вони відображають реалії потреб сьогодення.

У зв'язку з цим, закономірною є тенденція широкого розвитку бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності, удосконалення відповідних її технологій. Адже потреба в інтелектуально-аналітичному, науково-аналітичному, інформаційно-аналітичному забезпеченні процесу становлення нової держави, економічного зростання, відповідного супроводу демократичних перетворень, розвитку інноваційних технологій, нових умов функціонування нації, культури [1, с. 68] тощо, ставатиме дедалі відчутнішою для розвитку сфери державного управління на принципах електронного урядування та електронної демократії.

Уже сьогодні можна помітити ті нові тенденції, які будуть значною мірою визначати особливості ефективного використання науково-інтелектуальних знань у різних сферах ділової активності суспільства: формування нової організаційно-функціональної структури інформаційної сфери; появи нових професій інформаційної орієнтації: «економіка знань», «менеджмент знань», «інженерія знань» [68, с. 8–11], «інформацієзнавець», наукознавець [149];

розшарування суспільства на різні рівні використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів і послуг [99, с. 36–37]. Інтенсивного розвитку набуває новий сектор економіки – інформаційно-інтелектуальний з відповідними послугами та продуктами.

Чільне місце у вдосконаленні бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оптимізації державного управління посідає інтеграція багатоцільових і взаємопов'язаних масивів інформаційно-інтелектуальних ресурсів провідних бібліотек України, інших суб'єктів інформаційної системи, у тому числі й БД наукових установ, як головних виробників наукового, науково-експертного знання, з метою «широкомасштабного введення в суспільно-економічний обіг держави результатів інтелектуальної праці» [132], без якої неможливо реалізувати принципи електронного урядування та електронної демократії. При цьому електронні бібліотеки в такому процесі розглядаються як інструменти для формування платформи інтеграції інформаційно-інтелектуальних ресурсів, збагачення соціальних інформаційних комунікацій результатами наукових, науково-експертних напрацювань, що сприяє дедалі відчутнішій їх участі в розбудові інформаційної інфраструктури електронного урядування. Українські дослідники у зв'язку з цим указують на те, що «інтелектуалізація суспільних систем означає посилення в їх життєдіяльності ролі інформаційного ресурсу, що досягається передусім розвитком телекомунікації як у середині системи, так і у сфері її зовнішніх зв'язків» [226, с. 490].

Перспективність розбудови бібліотечної індустрії в новій якості, яка забезпечить гарантовано вільне поширення інформаційно-інтелектуальних ресурсів щодо поступу Української держави і найкращі способи їх використання в розвитку системи інформаційної інфраструктури електронного урядування, закладена в основі реалізації Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» [179]. Зокрема, Концепція передбачає створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI», яка забезпечить доступ до бібліотечних ресурсів за допомогою мережі Інтернет. Це дасть змогу підвищити ефективність використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються в бібліотечних, архівних і музейних фондах.

При цьому варто зауважити, що впровадження новітніх зразків інформаційно-комунікаційних технологій є лише ефективним засобом забезпечення швидкого доступу до інформації, водночас як найістотніші зміни належить здійснити у сфері виробництва інтелектуальних інформаційних продуктів, у тому числі й інформаційно-аналітичних. Адже як би не називалась прийдешня соціально-економічна формація, практично всі дослідники сходяться в одному: провідну роль у ній буде відігравати інформація (знання) – і як базовий фактор продуктивних сил, і як ключова компонента процесів, що відбуваються в суспільстві [130, с. 10–16]. Зростання рівня використання в процесі суспільної діяльності, зокрема, громадської участі у вирішенні питань державного значення, інтелектуально-наукового доробку є прямою характеристикою динаміки розвитку процесу впровадження електронного урядування та електронної демократії в нашій країні.

У цьому контексті дослідники слушно стверджують, що суть стимульованої інформаційно-комунікаційними технологіями економічної та соціальної трансформації полягає у її здатності сприяти людям і суспільству у використанні знань та ідей [85, с. 18–19]. У бібліотечній сфері інтернет-інтранет-технології в процесі свого вдосконалення розвиваються в напрямі до розбудови багатофункціональної електронної системи дистанційної організації швидкого доступу до науково-інтелектуальних масивів електронних наукових бібліотек, що характеризується забезпеченням використання інформаційно-аналітичних, науково-аналітичних матеріалів у найзручнішій для користувача формі з різними режимами доступу незалежно від часу та відстані.

У свою чергу, підвищення ефективності використання наукового, науково-експертного, експертного доробку, забезпечення доступності інформаційно-інтелектуальних ресурсів шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» на базі запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, інтеграції у вітчизняні наукові та освітні мережі відповідних зарубіжних бібліотечних систем сприятиме вдосконаленню бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності в напрямі підвищення інтелектоємності аналітичних матеріалів для вирішення тактичних і стратегічних завдань розвитку державного управління

на принципах електронного урядування та електронної демократії. Бібліотеки на теперішньому етапі функціонування ввійшли в період такого розвитку світової інформаційної структури, коли на базі прогресивних інформаційно-комунікаційних технологій спрямовуються зусилля на оптимізацію організації масивів цінних у цивілізаційному розвитку науково-інтелектуальних ресурсів для якнайзручнішого та оперативнішого їх використання, зокрема у виробництві інформаційно-аналітичних продуктів.

Розвиток сучасної бібліотечної діяльності, організованої на новітній техніко-технологічній основі, сприяє збагаченню всіх сфер суспільства потрібними інформаційно-інтелектуальними ресурсами, прискоренню їх циркуляції, відкриває якісно вищий етап нових можливостей у реалізації інтелектуальних продуктивних сил для творення нових ідей при здійсненні якісної громадсько-суспільної діяльності у рамках електронного урядування. Впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у розвиток бібліотечно-інформаційної інфраструктури створює додаткові перспективи вдосконалення бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності на найбільш високому технічному й інтелектуально-технологічному рівнях продукування нової синтезованої науково-прикладної, науково-експертної інформації щодо розвитку всіх сфер нашої держави, забезпечує глибше її проникнення в структуру соціальних інформаційних комунікацій, у тому числі, комунікативної взаємодії органів державної влади та авторитетних інституцій українського суспільства в реалізації принципів електронного урядування та електронної демократії.

Ці тенденції розвитку практики бібліотек розглядаються як основа для системної трансформації бібліотечних інформаційно-аналітичних структур у інформаційно-інтелектуальні системи, що здійснюють засвоєння, використання, інтелектуальне опрацювання інформаційних ресурсів, генерацію нової синтезованої інформації науково-експертного плану з метою оптимізації державного управління на принципах електронного урядування.

На сьогодні інформаційно-аналітичні структури великих бібліотек розробляють і впроваджують аналітичні методики підвищення рівня інтелектоємності, наукоємності в інформаційно-аналітичних матеріалах на базі використання наявних у реальному

доступі інформаційно-інтелектуальних ресурсів. Тому однією з основних тенденцій розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек є послідовна інтелектуалізація складових її технологічних процесів, що передбачає генерацію нової синтезованої інформації на основі опрацювання дедалі зростаючих масивів структурованих науково-інтелектуальних ресурсів із широким і комплексним використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Перспективи бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності на основі послідовної інтелектуалізації складових її технологічних процесів пов'язані з впровадженням нової політики електронного врядування та електронної демократії, нових механізмів відносин між суспільством, авторитетними інституціями українського суспільства та владними структурами. Ці процеси потребують удосконалення й розширення в бібліотечному інформаційно-аналітичному забезпеченні нових підходів у сприянні інформаційно-комунікативній взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами, громадськими організаціями, залучення громадськості до вирішення питань розвитку українського суспільства. Відповідно до плану дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство “Відкритий Уряд”», схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5.04.2012 р. № 220-р, зазначається, що постійний обмін інформацією між урядом України, інститутами громадянського суспільства, громадськістю сприятиме визначенню пріоритетів соціально-економічного розвитку, накопиченню соціального капіталу, підвищенню інноваційної спроможності держави, а також упровадженню відповідних інтерактивних проєктів на засадах партнерства [182].

РОЗДІЛ 4

БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЄДНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах розбудови інформаційного суспільства, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільної діяльності традиційні способи взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування з громадянами, громадськими організаціями та бізнесом стали недостатньо ефективними. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології та новітні комунікативні сервіси мережі Інтернет сформували платформу для швидкої взаємодії, обміну інформацією між суб'єктами, що беруть участь у різних аспектах поступу українського суспільства. Не стає винятком і система державного управління, зокрема, у напрямі розвитку комунікації між державою та громадянами на принципах електронного урядування та електронної демократії.

Інструментарій електронного урядування та електронної демократії відкриває додаткові можливості для здійснення комунікації між громадянами, громадськістю й органами державної влади, між владними структурами та іншими учасниками політичного процесу. В Україні цей процес забезпечується передусім відповідними електронними інформаційними ресурсами, які вводяться в систему соціальних інформаційних комунікацій, а також відповідними технологіями обробки інформації, її передачі та зберігання. У сфері державного управління для створення нових, більш зручних засобів доступу до державної інформації та послуг, активізації участі громадян у прийнятті державних рішень, визначенні вектора розвитку країни тощо дедалі частіше застосовуються сучасні інформаційно-комунікаційні технології. У зв'язку з цим у мережі Інтернет створюється новий контент, представле-

ний відповідним інформаційним ресурсом і сервісами для обміну інформацією щодо обговорення важливих проектів нормативно-правових актів, інших рішень державного чи місцевого рівнів між учасниками процесу електронного урядування.

У цьому процесі логічним виглядає активізація безпосередньої участі сучасних інформаційних центрів, зокрема бібліотечних установ, у сприянні розвитку інформаційної інфраструктури електронного урядування, взаємодії влади й суспільства, налагодженню багатосторонніх інформаційних зв'язків від влади до громадян і від громадян до влади, між владними структурами, між громадянами. Саме бібліотеки стають одним із соціально важливих інститутів суспільства, який може приєднатися до впровадження електронного урядування. Сучасні бібліотеки, які ще на початку 90-х років минулого сторіччя включилися в роботу інформаційно-аналітичного забезпечення роботи органів державної влади, залучилися до реалізації бібліотечних проектів щодо сприяння процесу вдосконалення системи державного управління на принципах електронного урядування та електронної демократії. У бібліотечному інформаційно-аналітичному забезпеченні набуває свого становлення окремий напрям, пов'язаний зі сприянням розвитку електронних комунікацій між державою та інститутами громадянського суспільства, оптимізацією участі громадян і впливових громадських інституцій в керуванні розвитком нашої держави шляхом розширення відповідного контенту бібліотек у мережі Інтернет, виробництва відповідних інформаційних продуктів чи надання послуг. Активізація цього напрямку бібліотечно-інформаційної діяльності є необхідною умовою підвищення затребуваності бібліотек у процесі розвитку електронного урядування та електронної демократії.

Як уже зазначалося в попередньому розділі, вітчизняні бібліотеки на сьогодні мають досвід організації роботи щодо сприяння розвитку електронного урядування в Українській державі. Варто назвати досвід роботи бібліотек м. Миколаїв. У цьому місті одні з перших органи місцевого самоврядування прийняли п'ятирічну міську програму «Електронне урядування та електронна демократія в місті Миколаєві на 2010–2015 роки», розроблену за участі провідних експертів, громадських організацій, зокрема Фондом

розвитку Миколаєва. На базі 18 бібліотек міста працюють центри обслуговування громадян, що є унікальною для України технологією з надання інформаційних, а згодом й адміністративних послуг. Завдяки роботі цих центрів громадяни отримують доступ до міських електронних баз і можливість інтерактивного спілкування з владою за допомогою віртуальної приймальної «Запитай у влади».

Для цього в міській раді створено інтерактивний веб-портал міського голови, ведуться онлайн-трансляції сесій міської ради, розвивається веб-сайт міської ради, впроваджено систему електронного голосування з конференц-зв'язком (її можна використовувати для проведення сесій міськради, громадських слухань тощо). На черзі такі кроки, як відкриття в міськвиконкомі Центру надання адміністративних послуг (електронні черги, прийом громадян за принципом «єдиного вікна», розробка та впровадження технологічних карт із надання адміністративних послуг), а згодом – і впровадження електронного документообігу. Такі кроки здійснено з метою оптимізації прийняття та виконання управлінських рішень, наближення місцевої влади до громади [131].

У рамках виконання міської програми «Електронне врядування та електронна демократія в місті Миколаєві на 2010–2015 роки» відбувається навчання бібліотечних працівників Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва у «Школі е-урядування». Фахівці Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва оволодівають навичками тренерів-консультантів центрів обслуговування громадян з метою їх навчання інструментам е-урядування, надання їм практичної та методичної допомоги. Центри являють собою комплекс інтернет-послуг для громадян з доступу до офіційної інформації, здійснення інтерактивного спілкування з владою, навчання інформаційній грамотності та підвищення рівня інформаційної культури. Навчання організовано при сприянні Миколаївської міської громадської організації «Фонд розвитку м. Миколаєва» за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження». Курс навчання у «Школі е-урядування» розроблений на підставі навчальної програми Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки та електронне урядування» [17].

Цей досвід був відзначений на міжнародному рівні. Зокрема, Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького (м. Миколаїв) стала переможцем премії «Інновації» Міжнародної програми інновацій публічних бібліотек (EIFL–PLIP) за надання електронних послуг і розбудову електронного урядування. Ця бібліотека тісно співпрацює з центрами обслуговування громадян, що надало можливість створювати масиви інформації для взаємодії з органами місцевого самоврядування. В Україні Ініціатива «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування» реалізується на виконання Плану дій міжнародної Ініціативи «Партнерство “Відкритий уряд”» у рамках підписаного Меморандуму про співпрацю між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України, Національним центром електронного урядування та Програмою «Бібліоміст» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів – IREX за підтримки Міністерства культури України, Української бібліотечної асоціації, громадської організації «Фонд розвитку міста Миколаєва».

Як відомо, 20 вересня 2011 р. у рамках сесії Генеральної Асамблеї ООН восьми країн-засновниць (Бразилія, Сполучені Штати Америки, Індонезія, Мексика, Норвегія, Філіппіни, Південно-Африканська Республіка, Сполучене Королівство Великої Британії та Ірландії) було започатковано міжнародну Ініціативу «Партнерство “Відкритий уряд”» (Партнерство) після підписання Декларації «Відкритий уряд». Керівництво нашої країни підтримало міжнародну ініціативу, спрямовану на підвищення рівня відкритості й прозорості діяльності державних органів влади, підтримку залучення інститутів громадянського суспільства до формування державної політики, впровадження високих стандартів професійної чесності в державному управлінні. Під головуванням голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України створено Міжнародну раду представників міжнародних організацій та інституцій, що працюють в Україні й підтримали впровадження Ініціативи «Партнерство “Відкритий уряд”». До складу ради увійшли: представництво Програми розвитку ООН в Україні, представництво Світового банку в Україні, Програма сприяння парламенту в Україні, ОБСЄ, Міжнародний фонд «Відродження», Національний демократичний інститут, Програма

«Бібліоміст» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів – IREX, проєкт Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність», компанія «Майкрософт Україна» [227].

У зв'язку з цим, логіка всіх сучасних бібліотечних напрацювань щодо підтримки розвитку електронного урядування в Україні полягає в такому. По-перше, основною її відмінністю від традиційних підходів в інформаційно-аналітичному забезпеченні владних структур є те, що сучасні бібліотечні проєкти, пов'язані зі сприянням розвитку електронного урядування, спрямовані на вдосконалення самої системи електронних комунікації у вирішенні питань державного управління та місцевого самоврядування. Введення в систему електронних комунікацій достатніх обсягів інформаційно-аналітичних ресурсів з питань електронного урядування сприятиме оперативному обміну аналітичною інформацією щодо основних напрямів поступу Української держави, інтегруванню громадської думки, принципових позицій науково-експертного співтовариства щодо основних державних рішень, основних напрацювань владних структур у розвитку різних сфер суспільної діяльності тощо на базі онлайн-мереж електронних бібліотек, бібліотечних блогів, сторінок у соціальних мережах, організації на веб-сайтах форумів, зростанню рівня залучення громадян, громадських організацій до системи прийняття урядових рішень. Загалом, присутність бібліотечного контенту з питань електронного урядування в блогах медіа, у соціальних мережах Інтернету з метою налагодження інформаційної взаємодії громадян у розв'язанні суспільно-політичних, економічних, соціальних, культурних проблем суспільства дасть змогу проводити аналітичні дослідження громадської думки навіть на рівні мікрогруп (мікросоціальні групи, організації та окремі громадяни). Це сприятиме отриманню достовірної інформації щодо громадської думки, більш оперативно синтезувати її у відповідних інформаційно-аналітичних продуктах, призначених для владних структур. Уразі ж її врахування при прийнятті державних рішень – така робота бібліотек забезпечить високий рівень суспільної довіри до органів державної влади та механізмів електронного урядування в нашій державі.

По-друге, використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній практиці дає змогу налагодити інформаційну взаємодію між суб'єктами електронного урядування на тих рівнях, які до цього часу були або не доступними, або вкрай ускладненими. Створення бібліотеками відповідного до цілей електронного урядування інформаційно-інтелектуального базису на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме оптимізації системи внутрішніх інформаційних зв'язків з метою подолання бар'єрів у налагодженні комунікації та формування консенсусної платформи для вирішення цілого ряду питань загальнодержавного значення чи на рівні окремих державних інституцій, економічних, соціальних груп, окремих громадян тощо. Бібліотеки України надають допомогу у впровадженні сервісів електронного урядування, стають майданчиками для діалогу громадян з органами влади, місцями доступу до офіційних інформаційних ресурсів. Сюди також варто віднести готовність бібліотек долучитися до надання послуг з електронного урядування: вони пропонують громадянам безкоштовний Інтернет, доступ до офіційної онлайн-інформації, навчання інформаційній грамотності тощо. Відповідно до Національного плану дій у рамках ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» (Розпорядження КМУ № 220 від 5 квітня 2012 р.) в Україні реалізується ініціатива «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування». У рамках цієї ініціативи проводяться конкурси на проекти залучення громадян України до вивчення й використання електронних послуг, ресурсів та інструментів електронного урядування, використовуючи ресурсну базу сучасних бібліотек.

З метою активізації та популяризації своєї участі в процесі налагодження комунікативної взаємодії громадян і органів державної влади та місцевого самоврядування через систему публічних бібліотек видано практичний посібник «Влада – бібліотека – громада». Видання підготовлено Центральною бібліотекою ім. М. Л. Кропивницького (Миколаїв) у рамках впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», виконання умов меморандуму між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України, Національним центром електронного урядування і програмою «Бібліоміст» Ради міжнародних

наукових досліджень та обмінів – IREX з реалізації програми «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування». Посібник знайомить з основними засадами розвитку електронного урядування в Україні та світі, практичним досвідом бібліотек країн з різним рівнем упровадження електронного урядування, містить рекомендації та іншу корисну інформацію про організацію доступу до послуг електронного урядування в бібліотеках України. Участь у підготовці збірки брали й міжнародні експерти Естонії, Латвії, США, Росії, Казахстану й Білорусі. Використано матеріали Російської, Американської та Української бібліотечних асоціацій щодо ролі бібліотек у наданні доступу до інформації та отриманні електронних послуг. Проаналізовано діяльність Всеукраїнської мережі пунктів доступу громадян, створеної в рамках Програми сприяння парламенту II за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [71].

У цьому контексті сучасні підходи в організації напряму бібліотечно-інформаційного забезпечення, пов'язаного зі сприянням розвитку електронного урядування, узгоджуються з основними положеннями нормативно-правових актів України. Зокрема, основними засадами та напрямами вдосконалення державного управління відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250, Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2012 р. № 212, та Плану дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», схваленого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5.04.2012 р. № 220, є:

- активне використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення участі громадян та організацій у формуванні та реалізації державної політики, у тому числі шляхом підтримки пілотних інтернет-проектів;

- формування мережевої культури комунікації на засадах партнерства;

- визнання важливої ролі засобів масової інформації як майданчиків для публічних форумів і дискусій, за допомогою яких громадяни мають можливість відстоювати свої суспільні інтереси;

– створення та впровадження інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Електронний парламент України», яка забезпечить доступ громадян до інформації про парламентську діяльність і документів, а також стимулює розвиток рівноправного цілісного інформаційного суспільства в результаті використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і стандартів;

– створення на базі Національного центру підтримки електронного урядування системи інтерактивної взаємодії з громадянами з використанням наявних соціальних мереж «Ми розвиваємо електронне урядування»;

– сприяння співпраці державних органів з інститутами громадянського суспільства, експертами й міжнародними партнерами в розробленні проектів нормативно-правових актів, стандартів і впровадженні пілотних проектів електронної демократії з дотриманням прав людини та верховенства права [183].

Постановка таких завдань у нормативно-правових документах пов'язана з пошуком достатніх інструментів для реалізації комунікативної взаємодії владних структур із громадянами, громадськими організаціями через відсутність публічності у сфері державної політики, і, що найголовніше, через відрив влади від громадян. Події кінця 2013 р., пов'язані з діями уряду України щодо зупинки процесу підготовки про укладання Угоди про асоціацію з ЄС, що дали поштовх масовим акціям протесту в країні, яскраво це підтвердили.

У напрямі розвитку електронної демократії та електронного урядування Україна, на жаль, поки що не досягла того рівня, який відповідає світовим європейським стандартам. І якщо інформування громадян про прийняті закони, укази та рішення владних структур є більш-менш налагодженим за допомогою ЗМІ, можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, то зі зворотним зв'язком на етапах розробки нормативно-правових документів існують проблеми. Українське суспільство, по суті, не бере активної участі в підготовці важливих для розвитку країни державних рішень. Тому комунікації держави й суспільства треба зміцнювати, у тому числі спираючись на сучасні можливості інформаційних центрів та інформаційно-комунікаційних технологій. Від розвитку електронних комунікацій у суспільстві, від доступу

громадян до необхідної для їхньої участі в електронному урядованні інформації, від того, наскільки держава використовує інтелект і досвід у формуванні всіх складових державної політики, залежить успіх країни у всіх напрямках її розвитку.

У зв'язку з цим, розвиток іа диверсифікація форм електронних комунікацій влади з громадськістю, громадськими організаціями, формування державної політики «узгодження» рішень влади із суспільством набули нагальної потреби. На сьогодні реалізація інформаційної взаємодії владних структур із громадянами, громадськими організаціями вирішуються через діяльність комунікативних підрозділів органів державної влади та місцевого самоврядування, створення нового контенту офіційної інформації в мережі Інтернет, інтерактивних інтернет-ресурсів.

У сфері державного управління нові, більш зручні засоби доступу до державної інформації та послуг, для активізації участі громадян у прийнятті державних рішень тощо представлені веб-сайтами органів державної влади та місцевого самоврядування. Відповідно до норм чинного законодавства на веб-сайтах владних структур надається інформація: новини про поточну роботу, перелік нормативно-правових актів, що регламентують діяльність відповідного органу або є її результатом, плани та певні форми звітності з їх виконання, графіки приймання громадян посадовцями, номери «телефонів довіри» або «гарячих ліній» тощо.

Реальні кроки у сфері державного управління для реалізації інструментів електронної демократії та електронного урядовання здійснено при створенні інтерактивних інтернет-ресурсів владних структур. Зокрема, на Урядовому порталі створено інтерактивний інтернет-ресурс «Громадянське суспільство і влада» (веб-адреса: http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article). На його платформі створено онлайн-майданчик для консультацій із громадськістю щодо пропонуванних до прийняття нормативно-правових актів чи інших управлінських рішень державного рівня, містить інформацію про адреси, на які можна надсилати зауваження й пропозиції в письмовому та електронному вигляді.

З метою популяризації такої форми комунікації влади з громадянами створюються громадські ради при органах виконавчої

влади. Громадські ради – це консультативно-дорадчі органи, які діють при органах виконавчої влади відповідно до Постанови від 3.11.2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Веб-сторінки громадських рад розміщено на сайтах центральних і місцевих органів виконавчої влади. Відбувається процес створення веб-ресурсу Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади.

Інтерактивні інтернет-ресурси містять інформацію про формування громадських рад, їхню діяльність, контактні дані, електронні адреси сторінок цих утворень на сайтах органів виконавчої влади. З метою висвітлення роботи громадських рад при центральних і місцевих органах виконавчої влади, її результативності періодично виходить інформаційний бюлетень «Вісник громадських рад».

Станом на 30 грудня 2013 р. загальна статистика інтерактивного інтернет-ресурсу «Громадянське суспільство і влада» надає такі дані: проекти, що пройшли обговорення, становлять 2186, проекти на обговоренні – 27, надано оцінок – 22 051, надано пропозицій – 613. При цьому загальна кількість зареєстрованих користувачів становила 2688. Такі статистичні цифри говорять про те, що в межах реалізації принципу електронної демократії та електронного урядування в діяльності органів державної влади нині найбільш повно реалізованою залишається така форма комунікативної взаємодії, як інформування громадян. У питанні інформування громадян щодо діяльності органів державної влади всіх рівнів стан справ загалом відповідає вимогам, визначеним чинними нормативно-правовими актами України. Разом з тим доволі низьким є рівень зворотного зв'язку від громадян до владних структур, що говорить про недостатні механізми звітності щодо результатів застосування консультативних форм у процесі роботи над нормативно-правовими актами, формуванні напрямів державної політики. Це передбачає домінування односторонніх інформаційних зв'язків – від владних структур до громадян.

Водночас статистичні дані щодо загальної кількості зареєстрованих користувачів на інтерактивному інтернет-ресурсі «Громадянське суспільство і влада» у понад дві тисячі говорять про пасивну участь громадян, інших громадських організацій

у процесі обговорення нормативно-правових актів, так і про активні заходи уряду з поширення серед громадськості запропонованих владою форм комунікативної взаємодії. Таку пасивність громадськості можна пояснити тим, що влада активізує свої форми комунікації через вироблення та поширення офіційної інформації, проведення громадського обговорення нормативно-правових актів, змін до законів тощо і водночас не бере активної участі у запропонованих суспільством.

Такий висновок підтверджують результати проведення громадського обговорення стосовно внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» у частині оптимізації фінансування виборчих кампаній народних депутатів України. В обговоренні проекту взяв участь один суб'єкт – Центр політичних студій та аналітики, яким висловлено ряд пропозицій до проекту, частина з яких врахована в проекті закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів» (виставлений для громадського обговорення на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції).

У зв'язку з цим, питання підвищення ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на принципах електронного урядування та електронної демократії нерозривно пов'язано з процесом розвитку електронних комунікацій. Розвиток системи цих комунікацій є обов'язковою умовою вдосконалення суспільних відносин, що, у свою чергу, забезпечує життєздатність українського суспільства та гарантує необхідну якість комунікативної взаємодії владних структур і громадськості як на сучасному етапі, так і в перспективі. Попри такі виразні запити на розвиток електронних комунікацій в українському суспільстві між владою та громадянами, авторитетними громадськими інституціями в Україні переважно незадіяним лишається резерв сучасних інформаційних центрів, у тому числі бібліотек. Ідеться як про залучення їх до виконання певних функцій, традиційно властивих державі, так і про формування інформаційної політики розвитку та диверсифікації форм комунікації не лише від влади, а й від інших суб'єктів комунікативної взаємодії з метою підтримки процесу постійного «узгодження» рішень владних структур із суспільством.

Засвоєння бібліотечними установами інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризація бібліотечної системи сприяє введенню в суспільну практику найбільш ефективних на сучасному етапі електронних комунікацій. Потенційно вони дають найбільшу можливість з усіх відомих у суспільній практиці для доступу до інформаційно-інтелектуальних ресурсів, організації ефективного зворотного зв'язку між інформаційними центрами та структурами українського суспільства (групи громадян, громадські організації, бізнес, науково-експертне співтовариство, органи державної влади та місцевого самоврядування та ін.), які вони обслуговують. У цьому контексті, для бібліотек з метою сприяння електронному урядуванню постає необхідність розвивати електронні комунікації, що забезпечують оптимальні форми інформаційної взаємодії українського суспільства з державою, можливість кожного громадянина через використання інформаційно-комунікаційних технологій отримувати доступ до інформаційно-аналітичних ресурсів з питань формування та реалізації державної і місцевої політики, впливу як громадських організацій, так і в цілому громадян на рішення владних структур.

Постановка таких завдань перед бібліотечними установами, як сучасними інформаційними центрами, також узгоджується з останніми тенденціями формування основ для розвитку інформаційного суспільства в Україні в усіх його аспектах, зокрема, у налагодженні взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою та із суспільством, бізнесом, подоланні цифрової нерівності, диверсифікації каналів комунікації громадян, забезпечення їх прав на отримання своєчасної та неупередженої інформації з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Адже інформатизація та розвиток інформаційного суспільства в Україні в законодавчих актах розглядається як базис для розвитку електронного урядування та електронної демократії. Перспективи їх розвитку безпосередньо визначаються рівнем розвинутої інформаційного суспільства в країні: комп'ютеризація населення, доступ до мережі Інтернет, подолання міждержавної та міжрегіональної цифрової нерівності та ін. У Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України

від 15.05.2013 р. № 386-р, зазначено, що впровадження електронного урядування, створення електронного уряду та становлення електронної демократії передбачають нові форми організації діяльності та взаємодії державних органів з громадянами й організаціями [183]. Нові форми взаємодії органів державної влади з громадянами та громадськими організаціями впроваджуються на основі інформаційно-комунікаційних технологій у систему суспільних відносин, що дає змогу розширити можливості суспільно-політичної участі громадян, створити умови для зростання громадської активності та становлення електронної демократії.

Важливий етап розвитку бібліотечної діяльності на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій визначений у Державній цільовій національно-культурній програмі створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI», затвердженої Кабінетом Міністрів України. Характерною особливістю цього етапу є масове впровадження в практичну діяльність сучасних бібліотек електронних інформаційних технологій. Впровадження цих технологій зумовлено також інформатизацією важливих сфер суспільного життя, розвитком системи електронних комунікацій, необхідністю створення відповідних до цілей практичної діяльності масивів інформаційно-інтелектуальних ресурсів, забезпечення доступу до них громадян України.

Інформаційно-комунікаційні технології дають можливість вирішити два важливих питання в удосконаленні бібліотечної діяльності, пов'язаної зі сприянням розвитку електронного урядування та електронної демократії. Перше з них – це істотно покращити якість локального обслуговування своїх користувачів. Друге – розширити сферу інформаційного обслуговування користувачів за межами бібліотеки.

У межах бібліотечних установ інформатизація значно прискорила організаційно-технологічну роботу щодо обслуговування своїх користувачів, підвищила якість надання інформаційних послуг, які відповідають сучасним вимогам користувачів, зокрема консультування щодо роботи з інформаційними ресурсами мережі Інтернет, у тому числі й веб-ресурсом владних структур, спростила доступ до електронної інформації з питань електронного урядування в локальних бібліотечних системах.

Вирішення другого питання стосується розвитку дистантних форм бібліотечного обслуговування, яким на сьогодні належить значне місце в задоволенні інформаційних потреб користувачів. З метою сприяння розвитку електронного урядування та електронної демократії інформаційно-комунікаційні технології в бібліотечній діяльності дають змогу здійснити диверсифікацію форм комунікативної взаємодії в українському суспільстві на основі формування електронних каталогів відповідної тематики, баз даних довідкової інформації, структурованих масивів повнотекстової, реферативної та аналітичної інформації на сайтах електронних бібліотек. Ці технології дали можливість у бібліотечній практиці поступово переходити від традиційних міжбібліотечних інформаційних обмінів на електронний обмін інформаційними ресурсами, що сприяє швидкому наповненню електронних комунікацій.

На сьогодні важливий напрям бібліотечної діяльності в розвитку електронних комунікацій пов'язаний також з організацією інтегрування на базі електронних бібліотек усієї сукупності інформаційно-інтелектуальних ресурсів з питань електронного урядування та електронної демократії, інформаційно-аналітичних продуктів, що ефективно розкривають зміст бібліотечних фондів на рівні заглиблення в змістовність матеріалів, розгляду головних ідей стосовно запропонованих державних рішень, рекомендацій громадських інституцій, прогнозів науково-експертного співтовариства тощо. Практика бібліотек показує, що ці сучасні інформаційні центри мають усі можливості за умови їх достатнього фінансового й технологічного забезпечення розглядати їхні електронні інформаційно-аналітичні ресурси як змістовне наповнення всієї кількості електронних комунікацій, які, у свою чергу, забезпечують існування та розвиток зв'язків між соціальними структурами суспільства. Інтегрування цих бібліотечних інформаційно-аналітичних ресурсів, що у своїй сукупності є складовою загального фонду бібліотек, а також їх відповідне структурування дає можливість використовувати цей потенціал бібліотек в інтересах суб'єктів електронного урядування та електронної демократії, окремих представників владних структур і категорій громадян, які відповідно до своїх інформаційних запитів зацікавлені проблематикою вдосконалення державного управління, вирішення

політичних, економічних, соціальних, екологічних, культурних, освітніх питань місцевого чи національного значення.

Водночас інформаційно-комунікаційні технології дають можливість інтегруванню інформаційного потенціалу бібліотек відповідно до запитів своїх користувачів з питань електронного урядування в межах створюваних локальних бібліотечних систем місцевого чи державного рівнів. При цьому важливого значення набуває процес координування роботи працівників бібліотек з інтересами своїх користувачів у питаннях надання їм відповідних до цілей діяльності суб'єктів електронного урядування та електронної демократії інформаційно-аналітичних продуктів. Від бібліотечних працівників в умовах розпочатого процесу формування електронного урядування та розвитку електронної демократії вимагається вивчення інформаційних потреб громадян, громадських організацій, владних структур на інформаційно-аналітичні ресурси, формування реального уявлення про інформацію, необхідну для здійснення їхньої діяльності, налагодження взаємовідносин з користувачами, у тому числі корпоративними замовниками, удосконалення асортименту послуг.

У цьому питанні не останнє місце відводиться в умовах зростання швидкими темпами масивів продукрованої інформації кооперації бібліотечних установ, що сприяє зростанню інформаційних можливостей окремої бібліотеки. Відповідно розгляд сучасних бібліотек з метою їх використання як консолідованих центрів інформаційного наповнення електронних комунікацій між суб'єктами електронного урядування та електронної демократії набуває своєї ваги. Інформаційно-комунікаційні технології дають змогу об'єднати весь інформаційний потенціал бібліотечних установ країни в загальну мережу, у якій буде працювати єдиний реєстр інформаційно-інтелектуальних ресурсів для підвищення доступності до бібліотечних фондів широкого кола громадян України як суб'єктів електронного урядування. У світовій практиці бібліотечної справи подібні прагнення зафіксовані в нормативно-правових документах країн. У ряді країн правова ініціатива спрямована на створення сучасної єдиної інформаційної бібліотечної системи в межах країни, розробці зведеного електронного каталогу бібліотечного фонду, а всі інформаційні установи оснащуються комуні-

каційним обладнанням, що дає можливість здійснювати інтегроване обслуговування з метою підвищення інтелектуального рівня громадян [49].

Створення сучасної єдиної інформаційної бібліотечної системи в межах країни на базі передових технологій та кооперації бібліотек позитивно вплине на виробництво інформаційно-аналітичних ресурсів для наповнення електронних комунікацій та розбудови потужної багатофункціональної бібліотечної системи. Кооперація в системі бібліотечних установ дає можливість створення такої системи, яка має достатній інформаційний потенціал для забезпечення потреб суб'єктів електронного урядування та електронної демократії. Єдина система створить умови для організації раціональної, повноправної участі всіх бібліотечних установ у комплектуванні своїх фондів необхідними інформаційно-інтелектуальними ресурсами з питань електронного урядування, дистантному доступі до вітчизняних й іноземних видань, налагодженні ефективних міжбібліотечних зв'язків, що стає джерелом для виробництва аналітичної суспільно значущої інформації для вирішення державних питань між суб'єктами електронного урядування. Введення аналітичної інформації в електронні комунікації сприятиме продуктивному використанню інформаційно-бібліотечних ресурсів у процесі реалізації Концепції електронного урядування, розвитку комунікацій у суспільстві для вирішення державних питань, активізації участі громадян у прийнятті рішень для розвитку різних сфер країни. Це буде сприяти підвищенню статусу бібліотечних установ країни в розбудові інформаційної інфраструктури електронного урядування та електронної демократії в процесі налагодження комунікативної взаємодії владних структур із громадськістю, громадськими організаціями, експертним співтовариством.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній практиці з метою керування інформаційно-інтелектуальними ресурсами дає змогу стверджувати про подальше формування якісно нових способів здійснення суспільних комунікацій, нових технологій інформаційної взаємодії, що пропонується в бібліотечному електронному середовищі. Широкомасштабне впровадження цих технологій у розвитку електронних бібліотек

як засобів удосконалення всієї системи внутрішньосупільних зв'язків сприятиме подальшому прискоренню циркуляції аналітичної інформації, інтенсивності обмінів інформаційно-інтелектуальними ресурсами між суб'єктами суспільних комунікацій електронного урядування та електронної демократії на державному й регіональному рівнях. Аналіз досвіду запровадження інструментів електронної демократії в Україні показує, що завдяки застосуванню інтернет-технологій у громадян з'являються нові можливості участі в політичному процесі, зокрема, підвищення рівня їх інформованості щодо актуальних політичних проблем, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

При цьому інформаційно-комунікаційні технології в бібліотечній практиці дають змогу створити єдиний інформаційно-інтелектуальний простір загальної бібліотечної системи для взаємодії та спільних дій громадянського співтовариства з різних регіонів країни, у тому числі територіально розділених значними відстанями, однак поєднаних між собою спільною метою щодо вирішення тих чи інших питань суспільного розвитку, що відповідає основним завданням розбудови електронного урядування в Україні.

Потенційними суб'єктами електронної демократії від громадян виступають громадські організації, яким на сьогодні відводиться значна роль у проведенні громадських експертиз, слухань, консультацій та інше з питань урядових рішень, нормативно-правових актів тощо. На сьогодні на громадські організації покладаються очікування в розв'язанні ряду проблем в українському суспільстві. Соціологічні дані окреслили декілька завдань, які відводяться громадським організаціям. Призначення громадських організацій вбачається передусім у: контролі за діями влади; виконанні правозахисної та соціальної функцій; участі у виробленні політичних (державних) рішень та у дорадчих органах, наданні пропозицій; захисті природного середовища; організації акцій протестів; проведенні незалежних аналітичних досліджень тощо. При цьому серед тих, хто безпосередньо бере участь у діяльності громадських організацій, ці показники здебільшого є вищими, аніж серед тих, хто не бере участь у діяльності громадських організацій [82].

У цьому контексті слушну думку висловлюють представники Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатиза-

ції. За їхніми словами, Україна приєдналася до ініціативи «Партнерство “Відкритий уряд”» і таким чином зобов’язалася підвищувати рівень відкритості й прозорості діяльності державних органів, залучати інститути громадянського суспільства до формування державної політики, протидіяти корупції та впроваджувати нові інформаційні технології [48]. Така позиція пов’язана здебільшого з тим, що електронне урядування належить до інструментів розвитку інформаційного суспільства, поступ якого сприятиме створенню умов для відкритого та прозорого державного урядування.

Така тенденція ставить перед сучасними бібліотеками завдання виробництва достатніх обсягів інформаційно-аналітичних ресурсів, що висвітлюють аналіз діяльності громадських організацій, які залучаються до консультацій, а також їх результативність, оскільки пропозиції та рекомендації переважно не піддаються детальному аналізу й не враховуються. Аналіз інформаційного наповнення веб-сайтів органів державної влади показує те, що на них переважно розміщена інформація про фіксацію створення громадських рад, проведення слухань, експертиз, а не їх внеску в зміст прийнятих рішень чи їх корегування [247].

Постановка питання про важливість виробництва та введення в електронні комунікації вищезазначених інформаційно-аналітичних ресурсів пов’язана з тим, що вплив громадських організацій, професійних спілок, організацій роботодавців, творчих спілок та інших, діяльність яких прямо не належить до здійснення владних повноважень, спрямовується на контроль дій державних інституцій на загальнодержавному та місцевому рівнях. На сьогодні унормовано процедури проведення консультацій громадськості з органами виконавчої влади; громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Утім, як показують дослідження, звітність органів державної влади стосується переважно фактів їх проведення, що означає формалізовану «суб’єктність» громадськості, брак контролю й підзвітності [Там само].

У зв’язку з цим інформаційно-аналітичні ресурси з питань діяльності громадських організацій та їх участі в електронному урядуванні доцільно розподілити за такими темами: консультації владних структур із громадськістю щодо державних рішень; участь громадських організацій у громадських радах, робочих групах із

представниками органів державної влади, місцевого самоврядування; результат громадських експертиз і слухань; врахування рекомендацій, пропозицій громадськості в прийнятті політичних рішень; експертна й громадська думка щодо запропонованих нормативно-правових актів; інформаційні запити громадських організацій до органів державної влади та ін. Запропонована тематика зумовлена необхідністю проведення в рамках виконання інформаційно-аналітичних проектів бібліотек моніторингових досліджень щодо впливу громадських консультацій та експертиз, а також у цілому громадської думки, на остаточні рішення органів державної влади та місцевого самоврядування, що, власне, і передбачають основні принципи електронного урядування та електронної демократії.

Загалом, виробництво інформаційно-аналітичних ресурсів із запропонованої тематики та введення їх в обіг електронних комунікацій передбачають сприяння підвищенню суспільного рівня мотивації як органів державної влади та місцевого самоврядування до взаємодії з громадськими організаціями, так і навпаки, а також їхньої продуктивної співпраці, подолання суспільної інертності, неготовності громадян відстоювати свої інтереси та брати участь у процесах електронного урядування та електронної демократії. Такі твердження сформовані на основі даних соціологічних досліджень, під час яких серед причин неефективності консультацій із громадськістю передусім названо: небажання органів виконавчої влади враховувати пропозиції громадських організацій при проведенні консультацій, низька якість пропозицій, відсутність належного інформування про проведення консультацій, корупція, яка заважає прозорості ухвалення рішень тощо [233, 82].

Іншою підставою для вищезазначеного формулювання стали ініціативи органів державної влади налагоджувати взаємодію з громадськістю в питаннях доцільності прийняття запропонованих державних рішень для українського суспільства. Владні структури організують своєрідні комунікативні майданчики для обміну конструктивними думками щодо запропонованих профільними відомствами новацій. Зокрема, у 2013 р. у ряду областей України Міністерство освіти і науки провело громадські діалоги «Українська освіта: реалії і кроки до якісної освіти» з метою роз'яснювання громадськості про нові підходи до реформування

в галузі освіти. Ці діалоги стали своєрідним дискусійним містком між владою, освітянами та жителями регіонів держави [146].

З огляду на вищезазначене, досягнення результативності бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення, пов'язаної зі сприянням розвитку електронних форм комунікацій між державою та інститутами громадянського суспільства, оптимізацією участі громадян і впливових громадських інституцій в управлінні на принципах електронного урядування та електронної демократії, передбачає:

- забезпечення вчасного введення в електронні комунікації інформації про підготовку рішень державного, місцевого значення органами державної влади та місцевого самоврядування;

- впровадження бібліотечних проєктів, пов'язаних з поширенням інформаційно-аналітичних ресурсів, що висвітлюють сучасні механізми здійснення громадського контролю, експертизи, моніторингу, консультацій громадськості з органами державної влади з питань, що мають першочергове значення для українського суспільства. У дослідженнях з галузі державного управління передусім окреслюють такі питання: оцінка ефективності дотримання законодавства; використання бюджетних коштів; прийняття рішень органами державної влади у сфері регуляторної політики; виконання державних програм, загальнонаціональних і місцевих програм розвитку, стратегічних документів, планів, програм розвитку сфер, галузей, регіонів тощо [247].

- здійснення на основі різноманітних джерел інформації моніторингових досліджень щодо перебігу передвиборних кампаній, дій виборчих комісій, органів державної влади, політичних партій у виборчому процесі та вироблення відповідних інформаційно-інтелектуальних ресурсів для наповнення електронних комунікацій;

- активізацію заходів, пов'язаних із здійсненням інформаційно-просвітницьких функцій з метою стимулювання громадської активності, підвищення громадянської компетентності, зокрема висвітлення спеціальних механізмів інформаційної взаємодії громадян з органами державної влади та їх обізнаності щодо визначених законодавством процедур участі в процесах розвитку електронного урядування та електронної демократії. У реалізації зазначеного завдання особлива роль належить підвищенню рівня

правосвідомості та компетентності громадськості в процесі розвитку електронного урядування та електронної демократії;

– розробка та впровадження методик аналітичних досліджень щодо реагування органів державної влади на результати проведених громадських експертиз і моніторингів, зокрема антикорупційних рішень, дій, бездіяльності органів державної влади та їх посадових осіб;

– завчасне сприяння налагодженню на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій багатосторонніх інформаційних зв'язків до ухвалення проектів нормативно-правових актів, які мають важливе суспільне значення і стосуються конституційних прав, свобод, інтересів, обов'язків громадян, з метою надання органам державної влади інформації щодо пропозицій громадськості до таких актів;

– реалізацію бібліотечних експертно-аналітичних проектів щодо аналізу та синтезу пропозицій авторитетних громадських організацій, науково-експертних інституцій, громадян до запропонованих українському суспільству владними структурами нормативно-правових актів, а також у разі їх відхилення – аргументовану мотивацію органів державної влади. У цьому питанні важливе місце займає моніторинг інформаційних ресурсів недержавних аналітичних центрів щодо аналізу рішень владних структур. Цей ресурс має важливе значення як інформаційне джерело для підготовки синтезованих бібліотечних експертно-аналітичних проектів, оскільки основною функцією, що виконують недержавні аналітичні центри, є формування громадської думки щодо пріоритетів розвитку різних сфер суспільного життя (соціально-економічної, політичної, культурної тощо) і відповідно подальший їхній вплив на активізацію громадської участі в електронному урядуванні та електронній демократії.

Доцільність зазначених пропозицій підтверджують ініціативи щодо створення порталу управління знаннями «Ми розвиваємо електронне урядування». Національний центр електронного урядування у співпраці з Державним агентством із питань науки, інновацій та інформатизації України, Національною академією державного управління при Президентові України та Асоціацією органів місцевого самоврядування «Міста електронного вряду-

вання» за підтримки Програми Розвитку ООН в Україні презентували цей інформаційно-комунікативний ресурс. Портал визначено як інформаційно-технологічне рішення, що використовує технології та практики корпоративних порталів управління знаннями, забезпечує взаємодію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства та експертним середовищем. Однією з цінностей portalу є можливість підвищення компетентності громадян, громадських організацій та державних службовців у оволодінні технологіями електронного урядування.

Основні модулі portalу:

- «Система групової роботи». Забезпечує можливість спільного обговорення нормативно-правових актів і законодавчих ініціатив, відпрацювання проектів, заявок і програм тощо;

- «Експертний клуб». Інтерактивний інструментарій роботи експертного середовища;

- «Електронний кабінет міста». Віртуальний простір для кожного міста (села, селища, регіону);

- «Біржа проектів». Маркетинговий майданчик для нових проектів та ідей від розробників, експертів;

- «Оцінка електронної готовності України». Оприлюднення результатів Оцінки електронної готовності України, включаючи методологію, опитувальник і рейтингову модель оцінки готовності до впровадження електронного урядування в Україні;

- «Національний конкурс кращих практик впровадження електронного урядування». Забезпечує онлайн-реєстрацію учасників конкурсу, онлайн-роботу членів журі та експертів, «оцінку громадськості» якості та практичності поданих практик, результати конкурсу;

- «Депозитарій кращих практик». Актуальний класифікатор та опис практик, що впроваджені в Україні. Модуль розроблено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»;

- «Електронна бібліотека». Відкритий доступ до документів і матеріалів, суспільно значущої інформації у сфері електронного урядування;

- «Методологічний». Методологічна база впровадження електронного урядування;

– «Е-освіта». Дистанційне навчання «Електронне урядування» з отриманням сертифікатів. Лекційний матеріал курсу розроблено за підтримки ОБСЄ – Організації з безпеки та співробітництва в Європі;

– «Електронний журнал “Електронне урядування”». Оперативне інформування цільових аудиторій порталу про впровадження електронного урядування. Механізм передбачатиме також і функцію «громадянської журналістики», тобто дописувачами журналу зможуть бути зацікавлені особи з популяризації власного досвіду. Електронний журнал матиме функцію автогенерації електронного бюлетеня з можливістю інформування органів влади, засобів масової інформації та громадськості [168].

У цьому контексті важливо також зазначити, що досягнення результативності бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення процесу сприяння розвитку електронного урядування та електронної демократії пов’язано також із створенням сучасної єдиної інформаційної бібліотечної системи в межах країни на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Така сучасна система позитивно вплине на наповнення електронних комунікацій, на створення єдиного інтегрованого інформаційно-інтелектуального базису загальної бібліотечної системи для комунікативної взаємодії громадян, громадських організацій з різних регіонів країни, однак поєднаних між собою спільною метою щодо вирішення тих чи інших питань суспільного розвитку, що відповідає основним завданням розбудови електронного урядування в Україні. Єдина інформаційна бібліотечна система сприятиме впровадженню системних змін при формуванні та реалізації державної політики у сфері електронного урядування в Україні, а також забезпечить постійно діючий діалог в українському суспільстві. Налагодження її функціонування значно збільшить можливості вивчати практики впровадження електронного урядування на регіональних рівнях, використовувати позитивний досвід різних міст України, так і поза її межами, отримувати необхідну інформацію та експертні рекомендації для підвищення ефективності керування територією, взаємодії з громадою, розвитку електронних сервісів та електронної демократії. Таке твердження сформоване під впливом регіональної нерівномірності розвитку мережі громадських

організацій, недержавних аналітичних центрів, які продукують значний обсяг аналітичної інформації щодо рішень органів державної влади. Їх більшість зосереджено в столичному регіоні. Відповідно, значна частина інформаційно-аналітичних напрацювань громадських організацій, недержавних аналітичних центрів присвячена дослідженню суспільно-політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних питань загальнонаціонального масштабу. Діяльність регіональних організацій зосереджена переважно на питаннях місцевого характеру. Можна говорити про активізацію участі регіональних організацій у вирішенні місцевих суспільно-політичних і соціально-економічних питань, про що говорять, зокрема, активна участь їхніх представників у роботі дорадчих структур при органах місцевого самоврядування, приклади продуктивної співпраці з іншими органами державної влади. Інформаційні ресурси, що висвітлюють результат такої діяльності, доцільно використовувати як джерело для виробництва бібліотечних синтезованих інформаційно-аналітичних продуктів з метою введення в електронні комунікації. У зв'язку з такою тенденцією, інформаційно-аналітичні ресурси, що відображають дослідження рішень владних структур на загальнонаціональному рівні, значно перевищують обсяги інформації регіонального значення. Відповідно до цього спостерігається непропорційність, неструктурованість і розпорошеність в інформаційному просторі зазначеного ресурсу. Це негативно позначається на його використанні в розвитку електронного урядування та електронної демократії в нашій країні, на активізації громадськості в цьому процесі.

Створення сучасної єдиної інформаційної бібліотечної системи в межах країни на базі інформаційно-комунікаційних технологій як єдиного інтегрованого інформаційно-інтелектуального базису загальної бібліотечної системи для комунікативної взаємодії громадян дасть можливість повною мірою здійснити спроби об'єднати ресурс громадських організацій, незалежних аналітичних центрів, структурувати його, що позитивно вплине на наповнення електронних комунікацій. Це, у свою чергу, сформує певне електронне бібліотечне середовище, що сприяє налагодженню комунікації між організаціями громадянського сектору, незалежними аналітичними центрами, громадянами різних регіонів країни з метою

вираження спільних позицій щодо важливих суспільно-політичних питань у розвитку нашої країни.

Інформаційно-комунікаційні технології в бібліотечній діяльності дають змогу створити загальнонаціональні й регіональні майданчики для суспільних дискусій та консолідування представників громадських об'єднань, експертних співтовариств, громадян щодо шляхів вирішення важливих питань державного та регіонального значення. Результати таких дискусій, організованих бібліотеками, можуть стати джерелом для продукування інформаційно-аналітичних продуктів, що містять синтезовану інформацію громадської думки. У цьому контексті, ряд великих бібліотек України реалізували проекти з впровадження нових форм комунікації між владними структурами та громадянами на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, у бібліотеках Рівненської області, у створених пунктах доступу до урядової інформації впроваджуються нові форми організації комунікативної взаємодії населення з органами державної влади в рамках онлайн-конференцій та інтерактивних форумів. На базі електронної бібліотеки Рівненської ОУНБ створено сайт «Обласний інтерактивний форум», який забезпечує можливість обговорення актуальних питань життєдіяльності місцевої громади на основі аналізу інформації стосовно звернень соціально незахищених верств населення, молоді, представників інтелігенції до органів державної адміністрації та виконавчої влади на місцях. У період з червня 2010 по квітень 2011 р. на базі обласної та центральних районних, міських, сільських бібліотек було проведено сім інтерактивних заходів за участі державних органів влади регіону. У кожному обговоренні взяли участь у середньому 300–400 громадян з віддалених населених пунктів [173].

Таким чином, участь бібліотек у сприянні розвитку електронного урядування та електронної демократії в напрямі активізації громадськості, громадських організацій, незалежних експертних центрів у цьому процесі сприятиме:

– підвищенню прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування завдяки використанню сучасних технологій з надання громадянам доступу до інформаційних масивів з питань електронного урядування;

– створенню інструменту інформаційно-аналітичної підтримки громадської діяльності в реалізації прав громадян брати участь у процесах електронного урядування та електронної демократії;

– формуванню в громадян таких навичок, як компетентність у комунікативній взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, необхідних для забезпечення життєздатності електронної демократії в нашій державі;

– отриманню додаткових можливостей для побудови та підтримки суспільної солідарності в країні шляхом розвитку комунікативних зв'язків між громадянами та групами громадян, громадськими об'єднаннями тощо.

На сьогодні в Україні впроваджуються проекти співпраці бібліотек і громадських організацій для виконання Ініціативи «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування», яка є частиною Національного плану дій у рамках «Партнерства «Відкритий Уряд», затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2012 р. № 220-р [184]. Значною підтримкою користуються ті проекти від громадських організацій, які мають намір найбільш ефективно поширювати аналітичну інформацію про наявні послуги електронного урядування загальнонаціонального та регіонального рівнів, використовуючи ресурси сучасно оснащених публічних бібліотек, навчати різні групи громадян користуватися ними. До участі запрошуються недержавні неприбуткові організації – громадські організації та благодійні фонди – які працюють у сферах розвитку демократії, електронного урядування, розвитку громадянського суспільства і мають досвід організації й проведення тренінгів та інформаційних кампаній.

У рамках виконання проектів передбачено налагодження партнерського співробітництва громадських організацій з обласними універсальними науковими бібліотеками (далі – ОУНБ). У співпраці з ОУНБ поставлено завдання розробити механізм залучення різних груп громадян регіону до навчання в тренінгових центрах, впровадити регіональну інформаційну кампанію з популяризації як отримання навичок, так і власне послуг та інструментів здійснення електронного урядування, які демонструють, як нові технології допомагають збільшенню громадської участі в прийнятті рішень різних рівнів державного й місцевого управління.

Впровадження проектів спрямоване на підвищення кількості осіб, які користуються інструментами електронного урядування, зростання проінформованості громадян про наявні електронні послуги, вирішення актуальних для регіону питань, а також збільшення відвідуваності бібліотек. Введення необхідних інформаційно-аналітичних ресурсів в електронні комунікації про наявні послуги загальнонаціонального та регіонального рівнів, використовуючи можливості інформаційно-комунікаційних технологій бібліотек, сприятиме обізнаності різних груп громадян користуватися ними, щоб ефективно взаємодіяти з владними структурами, брати участь у прийнятті рішень влади, отримувати необхідні адміністративні послуги в електронному форматі [100].

Зазначені проекти реалізуються у більшості бібліотек регіонів України. Такі проекти потребують залучення інформаційно-аналітичного ресурсу з питань електронного урядування. Проекти передбачають проведення ряду тренінгів для громадян певної області, під час яких вони отримують можливість вивчити як використовувати послуги, ресурси та інструменти електронного урядування на базі тренінгових центрів бібліотек. Такі проекти за підтримки Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX у рамках програми «Бібліоміст» відповідно до Національного плану дій у рамках «Партнерства «Відкритий Уряд» реалізують: Волинська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Пчілки спільно з Волинською обласною громадською організацією «Фундація розвитку громад», Тернопільська обласна бібліотека для молоді з громадською організацією «Адаптаційний чоловічий центр», Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека з Центром гуманістичних технологій АХАЛАР за участі Чернігівської міської центральної бібліотечної системи та ряду районних бібліотечних систем відповідно та ін. [20].

Громадські об'єднання спільно з бібліотеками також планують впроваджувати ініціативи, пов'язані з навчанням методик викладання основ електронного урядування для тренерів-бібліотекарів і тренерів-представників громадських організацій. Бібліотеки активно залучаються до розроблення та впровадження проектів щодо залучення громадян до використання електронних послуг й інструментів електронного урядування на базі бібліотек.

Про таку ініціативу заявили громадська організація «Асоціація Бібліотек Вінниччини» спільно з Вінницькою організацією Всеукраїнського об'єднання «Громадський парламент жінок України». Ці організації розробили проект, розрахований на проведення тренінгів з електронного урядування. Так, тренінги складатимуться з чотирьох модулів. Зокрема, електронного урядування, електронного уряду, електронної демократії та електронних послуг, які можна здійснити через мережу Інтернет. Навчання відбувається на базі РТЦ Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва та Центру підвищення кваліфікації державних службовців, керівників державних підприємств, установ і організацій Вінницької облдержадміністрації. Також організовано тренінги для представників громадських організацій, користувачів бібліотеки, представників влади, учителів та бібліотечних працівників області [19].

Співробітництво бібліотек із громадськими організаціями збагачує електронне урядування на регіональному та загальнонаціональному рівні. Робота Пункту доступу громадян до офіційної інформації в Луганській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. О. М. Горького визначила зміст подальшого співробітництва з Громадською радою при Луганській обласній державній адміністрації. Цій громадській організації бібліотека надає інформаційно-аналітичне забезпечення у формі електронного розсилання інформаційних бюлетенів, публікацій Фонду Президентів України, матеріалів Всеукраїнської громадської організації «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень» та інших офіційних документів, які стали регулярно надходити до зазначеного пункту. Значний досвід співробітництва Луганська ОУНБ отримала при реалізації соціального проекту «Правова інформація для кожного» спільно з Луганською обласною громадською правозахисною жіночою організацією «Чайка». Формат проекту визначено як інформаційно-правовий майданчик, на базі якого працює громадська приймальня, що надає первинну юридичну консультацію, формує в місцевій громаді правову самосвідомість. З метою поширення досвіду своєї співпраці проводяться регіональні тренінги для керівників Централізованих бібліотечних систем області Луганською ОУНБ як методичним центром для бібліотечних установ регіону та обласною громадською

правозахисною організацією «Чайка» як головним координатором в організації роботи своїх філій у містах і районах області. Методична інформація, яку отримують учасники тренінгу, націлює їх на співпрацю з громадськими організаціями, з урахуванням позитивного досвіду щодо реалізації спільних проектів головної бібліотечної установи Луганської області [18].

Бібліотечна практика проведення тренінгів для громадян з метою їх навчання основ електронного урядування в нашій країні поширюється на всі категорії населення. У рамках проекту «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування» Рівненського обласного відділення Української бібліотечної асоціації відбувся тренінг з електронного урядування для громадян з особливими потребами. Ця категорія населення, як жодна інша, потребує можливості освоювати свої права та вирішувати інші питання за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [81].

Співпраця бібліотек із громадськими організаціями в напрямі розвитку електронного урядування відкрила можливість для створення комунікативних майданчиків між громадянами, громадськими організаціями, представниками влади. Інформаційно-просвітницький майданчик «Новий Миколаїв» діє при Центральній бібліотеці ім. М. Л. Кропивницького м. Миколаїв. Учасники майданчика – це місцеві громадські діячі, представники місцевих органів влади, журналісти друкованих та електронних ЗМІ, учені, краєзнавці, студенти, творча інтелігенція, активні громадяни. Постійними учасниками майданчика є члени Експертно-громадської ради при виконкомі Миколаївської міської ради, Громадської ради з екологічної безпеки та благоустрою при Миколаївському міському голові.

Головна ідея майданчика – залучити до колективної співпраці всіх тих людей, які зацікавлені в розвитку міста, генерації стратегічних ідей в усіх сферах життєдіяльності регіону та реалізації планів, створити комунікативну платформу для спілкування, обміну думками та ідеями. Використовуються лекційні, дискусійні форми зустрічей, мозкові штурми, обговорення у форматі світового кафе, перегляди мультимедійних матеріалів тощо. У 2013 р. обговорювалися питання, які стосувалися сучасних трендів розвитку міста,

електронного, креативного, чистого міста, SMART-місто, місії і візії Миколаєва як частини стратегії сталого розвитку, Генерального плану, Плану зонування, культури міста, перспектив суднобудування, інформаційного простору тощо. Новини та події майданчика висвітлюються на сайті «Новий Миколаїв» (newnikolaev.com.ua) [45].

На продовження Ініціативи «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування», яка є частиною Національного плану дій у рамках «Партнерства «Відкритий Уряд», затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5.04.2012 р. № 220-р, Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) та Міністерство культури України в рамках програми «Бібліоміст» мають намір активізувати продовження розробки нових проектів розвитку електронного урядування з залученням сучасно оснащених бібліотек. Впровадження нових проектів передбачає організацію тристороннього співробітництва в такому складі: бібліотека, яка надає вільний доступ до Інтернету, громадська організація та орган (як мінімум один) місцевої влади або самоврядування, які зацікавлені в розширенні можливостей громадян використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для спілкування з владою та участі в прийнятті рішень (е-демократія) та отримання послуг в електронному форматі [16]. Завдання проекту можуть також містити:

- навчання різних категорій громадян, включно із службовцями різних рівнів і представниками органів самоврядування, з особливою увагою до мешканців малих міст і сільської місцевості, користуватися електронними послугами на базі обладнаних комп'ютерною технікою бібліотек. Навчальні модулі вже розроблено та адаптовано до місцевих контекстів ОУНБ і громадськими організаціями на попередній стадії ініціативи;

- впровадження ряду заходів, які просувають електронні послуги серед населення і демонструють, як нові технології допомагають збільшенню громадської участі в місцевому урядуванні (регіональні інформаційні кампанії, громадські обговорення, презентації);

- налагодження конструктивного діалогу «влада – громада» з метою визначення потрібних громаді електронних послуг.

Очікуваними результатами впровадження вищезазначених проєктів має стати підвищення кількості осіб, які користуються інструментами електронного урядування, на основі інформаційно-аналітичного забезпечення громадськості відповідними матеріалами, що містять синтезовану інформацію про наявні електронні послуги, вирішення актуальних для регіону або конкретного населеного пункту питань, забезпечення якісного доступу громадян до офіційної інформації та електронних послуг, а також збільшення відвідуваності бібліотек.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що дають принципово нові можливості здійснення масових комунікацій через інтернет-сервіси (соціальні мережі), стають дедалі вагомішим чинником впливу на активність громадського життя й розвиток електронного урядування та електронної демократії в нашій державі. Використання бібліотеками можливостей соціальних мереж для налагодження інформаційної взаємодії в українському суспільстві з метою вирішення різноаспектних питань розвитку електронного урядування на основі формування системи комунікації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інформаційними центрами й громадськістю відповідає основним засадам державної комунікативної політики [180].

Бібліотеки України активізували свою участь у соціальних веб-мережах Twitter, Facebook та інших з метою сприяння розвитку процесу залучення громадян до нових форм урядування, організації електронного дискусійного майданчика між громадськими інститутами, громадянами в обговоренні державних питань. Мережа Пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України має свої сторінки на Facebook, Twitter, що відкриває нові можливості розвивати різноманітні форми комунікацій між громадянами та владними структурами в соціальних мережах, інтегрувати урядову інформацію в електронне середовище соціуму, активізувати участь в обговоренні рішень владних структур і законопроєктів. Веб-адреса мережі пунктів у Facebook: <http://on.fb.me/xHNrY0>, у Twitter: https://twitter.com/#!/PDG_UBA.

Така ініціатива бібліотек у використанні можливостей соціальних веб-мереж відкриває подальші перспективи в розвитку різноманітних форм комунікацій в українському суспільстві, між

інститутами громадянського суспільства, громадянами, поширенні аналітичної інформації з питань електронного урядування, встановленні інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю через сучасні веб-мережі з метою розширення її участі в законодавчому й політичному процесі.

Веб-сторінки Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) та Фонду Президентів України (ФПУ) Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського створено в соціальних мережах Facebook і «ВКонтакте» (<https://www.facebook.com/siazua>, <https://www.facebook.com/pages/Фонд-Президентів-України/433300530069764>, <https://www.facebook.com/nllofua>, <http://vk.com/public.phpsiaz> та ін.). Це дає можливість введенню в електронні комунікації більших обсягів інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що висвітлюють процеси розвитку різних сфер Української держави, і відповідно – сприяють обізнаності громадськості, зміцненню зв'язків у вирішенні державних питань, обміну думками. З цією метою в соціальних мережах «ВКонтакте» і Facebook на веб-сторінках СІАЗ, НЮБ, ФПУ пропонують громадськості для обговорення інформаційно-аналітичні продукти: журнал «Україна: події, факти, коментарі», інформаційно-аналітичні бюлетені «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки», «Резонанс», «Шляхи розвитку української науки» та ін.

Поряд з використанням можливостей соціальних веб-мереж з метою сприяння розвитку комунікацій в українському суспільстві бібліотеки використовують блогосферу. На сьогодні значною мірою бібліотечні блоги використовують для просування (реклами) інформаційних продуктів і послуг, популяризації бібліотечної сфери, поширення інформації про можливості інформаційно-бібліотечних технологій. Така можливість блогосфери створює умови для маркетингового розвитку бібліотечної діяльності щодо висвітлення можливостей сучасних бібліотек у процесі сприяння електронному урядуванню та електронній демократії. На бібліотечних блогах розміщується інформація, що висвітлює інноваційні підходи в роботі бібліотек та їхні можливості в наданні сучасних послуг, нові бібліотечні проекти,

факти та дискусійні питання щодо їх впровадження. Серед таких українських ресурсів варто назвати: «Бібліотечний гопак» (<http://bibliote4nyj-gopak.blogspot.com>); «Пан бібліотекар» – блог про бібліотечну справу та інформаційні технології (<http://panbibliotekar.blogspot.com>); «Бібліотечний автобан» (http://bibliote4nyj-autoban.blogspot.com/2011/12/blog-post_14.html); «Могилянська Бібліотекарка» – цікавинки зі світу бібліотек і бібліотечних технологій, ресурсів, сервісів, ідей від Тетяни Ярошенко (<http://kmalibrary.blogspot.com>); «Творчість та інновації в українських бібліотеках» – блог Української бібліотечної асоціації та Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні (<http://libinповate.wordpress.com>); «Библиотека без барьеров» – блог Центру з обслуговування людей зі спеціальними потребами Херсонської обласної бібліотеки (<http://om222.blogspot.com>); «Слово молодих» – блог Долинської ЦРБ (<http://biblio-dcrr.blogspot.com>); «Неофіційний вісник ОУНБ ім. Д. І. Чижевського» – блог Кіровоградської ОУНБ (<http://blog.library.kr.ua>); «У світі прекрасного» – блог Тернопільської обласної бібліотеки для молоді (відділ мистецтв) (<http://ylibedu.blogspot.com>); «Блог Тульчинської ЦРБ» (<http://tulchlb.blogspot.com>); «Блог Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олеса Гончара» (<http://www.blog.lib.kherson.ua>); «Веб-спілкування, нетикет» – блог Державної бібліотеки України для юнацтва (м. Київ) (<http://netiquette4uth.blogspot.com>); BIBLIOMISTOK – «Блог Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва» (<http://blog.library.vn.ua>) та багато ін. [241].

Участь бібліотек у соціальних мережах створює спільне інформаційне електронне середовище для взаємодії між інформаційними центрами з метою поширення необхідних для громадськості інформаційно-аналітичних ресурсів, що містять виважені факти, які підтверджуються відповідними посиланнями на першоджерела. Бібліотеки створюють свої веб-сторінки за принципом системи персональних блогів, які надають широкі можливості для інформаційної взаємодії, більш інтенсивного обміну аналітичною інформацією та створенню нового контенту. Зокрема, блог Української бібліотечної асоціації «Доступ громадян до офіційної інформації: роль бібліотек» (<http://govinfolibrary.wordpress.com/>) розповсюджує бібліотечно-інформаційні продукти, у тому числі ви-

дання Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, Національної юридичної бібліотеки та Фонду Президентів України Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. До цих видань належать: «Громадська думка про правотворення» (булетень оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації); «Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності», «Науково-інформаційні ресурси про президентів та інститут президентства», «Україна у відгуках зарубіжної преси», «Інститут президентства в системі сучасних міжнародних відносин» та ін.

Створення бібліотечно-інформаційного контенту відповідної тематики в соціальних мережах демонструє важливу зміну в організації комунікації в сучасному інформатизованому суспільстві через дефіцит взаємодії влади з громадськістю, потребу прямого спілкування, персоніфікації новин, можливість швидких зв'язків в умовах обмеженого вільного часу. Мова йде насамперед про технологічні та комунікативні можливості соціальних медіа. Така нова форма організації електронних комунікацій за допомогою використання можливостей соціальних мереж та участь бібліотек у цьому процесі через виробництво й розповсюдження інформаційно-аналітичних матеріалів відповідає важливим критеріям для розвитку електронного урядування та електронної демократії:

- можливості моніторингу громадської думки щодо реформ чи важливих для суспільства нормативно-правових документів (Податковий, Трудовий кодекси тощо);

- покращення комунікативних зв'язків між різними суб'єктами електронного урядування, що дасть змогу прискорити вироблення управлінських рішень та їх сприйняття в українському суспільстві, а також їх міжвідомчого узгодження;

- створення умов за допомогою відповідних сервісів для обміну аналітичною інформацією (думками) між громадянами, громадськими організаціями щодо суспільно значущих питань (правоохоронна діяльність, протидія наслідкам стихійних лих, забезпечення підтримки громадян за кордоном, протидія корупції);

- представлення бібліотечних інформаційно-аналітичних ресурсів для широкої громадськості на основі простіших і максимально візуалізованих (наочних) сервісів;

– швидкість поширення аналітичної інформації щодо державних електронних послуг для населення, що надаватимуть можливість оперативно їх трансформувати залежно від реальних потреб громадян;

– створення нових комунікативних майданчиків для проведення ефективних інформаційних кампаній за допомогою: роботи з цільовими групами громадян, широкого охоплення аудиторії, можливості в оперативному режимі отримувати зворотний інформаційний зв'язок.

Вплив на комунікативний простір соціальних мереж і пріоритети реформування державного урядування на принципах електронного урядування та електронної демократії дає змогу стверджувати про перспективність використання їх можливостей у розвитку різних напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності, у тому числі й інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності органів державної влади на принципах електронного урядування. Чисельність користувачів соціальних мереж збільшується надзвичайно інтенсивно. За даними дослідження, здійсненого компанією Adobe Systems, станом на кінець 2013 р. у 20 найбільших соціальних мереж зареєстровано понад 5,7 млрд облікових записів. Соціальна мережа Facebook є найбільш відвідуваною у світі. У ній зареєстровано приблизно 1,4 млрд користувачів. Наступні сходинки після Facebook посідають YouTube з мільярдом зареєстрованих користувачів, китайські соцмережі Qzone (623 млн) і Weibo (503 млн). Далі в рейтингу Twitter, Google+ та LinkedIn. Найпопулярніша на пострадянському просторі соціальна мережа «ВКонтакте» – на восьмому місці з 228 млн зареєстрованих користувачів. У двадцятці найпопулярніших соціальних медіа представлені ресурси з різних країн світу. Три з них китайські, що пояснюється блокуванням на території країни американських ресурсів. Найбільш давньою соцмережею є заснована у 2002 р. Friendster (11 місце в рейтингу, 115 млн користувачів), а найбільш новою – відеосервіс Vine від Twitter, який запустили 2013 р. (15 сходинка, 40 млн користувачів) [145].

Саме соціальні мережі останнім часом стають одним з основних джерел інформації, комунікації для більшості користува-

чів мережі Інтернет. Динаміка збільшення кількості користувачів і зростання значущості як джерела аналітичної інформації для значної частини соціально активних громадян, представників громадських організацій зумовлює необхідність активного використання з боку бібліотек можливостей соціальних мереж в інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності органів державної влади на принципах електронного урядування. Зокрема, характерною рисою соціальних мереж є високий рівень залучення до їх використання всіх категорій громадян, хоча очевидним залишається фактор обмеження технологічного розвитку різних регіонів України та низький рівень введення новацій у життєдіяльність суспільства. До цього варто також додати висновки дослідників: «З точки зору соціальної поведінки, важливою рисою громадських мереж стає значний рівень довіри до оприлюдненої в них інформації, обсягів охоплення аудиторії та динаміки зворотного зв'язку» [235, 22]. Підсилює значення використання можливостей соціальних мереж у бібліотечному інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності органів державної влади на принципах електронного урядування останні технічні рішення щодо організації урядових порталів у розвинутих державах. Більшість урядових порталів розвинутих держав усе більше набувають рис або блогу, або в деяких випадках (більш інтенсивної адаптації) – розгалуженої громадської мережі. Інтернет-представництва керівників європейських держав (зокрема Франції, Німеччини, Великобританії, Іспанії та європейських наднаціональних інституцій) на сьогодні мають розгалужені представництва в соціальних мережах та активно використовують основні сервіси соціальних мереж. Відбувається перехід від традиційної мови «бюрократії» до більш легкої та простої (часто – публіцистичної) мови соціальних медіа [22].

Подальше використання можливостей соціальних мереж у бібліотечному інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності органів державної влади на принципах електронного урядування зумовить створення своєрідних комунікативних майданчиків для формування громадської думки. Такі кроки, у свою чергу, вдосконалять організаційно-технологічні підходи в бібліотечній інформаційно-аналітичній діяльності стосовно

здійснення моніторингу окремих аспектів суспільної проблематики, а також продукування відповідних матеріалів щодо роз'яснення аргументів владних структур з обговорюваних питань. Подібна технологія є ефективною щодо залучення громадськості до розвитку електронного урядування та електронної демократії, для зміцнення довіри як до владних структур, так і до громадської думки. Вона сприяє збільшенню довіри до конкретних форм інформаційної взаємодії. Зростання зв'язків у соціальних мережах у найближчому майбутньому буде приводити до об'єднання людей у глобальні спільноти за інтересами, політичними та соціальними поглядами, захопленнями, що зумовить формування та активну діяльність глобальних віртуальних соціальних об'єднань.

ПІСЛЯМОВА

На сьогодні стрімко зростаючі обсяги виробленої та введеної в обіг уже наявної інформації різної якості, різного формату представлення в національному інформаційному просторі, тісно пов'язаному з глобальними інформаційними ресурсами, ускладнюють використання в управлінській діяльності актуальної, потрібної інформації, наукових розробок, узагальнень передового досвіду державотворення тощо. Проблема загострюється також з дефіцитом часу, необхідного владним структурам для відбору потрібної інформації в умовах зростаючих темпів суспільних перетворень, необхідності керування ними на базі вироблення відповідних рішень й оперативного реагування. Практика останніх десятиріч показує, що бібліотечні установи, освоюючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології, дистантні форми обслуговування користувачів, стають тими сучасними інформаційними центрами, що відпрацьовують технології обробки великих масивів інформації, акумуляції з відповідним структуруванням суспільно значущої частини інформаційних ресурсів і можуть здійснювати ефективний інформаційний супровід сучасної управлінської діяльності. Цим самим органи державної влади, місцевого самоврядування мають можливість економити витрати, пов'язані з обробкою великих інформаційних масивів і зосередитись на вдосконаленні практики ефективного використання потрібних для суспільного розвитку інформаційно-інтелектуальних ресурсів, підвищенні дієвості управлінської діяльності.

Здійснений аналіз специфіки функціонування сучасних бібліотек, визначення сучасних організаційно-технологічних підходів до бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади в контексті вивчення характерних тенденцій поступу інформаційної сфери суспільства на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та вдосконалення процесів державного урядування дали змогу окреслити

основні тенденції розвитку функцій бібліотек під впливом реалізації інформаційних запитів органів державної влади.

По-перше, у результаті здійсненого аналізу розвитку інформаційної функції бібліотек, зумовленого інформаційними запитами органів державної влади, з'ясовано, що в умовах інформатизації суспільної діяльності зростає роль інформаційної функції у структурі функцій сучасної бібліотеки, яка пов'язується з генерацією інформації про інформацію чи «інформації на базі інформації», що дає уявлення про основні тенденції змін у змістовному наповненні великих масивів інформації.

Проведений історіографічний аналіз наукових праць за темою дослідження показав, що це питання досліджувалося лише фрагментарно. На особливу увагу заслуговують праці бібліотекознавця М. Акіліної, яка визначає характерну рису інформаційної функції як таку, що формує новий інформаційний продукт, семантичний екстракт, що відображає зміст базової інформації.

Ці підходи розвивалися в працях В. Горового, Н. Тюліної, В. Ільганаєвої, Т. Кузнецової, В. Скворцова та інших, а також були прийняті та розвинуті в цьому дослідженні, що висвітлює сучасні бібліотекознавчі підходи опрацювання змісту інформаційних матеріалів у процесі бібліотечно-інформаційного виробництва.

По-друге, удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади, посилення аналітичної складової в ньому інформаційна функція бібліотек об'єктивно трансформується в інформаційно-аналітичну. З метою формування уявлень про основні тенденції розвитку тих чи інших суспільних процесів, відображених в інформації, представники владних структур потребують орієнтації у значних обсягах інформаційних ресурсів, загальних характеристик про їх зміст, формують запити на аналітичну інформацію із затребуваної теми. Аналітична складова інформаційної діяльності з кожним роком, як це показує досвід, насамперед великих бібліотек, збільшується. Більше того, динаміка розвитку суспільних та інформаційних процесів потребує підвищення рівня продуктів бібліотек до аналітичного як наслідок освоєння аналітичних методик обробки інформації на семантичному рівні, дослідження суспільних процесів у режимі інформаційного моделювання на базі аналізу великих

обсягів інформації, виявлення закономірностей їх розвитку з розробкою рекомендацій, прогнозів з використанням інформації наукового, науково-експертного плану тощо.

Визначено, що закріплення та вдосконалення аналітичних методик у бібліотечній практиці сприятиме подальшому розвитку їхньої інформаційно-аналітичної функції.

По-третє, у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ) ці функції набули свого розвитку в діяльності вперше створеного в Україні спеціального підрозділу – Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (далі – СІАЗ). СІАЗ напрацювала значний досвід у розвитку інформаційної, інформаційно-аналітичної функції наукових бібліотек.

У зв'язку з цим під час функціонування інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади свого розвитку набули три напрями. Перший передбачає використання методик аналітико-синтетичної обробки (реферування, анотування) інформації електронних і друкованих ЗМІ, інформаційних ресурсів НБУВ, інших джерел. Другий – здійснення аналітичних досліджень суспільних процесів на основі аналізу значних обсягів інформації. Третій – вивчення електронних потоків інформації. Джерельною базою вивчення електронних потоків інформації у процесі реалізації завдань інформаційно-аналітичної діяльності стали фонди бібліотек, інформаційні ресурси різних установ та організацій, інтернет-мережі та ін.

Це пов'язано зі зростаючими обсягами інформаційних масивів глобального та національного інформаційного простору, які протягом останніх двох десятиріч набули певної структуризації. Ця структуризація дає можливість ефективно використовувати інформаційно-наукові здобутки світового значення в інтересах українського суспільства. На сьогодні це вагоме джерело інформаційно-інтелектуальних ресурсів (знань, інноваційних технологій, передового досвіду тощо). Його невикористання, або ж низький рівень його використання в сучасному глобалізованому світі стримує суспільний розвиток, обертається відсталістю і застоєм. У зв'язку з цим організація ефективного використання світових інформаційних ресурсів в інтересах України стає питанням

першочергового значення, у тому числі й для владних структур. Як показує досвід НБУВ, інших бібліотечних установ як ефективний посередник при використанні цих ресурсів в інтересах органів державної влади можуть бути саме бібліотеки, аналізуючи зміст інформаційних баз, відбираючи потрібну владним структурам інформацію, готуючи її для ефективного використання. У зв'язку з чим набули актуальності методи верифікації інформації та оцінка достовірності джерел з метою підвищення рівня якості інформаційного продукту та прогностичної інформації.

Не можна залишати поза увагою і той факт, що організація інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в інших бібліотеках України також зумовила необхідність створення в них спеціальних інформаційно-аналітичних підрозділів, залучення до їхньої роботи кваліфікованих інформаційних працівників широкого профілю (з досвідом роботи в галузі бібліотекознавства, журналістики, кібернетики та ін.). Саме такі підрозділи в процесі своєї діяльності розробляють нові форми інформаційно-аналітичного забезпечення користувачів, якісно розширюють номенклатуру інформаційно-аналітичних продуктів бібліотек. За допомогою цих інформаційних продуктів бібліотек органам державної влади надається синтезований інформаційно-аналітичний матеріал як результат аналізу, інформаційного згортання значних обсягів інформації, забезпечується достовірне уявлення про перебіг тенденцій розвитку суспільних процесів як у нашій країні, так і за її межами.

Практика бібліотек у сфері виробництва інформації про інформацію на сьогодні матеріалізувалась у доволі широкий спектр видів інформаційно-аналітичних продуктів, оптимальних для інформаційного забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування. На сьогодні основні види інформаційно-аналітичних продуктів розподіляються за методом опрацювання інформації (фактографічні, реферативні, повнотекстові матеріали, інформаційно-аналітичні, аналітичні, експертно-прогностні); за багатоцільовим призначенням інформації (тематичні, проблемно-орієнтовані БД за галузями суспільної діяльності, за об'єктами аналітичних досліджень, за персоналіями тощо).

Реалізація інформаційно-аналітичної діяльності великих бібліотек відбулася в створенні загальнодержавних БД, зокрема: реферативна БД «Україніка наукова», представлена на веб-порталі НБУВ, бібліографічна БД «Інститут президентства», повнотекстова БД «Президент України: виступи, заяви, послання, доповіді, інтерв'ю, прес-конференції, звернення, привітання, співчуття», фактографічна БД «Президент України: хроніка подій» і БД «Президенти країн світу» Фонду Президентів України НБУВ та ін.; Український галузевий реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України», реферативний журнал «Ветеринарна медицина» Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України; реферативна БД «Депоновані наукові роботи» Державної науково-технічної бібліотеки України; реферативні БД «Статті з наукових збірників», «Політика і політики у дзеркалі українських періодичних видань» Національної парламентської бібліотеки України; БД «Тематична база даних бібліографічних записів статей періодичних видань з питань педагогіко-психологічної науки і практики» Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського Академії педагогічних наук України та ін.

Тематичний спектр створюваних бібліотеками БД є різноманітним і відповідає інформаційним запитам органів державної влади. Критеріями оцінки інформації БД стали її актуальність, наукова й пізнавальна цінності, а також результати запитів органів державної влади.

Структурування інформації в БД НБУВ інформаційно-аналітичних, аналітико-прогнозних матеріалів СІАЗ здійснює за такою суспільною тематикою: діяльність органів державної влади; політичне життя в Україні; економічний розвиток України; життя регіонів; проблеми зайнятості в Україні; шляхи реформування української науки; національна безпека: геополітичні, соціально-економічні та інші фактори; газова проблема у відображенні ЗМІ; прогнози подій тощо.

Зазначені теми розроблено та висвітлено в таких бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктах СІАЗ НБУВ як: «Резонанс» (булетень оперативної інформації електронних видань для керівників та їх референтів. У реферативній формі аналізуються

актуальні питання міжнародного співробітництва та суспільно-політичні, економічні процеси в Україні); інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі» (присвячений висвітленню та аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній та соціальних сферах); «Шляхи розвитку української науки» (реферативний бюлетень матеріалів ЗМІ, у якому висвітлюються проблеми підвищення ефективності наукової діяльності); «Проблеми зайнятості населення» (експертно-аналітичний висновок за результатами моніторингу преси) та ін.

Виробництво відповідними структурами бібліотек доволі широкого спектра видів інформаційно-аналітичних продуктів, оптимальних для інформаційного забезпечення державної управлінської діяльності, говорить про наявність окремих підходів до організаційно-технологічної складової бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення своїх користувачів. На сьогодні ці підходи містять три основні групи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та методики його реалізації. Перша група бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення пов'язана з діяльністю органів державної влади стратегічного характеру, перспективами розвитку держави. Друга – оперативного чи тактичного характеру. Третя – надзвичайного (екстремального), необхідністю запобігання та усунення наслідків природних (техногенних) факторів, гострих соціально-політичних проблем. У зв'язку з цим бібліотечне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади доцільно організовувати як структуру взаємопов'язаних інформаційних, аналітичних, прогностичних (експертних) підрозділів.

Організаційно-методичні основи зазначених груп бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення містять: удосконалення методик пошуку первинного фактологічного матеріалу в умовах освоєння всезростаючих масивів інформації; розвиток методик аналітико-синтетичної обробки інформації в напрямі забезпечення її оперативності, достовірності, об'єктивності, релевантності; удосконалення технологій інформаційного моніторингу актуальних питань розвитку всіх сфер українського суспільства; розробку та впровадження спеціальних інформаційно-інтелектуаль-

них підходів до опрацювання первинної інформації, що передбачають засвоєння та аналіз необхідних обсягів наукових, науково-експертних знань, їх синтез і трансформування в аналітичні матеріали бібліотек.

Перспективи діяльності бібліотек у напрямі вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оптимізації роботи органів державної влади пов'язані з впровадженням нової політики управління державотворенням в Україні, нових механізмів відносин між суспільством і владними структурами на принципах електронного урядування та електронної демократії. Особливого значення набуває вдосконалення та розширення в бібліотечному інформаційно-аналітичному забезпеченні нових форм інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами, громадськими організаціями, залучення громадськості до вирішення питань поступу українського суспільства. У результаті аналізу останніх тенденцій вдосконалення діяльності органів державної влади з'ясовано, що відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування в Україні створено та вдосконалюється єдиний веб-портал органів виконавчої влади, як центральна частина електронної інформаційної системи електронного урядування, призначена для інтеграції інформаційних ресурсів веб-сайтів центральних і місцевих органів виконавчої влади, доступу до офіційної інформації та надання електронних державних послуг через мережу Інтернет. Подібний розвиток зазнають й веб-ресурси інших органів державної влади (законодавчої, судової, Президента України) та місцевого самоврядування. У зв'язку з такою тенденцією пропонується створення та впровадження бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази, що має охоплювати інформацію (знання) про інтегровані інформаційні ресурси інформаційно-комунікаційної веб-мережі органів державної влади. Під зазначеною базою пропонується розуміти сукупність електронних путівників, які містять проаналізовану, синтезовану інформацію про наявні веб-ресурси органів державної влади та місцевого самоврядування, що дають змогу швидко зорієнтуватися громадянам у мережі, встановити комунікацію з владними структурами, іншими громадськими інститутами з метою

з'ясування питань нормативно-правового характеру, обговорення розвитку різних сфер українського суспільства тощо.

Реальний шанс втілення ідеї створення бібліотечної навігаційно-аналітичної ресурсної бази, що передбачає напрацювання інформації (знань) про всю систему інтегрованих інформаційних ресурсів інформаційно-комунікаційної веб-мережі органів державної влади, створюваної відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування, вбачається в організації діяльності бібліотек України в цьому напрямі на кооперативних засадах.

Активізація участі громадських об'єднань, громадян, бізнесу у вирішенні питань державного значення відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування зумовлює необхідність враховувати при інформаційно-аналітичному забезпеченні потреби учасників процесу прийняття державних рішень. Постановка такого завдання пояснюється основними принципами вдосконалення державного урядування на основі розвитку електронного урядування та електронної демократії: громадяни, громадські об'єднання, бізнес залучаються до процесу прийняття державних рішень, отримують механізм впливу на державну політику. Мова йде про розвиток дистантних форм інформаційно-аналітичного забезпечення, диверсифікацію асортименту бібліотечно-інформаційних продуктів відповідно до інформаційних потреб учасників електронного урядування. У зв'язку з цим важливого значення набуває уведення в обіг через мережу електронних бібліотек, іншими каналами поширення електронної інформації інформаційно-аналітичних матеріалів стосовно вивчення громадської думки щодо ухвалення урядових рішень, реалізації державної політики в Україні на базі проведення за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій всього комплексу спеціальних моніторингових досліджень; удосконалення організаційно-технологічного процесу виробництва інформаційно-аналітичних матеріалів в електронному вигляді, що висвітлюють аналіз пропозицій громадських інституцій, експертних установ стосовно ефективності діяльності владних структур, результати проведення публічної експертизи тих ключових рішень, які стосуються перспектив розвитку як певного регіону, так і країни в цілому, що відповідає основним завданням урядової Концепції розвитку електронного

урядування та електронної демократії, а також врегулювання суспільних відносин, покращення умов життя всіх верств населення, розвитку держави й суспільства в цілому та ін.

Для вдосконалення бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення державного урядування відповідно до принципів електронного урядування та електронної демократії, організації правової взаємодії органів державної влади й громадян необхідно також здійснювати розробку технологій виробництва необхідного обсягу інформаційно-аналітичних ресурсів правового змісту, що висвітлюють нормативно-правове врегулювання відносин у різних сферах суспільства, удосконалювати методики формування електронного інформаційно-правового сегмента для взаємовідносин владних структур і громадян та оптимальної структуризації інформації в ньому.

Закономірною є тенденція в розвитку інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек розробляти та впроваджувати аналітичні методики підвищення рівня інтелектоємності, наукоємності в інформаційно-аналітичних матеріалах на базі використання наявних у реальному доступі інформаційно-інтелектуальних ресурсів. Тому однією з основних тенденцій розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек є послідовна інтелектуалізація складових її технологічних процесів, що передбачає генерацію нової синтезованої інформації на основі опрацювання дедалі зростаючих масивів структурованих науково-інтелектуальних ресурсів із широким і комплексним використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій. Така тенденція стає відчутнішою для розвитку сфери державного урядування на принципах електронного урядування та електронної демократії. Оскільки участь у прийнятті державних рішень, реалізації державної політики на принципах електронного урядування, активізації громадян, громадських організацій у цьому процесі потребує відповідного рівня освіченості, знань з тих питань, які вирішуються в площині громадського контролю за роботою органів державної влади всіх рівнів.

З огляду на вищезазначене, уже сьогодні можна говорити про необхідність створення електронної частини інформаційно-інтелектуального базису, що дає змогу засвоювати громадянами

та представниками владних структур передового досвіду впровадження принципів електронного урядування та електронного демократії в розвинутих країнах світу, особливості цього процесу залежно від політичних ситуацій тощо.

На сьогодні бібліотеки України напрацьовують нові організаційно-технологічні підходи для вдосконалення інформаційно-аналітичної діяльності з метою сприяння розвитку електронного урядування з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Зокрема, ряд обласних універсальних наукових бібліотек здійснюють проекти дослідження громадської думки регіону стосовно рішень регіональних органів державної влади й місцевого самоврядування. У реалізації бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності використовують методи отримання інформації стосовно громадської думки на основі інтенсивного використання інформаційних технологій, включно з технологією масової розсилки смс-повідомлень (FrontlineSMS), дискусійним онлайн-форумом, онлайн-студією на веб-сайтах бібліотек і пунктом доступу до офіційної інформації. Така тенденція відпрацювання зазначених методик аналізу громадської думки за допомогою можливостей інформаційно-комунікаційних технологій говорить про впровадження більш якісних підходів до оптимізації бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності. Практикування зазначених методик аналізу громадської думки в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек позитивно впливає на якість бібліотечних продуктів, забезпечує достовірність аналітичної інформації в них.

У результаті дослідження перспектив інформаційно-аналітичного забезпечення процесу сприяння оптимізації діяльності органів державної влади на принципах електронного урядування з'ясовано про структурне вдосконалення бібліотек, організацію спеціальних підрозділів – інформаційних центрів. Українська бібліотечна асоціація реалізує проект «Мережа пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках» за підтримки Програми сприяння парламенту України II. Метою структурного вдосконалення бібліотечних установ є сприяння реалізації концептуальних ідей електронного урядування, зокрема, розбудові та вдосконаленню форм інформаційно-комунікативної взаємодії влади та громадян, громадських інституцій, розвитку демокра-

тично-правового суспільства, створенню умов доступності й прозорості рішень влади для громадськості через відповідну мережу пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України. Виконання цього проекту передбачає розробку та впровадження методик формування необхідних обсягів аналітичної інформації про останні зміни в законодавстві України, рішення та діяльність місцевих органів державної влади й місцевого самоврядування та введення в обіг у всі сфери суспільної діяльності.

Відповідно до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження їх у суспільну діяльність бібліотеки України активізували процес своєї участі в соціальних веб-мережах Twitter, Facebook та інших з метою сприяння розвитку процесу залучення громадян до нових форм урядування, організації електронного дискусійного майданчика між громадськими інститутами, громадянами в обговоренні державних питань. Зокрема, вищезгадувані пункти доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України мають свою сторінку на Facebook, що є шляхом розвитку нових форм комунікацій між громадянами та владними структурами в соціальних мережах, введення офіційної інформації в електронне середовище, залучення до участі в обговоренні та використанні нормативно-правових документів. Такі заходи з об'єктивних висновків сприятимуть розвитку процесів обміну новою аналітичною інформацією в інформаційному електронному середовищі соціальних мереж, що у свою чергу, сформулюють оптимальну інформаційно-ресурсну основу для подальшого вдосконалення форм і методів інформаційно-комунікативної взаємодії учасників електронного урядування. Змістовне наповнення інформацією у вигляді інформаційно-аналітичних матеріалів створить якісно нові умови для громадської консолідації, ефективні можливості для успішної взаємодії громадян і влади в системі електронного урядування в Україні на основі використання можливостей соціальних мереж.

Введення в систему електронних комунікацій достатніх обсягів інформаційно-аналітичних ресурсів з питань електронного урядування сприятиме оперативному обміну аналітичною інформацією щодо основних напрямів поступу Української держави, інтегруванню громадської думки, принципів позицій науково-

експертного співтовариства щодо основних державних рішень, основних напрацювань владних структур у розвитку різних сфер суспільної діяльності тощо на базі онлайн-мереж електронних бібліотек, бібліотечних блогів, сторінок у соціальних мережах, організації на веб-сайтах форумів, зростанню рівня залучення громадян, громадських організацій до системи прийняття урядових рішень. Загалом, присутність бібліотечного контенту з питань електронного урядування в блогах медіа, у соціальних мережах Інтернету з метою налагодження інформаційної взаємодії громадян у розв'язанні суспільно-політичних, економічних, соціальних, культурних проблем суспільства дасть змогу проводити аналітичні дослідження громадської думки навіть на рівні мікрогруп (мікросоціальні групи, організації та окремі громадяни), більш оперативно синтезувати її у відповідних інформаційно-аналітичних продуктах, призначених для владних структур. У разі ж її врахування при прийнятті державних рішень – така робота бібліотек забезпечить високий рівень суспільної довіри до органів державної влади та механізмів електронного урядування в нашій державі.

Потенційними суб'єктами електронного урядування та електронної демократії від громадян виступають громадські організації, яким на сьогодні відводиться значна роль у проведенні громадських експертиз, слухань, консультацій та інше з питань урядових рішень, нормативно-правових актів тощо. Така тенденція ставить перед сучасними бібліотеками завдання виробництва достатніх обсягів інформаційно-аналітичних ресурсів, що висвітлюють аналіз діяльності громадських організацій, які залучаються до консультацій, а також їх результативність, оскільки пропозиції та рекомендації переважно не піддаються детальному аналізу й не враховуються. Інформаційно-аналітичні ресурси з питань діяльності громадських організацій та їх участі в електронному урядуванні доцільно розподілити за такими темами: консультації владних структур із громадськістю щодо державних рішень; участь громадських організацій у громадських радах, робочих групах із представниками органів державної влади, місцевого самоврядування; результат громадських експертиз і слухань; врахування рекомендацій, пропозицій громадськості в прийнятті політичних

рішень; експертна й громадська думка щодо запропонованих нормативно-правових актів; інформаційні запити громадських організацій до органів державної влади та ін.

З огляду на підсумки монографічного дослідження доцільно також зазначити, що значно звужена роль бібліотечних установ як сучасних інформаційних центрів в урядовій Концепції електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р, у пункті визначення для них завдань, що передбачають лише «забезпечення передачі і довгострокового зберігання електронних документів у державних архівах, музеях, бібліотеках, підтримки їх в актуалізованому стані та надання доступу до них» [180].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Азаров С.* Проблемы Internet и Украина / С. Азаров // PC World Ukraine. – 1999. – Вып. 6. – С. 68.
2. *Акилина М. И.* Информационная функция как понятие / М. И. Акилина // Библиотека. – 1999. – № 10. – С. 30–32.
3. *Акимова О.* Морские информационные системы / О. Акимова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – Вип. 14. – С. 315–316.
4. *Амельченко Ю.* Регіональний інформаційний портал Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського і реалізація регіональної політики / Ю. Амельченко // Бібл. планета. – 2005. – № 4. – С. 12–13.
5. *Астапенко Т.* Формування екологічної свідомості засобами інформаційно-бібліотечної роботи [Електронний ресурс] / Т. Астапенко. – Режим доступу: <http://ecoleague.colocall.com/download.php?id=588>. – Назва з екрана.
6. *Ашаренкова Н. Г.* Інформаційна функція публічної бібліотеки: її сутність і властивості / Н. Г. Ашаренкова // Документознавство та інформаційна діяльність: Наука. Освіта. Практика : матеріали. наук. конф. 18 груд. 2002 р. – Київ, 2003. – С. 22–25.
7. *Багрянцева Л.* Роль і функції публічних бібліотек у сучасному українському суспільстві / Л. Багрянцева // Бібл. форум. – 2008. – № 3. – С. 4–5.
8. *Бажал Ю.* Політики ігнорують «Економікс» / Ю. Бажал // Дело. – 2006. – 25.10.
9. *Балабанов О.* Комп'ютерний інтелект: можливість і реальність / О. Балабанов // Вісн. НАН України. – 1997. – № 9–10. – С. 16–21.
10. *Башун О.* Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці – 70 років / О. Башун // Бібл. вісн. – 1997. – № 1. – С. 19.
11. *Баяндин Н.* Конкурентная разведка: анализ делу венеч [Электронный ресурс] / Н. Баяндин. – Режим доступа: <http://ecoleague.colocall.com/download.php?id=588>; <http://www.it2b.ru/it2b2.view3.page8.html>. – Загл. с экрана.
12. *Бельницька О. М.* Інформаційна діяльність наукової бібліо-

теки в контексті вирішення екологічних проблем регіону / О. М. Бельницька // Наукова бібліотека: пріоритети розвитку та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Одеська держ. наук. б-ка ім. М. Горького. – Одеса, 2006. – С. 233–237.

13. *Березина Н. Е.* Современная читательская аудитория Российской государственной библиотеки / Н. Е. Березина // Мир библиотек сегодня: науч.-информ. сб. – Москва, 2005. – Вып. 21. – С. 56–60.

14. Библиотеки в меняющемся мире / Интервью акад. А. С. Онищенко: Записала Л. Таран // Зеркало недели. – 2001. – № 44. – С. 14–17.

15. *Бирбраер В.* Информационное обеспечение органов государственной власти и управления на основе новых информационных технологий / В. Бирбраер // Інформація і ринок. – 1994. – № 2. – С. 20–25.

16. Бібліоміст оголосив другий раунд конкурсу проектів «Публічні бібліотеки-мости до е-урядування» [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=860>. – Назва з екрана.

17. Бібліотекарі Миколаєва навчаються е-урядуванню [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=48119.06.2012>. – Назва з екрана.

18. Бібліотека та громадські установи: досвід успішного співробітництва [Електронний ресурс] // Блог Української бібліотечної асоціації «Доступ громадян до офіційної інформації: роль бібліотек». – Режим доступу: <http://govinfo.library.wordpress.com/2013/03/07/бібліотека-та-громадські-установи-до/>. – Назва з екрана.

19. Бібліотеки Вінниччини стануть центрами доступу громадян до електронного урядування [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246251169&cat_id=244277216. – Назва з екрана.

20. Бібліотеки Волині навчатимуть основам е-урядування [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=694>. – Назва з екрана.

21. Бібліотеки Чернігівщини за допомогою сучасних технологій допоможуть людям [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=684>. – Назва з екрана.

22. *Більовський О.* Основні напрями вдосконалення системи соціального партнерства в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] / О. Більовський. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/12/>. – Назва з екрана.

23. *Бінько І. Ф.* Інформаційний простір України: стан та тенденції розвитку / І. Ф. Бінько // Бібл. вісн. – 2001. – № 6. – С. 9.

24. *Блюменау Д. И.* Информационный анализ/синтез для формирования вторичного потока документов : учеб.-практ. пособие / Д. Блюменау. – Санкт-Петербург : Профессия, 2002. – 240 с.

25. *Богза Н. Ф.* Бібліотека і регіон: система інформаційних комунікацій території / Н. Ф. Богза // Бібл. планета. – 2000. – № 1. – С. 10.

26. *Богза Н. Ф.* Информационные ресурсы современной библиотеки: от накопления – к развитию и эффективному использованию / Н. Ф. Богза // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: IX Междунар. конф. «Крым 2002» : материалы конф. – Москва, 2002. – Т. 2 – С. 754–758. – Существует электронная версия (Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2002/sec1114/Doc72.html>).

27. *Богза Н. Ф.* Роль обласної бібліотеки в розвитку та використанні регіональних інформаційних ресурсів / Н. Ф. Богза, Н. Л. Малиновська // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : материалы междунар. конф. «Крым-2001», Судак, 9–17 июня 2001. – Москва, 2001. – Т. 2. – С. 974–976.

28. Борис Патон: «Наука стане пріоритетом – без цього Україна не матиме майбутнього, на яке заслуговує» / Розмову вів І. Гончар // Урядовий кур'єр. – 2011. – 6.08.

29. *Бугаєнко Т. І.* Включення бібліотек в систему забезпечення відкритості в діяльності місцевої влади (правовий аспект) [Електронний ресурс] / Т. І. Бугаєнко, Л. С. Северин // Матеріали 11-й Междунар. конф. «Библиотеки и информационные системы в современном мире науки, культуры, образования и

бизнеса: новые технологии и новые формы сотрудничества Крым-2004», Автономная Республика Крым, Украина, 5–13 июня, 2004 / ГПНТБ России, Ассоциация ЭБНИТ. – Москва : ГПНТБ России, Ассоциация ЭБНИТ, 2004. – 1 электрон, опт. диск (CD–R). – Загл. с этикетки диска.

30. *Букшина Т.* Веб-сайт-технологія як засіб розширення інформаційного потенціалу ДНПБ України ім. В. О. Сухо-млинського / Т. Букшина // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – Вип. 14. – С. 184–188.

31. *Буленок В.* Реферативний журнал «Депоновані наукові роботи» як засіб інформування про наукові досягнення / В. Буленок // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2002. – Вип. 8. – С. 401–403.

32. *Валевський О.* Інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної влади: актуальні питання методології та організації / О. Валевський // Зб. наук. пр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ : Вид-во НАДУ, 2004. – Вип. 2. – С. 35.

33. *Василенко О.* Основні тенденції використання інформаційно-бібліотечних ресурсів на сучасному етапі (на прикладі філії № 2 НБУВ) / О. Василенко, Р. Поліщук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2008. – Вип. 20. – С. 83–90.

34. *Веймер Девід Л.* Аналіз політики: концепції і практика / Девід Л. Веймер, Ейден Р. Вайнінг (пер. з англ.). – Київ : Основи, 1988. – 654 с.

35. *Видрін Д. Г.* Україна на порозі ХХІ ст.: політичний аспект / Д. Г. Видрін, Д. В. Табачник. – Київ : Либідь, 1995. – 294 с.

36. *Вилегжаніна Т.* Роль і місце публічної бібліотеки в українському суспільстві / Т. Вилегжаніна // Бібл. планета. – 2008. – № 2. – С. 4.

37. *Вилегжаніна Т.* Україна в інформаційно-бібліотечному просторі / Т. Вилегжаніна // Бібл. планета. – 2006. – № 3. – С. 6.

38. *Виноградова О. Б.* «Організація діяльності інформаційних установ» як навчальна дисципліна / О. Б. Виноградова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2006. – С. 179–181.

39. *Виноградова О. Б.* Теоретико-методичні засади навчальної дисципліни «Документно-інформаційні комунікації» / О. Б. Виноградова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2008. – С. 175–176.

40. *Виноградова О. Б.* Структура та зміст навчального курсу «Соціальні комунікації» / О. Б. Виноградова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2011. – С. 163–164.

41. *Вишневецька І.* Електронні інформаційно-аналітичні продукти бібліотек як засіб удосконалення обслуговування користувачів / І. Вишневецька // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 8–9.

42. *Винарик Л. С.* Информационная экономика: становление, развитие, проблемы / Л. С. Винарик, А. Н. Щедрин, Н. Ф. Васильева ; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2002. – 312 с.

43. *Винарик Л. С.* Роль информационных технологий в управлении административными регионами / Л. С. Винарик, А. Н. Щедрин. – Донецк, 1995. – 30 с. – (Препр. доклада / НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти).

44. *Виноградов В. А.* Проблемы информационной деятельности в области социального и гуманитарного знания : статьи и доклады / В. А. Виноградов ; РАН, Ин-т науч. информ. по обществ. наукам. – Москва, 2001. – 318 с. – (30 лет в ИНИОН РАН (1972–2001 гг.)).

45. Відкритий інформаційно-просвітницький майданчик «Новий Миколаїв» [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=944>. – Назва з екрана.

46. Володимир Семиноженко: Електронне урядування забезпечить повну прозорість і відкритість влади для громадян [Електронний ресурс] // Персональний сайт Володимира Семиноженка. – Режим доступу: <http://www.semynozhenko.net/document/2333>. – Назва з екрана.

47. *Воскобойникова-Гузєва Е. В.* Библиотечковедческие исследования НБУВ в контексте инновационного развития научных

библиотек / Е. В. Воскобойникова-Гузева // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теорет. сб. Вып. 3. – Киев : НБУВ, 2005. – С. 19.

48. В. Семиноженко: Зроблено ще один крок для налагодження електронного діалогу громади і влади [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246564795&cat_id=244277212. – Назва з екрана.

49. В Узбекистане создадут межбиблиотечную сеть [Электронный ресурс] // Российская ассоциация электронных библиотек. – Режим доступа: http://www.aselibrary.ru/digital_resources/digital_resources69/digital_resources49/1897/. – Загл. с экрана.

50. Гамаонов В. Г. Информация, информатизация, управление: системный подход (Теоретические и прикладные аспекты) / В. Г. Гамаонов ; РАН, Владикавказский науч. центр, Ин-т прикладной математики и информатики. – Владикавказ, 2000. – 192 с.

51. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики / В. М. Глушков. – Москва : Наука, 1987. – 552 с.

52. Гордієнко І. В. Розвиток інформаційно-бібліотечного забезпечення спеціалістів-медиків / І. В. Гордієнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 3. – С. 17–19.

53. Горный Е. Развитие электронных библиотек: мировой и российский опыт, проблемы, перспективы [Электронный ресурс] / Е. Горный, К. Вигурский. – Режим доступа: <http://www.zhurnal.ru/staff/gorny/texts/dlib.html>. – Загл. с экрана.

54. Горовий В. М. Бібліотеки оновлюваного суспільства: деякі тенденції та особливості розвитку / В. М. Горовий // Бібл. планета. – 2006. – № 3. – С. 28.

55. Горовий В. М. Бібліотеки як джерело наповнення соціальних інформаційних комунікацій сучасності / В. М. Горовий // Бібл. вісн. – 2009. – № 6. – С. 39.

56. Горовий В. Бібліотеки як сучасні центри української інформатизації / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2009. – Вип. 25. – С. 23–35.

57. *Горовий В.* Оновлення бібліотек як фактор підвищення ефективності інформаційних ресурсів / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2008. – Вип. 21. – С. 10.

58. *Горовий В. М.* Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства : монографія / В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – 297 с.

59. *Горовий В.* Процес вдосконалення бібліотечного обслуговування користувачів у контексті впровадження електронних технологій / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2002. – Вип. 8. – С. 11.

60. *Горовий В. М.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія / В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – 360 с.

61. *Грановская Р. М.* Интуиция и искусственный интеллект / Р. М. Грановская, И. Я. Березня. – Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1991. – С. 260.

62. *Грановский В.* Современные фабрики мысли: аналитический доклад / В. Грановский, С. Дацюк, Т. Р. Хариманга ; Агентство гуманитарных технологий. – Киев, 1999. – 86 с.

63. *Гранчак Т.* Дослідження впливу електронних ЗМІ на перебіг суспільно-політичних процесів як один з напрямів підвищення ефективності інформаційно-аналітичного продукту / Т. Гранчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2003. – Вип. 11. – С. 35–50.

64. *Григаиш Л.* Проблеми формування і використання інформаційних ресурсів у бібліотеках Закарпаття / Л. Григаиш // Бібл. планета. – 2000. – № 3. – С. 13.

65. Гуманітарна наука і культура як чинник піднесення людського і економічного потенціалу України // Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : нац. доп. / О. І. Амоша, Є. І. Андрос, Р. В. Бажал [та ін.] ; В. М. Гесць (заг. ред.) ; НАН України. Секція суспільних і гуманітарних наук. – Київ, 2009. – С. 533–538.

66. *Давидова І. О.* Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова ; Харк. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2005. – 295 с.

67. *Давлетшина Н. В.* Массивы материалов СМИ как исторический источник по российской истории новейшего времени [Электронный ресурс] / Н. В. Давлетшина. – Режим доступа: <http://kleio.dcn-asu.ru/index.html>. – Загл. с экрана.

68. *Деревянко Е. В.* Навигаторы знания: Будущее библиотечной и информационной профессии: по материалам зарубежной печати 1988–1999 годов / Е. В. Деревянко // Библиотековедение. – 2000. – № 2. – С. 8–11.

69. Державна програма розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І Вернадського на 2005–2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серп. 2004 р. № 1085 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 34. – С. 29. – Ст. 2253.

70. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / З. С. Варналій, О. О. Бабінова, О. В. Бойко-Бойчук [та ін.] ; З. С. Варналій (ред.) ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ : НІСД, 2007. – 768 с.

71. Держінформнауки: Публічні бібліотеки мають стати лідерами у впровадженні електронного урядування [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступа: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246564137&cat_id=244277212. – Назва з екрана.

72. *Дегтяр А. О.* Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення / А. О. Дегтяр ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Харків. регіон. ін-т. – Харків : Видавництво ХарPI NADY «Магістр», 2004. – 224 с.

73. *Дегтяр А. О.* Удосконалення організаційного забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в системі державного управління / А. О. Дегтяр // Державне управління в Україні: реалії та перспективи : зб. наук. пр. – Київ : Вид-во НАДУ, 2005. – С. 67–68.

74. *Дмитриченко І. В.* Інформаційно-бібліографічний відділ в аспекті історичного розвитку / І. В. Дмитриченко // Короленківські читання 2006 : матеріали наук.-практ. конф. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Харків, 2006. – С. 48–61.

75. *Дніпренко Н. К.* Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект : автореф. дис. . канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Дніпренко Наталія

Костянтинівна ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Дніпропетровськ, 2005. – 20 с.

76. *Добко Т.* Довідково-бібліографічне обслуговування в електронну еру: розвиток навігаторської функції / Т. Добко // *Бібл. вісн.* – 2003. – № 1. – С. 5–6.

77. *Дорофиенко В.* Подсистема «Социальная сфера» в системе информационного обеспечения органа государственного управления / В. Дорофиенко // *Інформація і ринок.* – 1995. – № 1. – С. 29–31.

78. Дослідження діяльності Пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України [Електронний ресурс] // Блог Української бібліотечної асоціації. – Режим доступу: <http://govinfolibrary.wordpress.com/2011/03/17/дослідження-діяльності-пунктів-дост/>. – Назва з екрана.

79. *Друкер П.* Энциклопедия менеджмента: Весь Питер Друкер в одной книге: лучшие работы по менеджменту, написанные за 60 лет / О. Л. Пелявский (пер. с англ.). – Москва ; Санкт-Петербург ; Киев, 2004. – 421 с.

80. ДСТУ 5034:2008. Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. – [Чинний 2009–01–01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2009. – III, 38 с. – (Національний стандарт України).

81. Електронне урядування для людей з особливими потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://govinfolibrary.wordpress.com/2013/06/03/електронне-урядування-для-людей-з-осо/>. – Назва з екрана.

82. Загальнонаціональне опитування населення України було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з фірмою «Ukrainian sociology service» з 18 по 27 вересня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/press/dkvwkepgvwer>. – Назва з екрана.

83. З виступу Президента НАН України, академіка НАН України Б. Є Патона на засіданні Президії НАН України при обговоренні питання «Про стан та завдання в НАН України бібліотечно-інформаційної справи» // *Бібл. вісн.* – 2002. – № 5. – С. 8.

84. Звіт про Міжнародну наукову конференцію «Бібліотеки – центри науково-інформаційних ресурсів ХХІ ст.» // *Бібл. вісн.* – 2001. – № 1. – С. 35.

85. *Земсков А. И.* Электронная информация и электронные ресурсы: публ. и док., фонды и б-ки / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – Москва : ФАИР, 2007. – 528 с.

86. *Ільганаєва В. О.* Аналітика в структурі бібліотечної діяльності / В. О. Ільганаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : збір. наук. пр. – Харків, 2007. – Вип. 23. – С. 109–117.

87. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2011. – С. 7–8.

88. *Калитич Г. І.* Інформаційно-дослідницька діяльність як основа підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень / Г. І. Калитич // Всеукраїнська науково-практична конференція «Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління». – Київ : УкрІНТЕІ, 2000. – С. 82–83.

89. *Каргіна О.* Галузева інформаційно-аналітична діяльність ДНСГБ УААН / О. Каргіна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 64–67.

90. *Кегбайн П.* Право на взаимодействие. Значение социальной среды для формирования политики библиотек и управление ими / П. Кегбайн, В. Ванг // Библиотека. – 1993. – № 7 – С. 2–6.

91. *Кирей Р.* Нова сторінка / Р. Кирей // Сільські вісті. – 2011. – 3 бер.

92. *Кірпаль З.* Створення Національної інформаційної бази даних з історії наукових установ і навчальних закладів аграрного профілю / З. Кірпаль // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 2. – С. 22–26.

93. *Кобелев О.* Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного реструктурування бібліотек України / О. Кобелев // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 1. – С. 45–51.

94. *Кобелев О. М.* Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні : монографія / О. М. Кобелев ; Харк. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2012. – 245 с.

95. *Коваль Т.* Соціально-демографічні характеристики сучасного читача наукової бібліотеки / Т. Коваль // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2003. – Вип. 1. – С. 242.

96. *Коваль Т.* Український читач на тлі суспільних перетворень / Т. Коваль // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 2. – С. 29.

97. *Ковальчук Г.* Информационные ресурсы публичных библиотек Украины / Г. Ковальчук, Н. Кучерявая // Вестник БАЕ. – 2004. – № 3. – С. 51.

98. Коли в Україні запрацює електронне урядування? [Електронний ресурс] // Главком. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/articles/3513.html>. – Назва з екрана.

99. *Колин К. К.* Проблемы информационной цивилизации: виртуализация общества / К. К. Колин // Библиотекосведение. – 2002. – № 3. – С. 48–57.

100. Конкурс для НУО «Бібліотеки – мости до е-урядування» [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=700>. – Назва з екрана.

101. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] / Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://www.nc.gov.ua/publication/documents/konser.pdf>. – Назва з екрана.

102. *Копанєва В. О.* Архівування науково-інформаційних ресурсів Інтернет: основні концептуальні положення // Бібл. вісн. – 2005. – № 2. – С. 14–19.

103. *Копанєва В. О.* Загальноакадемічний портал наукової періодики / В. О. Копанєва // Документознавство. Бібліотекоснавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-прак. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. – Київ, 2007. – С. 158–160.

104. *Корнілова Л.* Інформаційний сервіс Державної наукової медичної бібліотеки України: сучасний стан і тенденції розвитку / Л. Корнілова, Д. Супрун // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – Вип. 14. – С. 371.

105. *Коротун Н.* Бібліотека і влада: трансформація співпраці / Н. Коротун // Бібл. планета. – 2005. – № 2. – С. 30–31.

106. *Костенко Л.* Бібліотека інформаційного суспільства / Л. Костенко, М. Сорока // Бібл. вісн. – 2002. – № 3. – С. 33–38.

107. Костенко Л. Бібліотека суспільства знань: концептуальна

модель / Л. Костенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23–28.

108. *Костенко Л.* Використання Internet у бібліотеках / Л. Костенко // Бібл. вісн. – 1999. – № 2. – С. 6–10.

109. *Костенко Л. И.* Электронная научная библиотека НБУВ / Л. И. Костенко, А. А. Чекмарев // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теор. сб. – Киев, 2000. – Вып. 1. – С. 148.

110. *Кузнецова Т. Я.* Инновационные процессы в библиотечном деле и непрерывное профессиональное образование: пути и формы интеграции [Электронный ресурс] / Т. Я. Кузнецова. – Режим доступа: http://www.bgunb.ru./links/master/school/doc_2001/Kuznesova1.html. – Загл. с экрана.

111. *Кулицький С.* Використання потенціалу наукової бібліотеки для економічного аналізу інформації / С. Кулицький // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2002. – Вип. 8. – С. 68–76.

112. *Кулицький С. П.* Досвід організації економічного аналізу бібліотечної інформації / С. П. Кулицький // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2000. – Вип. 5. – С. 415–417.

113. *Курас І.* Наука та інформація в системі джерел інноваційного розвитку / І. Курас // Бібл. вісн. – 2003. – № 6. – С. 45–46.

114. *Куценко В. И.* Общественная проблема: генезис и решение (методологический анализ) / В. И. Куценко. – Київ : Наук. думка, 1984. – 439 с.

115. *Лавинский Г. В.* Построение и функционирование сложных систем управления / Г. В. Лавинский. – Київ : Вища шк., 1989. – 186 с.

116. *Лаврик О. Л.* Информационное обеспечение региональных экологических программ / О. Л. Лаврик // Библиотековедение. – 1998. – № 3. – С. 56–60.

117. Листи до Верховної Ради України про мережу пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках – і відповіді [Електронний ресурс] // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках». – Режим доступу: <http://libinnovate.wordpress.com/2011/02/11/листи-до-верховної-ради-україни-про-ме/>. – Назва з екрана.

118. *Литвиненко О.* Інформаційний простір як чинник забезпечення національних інтересів України / О. Литвиненко, І. Бінько, В. Потіха ; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Київ : Чорнобильінтерінформ, 1998. – 48 с.

119. *Локтєв В.* Без науки держава не має майбутнього / В. Локтєв // Дзеркало тижня. – 2010. – 13–19.11.

120. *Луговий В.* Закономірності, принципи та фактори вибору в науковому пізнанні процесів державотворення / В. Луговий, В. Бакуменко, В. Князєв // Державне управління в Україні: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Київ : Видавництво НАДУ, 2005. – 432 с.

121. *Малолеткова О.* Нестабільність шкодить інноваційному розвитку / О. Малолеткова // Урядовий кур'єр. – 2007. – 27 верес.

122. *Манилова Т. Л.* Муниципальные библиотеки и местное самоуправление год спустя: некоторые результаты федеральной библиотечной политики / Т. Л. Манилова // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : VI Междунар. конф. «Крым 99» : материалы конф. – 1999. – Т. 2. – Существует электронная версия (Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/1999/tom2/Doc112.html>).

123. *Манятина Е.* Электронные ресурсы агентства EBSCO: изучение использования в областной библиотеке / Е. Манятина // Бібл. форум України. – 2004. – № 2 (4). – С. 19–21.

124. *Мартиненко В. М.* Інноваційна стратегія демократичного розвитку України: від місцевої демократії до демократичної держави : монографія / В. М. Мартиненко. – Харків : Константа, 2004. – 231 с.

125. *Мартынов М. В.* Методическое и техническое обеспечение создания компьютерной сети районных библиотек / М. В. Мартынов, Т. С. Астапенко // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : 10-я юбил. междунар. конф. «Крым 2003» : тр. конф. – Москва : ГПНТБ России, 2003. – Т. 1 – С. 156–158. – Существует электронная версия (Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2003/tom1/sec/Doc33.html>).

126. *Мартюшова О.* Використання ресурсів Інтернету для ефективної інформаційної роботи / О. Мартюшова // Бібл. форум. – 2007. – № 2. – С. 11–13.

127. *Марчук Ю. М.* Забезпечення регіональних органів управління ситуативною інформацією: бібліографознавчий підхід : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 [Електронний ресурс] / Ю. М. Марчук ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ 2003. – 21 с. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/ard/2003/03_mymibr. zip. – Назва з екрана.

128. *Матвієнко О.* Функції інформаційних аналітиків у процесі підготовки прийняття управлінських рішень / О. Матвієнко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2000. – Вип. 5. – С. 316.

129. *Меламед Ф.* Бібліотека і місцеве самоврядування: кроки до співпраці / Ф. Меламед // Бібл. планета. – 2003. – № 2. – С. 37.

130. *Мельник Л. Г.* На порозі інформаційного общества / Л. Г. Мельник // Социально-экономические проблемы информационного общества. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2005. – 430 с.

131. Миколаїв презентував свої досягнення у сфері електронного врядування [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=500>. – Назва з екрана.

132. *Миколюк О.* Кризис как шанс для науки, а значит – страны / О. Миколюк // День. – 2009. – 18.09.

133. *Михайлова С.* Інформаційна та соціальна діяльність Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського / С. Михайлова // Трансформація ролі бібліотек в інформаційному суспільстві : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 40-річчю б-ки Технологічного університету Поділля. – Хмельницький : ТУП, 2003. – С. 49–50.

134. *Мищак І.* Досвід оперативно-організаційної та методичної роботи щодо інформаційного забезпечення управлінських рішень / І. Мищак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2003. – Вип. 11. – С. 73.

135. Міжнародна наукова конференція «Бібліотечно-інформаційні ресурси: формування і розвиток» / Н. Солонська, В. Матусевич, Т. Добко [та ін.] // Бібл. вісн. – 1999. – № 6. – С. 14–30.

136. Міжнародна наукова конференція «Інтранет/екстранет-ресурси в наукових бібліотеках»: Міжнародне співробітництво

бібліотек у формуванні електронного середовища наукових бібліотек // Бібл. вісн. – 2007. – № 6. – С. 44.

137. *Моїсеева Н.* «Електронне урядування» в системі інформаційних ресурсів Миколаївської ОУНБ ім. О. Гирьова / Н. Моїсеева // Бібл. планета. – 2001. – № 4. – С. 10.

138. *Моргенштерн И. Г.* Информационное общество : учеб. пособие / И. Г. Моргенштерн. – Челябинск, 1996. – С. 3.

139. *Мотульский Р. М.* Библиотека в социуме: предназначение и функции / Р. М. Мотульский // Библиотековедение. – 2007. – № 5. – С. 19–21.

140. Невирішені проблеми вітчизняної вищої та загальноосвітньої школи // Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : нац. доп. / О. І. Амоша, Є. І. Андрос, Р. В. Бажал [та ін.] ; В. М. Гесць (заг. ред.) ; НАН України, Секція суспільних і гуманітарних наук. – Київ : НВЦ НБУВ, 2009. – С. 538–551.

141. *Немошкаленко В.* Тенденції глобалізації економіки, науки, освіти в ХХІ ст. та завдання науково-інформаційної діяльності бібліотек / В. Немошкаленко // Бібл. вісн. – 2001. – № 6. – С. 2–7.

142. *Никонорова Е. В.* Вектор развития современной библиотечной науки / Е. В. Никонорова // Библиотековедение. – 2003. – № 6. – С. 23.

143. *Новальська Т. В.* Український читач у бібліотекознавчих дослідженнях (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія / Т. В. Новальська. – Київ : КНУКМ, 2005. – 252 с.

144. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. – Минск : Изд. В. М. Скакун, 1998. – С. 322.

145. Новини е-урядування. Facebook знову очолив світовий рейтинг соцмереж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=919>. – Назва з екрана.

146. Нові підходи до системи профільного навчання у школах – важлива складова реформування освіти в Україні [Електронний ресурс] // Житомирська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: http://www.zhitomir-region.gov.ua/index_news.php?mode=news&id=7055. – Назва з екрана.

147. Об итогах 32-й Генеральной конференции ЮНЕСКО: справка [Электронный ресурс] / Российский комитет Програм-

мы ЮНЕСКО «Информация для всех». – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/pr/2003/011020 b.doc>. – Загл. с экрана.

148. *Омельчук В.* Проблеми створення реєстру національної бібліографії України / В. Омельчук, Л. Новосолова // *Бібл. вісн.* – 2006. – № 6. – С. 31–33.

149. *Онищенко О.* Зустрінемось у бібліотеці / Розмову вела К. Константинова // *Дзеркало тижня.* – 2009. – 26.09–2.10.

150. *Онищенко О.* Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи : доп. гендиректора НБУВ / О. Онищенко // *Бібл. вісн.* – 2003. – № 5. – С. 3–7.

151. *Онищенко О.* Як пройти до бібліотеки / О. Онищенко // *Контракти.* – 2008. – 19.05. – С. 62–66.

152. *Орлеанська Н.* Медичні бібліотеки в інформаційному забезпеченні інноваційних процесів у медичній галузі / Н. Орлеанська // *Бібл. вісн.* – 2004. – № 1. – С. 22–23.

153. *Осколкова О.* Формуємо імідж спільними зусиллями (З досвіду інформаційної краєзнавчої діяльності Лисичанської міської ЦБС) / О. Осколкова // *Бібл. планета.* – 2004. – № 3. – С. 14–17.

154. *Остапенко Т. А.* Створення комплексної системи послуг та інформаційних продуктів для задоволення сучасних потреб спеціалістів медиків / Т. А. Остапенко, О. М. Кірішева // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2006. – № 3. – С. 19–21.

155. *Остапов А. И.* К созданию высокоинтеллектуальной библиотеки / А. И. Остапов // *Библиотековедение.* – 1995. – № 1. – С. 116–120.

156. *Павлуша І. А.* Електронні бібліотеки: системний підхід до формування фондів / І. А. Павлуша // *Бібл. вісн.* – 2000. – № 2. – С. 16–19.

157. *Панченко М. М.* Удосконалення механізмів державного управління соціальною сферою на регіональному рівні: організаційний аспект : автореф. дис. . канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Панченко Микола Миколайович ; Одеський регіон. ін-т держ. упр. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Одеса, 2009. – 20 с.

158. *Пархоменко В. Д.* Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності : монографія / В. Д. Пархоменко, О. В. Пархоменко. – Київ : УкрІНТЕІ, 2006. – 224 с.

159. Патон – Януковичу: слава Богу, потенціал ще є [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство УНІАН. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-440216.html>. – Назва з екрана.

160. *Пелагеша Н.* Європейська цифрова бібліотека: проект створення / Н. Пелагеша // Бібл. вісн. – 2008. – № 5. – С. 3–7.

161. *Петрова Л. Г.* Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін: монографія / Л. Г. Петрова ; Нац. парлам. б-ка України. – Київ, 2003. – 301 с.

162. *Петрова Л. Г.* Правові засади економічних відносин в діяльності сучасної бібліотеки / Л. Г. Петрова ; Нац. парлам. б-ка України, Інформ. центр з питань культури та мистец. – Київ, 2002. – 70 с.

163. *Погребна О.* Електронні ресурси Національної парламентської бібліотеки України в інформаційному супроводі процесу політичних реформ у державі / О. Погребна // Бібл. планета. – 2005. – № 1. – С. 19.

164. *Половинчак Ю.* Характеристика і специфіка використання інформаційних джерел у роботі інформаційно-аналітичних центрів бібліотек / Ю. Половинчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – Вип. 14. – С. 92–99.

165. Положення про Фонд Президентів України : Указ Президента України від 11 жовт. 1996 р. № 936/96 // Збірник указів Президента України / Адміністрація України. – Вип. 4, ч. 1 (жовт. – листоп. 1996 р.). – С. 42.

166. *Польовик С. М.* Розвиток електронних інформаційних ресурсів Фонду Президентів України: проблеми та перспективи / С. М. Польовик, Г. Г. Нежурбіда // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 4. – С. 22–24.

167. *Потіха А.* Преса як джерело підготовки інформаційно-аналітичного продукту / А. Потіха // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 129.

168. Презентовано портал управління знаннями «Ми розвиваємо електронне урядування» [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування України. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=889>. – Назва з екрана.

169. Президент виступає з ініціативою створення повномасштабної електронної бібліотеки [Електронний ресурс] //

Офіційне інтернет-представництво Президента України Віктора Януковича. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/19564.html>. – Назва з екрана.

170. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27 січ. 1995 р. № 33/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=32%2F95%E2%F0>. – Назва з екрана.

171. «Програма Бібліоміст» оголосила переможців 5 раунду конкурсу співпраці бібліотек з місцевими громадами [Електронний ресурс] // Блог Української бібліотечної асоціації. – Режим доступу: [http://www.ula.org.ua/index.php?id=single&tx_ttnews\[tt_news\]=54&cHash=0033208ff06e64d97ef5d1429ce01326](http://www.ula.org.ua/index.php?id=single&tx_ttnews[tt_news]=54&cHash=0033208ff06e64d97ef5d1429ce01326). – Назва з екрана.

172. Програмні засади розбудови суспільства знань: світовий досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/may/9.htm>. – Назва з екрана.

173. Проект Рівненської обласної бібліотеки на Ярмарку інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування [Електронний ресурс] // Блог Української бібліотечної асоціації. – Режим доступу: <http://govinfo.library.wordpress.com/2011/04/11/проект-ривненської-обласної-бібліот/>. – Назва з екрана.

174. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI»: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-п>. – Назва з екрана.

175. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лют. 1998 р. № 75/98-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – С. 494. – Ст. 182.

176. *Прокошева Т.* Бібліотека і влада / Т. Прокошева // Бібл. планета. – 2000. – № 3. – С. 7.

177. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР // Відом. Верховної Ради. – 1998. – № 27–28. – С. 482–493. – Ст. 181.

178. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 8. – С. 9–18. – Ст. 273.

179. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 груд. 2009 р. № 1579-р // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 101. – С. 216–218. – Ст. 3540.

180. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про основні засади державної комунікативної політики» : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 85-р від 13 січ. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85-2010-%F0&new=1>. – Назва з екрана.

181. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2010 р. № 2250-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2250-2010-%F0>. – Назва з екрана.

182. Про схвалення плану дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квіт. 2012 р. № 220-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/220-2012-p>. – Назва з екрана.

183. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>. – Назва з екрана.

184. Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування. Прес-конференція за проектом Рівненського обласного відділення УБА [Електронний ресурс] // Блог Української бібліотечної асоціації «Доступ громадян до офіційної інформації: роль бібліотек». – Режим доступу: <http://govinfo.library.wordpress.com/2013/04/04/публічні-бібліотеки-мости-до-електр/>. – Назва з екрана.

185. *Пугач А.* Сутність процесу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної виконавчої влади в Україні / А. Пугач. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=165>. – Назва з екрана.

186. *Ракитянська В. Д.* Складові регіональної бібліотечної політики: досвід, проблеми, перспективи / В. Д. Ракитянська // Бібл. планета. – 1999. – № 3. – С. 40.

187. *Ратникова Е. И.* Как повысить востребованность библиотеки / Е. И. Ратникова // Библиотековедение. – 1995. – № 1. – С. 25–26.

188. *Редькина Н. С.* Стратегическое развитие информационных технологий в библиотеке / Н. С. Редькина ; Федер. гос. бюджет. учреждение науки «Гос. публич. науч.-техн. б-ка» Сиб. отд-ния Рос. акад. наук. – Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2012. – 222 с.

189. *Рейтблат А. И.* Электронные библиотеки: комплекторы и читатели (по материалам социологического исследования) / А. И. Рейтблат // Библиотечное дело-2004: всеобщая доступность информации : материалы IX междунар. науч. конф., Москва, 22–24 апр. 2004 г. – Москва : МГУКИ, 2004. – С. 59–60.

190. *Решота О.* Удосконалення державного управління України із використанням досвіду зарубіжних країн: проблеми та перспективи / О. Решота // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Львів, 2009. – Вип. 18/19. – С. 187–193.

191. *Риб'янцева І.* Стратегія розвитку Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Горького / І. Риб'янцева // Бібл. планета. – 2004. – № 3. – С. 6–7.

192. Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2004. – Вип. 9. – С. 28.

193. *Рогова П. І.* Дистанційна освіта в контексті електронних бібліотек / П. І. Рогова, В. Л. Шевченко // Пед. газета. – 2004. – Верес. (№ 9). – С. 6.

194. *Рогова П.* Стан та перспективи розвитку системи науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України / П. Рогова, І. Хемчян, В. Здановська // Бібл. вісн. – 2008. – № 1. – С. 39–43.

195. *Рогова П.* Стратегія розвитку освітянської бібліотечної мережі України / П. Рогова // Бібл. вісн. – 2004. – № 1. – С. 17.

196. Роль бібліотеки в житті сільського жителя: за результатами соціологічного дослідження в Донецькій області // Зб. роб. переможців Другого конкурсу на кращу науково-дослідну роботу ОУНБ України. – Київ : НПБУ, 2003. – С. 8–20.

197. Роль маркетингових досліджень в оптимізації обслуговування користувачів Надвірнянської ЦБС Івано-Франківської області // Бібл. планета. – 2006. – № 1. – С. 31.

198. *Савіна З. І.* Інформаційний потенціал НПБ України у світлі проблем обслуговування користувачів / З. І. Савіна // Бібліотеки і читач на порозі ХХ сторіччя : зб. наук. пр. – Київ : НПБУ, 1998. – С. 22–28.

199. *Северин Л. С.* Деятельность библиотек в информационно-документальном обеспечении развития инфраструктуры города Николаева / Л. С. Северин // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : VI Междунар. конф. «Крым 99» : материалы конф. – 1999. – Т. 2. – Существует электронная версия (Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/1999/tom2/Doc121.html>).

200. *Северин Л.* Позичіювання місцевих публічних бібліотек в умовах формування демократичних засад в інформаційному суспільстві / Л. Северин // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 3. – С. 32–34.

201. *Седова В. В.* Информационная поддержка принятия решений в региональных системах / В. В. Седова. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 1996. – 18 с.

202. *Силиверстова Е.* О функциях библиотек / Е. О. Силиверстова // Библиотека. – 1992. – № 1. – С. 27–29.

203. *Сілкова Г. В.* Інформаційно-аналітична діяльність у структурі інформаційної діяльності / Г. В. Сілкова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 4. – С. 37–44.

204. *Скворцов В. В.* Библиотековедение: вчера, сегодня, завтра (полемические заметки) / В. В. Скворцов // Библиотековедение. – 1996. – № 4/5. – С. 39.

205. *Слободяник М.* Методологічні аспекти дослідження наукової бібліотеки / М. Слободяник // Бібл. вісн. – 1993. – № 3–4. – С. 7–12.

206. *Слободяник М. С.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / М. С. Слободяник / НАН України ; ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – Київ : Ред. журн. «Бібл. вісн.», 1995. – 268 с.

207. *Слободяник М. С.* Стратегічні пріоритети розвитку бібліо-

течної справи в Україні / М. С. Слободяник // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 20–22 трав. 2008 р. – Київ, 2008. – С. 5–6.

208. *Слободяник М. С.* Трансформація змісту діяльності Національної бібліотеки України в період формування інформаційного суспільства / М. С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатика : Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – Харків : ХДАК, 1999. – Вип. 1. – С. 23.

209. *Сляднева Н. А.* Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы [Электронный ресурс] / Н. А. Сляднева. – Режим доступа: <http://www.it2b.ru/it2b2.view3.page53.html>. – Загл. с экрана.

210. *Сляднева Н. А.* Информационная аналитика – эзотерическое искусство или современная профессия? [Электронный ресурс] / Н. А. Сляднева // Информационно-аналитический журнал «Факт». – 2000. – № 7. – Режим доступа: <http://www.fact.ru/www/arihiv7s6.htm>. – Загл. с экрана.

211. *Сорока М. Б.* Національна система реферування української наукової літератури : монографія / М. Б. Сорока ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2002. – 209 с.

212. *Сорока М. Б.* Украинская модель системы реферирования научной литературы / М. Б. Сорока // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теор. сб. – Київ : НБУВ, 2000. – Вип. 1. – С. 97–103.

213. *Соснін О. В.* Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія / О. В. Соснін / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 2003. – 572 с.

214. Состояние исследований по проблемам информационного общества / Российский комитет Программы ЮНЕСКО «Информация для всех» ; Рос. нац. б-ка / Кейм Боафо (подгот.). – Санкт-Петербург, 2004. – 98 с.

215. *Спицнадель В. Н.* Основы системного анализа : учеб. пособие / В. Н. Спицнадель. – Санкт-Петербург : Бизнес-пресса, 2000. – 326 с.

216. *Супрун Д.* Інформаційний сервіс Державної наукової медичної бібліотеки України: сучасний стан і тенденції розвитку / Д. Супрун // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – Вип. 14. – С. 372.

217. *Сурмин Ю. П.* Методология анализа ситуаций (Case Study Method) / Ю. П. Сурмин. – Київ : Центр инновации и развития, 1999. – 94 с.

218. *Сурмин Ю. П.* Проектировочная деятельность в области социальных технологий / Ю. П. Сурмин // Гуманитарный журнал. – 1999. – № 4. – С. 88–98.

219. *Танатар Н.* Бібліотеки України – у дзеркалі преси: Контент-аналіз газетних публікацій, липень – вересень 2002 року / Н. Танатар // Бібл. планета. – 2003. – № 2. – С. 11–14.

220. *Танатар Н. В.* Информационно-аналитическое обслуживание высших органов государственной власти с использованием систем фрагментов публикаций / Н. В. Танатар // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теор. сб. – Київ : НБУВ, 2003. – Вип. 2. – С. 91–100.

221. *Танатар Н.* Пресса о политической элите Украины: статистический анализ (январь – март 1997 года) / Н. Танатар, А. Федорчук // Финансовые риски. – 1997. – № 2. – С. 5–8.

222. Томенко хочет сделать модным вопрос: «Как пройти в библиотеку?» [Электронный ресурс] // From-ua. – Режим доступа: <http://www.from-ua.com>. – Загл. с. экрана.

223. *Третьяк Т.* Автоматизовані технології прес-моніторингу соціально-політичних процесів за матеріалами газетної періодики / Т. Третьяк, В. Шишкіна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 153.

224. *Тюлина Н. И.* Информационная функция библиотеки / Н. И. Тюлина // Библиотековедение. – 1993. – № 1. – С. 3–11.

225. У кожного відділу, як і у людини, є своя історія, своє призначення, своє обличчя // Бібл. планета. – 2001. – № 1. – С. 11–14.

226. Україна: інтелект нації на межі століть / В. К. Врублевський, В. М. Ворона, Ю. М. Канигін [та ін.] ; Ін-т соціології НАН України, Українське т-во «Інтелект нації». – Київ : Інтелект, 2000. – 508 с.

227. Українська бібліотека – переможець міжнародної премії «Інновації» у розбудові відкритого урядування та надання електронних послуг [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=739>. – Назва з екрана.

228. Українське суспільство 1992–2010: Соціологічний моніторинг / НАН України, Ін-т соціології ; за ред. В. М. Ворони, М. О. Шульги. – Київ : [Ін-т соціології НАНУ: ТОВ «Фоліант»], 2010. – 635 с.

229. Участь громадськості в державному управлінні: роль недержавних аналітичних центрів. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/260/>. – Назва з екрана.

230. Федорова Т. С. Феномен управління знанием и библиотека / Т. С. Федорова // Библиотека в эпоху перемен : информ. сб. (дайджест). – Вып. 4 (12). – Москва : Изд. РГБ, 2002. – С. 52–73.

231. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 7-е изд., перераб. и доп. – Москва : Республика, 2001. – 719 с.

232. Фирсов В. Р. Библиотека – сердце информационного общества / В. Р. Фирсов // Библ. дело. – 2003. – № 12. – С. 24–25.

233. Фінальний аналітичний звіт «Удосконалення консультацій з громадськістю. Пропозиції громадськості та влади» / за ред. К. С. Ковриженко / Всеукраїнська громадська організація «Комітет виборців України». – Київ : КВУ, 2012. – С. 50.

234. Фомина Л. Н. От осознанного интереса к практическому взаимодействию / Л. Н. Фомина // Библиотековедение. – 1998. – № 1 – С. 32–46.

235. Формування соціального діалогу: світовий досвід і практика. Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / за ред. М. М. Розумного. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/616/>. – Назва з екрана.

236. Фурман Л. Бібліотеки і муніципальна влада / Л. Фурман // Бібл. планета. – 2001. – № 4. – С. 13.

237. Хурманець Г. Реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України» у системі інформаційного забезпечення АПК / Г. Хурманець // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2002. – Вип. 8. – С. 429–432.

238. *Цветков В. В.* Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти / В. В. Цветков, І. О. Кресіна, А. А. Коваленко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Ін Юре, 2003. – 495 с.

239. *Чекмарев А. А.* Корпоративные проекты Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского / А. А. Чекмарев // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: X юбил. междунар. конф. «Крым 2003» : тр. конф. – Москва, 2003. – Т. 2. – С. 671–673.

240. Чи повинні прості громадяни мати реальний вплив на прийняття державних рішень? (Дослідження проведене соціологічною службою Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова з 19 по 25 червня 2008 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=360. – Назва з екрана.

241. *Чуприна Л. А.* Оперативна інформація в соціальних мережах: особливості обігу та використання бібліотеками / Л. А. Чуприна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2012. – Вип. 33. – С. 507–523.

242. *Шейдина И. Л.* США: «Фабрики мысли» на службе стратегии / И. Л. Шейдина. – Москва : Наука, 1973. – С. 47.

243. *Шемаєва Г. В.* Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2008. – 289 с.

244. *Шрайберг Я. Л.* Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий / Я. Л. Шрайберг // Науч. и техн. б-ки. – 2002. – № 1. – С. 44.

245. *Шрайберг Я. Л.* Электронные библиотеки России: программная стратегия и проектная тактика / Я. Л. Шрайберг // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 2. – С. 69–74.

246. *Шульга Н.* Как построить Гарвард им. Шевченко / Н. Шульга / Беседовала А. Рингис // Киев. вестн. – 2010. – 20.01.

247. Щодо активізації взаємодії організацій громадянського суспільства із органами державної влади. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних дос-

ліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/881/>. – Назва з екрана.

248. Электронные библиотеки: Оцифрованы парламентские документы библиотеки Сената Франции // Президентская библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prlib.ru/news/Pages/Item.aspx?itemid=2768>. – Загл. с екрана.

249. Якою мірою дії влади повинні бути підконтрольні громадськості, суспільству? (Дослідження проведене соціологічною службою Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова з 19 по 25 червня 2008 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=361. – Назва з екрана.

250. Ярощук В. Аспекти маркетингової стратегії в діяльності ОУНБ / В. Ярощук. – Режим доступу: <http://libr.rv.ua/index.php?name=Pages&op=page&pid=26>. – Назва з екрана.

251. Ярощук В. Модель регіонального інформаційного центра (ОУНБ – момент трансформації) / В. Ярощук // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : X юбил. междунар. конф. «Крым 2003» : тр. конф. – Москва : ГПНТБ России, 2003. – Т. 1 – С. 147–149. – Существует электронная версия (Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2003/tom1/sec/Doc30.html>).

252. *Correa C. M.* Fair Use and Access to Information in the Digital Era [Electronic resource] / C. M. Correa. – Mode of access: <http://www.webworld.unesco.org/infoethics2000>. – Title from the screen.

253. *Cummings S.* Knowledge Sharing strategies in Sustainable Development: Information Ethics [Electronic resource] / S. Cummings. – Mode of access: <http://www.oneworld.org/thinktank/id/edit7.htm>. – Title from the screen.

254. Explanatory memorandum to Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on e-democracy [Electronic resource] : офіц. веб-сайт Ради Європи // Mode of access: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/CM_2009_1_Expla_Memo_to_E-Recommendation_E_FINAL_PDF.pdf. – Title from the screen.

255. Indicative Guide No.4 to Recommendation Rec (2009) of Committee of Ministers to member states on e-democracy

[Electronic resource] : офіц. веб-сайт Ради Європи // Mode of access: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/PDF_CAHDE%20indicative%20guide%20no%204%20E.pdf. – Title from the screen.

256. Indicative Guide No.5 to Recommendation Rec (2009) of Committee of Ministers to member states on e-democracy [Electronic resource] : офіц. веб-сайт Ради Європи // Mode of access: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/PDF_CAHDE%20indicative%20guide%20no%205%20E.pdf. – Title from the screen.

257. Papapavlou G. Public Sector Information Initiatives in the European Union [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.web-world.unesco.org/infoethics2000>. – Title from the screen.

258. Recommendation CM/Rec (2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy) (Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049 th meeting of the Ministers' Deputies) [Electronic resource] : офіц. веб-сайт Ради Європи // Mode of access: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf. – Title from the screen.

259. *Seamans N. H.* Electronic theses and dissertations as prior publications: what the editors say / N. H. Seamans // *Libr. Hi Tech.* – 2003. – Vol. 21, N. 1. – P. 56–61.

260. *Tennant R.* Personalizing the digital library / R. Tennant // *Libr. j.* – 1999. – Vol. 124, N. 12. – P. 36–38.

261. *Vickery B. C.* Information science in theory and practice / B. C. Vickery, F. Vickery. – Butterworths, 1987. – P. 260.

Наукове видання

ПАЛЬЧУК Валентина

**БІБЛОТЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Монографія

Редактори: *Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак*
Технічний редактор *Т. Дубас*
Комп'ютерна верстка *Г. Булахова*

Підп. до друку 23.02.2015. Формат 60x84/16.
Папір офс. Друк офс. Ум. друк. арк. 16,27.
Наклад 300 пр. Зам. № 4.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1390 від 11.06.2003 р.